Kolo časa

Zbornik ob 230-letnici šolstva v Jurovskem Dolu

KOLO ČASA

Zbornik ob 230-letnici šolstva v Jurovskem Dolu

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37(497.4 Jurovski Dol)(091)(082)

KOLO časa : zbornik ob 230-letnici šolstva v Jurovskem Dolu/ (uredniški odbor Stanislav Senekovič ... (et al.) ; fotografije zbrali Jožica Hladin, Foto Tone in avtorji člankov). - Lenart : Občina, 2004

ISBN 961-90378-2-0
1. Senekovič, Stanislav, 1955-
127996928

ISBN 961903782-0

9 789619 037829

VSEBINA

Uvodne besede 5

Milena Kokol 6
Geografski oris domače pokrajine

Stanislav Senekovič 18
Zgodovina kraja

Stanislav Senekovič 75
Zgodovina šole

Marija Senekovič 110
Vrtec v Jurovskem Dolu

Milena Kokol 118
Raziskovalno delo učencev

Mirko Žmavc, Vlasta Kavran, Stanislav Senekovič 161
Jože Hudales

Milena Kokol, Vlasta Kavran 174
Bralna značka

Cecilija Neuvirt 180
Plešemo, pojemo, se igramo

Cvetka Škrlec 185
Šport v kraju

Spomini učiteljev na šolo 199

Spomini učencev na šolo 225

STANISLAV SENEKOVIČ

ZBORNIKU NA POT

Osnovna šola Sv. Jurij v Jurovskem Dolu praznuje 230-letnico delovanja. Prav je, da tako visok jubilej obeležimo. Ob tako častitljivi obletnici smo se na šoli odločili, da bomo ob jubilejni prireditvi izdali zbornik šolstva v našem kraju. Z njim želimo učitelji s prispevki približati bralcem šolstvo nekoč in danes. Ker je to tudi prvi zbornik v našem kraju, smo vanj vključili geografski in zgodovinski prikaz Jurovskega Dola z okolico ter raziskave o znanih osebnostih našega kraja. Dodali smo spomine učiteljev in učencev na šolo.

Učitelji so že od nekdaj gibalo prosvetnega življenja na šoli in v kraju. Priprave na obeležitev tega visokega jubileja je vodila skupina učiteljev: Stanislav Senekovič, Milena Kokol, Vlasta Kavran, Cecilija Neuvirt, Simona Centner, Jaka Banič, Jasna Malnar in Jožica Hladin. Pred nami je bila zahtevna naloga pripraviti programe in izvedbe dejavnosti, določiti koncept zbornika, zbrati gradiva, raziskave, slikovni material, lektorirati, oblikovati zbornik in pridobiti potrebna finančna sredstva za tisk zbornika. Vse raziskave in članke so avtorji napisali brez plačila honorarja, zato se vsem za trud iskreno zahvaljujem.

Ker je ta jubilej posvečen šoli, smo se odločili, da bomo zbornik pripravili predvsem učitelji šole. Posamezne objavljene raziskave, ki opisujejo naš kraj, povzemamo in združujemo v sklop zgodovinskega pogleda v preteklost. Osnova za raziskavo šolstva so bile šolske kronike, ki so bile vse od leta 1869 pisane zelo podrobno in podobno, kot jih pišemo še danes. Za čas pred tem letom je na osnovi zapisov in pričevanj opisal razvoj šolstva takratni nadučitelj Matija Rajšp. Učitelji šole so utirali pot znanja našim prednikom. Njihova pot ni bila vedno lahka. Zabeležene so bile pogoste pritožbe nad slabo skrbjo lokalne skupnosti za šolski prostor, skromnim plačilom in slabimi življenjskimi razmerami učiteljev. Vendar so učitelji s predanostjo svojemu delu in z vero v lepši jutri prebrodili vse težave. Učitelji niso živeli nikoli v materialnem blagostanju, duhovno bogatega življenja pa jim ni mogel nihče vzeti.

Zbornik je posvečen učiteljem, ki so in še sedaj žrtvovujejo svoje življenjske sile za otroke in njihov lepši jutri. Vsem, ki so sodelovali pri nastanku zbornika, se iskreno zahvaljujem.

MILENA KOKOL

GEOGRAFSKI ORIS NAŠEGA KRAJA

V geografskem pogledu zavzema ozemlje KS Sv. Jurij skrajni vzhodni del zahodnih Slovenskih goric. Naš kraj v širšem obsegu leži na obrobju Pesniške doline, med rekama Pesnico in Ščavnico. Površina Krajevne skupnosti Sv. Jurij znaša 34 km², kraj ima 2006 prebivalcev. Obsega severozahodni del občine Lenart in ima naslednja naselja: Jurovski Dol, Malno, Gasteraj, Zg. Partinje, Vardo in Žitence.

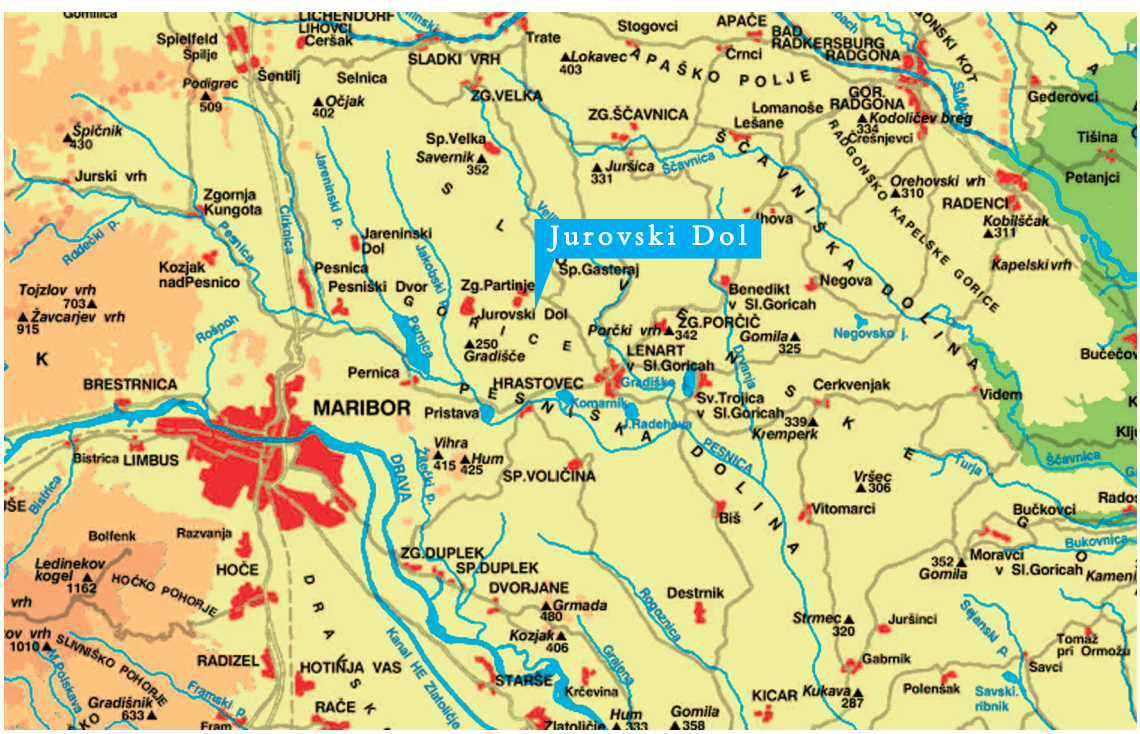

Izsek z zemljevida Slovenije - Jurovski Dol leži severovzhodno od Maribora

Opis posameznih naselij

Jurovski Dol je rahlo sklenjeno naselje v dolini Globovnice, ki jo z obeh strani obdaja valovito in manj strmo pobočje. Na vzhodu sega vse do slemenske ceste Ploderšnica - Lenart, kjer meji na Malno, na zahodu pa na Zgornje Partinje. V osrednjem delu se je izoblikovalo centralno gručasto naselje, ki ima le nekaj stanovanjskih hiš in stanovanjski blok, ki so ga zgradili leta 1966, šolo, cerkev, pošto, trgovino z živili, zadružno trgovino, gasilski dom ter sedež krajevne skupnosti. Središče Jurovskega Dola se je razvilo na ugodnem osrednjem delu, do centra vodijo urejene poti preko zložnih prehodov razvodnih hrbtov. Center se je razvijal po 16. stoletju ob takratni podružnični cerkvi. Po 2. svetovni vojni se je pričel stanovanjski del naselja v Jurovskem Dolu razvijati

Zemljevid – obseg KS Sv. Jurij

Jurovski Dol - zračni posnetek iz leta 2000

Jurovski Dol okrog leta 1950

Centralno gručasto naselje Jurovski Dol

zahodno od središča v smeri proti Vardi in Partinju. Novo nastajajoče naselje ima približno 50 stanovanjskih hiš. Na njegovem obrobju se nahaja vrtec. Skozi naselje poteka prometna krajevna pot Lenart - Jakobski Dol.

Od tod sta doma Davorin Knuplež, sodelavec Stanka Vraza, in Matija Polič, ljudski pevec. Tu so bivali in delovali: Gregor Einspieler, narodni delavec na Koroškem - pred begom nemških nacionalistov ga je pot pripeljala v Jurovski Dol, kjer je deloval kot župnik; bil je tudi lastnik edinega koroškega slovenskega časnika Mir; Ivan Roškar, župan na Malni, pred 1. svetovno vojno deželni in državni poslanec, ki se je zavzemal za koristi slovenskega naroda; od leta 1966 je tu živel učitelj, pripovednik, kipar Jože Hudales.

Zgornje Partinje je največje naselje v krajevni skupnosti, ima blizu 700 prebivalcev in leži v zahodnem delu KS. Pred 1. svetovno vojno je naselje obsegalo Zgornje Partinje na severu, Spodnje Partinje na jugu in med njima še Srednje Partinje. V letu 1963 sta nastali dve samostojni naselji: Zgornje Partinje, ki zavzema tudi Srednje Partinje in pripada Krajevni skupnosti Sv. Jurij, in Spodnje Partinje, ki so ga priključili h KS Lenart. Naselje leži med dvema vrhovoma in vmesno dolino Partinjskega potoka in meji na zahodu na Jakobski Dol, na vzhodu na Jurovski Dol in na jugovzhodu na Vardo. Med dvema glavnima slemenoma teče Partinjski potok, ki se pri Hrastovcu izliva v Pesnico. Najvišja nadmorska višina je na zahodni strani slemena Gradiše. Značilna sta dva zaselka Dugo in Široko. Za Gradiše in Dugo so značilni ostanki kamnolomov peščenjaka, iz katerega so zgradili veliko hiš. Prevladujejo srednji in manjši kmetje, večjih je malo. Danes se naselje postopoma razvija, saj se ljudje ukvarjajo z obrtjo, kmečkim turizmom in tržno proizvodnjo.

Malna leži na prisojnem pobočju med dolinama Globovnice in Gasterajskega potoka. Naselje sestavljata Spodnja Malna in Zgornja Malna. V dolini so travniki in njive, na pobočjih pa se razprostirajo sadovnjaki in vinogradi. Prevladujejo srednji in manjši kmetje. Značilni so vodnjaki s talno vodo. Od tod je bil doma Ivan Roškar, politik in v času Avstro-Ogrske ter stare Jugoslavije deželni poslanec, ki se je zanimal predvsem za kmečka vprašanja.

Spodnji Gasteraj, Srednji Gasteraj in Zgornji Gasteraj so rahlo sklenjena naselja med potokama Velko in Gasterajskim potokom, ki teče po Srednjem Gasteraju in se pri Žerjavcih izliva v Velko. Na severnem pobočju Srednjega Gasteraja so v gozdu odkrili gomile iz neznanega časa. Osrednji hrbet se cepi na nekaj manjših hrbtov. Jugovzhodna področja so pokrita z obsežnejšimi gozdovi. Prevladujejo manjši kmetje, skoraj polovica domačij se je razvila iz nekdanjih viničarij. Pred 2. svetovno vojno je bilo mnogo vinogradov tudi v nemški lasti. Značilni so bili vodnjaki s talno vodo. Kljub temu da so tu zaradi strmih pobočij slabši pogoji za kmetijstvo, se prav tukaj največ prebivalstva ukvarja s kmetijstvom. Posesti, ki so majhne in razdrobljene, kmetom ne prinašajo večjega vira dohodka, zato si iščejo še dodatno zaposlitev v Lenartu, Mariboru in sosednji državi Avstriji.

Varda je manjše razloženo naselje med Jurovskim Dolom in

Zgornjim Partinjem, ki ga loči Vardovski potok. Nahaja se severozahodno od Lenarta in na jugu meji na Črni les, na vzhodu pa na potok Globovnico, ki se pri Lenartu izliva v Pesnico. Tudi v tem naselju so značilni kamnolomi peščenjaka, ki so ga nekoč uporabljali za stavbni material. Večji del naselja sestavljajo majhni zaselki na krčevinah, med njimi je znana Jurovska cesta, ki povezuje Lenart z Jurovskim Dolom. Nekoč tipična vinogradniška pokrajina kaže danes drugačno podobo. Novogradnje kažejo na oživljanje naselja. Večina ljudi je zaposlenih v Lenartu in Mariboru.

Žitence ležijo na treh slemenih ob cesti Lenart - Cmurek. Nadmorska višina znaša od 300 do 350 m. Hiše so večinoma na slemenih, le redke so na pobočjih in ob vznožju gričev. Na pobočjih prevladujejo njive in sadovnjaki ter mešani gozd. Na dnu dolin so travniki. Od nekdaj obsežnih vinogradov so ostali le manjši.

Domačini so večinoma manjši in srednje veliki kmetje, ki se ukvarjajo s poljedelstvom in živinorejo. Spomladi leta 1945 je bil pri kmetu Pivcu partizanski bunker, kjer so občasno razmnoževali partijski tisk.

Naravne značilnosti našega kraja

Površje sestavljajo doline in manj strmi griči. Najnižja nadmorska višina, ki znaša okrog 240 m, je ob spodnjih tokovih rek: Velke, Globovnice, Partinjšaka in Gasterajskega potoka.

Površje v Jurovskem Dolu je gričevnato in razgibano

S posnetka je razvidno, da je to tipična slovenjegoriška pokrajina z vmesnimi doli in vmesnimi hrbti. Pod pojmom dol razumemo ozko dolino, ki jo obdajajo manj strma pobočja. Dolina se vije v smeri severozahod - jugovzhod. Po njej se vije potok Globovnica, ki ob spomladanskem in jesenskem deževju še vedno poplavlja. Melioracije, komasacije in agromelioracije so skorajda uničile prvobitno naravno podobo doline potoka Globovnice.

Površje je sestavljeno iz različnih kamnin. Najstarejše so iz obdobja terciarja, ko so nastale rečne naplavine. Med kamnine terciarne starosti pri nas spadajo peščenjak, glina in lapor. Zvečine so to mehke in slabo sprijete kamnine, ki na zraku dobro razpadejo, deževnica in potoki pa jih odnašajo.

V Zg. Partinju se nahaja tudi litavski apnenec, usedlina nekdanjega Panonskega morja. Na območju Žitenc najdemo jezersko usedlino, kjer so glina, prod in pesek. Ker so v pliocenu stoječe vode povsem presahnile, so se pojavili rečni nanosi, zlasti kremenčev prod. Z njim so obložena pobočja v Pesniški dolini med Jurovskim Dolom in Spodnjimi Žerjavci.

Prst je v dolinah glinena, vlažna, zračna in vodopropustna. Takšno prst imenujemo "gleji" in le-ti predstavljajo diluvialne nasipe gline in drugih produktov razpadanja. Tla so za obdelavo težka in zbita. V obdobju suše se izsušijo in popolnoma razpokajo. Pri nizkih temperaturah prst globoko zamrzne, rastline pa v njej odmirajo. Kopičijo se huminske kisline, ki dajejo prsti kislo reakcijo. Zoper zaglejevanja so se v preteklosti borili z melioracijami in osuševanji.

Prst na slemenih in pobočjih je rjava, karbonatno lapornata in slabo razvita. V A horizontu prevladujeta glinasto peščena in glinasto ilovnata prst, ki vsebujeta veliko apnenca. Posledica te strukture so usadi. To je površinska oblika, ko se zaradi porušenega ravnotežja v zgornjih plasteh utrga del materiala in zdrsi po pobočju le za nekaj metrov. Najpogostejši vzrok za porušeno ravnotežje je voda. Pod gozdno vegetacijo so nastala degradirana rjava tla, vendar pa so danes tudi zaradi steljarjenja oropana hranljivih snovi. Vrhnja plast je vodopropustna, v spodnjem delu sta glina in ilovica. Tla so zakisana in izprana, primanjkuje jim organskih snovi.

Podnebje je zmerno celinsko ali subpanonsko, zime so mrzle, poletja pa vroča. Temperaturne razlike med letnimi časi so zmerne. Povprečne januarske temperature so 0°C, julijske pa 21°C. Podatki hidrometeorološke postaje kažejo, da pade letno v povprečju od 900 do 1050 mm padavin. Večina padavin pade v poletnem času, kar je ugodno za rast. Zaradi toplotne inverzije pozimi južni predeli gričevja niso primerni za vinogradništvo. Za to območje so še vedno značilne slane, ki se končajo v mesecu maju in pričnejo znova v mesecu oktobru. Poleti je pogost pojav toča z nevihto.

Rastje je v kraju zelo pestro in ima vse značilnosti panonskega sveta. Na prisojnih legah srečamo vinograde, sadovnjake in njive. Osojna pobočja so deloma pod gozdom, večji del pa so tam travniki in njive. Tudi nekdanji obsežni pašniki so spremenjeni v travnike in njive. Najmanj ugodne dele pašnikov pa je zarasel gozd. V nižjih delih v dolinah rastejo vrbe, jelše, jeseni in robinija.

Med grmovnicami so najpogostejše vrste: divja sliva, glog, bezeg, pletarska vrba in leska. Starejše mrtvice pa zaraščajo trstičje, hidrofilni šaš, rogoz in trstika. Zanimivo je vodno in obvodno živalstvo, ki je zelo pestro. Značilna sta polž mlakar in žaba. Med žabami so najbolj znane: zelena rega, navadna krastača, sekulja in pupek. Med ribjimi vrstami so najbolj pogoste: ostriž, rdečeoka ali črnovka, linj, rdečeperka, karas in krap. Posebnost našega področja je potočni rak, med ptiči si pri nas redno išče hrano bela čaplja, ki gnezdi nedaleč stran. Opazimo lahko tudi fazane, sive in črne vrane, poljske vrane, srake, kragulje, divje golobe, šoje, kose, vrabce, sinice in škorce. Gnezdišča si spletajo na jelšah, vrbah in grmičevju. Gozd, grmičevje in travniki nudijo dom številni srnjadi. Poljski zajci so zaradi uporabe škropiv in umetnih gnojil že zelo redki.

Zemljiška struktura je raznolika, po oceni iz katastra je razporeditev zemljiških površin naslednja:

Delež zemljiških površin v KS Sv. Jurij

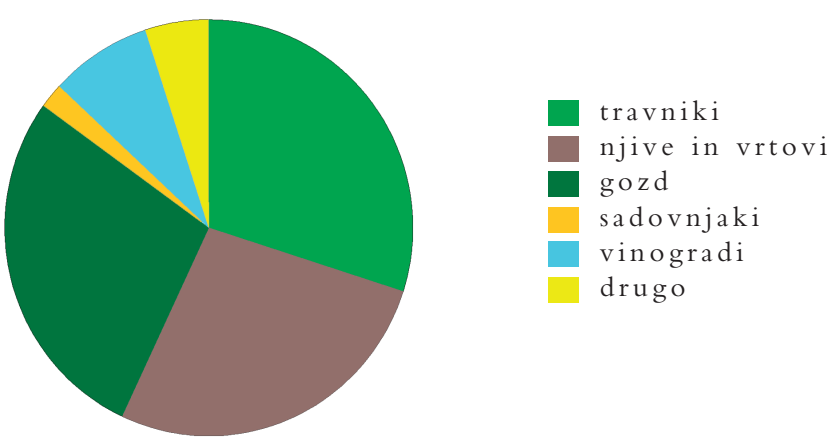

Delež posameznih zemljiških površin v KS Sv. Jurij

Družbene značilnosti Krajevne skupnosti Sv. Jurij

Iz spodnje tabele je razvidno zmanjševanje prebivalstva od leta 1953 do 1971. Prebivalstvo je stagniralo zaradi nižjega naravnega prirastka in odselitve ljudi v večja središča, kjer so se odpirala nova delovna mesta, zlasti v Lenartu in Mariboru.

OBDOBJA	1869	1880	1890	1900	1910	1931	1948	1953	1961	1971
Jurovski Dol	315	297	310	282	317	326	432	357	316	310
Malna	347	320	366	326	330	315	309	312	266	268
Spodnji Gasteraj	401	369	373	405	396	431	398	408	368	337
Srednji Gasteraj	103	100	121	108	111	127	109	107	93	103
Zgornji Gasteraj	212	196	203	200	200	167	206	195	164	174
Varda	157	166	180	155	155	168	131	189	200	120
Zgornje Partinje	759	689	757	657	665	760	783	737	696	631
Žitence	358	370	380	373	373	413	356	339	324	311
KS Sv. Jurij	2652	2507	2690	2506	2547	2707	2724	2644	2427	2254

Tabela 1:
Razvoj in število prebivalstva po posameznih naseljih do leta 1971

Izseljevanje prebivalstva se je pričelo po letu 1960, ko so se usmerjali na začasno delo v tujino, predvsem v Nemčijo in Avstrijo. Podoben trend demografskih gibanj se je nadaljeval v obdobju od 1971 do 1991. Ustaljenim tokovom izselitev v Maribor se je priključilo lokalno koncentriranje prebivalstva v Lenartu, kjer se je hitro razvijala industrija. V obdobju od 1971 do 1985 so zgradili v okviru republiškega programa skladnejšega razvoja v Lenartu vrsto dislociranih industrijskih obratov mariborske industrije, ki so nudili 1200 novih delovnih mest. Večji del zaposlitvenih tokov se je v tem času usmeril v Lenart. Naj ob tem omenimo tovarno Pik, kasneje Caprice, ki je zaposlila čez 400 žensk. Družine v našem kraju so dobile značaj delavskih družin in delež kmečkega prebivalstva se je počasi zmanjševal. V letu 1991 je bilo v KS Sv. Jurij 2026 prebivalcev, po zadnjem popisu prebivalstva se je prebivalstvo znižalo na 2006.

Po gospodarski krizi in propadu industrijskih podjetij se je dnevno gibanje prebivalstva iz našega kraja zmanjšalo. Sčasoma so nastajale nove

STAROSTNA SKUPINA	0 – 4	5 – 9	10 – 14	15 – 19	20 – 24	25 – 29	30 – 34	35 – 39	40 – 44
Število	81	94	106	152	173	181	179	167	162
Odstotek	3,9	4,5	5,1	7,3	8,3	8,7	8,6	8,1	7,8

STAROSTNA SKUPINA	45 – 49	50 – 54	55 – 59	60 – 64	65 – 69	70 – 74	75 – 79	80 – 84	nad 85
Število	140	128	138	116	98	57	42	28	14
Odstotek	6,7	6,2	6,6	5,6	4,7	2,7	2,0	1,3	0,6

Tabela 2:
Starostna struktura prebivalstva v KS Sv. Jurij po starostnih skupinah v letu 1995

gospodarske družbe. Tako je zelo uspešno razvil industrijske obrate Prevent Halog, kjer je zaposlenih veliko delavk iz našega kraja.

Iz starostne strukture je razvidno, da je bilo v letu 1995 največ prebivalcev v obdobju od 25. do 40. leta starosti, ki je predstavljalo aktivno prebivalstvo. Če gledamo daljnosežno, se bo prebivalstvo v našem kraju staralo, saj je mlajših generacij manj in podatki kažejo na staranje prebivalstva v KS Sv. Jurij.

Večji del prebivalstva se torej ukvarja s kmetijsko dejavnostjo, ki jo kmetje dopolnjujejo še z drugimi dopolnilnimi dejavnostmi, kot so: kmečki turizem, vinotoči, vrtnarstvo, drevesnice in podobno. Delež kmečkega prebivalstva po podatkih iz leta 1995 znaša 38%. Kljub hitremu zmanjševanju kmečkega prebivalstva je delež še vedno visoko nad republiškim povprečjem, ki je v letu 1991 znašalo 9,2%.

V letu 1970 je bil delež kmečkega prebivalstva v občini Lenart še vedno visok, in sicer 62,3%, v Sloveniji še samo 23%. Prav območja Jurovskega Dola so imela v tem obdobju še izrazito veliko kmečkega prebivalstva. Največji upad je zaslediti po letu 1991, ko je znašalo v Jurovskem Dolu samo 34,9%.

OBDOBJA	1953	1961	1971	1981	1991
Občina Lenart	80,3%	71,5%	62,3%	37,2%	33,2%
KS Sv. Jurij	86,1%	78,4%	88,5%	75,2%	51,2%

Tabela 3:
Razvoj kmečkega prebivalstva v občini Lenart in KS Sv. Jurij po obdobjih

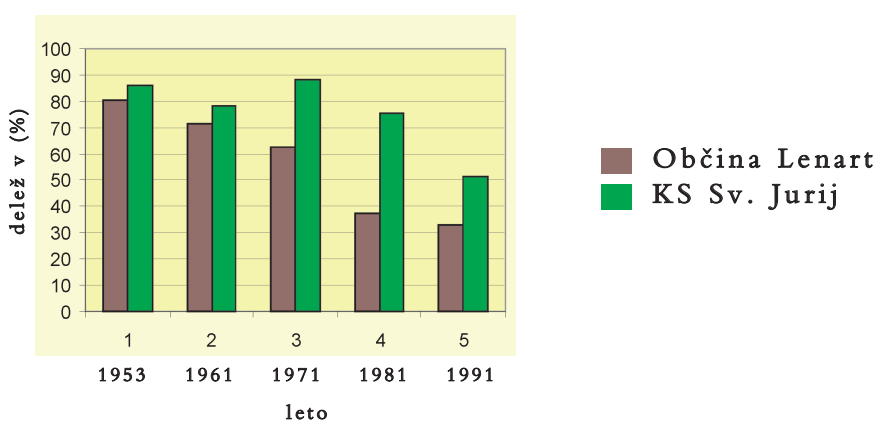

Delež kmečkega prebivalstva v občini Lenart in KS Sv. Jurij po obdobjih

Po podatkih iz leta 1995 je delež zaposlenih po gospodarskih dejavnostih naslednji:
- primarna dejavnost 35% ;
- sekundarna dejavnost 29%;
- terciarna dejavnost 19%;
- kvartarna dejavnost 17%.

Analiza podatkov o aktivnem prebivalstvu govori o visokem deležu primarnih dejavnosti prav v naseljih, ki imajo slabše pogoje za kmetijstvo. To so: Spodnji Gasteraj, Srednji Gasteraj, Zgornji Gasteraj in Varda.

NASELJE	Primarne dejavnosti	Sekundarne dejavnosti	Terciarne dejavnosti	Kvartarne dejavnosti
Žitence	41,1%	34,7%	14,4%	9,8%
Jurovski Dol	35,5%	29,0%	16,0%	19,5%
Varda	48,6%	45,7%	2,9%	2,9%
Malna	46,2%	37,3%	12,7%	3,4%
Sr. Gasteraj	51,1%	27,7%	14,9%	6,4%
Sp. Gasteraj	53,1%	30,9%	10,3%	5,7%
Zg. Gasteraj	67,9%	25,6%	2,6%	3,8%
Partinje	41,1%	34,7%	14,4%	9,8%

Tabela 4:
Delež aktivnega prebivalstva po dejavnostih za posamezno naselje v KS Sv. Jurij

Vzpodbudno je, da se v zadnjih treh letih število prebivalcev ni zmanjšalo zaradi priseljevanja ljudi iz urbanih središč. Ljudje si v našem okolju najdejo mir.

V kraju je bogata kulturna dediščina, za katero skrbita Turistično društvo Dediščina in Kulturno društvo Ivan Cankar. Vsako leto se v našem kraju odvijajo odmevne prireditve, kot so: Jurjevanje, Žetev in Družina poje. Po mnogih slovenskih odrih nastopa folklorna skupina Jurovčan, ki jo že tri desetletja uspešno vodi Cecilija Neuvirt. V kraju so zelo aktivni v gasilskem, športnem, lovskem društvu in društvu upokojencev ter Rdečem križu. Ob zaključku še povabilo v naš kraj s pesmijo Alojza Peserla:

Polja, gozdovi, griči, doline,
kakšna krasota je ta naš svet!
Lepše na svetu ni domovine,
kot je prelepi ta štajerski svet!

Vsaka pomlad nam cvetja natrosi,
grozdje v jeseni sladko zori.
Petje, veselje v vsaki vasi,
pesem klopotcev v noč se glasi.

VIRI IN LITERATURA:

- Delajmo karte Slovenije na zgoščenki, 1998. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Krajevni leksikon Slovenije, 1980. IV. knjiga, Ljubljana: DZS.
- Krajevni leksikon Slovenije, 1995. Ljubljana: DZS.
- Razvojni projekt CRPOV, 1995. Jurovski Dol: Gradivo razvojnega projekta Občine Lenart.
- Senekovič, Stanislav, 1998: Pot naravne in kulturne dediščine Globovnica.
- Svet med Muro in Dravo, 1968. Maribor: Založba Obzorja.

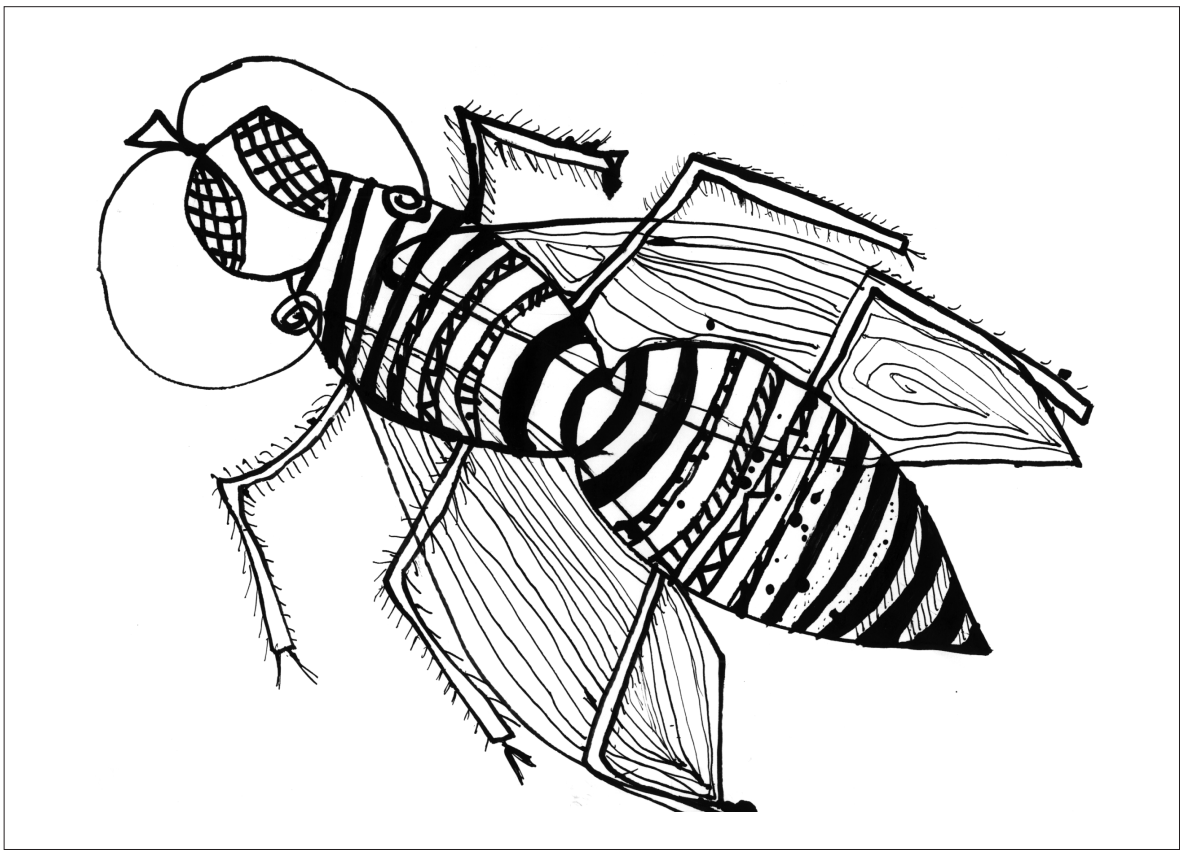

OSA, tuš
Janko Klobasa, 7. razred, oktober 2003

STANISLAV SENEKOVIČ

ZGODOVINA KRAJA

Uvod

Zgodovina domačega kraja še ni bila zbrana in proučena. Prav iz tega razloga sem se lotil te naloge in vrsto let zbiral zapise ter proučeval vire in raziskave posameznih avtorjev, ki so omenjali naš kraj. Izvrsten vir za proučevanje zadnjih dveh stoletij sta bili šolska in župnijska kronika. Ob vseh virih in raziskavah sem spoznal, da si je mogoče oblikovati kar verodostojno predstavo o našem kraju v preteklosti. Žal smo zaradi pomanjkljivih podatkov določene osebe v raziskavi izpustili.

V uvodu sem predstavil obdobje od antike do ponovne naselitve naših krajev v 10. in 11. stoletju. Za ta čas še ni odkritih pisnih virov, ki bi verodostojno predstavili nemirna stoletja v naših krajih. Za čas visokega srednjega veka in novi vek obstaja veliko virov, ki lepo predstavljajo takratno življenje. V raziskavi sem uporabil imena naselij v originalni obliki, tako kot so bila zapisana za posamezno obdobje. Pregled imen krajev nam ponazarja, kako so se imena naselij skozi čas spreminjala. Za novejšo zgodovino kraja sem uporabljal ob ostalih virih dva osnovna vira, in sicer cerkveno in šolsko kroniko. Obdobje po 2. svetovni vojni v našem kraju je še popolnoma neraziskano, zato sem letega obdelal v grobih splošnih obrisih. Raziskovalcem sem pustil še veliko tem za raziskovanje. Eno takih področij je delovanje društev in političnih organizacij.

Upam, da vam bo prebiranje zanimivosti iz preteklosti našega kraja v zadovoljstvo.

Pogled v zgodovino kraja do prve pisne omembe

Arheološke najdbe pričajo, da je bilo to področje naseljeno že konec neolitika (v začetku 2. tisočletja pr. n. št.). Najbolj znana najdba iz tistega časa je kamnita sekira z luknjo.

Posebej bogati so preostanki iz predrimske in rimske dobe. Številne gomile pričajo, da so bili poseljeni vrhovi in zložnejša pobočja. Največ gomil je bilo najdenih v Sp. Gasteraju, Sr. Gasteraju in Jurovskem Dolu.

Po vojaških uspehih Rimljanov v Panoniji so Slovenske gorice odtrgali od Norika in so postale primestna pokrajina Poetovia (danes Ptuj). Severni predeli so bili v letih 69 do 97 priključeni k mestu Flavium Solva (danes Lipnica). Z rimsko osvojitvijo so pričeli graditi ceste, ob njih postaje za menjavo konj in prenočišča. Romanizacija je zajela tudi naše kraje. Odsluženi vojaki so si ustvarjali v naših krajih kmetije po rimski tradiciji. Ostanki antičnih zgradb tipa "vila rustika" (kmečkih dvorcev) so bili pogosti na tem področju (Kamenšak pri Lenartu, Spodnji Porčič, verjetno tudi v "Gradcu" v Zg. Partinju in

"Gradišu" v Zg. Partinju). Peščenjak, ki se je pojavljal pri teh izkopaninah, je domač, kar izpričuje, da so izkoriščali ležišča peščenjaka v lokalnih kamnolomih v Partinju in Jurovskem Dolu.

Domačini so še precej časa obdržali stari način pokopa umrlih v gomile. Raziskave gomil kažejo, da so imeli domačini tesne stike s Poetoviom (najdena keramika in okraski ter fibule iz delavnic Poetovia). V našem kraju nismo zasledili pokopališč z rimskim načinom pokopa (žarni grobovi). Prav tako niso bili odkriti grobovi s krščanskim načinom pokopa (skeletni grobovi). Konec 5. stoletja je izginila izpred oči nadaljnja usoda antičnega prebivalstva. V nemirnih časih 5. in 6. stoletja najbrž ni bilo pogojev za mirno življenje v teh krajih. Uganka je, kakšno pokrajino so našli Slovani v drugi polovici 6. stoletja, ko so se naselili tukaj. S tem se je pričelo štiristoletno obdobje, za katero skorajda ni najdb. Znano je le to, da so bile Slovenske gorice mejna pokrajina med Karantanijo in obrsko državo. Po njenem uničenju je gotovo potekala poselitev tudi v Slovenskih goricah. Spodbujala pa sta jo Pribina in Kocelj (Spodnja Panonija v sredini 9. stoletja). Konec 9. stoletja je bilo ponovno pregnano prebivalstvo iz Slovenskih goric zaradi ropanja in pustošenja Ogrov. Leta 955 (poraz Ogrov) se je meja med ogrsko in frankovsko državo ustalila na črti Lipnica - Jareninski Dol - Ptuj. Bernard Spanheimski je leta 1106 premaknil mejo na črto Lipnica - Gasteraj - Spodnji Duplek - Rogoza - Ptuj. Pridobljeno ozemlje Partinja, Varde in Zamarkove so intenzivno in načrtno kolonizirali. Prvo obrambno črto so tvorili strelski dvorci, nam najbližji so bili v Hrastovcu, Jurovskem Dolu in Žicah. Kolonizacijo so vodili mejni grofje Podravske mejne krajine s sedežem v Razvanju. Na dobro vodeno kolonizacijo je kazala posestna razdelitev kmetij v dolini Globovnice. Zemljišča kmetij so potekala v pravilnih pravokotnikih od grebena Malne do gozdov na severovzhodnih pobočjih Varde in Partinja. Vse domačije so bile tik nad dolino Globovnice v pravilni razporeditvi. Istočasno je potekala kolonizacija vrhov gričev in prisojnih pobočij. Te kmetije so bile bistveno manjše in nepravilnih oblik. Del teh, za vinogradništvo primernih zemljišč, je gospoščina poklonila samostanu Admont, ki je imel tudi cerkveni patronat nad temi predeli. Na gorske kmetije so naseljevali svoje podložnike ali pa tudi tuje. Interesentov je bilo dovolj, saj je bil sogornik osebno svoboden in ne podložnik. Bernard Spanheimski je od leta 1106 do 1147 zgradil mogočni grad na Piramidi. Gospostvo se je pozneje razdelilo na dva dela - mariborski zgornji grad in mariborski spodnji grad. Posesti v Jurovskem Dolu so bile prav tako razdeljene. Zamarkovo je dobila hrastovška gospoščina, Žice, Sp. Partinje, Varda in Jurovski Dol so pripadle mariborskemu spodnjemu gradu, Zg. Partinje pa je dobil mariborski zgornji grad.

O poteku meje (mejnega pasu) v teh predelih govori ime kraja Žice (Scutsen). Ime kaže na strelce - obmejno naselbino, lahko tudi samo manjšo vojaško utrdbo na meji. Nastanek imena naselja Varda (vardovati - paziti, varovati) prav tako pripisujemo tistemu času. Tudi ime Ledinek (na novo obdelan svet) kaže na mejno področje. Ime Malna je poznejšega nastanka (malin - mlin, Malna - področje mlinov). Po vsej

verjetnosti so to ozemlje odcepili od ozemlja Jurovskega Dola (v urbarjih ni zaslediti imena Malna). To nekako potrjuje, da je Jurjevski Dol, ki je bil nekoč del Jurovskega Dola, izgubil ozemeljski stik z Jurovskim Dolom. Že v predfevdalni dobi so se izoblikovale vasi - župe, ki jih je vodil župan. Reševal je manjše spore med kmeti in bil oseba, s pomočjo katere so se izvrševali sklepi knežje oblasti. Za to delo je imel župan olajšave pri davkih. Tudi v fevdalni dobi so župani obdržali to posredništvo, vendar samo še med fevdalcem in podložnimi kmeti v župi (vasi). Obdržali so tudi manjše upravne in sodne funkcije. Župan je imel običajno dve neobdavčeni hubi - kmetiji, na naših področjih je imel samo eno. Tudi tlake je bil oproščen, zato pa je moral ob obhodu pogostiti zemljiškega gospoda ali njegove pooblaščence in skrbeti, da je gospoščina dobila dajatve. Župan je razglašal ukaze zemljiškega gospoda, s prisedniki je sodil manjše zadeve v vasi - vodil je pravde. Urejal je uporabo skupnih zemljišč za pašo in triletni kolobar. V določeni vasi sta bila lahko celo dva župana, v kolikor so bili v njej podložniki dveh zemljiških gospodov. Položaj župana izhaja že iz slovanske dobe. Vasi, ki so nastale v drugi kolonizaciji, v 12. in 13. stoletju, niso imele županov, ampak rihtarje. Le-ti so imeli podobne obveznosti, vendar samo eno neobdavčeno hubo. Župani so sodelovali tudi kot prisedniki na pomembnejših pravdah, ki jih je vodil zemljiški gospod. Vaške skupnosti so obdržale tudi nekaj vaške avtonomije. Sami so upravljali gmajno, vzdrževali brvi, skupne plotove, napajališča, studence in postavljali pastirja.

Prva omemba kraja v virih

V nemirnih časih ropanja Madžarov v naših krajih je bil po vsej verjetnosti zgrajen tudi prvotni strelski obrambni stolp in ob njem večja kapela v Gorigendorfu - to je bilo prvo zapisano ime Jurovskega Dola iz leta 1324. Ime bi lahko bilo v povezavi z desetinskim dvorom. Desetinski dvori so se pojavljali na ozemljih, ki so bila bolj oddaljena od sedeža zemljiškega gospoda. V njih so zbirali desetino. Ker pa je naš kraj v 11. in 12. stoletju dajal predvsem vinsko desetino, ki so jo po običaju zbirali prav ob jurjevem, lahko predvidevamo, da je prav zaradi tega dobil ime Sv. Jurij.

Prva cerkvica ob stolpu je leta 1388 že imela bogoslužja, ki so jih opravljali kaplani iz Lenarta. Tega leta se je omenjalo že novo ime kraja St. Georgen in der Pueheln. Kraj so poimenovali po cerkvenem patronu sv. Juriju, ki je bil zavetnik vitezov, vojakov, tudi poljedelcev, živinorejcev in vinogradnikov (na cerkvenem zvoniku je lep reliefni prikaz vinske trte). Ne preseneča torej dejstvo, da so v teh nemirnih krajih posvetili cerkvico sv. Juriju.

Sv. Jurij - farni patron

Ime Jurij izhaja iz latinskega imena Georgius, latinsko ime pa iz zgodnejšega grškega imena Georgios (geo - zemlja). Ta beseda pomeni v grščini poljedelec, kmetovalec in tudi vinogradnik. Na Slovenskem je bilo to ime v različnih oblikah prisotno že v 9. stoletju. Prav gotovo so zahodni Slovani in tudi del južnih Slovanov prevzeli ime od Germanov v času pokristjanjevanja Karantancev konec 8. stoletja. Čehi poznajo imeni, kot sta Jiri (Jirži), Hrvati Jurij in Juraj, medtem ko so Makedonci, Srbi in Bolgari prevzeli ime neposredno iz grščine (Džeordžij, Džordže).

Georgius je bil v rimski vojski stotnik, sin bogatih staršev. Doma je bil v Kapadokiji v Mali Aziji. Prevzel je krščansko vero. V letu 302 je rimski cesar Dioklecijan odstavil kristjane iz državnih služb in vojske ter dal usmrtiti tiste, ki se niso vrnili k tradicionalnemu rimskemu verovanju. Kristjani so Georgiusa razglasili za mučenika. Njegov grob je v palestinskem mestu Lydda. Vse drugo, kar mu pripisujejo, so spletle poznejše krščanske legende. Njegov znameniti boj z zmajem se je pojavil šele v 11. stoletju. Zaradi pripisane hrabrosti ga je srednjeveško viteštvo izbralo za svojega vzornika in zavetnika. Posebej popularen je postal s križarskimi vojnami v 12. in 13. stoletju.

Na Slovenskem je sveti Jurij zelo v číslih, posebej še v vzhodnih predelih. Znanstvene raziskave kažejo, da je po vsej verjetnosti med Slovani nadomestil neko pomembno pomladno božanstvo, morda Jarila (Jarnika) ali Vesnika ali pa celo izgubljenega sina boga gromovnika Peruna. To slovansko pomladno božanstvo je imelo nalogo ozeleneti naravo, tako da je mogla živina spet na pašo in da so posevki spet oživeli. Samo tako lahko razumemo šege in navade proslavljanja zelenja. Podobnih povezav krščanskih praznikov s starejšimi prazniki poznamo veliko, saj je krščanstvo prevzelo stare egipčanske in mezopotamske pa tudi germanske ter slovanske praznike, le da so jim dali novo vsebino. S takšnimi prilagoditvami starih verovanj se je krščanstvo bistveno laže usidralo med ljudstvi, ki so jih pokristjanjevali.

Predhodnik Jurija bi lahko bil tudi Veles, ki je bil slovanski bog pomladi. Tega dne so v preteklosti pastirji kurili kresove. Bolj verjetno je, da sedanji praznik jurjevo izvira iz slovanskega verovanja v Jarnika, ki je bil Vesnikov polbrat. Že beseda kaže, da gre za zlo bitje, saj jar pomeni vzkipljiv, nagle jeze. Jaren pa pomeni tudi hud, nagel. Pri Slovanih je Jarnik veljal za lovca in strelca. Zaradi zločina nad bratom je bil obsojen, da je hodil ponoči kot zeleni lovec, ki je gonil volkove, zato je bil tudi volčji pastir. Iz njega se je razvil zeleni vrag.

Obhode z Zelenim Jurijem srečamo pri nas predvsem v Beli krajini. Ker pa podobne sprevode pripravljajo tudi na Hrvaškem, v Rusiji, Romuniji in celo v Angliji (Jack in the Green), lahko slutimo, da je bil ta praznik znan že v davni preteklosti, ko so še indoevropski narodi živeli skupaj. Belokranjskega Zelenega Jurija okitijo z zelenjem, v roke pa mu dajo zeleno brezo, na katero navežejo rdečo pentljo. Pred hišo zapojejo staro, sedaj že popačeno obredno pesem:

Prošel je prošel, pisani vuzem,
došel je došel Zeleni Jure na zelenem konji,
po zelenem polji.
Dajte mu dajte, jurja darovajte...

Če niso ničesar dobili, kar je bilo redko, so hišo prekleli. Ko je bil obred končan, so si jurjaši pripravili gostijo. V Prekmurju so fantje izbrali najlepšega iz svoje sredine in ga nato opletli s cvetjem in zelenjem, s katerim so prekrili vso obleko. Imenovali so ga Vesnik ali Zeleni Jurij. Štirje spremljevalci so ga vodili po vaseh in peli:

Zelenega Jurija vodimo,
masla in jajca prosimo,
ježebabo zganjamo,
mladoletje trosimo.

Tudi v Reziji in na Koroškem srečamo običaje ob Zelenem Juriju. Drugod so ti običaji izumrli, čeprav so bili še pred sto leti splošno razširjeni.

Na Štajerskem se je ohranila pripoved, da pade ob jurjevem zlata sončna skledica iz sonca. Kdor jo najde, bo imel v hiši obilo blagoslova. Iz sonca pade na jurjevo tudi čudodelno ogledalce. Kdor pogleda vanj, vidi vse, kar se godi po svetu. Ker pripelje Jurij vigred v deželo, kot rečejo na Koroškem, je zanimiv tudi njihov rek: Sveti Jurij žene babe skozi duri. Ob jurjevem je konec sedenja za pečjo, vse sili iz hiše. Za svetega Jurija je najbolj značilen njegov boj z zmajem. Staroveški boj pomladi z zimo je krščanstvo predrugačilo v legendo o boju svetega Jurija z zmajem. Po takšni legendi naj bi Jurij premagal in usmrtil grozovitega zmaja, ki je ogrožal življenje kraljične Aje.

Zeleni Jurij na konju na krajevnem žegnanju v Jurovskem Dolu

Po pregledu krajevnih imen opazimo, da so imena: Sv. Jurij, Jurij, Juršinci, Jurovski Dol, Jurjevski Dol, Jurjevci, Jurski Vrh,... najpogosteje zastopana prav v Slovenskih goricah. Možno je, da je uvajanje tega imena povezano z ogrsko mejo, ki je takrat potekala preko teh krajev. To je bil tudi čas razcveta viteštva in priljubljenosti tega svetnika. In tu lahko iščemo vzrok, da so za zavetnika cerkve izbrali svetega Jurija.

Zgodovina kraja od leta 1500 do ustanovitve samostojne fare

Leta 1501 je bila zgrajena večja cerkev (sedanja osrednja ladja). Obe stranski ladji in zakristijo so dogradili v jožefinski dobi. V času pred turškim vpadom leta 1532 je bil stolp prezidan, o čemer priča vklesana letnica 1528 v cerkveni zvonik. Ob obnovi fasade zvonika leta 1986 so se pokazali kamniti oboki nekdanjega vhoda v obrambni stolp na severni strani, in sicer meter nižje od sedanjega vhoda. Ob izgradnji cerkve pa so naredili vhod vanjo skozi obrambni stolp - poznejši zvonik.

Lastniki zemljišč na področju KS Sveti Jurij so bili zemljiški gospodje iz Hrastovca (Spodnje Partinje), Cmureka (Gasteraj), Negove (del Gasteraja), admontskega samostana (gorske kmetije na Malni), mariborskega spodnjega gradu (Jurovski Dol, Žitence, deli Zg. Partinja in Varda) in mariborskega zgornjega gradu (deli Zg. Partinja). Kmetije po gorskem pravu so bile v lasti omenjenih gospoščin in meščanov iz Maribora, Cmureka, Lipnice ter samostana Admont. Leta 1227 je bila sodna oblast za krvne sodbe prenesena iz mariborskega spodnjega gradu na hrastovške zemljiške gospode. Vsaka huba (kmetija) je plačevala letno mernik žita in 4 denarje sodnega davka.

Splošni davek zemljiškemu gospodu za eno podložniško hubo je vseboval (primer davka iz naselja Jurovski Dol) 6 škafov žitaric (1 škaf je bil 25 litrov), 2 kokoši, 15 jajc in 31 do 46 srebrnikov. Ob tem so morali kmetje opravljati še vozno tlako - 4 in 8 dni ročne tlake v letu, po letu 1600 pa tudi več. Kolonisti so bili za nekaj let oproščeni vseh dajatev. Za kmetije po gorskem pravu (vinogradniške), ki so na tem področju prevladovale, pa so plačevali dajatve v vinu, in to od 3 do 10 veder. Naše področje je bilo v 11. stoletju načrtno naseljeno po vrhovih gričev in prisojnih pobočjih. Zemljiški gospodje so določali naseljencem zemljišča, ki so bila porasla z gozdom. Kolonist po gorskem pravu je moral izkrčiti gozd in posaditi trto. Zemljišča so bila bistveno manjša kot zemljišča drugih podložnikov. Zemlja je postala last kolonista in je bila dedna. Kmet po gorskem pravu je bil osebno svoboden. Lahko je po poravnavi dolgov in s soglasjem gospoda prodal posest ter se odselil. V tem primeru je moral zemljiškemu gospodu plačati dvajsetino. Ker so bili kmetje po gorskem pravu svobodnejši, so podložniki radi bežali na proste hube ali se javljali za nove koloniste. Ta problem so morali rešiti celo z državnim zakonom. V 15. stoletju so zemljiški gospodje hoteli kmete po gorskem pravu spraviti v klasičen podložniški položaj, zato je bil leta 1543 sprejet zakon "Gorske bukve", ki je uzakonil pravice kmetov po gorskem pravu. Te pravice sta omejila kmečka upora na Štajerskem leta 1580 in nato še leta 1699.

Že zelo zgodaj so se oblikovale gorske skupnosti, ki jih je vodil gornik ali tudi gorski župan. Gorske skupnosti so se sestajale ob jurjevem, običajno je bil prisoten kot predsedujoči tudi zemljiški gospod. Gorski zemljiški gospod je imel gorsko ali sodno palico. Imenoval je prisednike, ki so bili imenovani dosmrtno. Na teh zborih so se pogovarjali o skupnih zadevah: popravilu plotov, poti, plačilu streljanja proti čarovnicam ob toči, kraji grozdja, žalitvah, sodili so tudi

ob nekrvavih prekrških. Za krvave sodbe pa je bilo pristojno deželno sodišče, saj so bili sogorniki osebno svobodni.

Sogorniki so dajali ob jurjevem davek v vinu. Če je bil pridelek slab, je moral sogornik vino kupiti. Tudi če je bilo vino slabo, je moral kupiti vino ustrezne kvalitete. V kolikor je zaostajal z davkom v vinu, je moral naslednje leto plačati dvojno količino za zaostanek. Če je nekaj let slabo obdeloval vinograd, mu ga je zemljiški gospod lahko odvzel in ga spodil s kmetije. Viške vina je lahko prosto prodal, na koncu 14. in v začetku 15. stoletja pa so si trgovino z viški vse bolj prilaščali zemljiški gospodje. Takšen monopol je povzročal ukinjanje kmečke trgovine in monopol gospostva nad trgovino z viški pridelkov.

Leta 1848 se zemljiška odveza ni dotaknila sogornikov, saj so bili svobodni lastniki zemlje. Po letu 1848 se je začel zanje uporabljati izraz želar, ponekod zasledimo tudi nagornjak. Želar je bil samostojni lastnik zemlje. Po letu 1848 so fevdalci izgubili pravico pobiranja vinskega davka pri svojih sogornikih, davke v denarju je pobirala država.

V vinogradih so se vse bolj naseljevali gostači, ki so bili najemna delovna sila. Bili so svobodni, saj niso imeli nobene lastnine in jih zemljiški gospod ni mogel obdavčiti. Število gostačev se je močno povečalo v 17. in 18. stoletju. Živeli so v bornih kočah med vinogradi. Zaradi tega se je gostota naselitve vinogradniških področij zelo povečala. Med gostače so velikokrat šli tudi sinovi sogornikov.

Druga oblika lastništva vinogradov (dominikalna) se je pojavila že v 12. stoletju. To so bili vinogradi, ki so bili v lasti podložnikov, meščanov, cerkve in zemljiških gospodov - dominikalna zemljišča. Lastnik (dominus - gospod) je dal gostaču v najem viničarijo z majhnim hlevom. Viničar je lahko koristil manjšo njivico in travo iz vinograda za krmo živine. Moral pa je opraviti dve okopavanji vinograda, obrezovanje trte, postavljanje kolov, vezanje vinske trte, trganje in stiskanje grozdja. Vino je bilo last gospoda. Za dela, ki so presegala dogovor, je plačal lastnik viničarju v denarju. Med viničarje so šli v glavnem gostači in sinovi sogornikov. Viničarje omenja že ptujski statut iz leta 1376. Osnovna zakonodaja za viničarje je bila sprejeta šele leta 1863 (Viničarski red). Zemljiška odveza leta 1848 ni odpravila viničarjev, saj le-ti niso bili podložniki. Zemljiški gospod je izvajal nad viničarji sodno oblast za manjše prekrške. Tudi meščani so si prizadevali dobiti nad viničarji sodno oblast.

Leta 1824 so bili od 45 do 50% lastniki vinogradov v Slovenskih goricah Avstrijci, predvsem meščani iz Gradca, Lipnice, Cmureka in Radgone. Veliko vinogradov so imeli tudi meščani iz Maribora in Ptuja. Precej vinogradov je bilo v lasti zemljiških gospodov in cerkve, nekaj pa so jih imeli tudi kmetje. Promet z vinogradi je bil konec 19. stoletja zelo živahen, meščani so masovno kupovali vinograde sogornikov, ki so zaradi krize in trtnih bolezni množično propadali in prodajali vinograde. Mali posestniki niso bili finančno sposobni obnove vinogradov.

Cerkveni patronat (cerkveno oblast) nad področji Lenarta, Jakobskega Dola in Sv. Jurija je imel samostan Admont. Cerkev je širila cerkveno dejavnost in tudi naseljevanje iz jareninske prafare. Tako so

bile v 11. in 12. stoletju ustanovljene podružnice v Lenartu, Jurovskem Dolu in Jakobskem Dolu. Po osamosvojitvi fare v Lenartu je podružnica v Jurovskem Dolu postala podružnica lenarške fare. Prvi do sedaj znani obširnejši zapis o Sv. Juriju je zapis škofa Lenarta Pewerla iz leta 1535.

24. oktobra 1535 je lavantinski škof Lenart Pewerl obiskal Sv. Jurij. Ob tej priložnosti je blagoslovil dva zvona, naslednji dan pa še pokopališče, cerkev ter oltar v pokopališki kapeli, ki je bil posvečen sv. Mihaelu in vernim dušam. Posvetitev je opravil po obnovitvi, kajti leta 1532 so jo izropali Turki. 9. junija leta 1607 je obiskal cerkev sv. Jurija sekavski škof Martin Brenner, ki je imel nalogo na Štajerskem in Koroškem izkoreniniti protestantizem. V tem letu se je že omenjal stalen vikar Janez Morhemius, ki je živel v kraju. Ohranjen je zapis o vizitaciji, ki govori o tem, da je imela cerkev štiri dobro opremljene oltarje. Za enega je vizitator naročil, naj ga odstranijo, ostale tri pa bolje opremijo.

Cerkev je imela pokopališče in krstni kamen, kar kaže na to, da so v njej krščevali in da je bil tam stalni duhovnik. Zapis omenja, da se je duhovnik Janez Morhemius, ki je samovoljno zapustil križevsko župnijo, vsilil za vikarja pri Sv. Juriju. Ob obisku škofa ga ni bilo na spregled. Ker je omenjeni župnik prakticiral skupno odvezo in spoved ter obhajilo pod obema podobama (protestant), je škof ukazal lenarškemu župniku, naj ga prežene iz cerkve Sv. Jurija.

Od vizitacije leta 1617 je ohranjen zapis, ki poroča, da je bil pred cerkvenimi vrati Mihaelov oltar, pri katerem so maševali ob proščenjih. Vizitator je naročil, naj postavijo na glavni oltar sodoben tabernakelj, krstilnik naj prestavijo h glavnemu vhodu in postavijo spovednico, ki je do takrat ni bilo. Opremijo naj zakristijski oltar in nabavijo klečalnik ter umivalnik. Zapis omenja tudi kostnico na pokopališču, vendar že močno porušeno. Očistijo naj pokopališče, postavijo križ in popravijo kapelo z osarijem. Iz sinodalnega zapisa iz leta 1739 je razvidno, da je imela cerkev štiri oltarje in spovednico. Cerkev in lesena kaplanija sta bili na novo prekriti. Popraviti je bilo potrebno streho zvonika in dokončati pokopališko obzidje, kar se je naslednje leto tudi zgodilo. K cerkvi Sv. Jurija so se vile številne procesije, zlasti za proščenja. V letu 1760 je bilo omenjeno, da so v zvoniku viseli trije zvonovi. V cerkvi so bili štirje oltarji, izven nje pa še eden na pokopališču. Kapela nad osarijem (kostnico) je postala za maševanje neuporabna. Leta 1737 je bila cerkev v podobnem stanju, imela je tabernakelj in večno luč, pet oltarjev, prižnico, dve spovednici, kamniti tlak, tri zvonove in obzidano pokopališče s križem.

Jurovski Dol, Varda, Dugo in Partinje v urbarjih mariborskega spodnjega gospostva iz let 1492 in 1535

Leta 1147 je mariborski gornji grad izgubil funkcijo sedeža mejne grofije. Otokar II je prenesel sedež v Gradec, ki je postal sedež Vojvodine Štajerske. V letu 1192 so Babenberžani zamenjali Otokarja IV Traungava in prenesli sedež na Dunaj. Leta 1192 so razdelili

mariborsko gospostvo na dva dela: na spodnje gospostvo in zgornji grad. Takšna razdelitev je ostala v veljavi do leta 1848. Lastniki obeh gospostev so postali leta 1278 Habsburžani, ki so dajali gospostva v upravljanje raznim najemnikom. Mariborski spodnji grad je posedoval med drugim tudi Jurovski Dol, Vardo, Sp. Partinje, Žice, Zamarkovo, Spodnji Jakobski Dol, Hrastovec, Voličino... Zgornji grad pa je posedoval Zg. Partinje, Dugo, Ročico, Zgornji Jakobski Dol... Leta 1227 je nastalo gospostvo Hrastovec, ki se je hitro širilo z nakupi ozemlja. Leta 1527 so takratni lastniki Herbersteini kupili od mariborskega spodnjega gradu Partinje in Zamarkovo. Herbersteini so si leta 1457 pridobili sodno pravico na ozemljih južno od Pernice, od leta 1497 pa je na ostalih posestih mariborskega spodnjega gradu dobilo mesto Maribor sodne pravice, prav tako tudi v Partinju, na Vardi in v Jurovskem Dolu ter Žicah.

Mariborski spodnji grad so za Habsburžane upravljali najemniki, in sicer: Janez Regal, Janez Khiessl, Seepoch ... V času Seepocha leta 1499 je nastal nov urbar z naslednjimi poglavji: Cerkvena vinska desetina, Cerkvena prosena desetina, Cerkvena žitna desetina, Sodne dajatve, Vinogradniške kmetije, Gorščina, Podložniški uradi in Pravda v mestu.

Urbar omenja, da je imelo Sp. Partinje 11 družin. Od tega sta imela dva podložnika po 2,5 kmetije, trije podložniki po 1,5 kmetije, dva podložnika po 1 kmetijo, trije podložniki pa po 0,5 kmetije in mlin.

Urbar omenja, da je imelo Dugo - danes del Zgornjega Partinja (Lenndorf) 6 družin in 11 kmetij. Od tega je imelo pet podložnikov po 2 kmetiji in en podložnik 1 kmetijo.

Urbar omenja, da je imelo Zg. Partinje 16 družin in 26 kmetij. Od tega sta imela dva podložnika po 3 kmetije, en podložnik po 2 kmetiji in domec, en podložnik 2 kmetiji, osem podložnikov pa po 1 kmetijo.

Urbar omenja, da je imela Varda (Goltzndorf) 11 družin in 10 kmetij. Od tega je imelo devet podložnikov po 1 kmetijo in dva podložnika po pol kmetije.

Urbar omenja za Jurovski Dol (Weindorf zu Saund Georgeny in Puhl) 22 družin, 20 kmetij in 3 domce. Od tega je imel en podložnik po 2,5 kmetiji, štirje po 2 kmetiji, eden kmetijo in pol, eden kmetijo in domec, sedem 1 kmetijo, štirje pol kmetije, eden samo domec, tri kmetije pa so bile pušče.

Za Žice (Shcutzen) omenja urbar 9 družin. Od tega je imela ena družina kmetijo in 2 domca, šest jih je imelo 1 kmetijo in trije pol kmetije.

Zgornje Partinje, Varda in Žice so bile župe z župani. Spodnje Partinje ni bilo župa, tam se je pojavil župan šele konec 15. stoletja. Župani so uživali eno neobdavčeno kmetijo.

Do sredine 15. stoletja je bila kriza za zemljo. Bilo je več družin, kot je bilo na razpolago kmetij, zato so nastajale polovične kmetije in domci (domec je zelo majhna kmetija). V drugi polovici 15. stoletja pa se je zaradi vojn in kužnih bolezni število prebivalstva močno znižalo. Obveznosti podložnikov do zemljiških gospodov in cerkve so se znižale, kljub temu je bilo veliko pušč. S tem ukrepom so zajezili beg podložnikov na gorske kmetije. Znižali so tudi višino odkupa kmetije,

tako so se v velikem številu pojavljale kupoprodajne kmetije.

Podložnika je nasledil na kmetiji najmlajši sin, ostali so dobili odpravnino. Novi lastnik je plačal zemljiškemu gospodu 4 goldinarje primščine. Ta znesek je bil visok (vrednost hiše).

Kupoprodajne kmetije je lahko podložnik prodal, vendar le drugemu podložniku, nikakor pa ne meščanu. Ob prodaji je zemljiškemu gospodu plačal desetek, dvajsetino vinogradniške kmetije. Podložnik si je lahko pri deželnem vicedomu kupil tudi osebno svobodo - tako je postal fras - svobodnjak.

Vinogradniške kmetije (po gorskem pravu) so plačevale od 5 do 10 veder vina (vedro je 16 litrov) in do 5 srebrnikov. Novi naseljenci so nekaj let plačevali samo 4 srebrnike davka, in sicer brez davka v vinu. Za obdelavo pušč so imeli podložniki večletne olajšave pri davku. V primerjavi imen med Otokarjevim urbarjem iz 13. stoletja z urbarjem iz 15. stoletja opazimo izginjanje starih slovanskih imen in uveljavljanje krščanskih, kot so: Lenart, Andrej, Janž, Miha, Jaka, Gregor in Jurij. Po priimkih sodeč je bilo precej Nemcev. Čeprav je bil priimek nemški, ni nujno, da je bil podložnik Nemec. V 15. stoletju srečamo zelo malo hlapcev. Za naše kraje je bilo značilno, da so več kot 1/3 vsega ozemlja zavzemale gorske kmetije (vinogradniške). Zelo so se razširile od 13. do 15. stoletja. Bile so majhne in so obsegale od 2 do 3 ha. Po številu družin je bilo tako: 30 % prebivalstva so bili običajni podložniki, 70 % pa je bilo sogorniških kmetov. Lastniki gorskih kmetij so bili meščani iz Maribora, cerkve, samostani, zemljiški gospodje, razne bratovščine in tudi župani.

Tako je imel Jurovski Dol (Weinperg) 5 sogornikov in 1 pusto gorniško kmetijo. Davka so plačevali povprečno 5 veder vina, 1 srebrnik in 2 korca prosa (1 korec je 30 litrov). Jurovski Dol (Saund Georgen) je imel 12 gornikov, vsak je dajal po 5 veder vina, 1 srebrnik in pol korca ovsa ali prosa.

Veliko Partinje je imelo 43 gornikov, 40 jih je dajalo po 5 veder, 2 po 10 veder vina, nekaj so dajali tudi prosa in ovsa.

Dugo je imelo 86 gornikov, 69 jih je dajalo po 5 veder, 8 pa 10 veder vina.

Področje današnje KS Sv. Jurij je po teh izračunih dajalo 25000 l vina kot davek za gorske kmetije.

Leta 1527 so Herbersteini iz Hrastovca kupili od mariborskega spodnjega gradu Partinje in Zamarkovo. Podložniki so še naprej opravljali tlako za mariborski spodnji grad.

V letu 1542 so opravili na zemljiških gospostvih imensko cenitev posesti, ki je bila opravljena le za navadne podložniške kmetije, ne pa za kmetije po gorskem pravu. V okviru teh cenitev lahko ocenjujemo vrednost kmetij, hiš, dajatev, zemlje in število živine. Ugotovimo lahko, da so imeli podložniki od 1 do 4 konje, od 5 do 20 glav goveda in od 5 do 6 svinj. Povprečna davčna osnova za celo kmetijo (vrednost kmetije) je bila od 45 do 57 krajcarjev. Leta 1542 so bili omenjeni prvi trije mlini v Jurovskem Dolu in dva večja ribnika.

Do leta 1547 je bilo 2/3 kmetij že kupoprodajnih. Odkup je znašal do 34 goldinarjev. Hiše podložnikov so bile ocenjene na 4 goldinarje. Odkup je torej zahteval visoka sredstva. Ker pa je bila v drugi polovici 16. stoletja že velika kriza za ljudi, so imeli pridelki visoko ceno in podložnik je zlahka prišel do denarja. Tako je zabeleženo, da je v Jurovskem Dolu odkupilo kmetije 12 podložnikov, v Partinju 5 podložnikov, v Žicah pa 4 podložniki. Urbar iz leta 1570 omenja, da so številne kupoprodajne kmetije prešle nazaj v podložniške, in to zaradi izumrtja lastnikov. V Spodnjem Jakobskem Dolu je leta 1570 prešlo v navadne podložniške kmetije 13 kupoprodajnih kmetij, bilo pa je še 27 pušč.

Omenimo še priimke podložnikov, ki so zabeleženi v urbarjih in imenskih cenitvah v letih 1499, 1536, 1542, 1547 in 1570.

Jurovski Dol: Andrečič, Bračko, Drager, Gajdeč, Hercog, Kajdič, Kitl, Kolman, Mačak, Majcenič, Merk, Murko, Murolt, Novak, Ormanič, Pantes, Petric, Prodač, Sternašil, Supan, Šormic, Vajčanič, Vuč, Zurfler, Hajdič, Jančič, Naloga, Sermonič, Šormičič, Vračko, Vračkovič, Černičič, Vrač, Simonič, Adref, Januš, Bačkovič, Rol, Sabata, Snirovič, Sorman in Sormanič.

Varda: Divjak, Hunter, Pec, Peklar, Rešetar, Veselko, Vradič, Klemenčič, Mlaker, Sibnek, Stojan, Supan, Vradič, Tomažič, Vrsne, Breznik, Jančič, Mlask, Peglar, Štraunic in Tašner.

Zgornje Partinje: Andrečič, Brodeč, Černčič, Manuster, Orko, Rebernik, Stragušnik, Strahukneht, Šarenčič, Šimec, Šipek, Štandeker, Tušek, Vajc, Varnek, Vesnjak, Černičič, Divjak, Finkl, Lorenčič, Ptušek / Plušek, Sorb, Sorko, Sundeker, Supec, Valter, Čebul, Murk, Sdeko, Simončič, Tengl, Vuč, Enikl, Hilprot, Lorenc, Perko, Sorman, Sunec in Šmid.

Žice: Gobec, Golič, Harmuga, Haruč, Hojnik, Herneker, Supan, Veber, Gišler, Hornik, Iskra, Ješ, Rol, Supan, Badek, Banko, Fuks, Gerlica, Roh, Šnajder, Vajša, Gisler, Kajbič, Lubec in Vajs.

Večino zemljišč v Spodnjem, Srednjem in Zgornjem Gasteraju so imeli v lasti vitezi Pesničarji, ki so se pojavili v 12. stoletju kot zemljiški gospodje. Zemljiška gospostva Pesničarjev so bila do konca 15. stoletja v jugovzhodni Štajerski, in sicer ob meji z Ogrsko. Sedež so imeli v gradu Weitersfeld, jugovzhodno od Gradca. Posedovali so številne gradove in posesti na Spodnjem Štajerskem, med drugim tudi grad Cmurek - Trate. Med takratno aristokracijo so zavzemali ugledno mesto in so bili precej premožni. V letu 1468 so se pridružili uporu proti cesarju Frideriku IV. Upornike je vzpodbujal zaveznik Matija Korvin (kralj Matjaž), ogrski kralj. Uporni fevdalci so zavzeli vso Spodnjo Štajersko. Uporna vojska Ulrika Pesničarja je strahotno ropala po nasprotnikovih posestih. Leta 1493 je cesarska vojska porazila Pesničarje. Grad Weitersfeld in posesti v Gasteraju, Mariji Snežni, Vukovskem Dolu, Cmureku, Ročici pri Jakobskem Dolu, Šomatu, na Slateniku, Ščavnici in Dražen Vrhu je dobil Fabijan Malnitzer najprej od cesarja v zastavo in nato v last. Leta 1571 so nasledniki Pesničarjev dobili vrnjen grad Weitersfeld in posesti, vendar so že leta 1574 Pesničarji izumrli. Adam Trautmannsdorf je leta 1598 kupil od cesarja

grad Weitersfeld in omenjene posesti.

Urbarji Pesničarjev še niso raziskani in obdelani, zato še ne moremo postreči s podrobnejšimi podatki o življenju in dajatvah podložnikov v Spodnjem, Srednjem in Zgornjem Gasteraju. Prav tako ni bilo mogoče najti podatkov v dosedanjih raziskavah za naselje Malna. Lastnik Malne v srednjem veku ni znan, prav tako niso znani urbarji, ki bi dali podatke zanjo.

Domnevam, da je bila Malna v 17. ali 18. stoletju odcepljena od Jurovskega Dola.

Sveti Jurij na vojaškem zemljevidu iz let 1763 - 1787

Marija Terezija je leta 1763 ukazala vojaško topografsko izmero svojega obsežnega cesarstva. Obsežno delo se je uveljavilo z imenom jožefinski vojaški zemljevid. Prevedene v slovenščino je izdal zgodovinar dr. Vincenc Rajšp v letih od 1999 do 2002. Jožef II je bil po smrti očeta sovladar cesarstva in vrhovni poveljnik vojske. Zemljevidi so bili izdelani v merilu 1 : 28000. Uporabili so tlorisni način prikazovanja terena. Relief so prikazali s črticami in senčenjem. Karte so bile barvne in ročno izdelane. H kartam so dodali kot dopolnilo še zvezke z vsemi podatki, ki niso bili na karti zadostno prikazani. Označili so tudi pomembne objekte, gospodarske razmere, stanje prometnih poti, možnost prenočevanja itd. Zemljevid je bil varovan kot stroga vojaška tajnost in razdeljen po sekcijah. Sv. Jurij zasledimo na sekciji 145. Zemljevidi so bili izdelani profesionalno in natančno. Za izdelavo so bili zadolženi vojaški inženirji in kartografi.

Gozdove so prikazali na sivi podlagi s stiliziranimi drevesi listavcev in iglavcev, polja z belo barvo, pašnike in travnike z zeleno barvo in vinograde z rjavo barvo z znaki trte. Reke, potoki in jezera so bili označeni z modro barvo, leseni mostovi in brodovi s črno barvo, zidani mostovi, stavbe, cerkve, gradovi, kamniti križi in kapele pa z rdečo barvo. Prav tako so bile označene razvaline gradov in cerkva. Ceste so bile označene z rjavo barvo, večje ceste z dvema vzporednima črtama, slabše s polno in prekinjeno črto ter pešpoti s pikčasto črto. S črno barvo so bili imenovani trgi, naselja in mesta, in to v nemškem in slovenskem jeziku. Označena so bila številna ledinska imena krajev. Velikost naselja je bila označena z velikostjo napisa. Vsi zapisi na kartah so bili v latinici. S kart je bila zelo dobro razpoznavna naseljenost pokrajine, in to z vsemi vrstami stavb. V vsakem naselju so bile vrisane vse zgradbe v dejanski legi.

V spremnem zvezku so bila opisana vsa naselja. Za Jurovski Dol (Grosse St. Girgen Thal) piše, da je imel kamnito župnijsko cerkev, ki je spadala k Lenartu. Potok z imenom Globovnica (Bobovnicza) je namakal Jurovski Dol. Globovnico so napajali studenci in deževnica. Potok ni nikoli presahnil, poleti je bil tako majhen, da ga je bilo moč prečkati suhih nog; širok je bil le štiri do pet čevljev in je imel največ dva čevlja globok breg ter peščeno dno. Poti so vodile po slemenu do Lenarta, nato po dolini do Šomata in v hribovje Zgornje Velke ter niso

bile vzdrževane. Hribi so bili Dugo, ki je bilo del slemena Gradišče, in Varda. To hribovje je bilo zelo strmo in ga razen po poteh ni bilo mogoče prejezditi. Gozd St. Georgen Wald in gozd pri fari Sv. Jurij sta bila gosto poraščena z visokimi smrekami, jelkami in hrasti ter grmovjem; s konjem sta bila neprehodna.

Partinje (Partenie) je bilo označeno kot Partenie Thal (dolina ob Partinjskem potoku) in kot Partenie Berg. Partinjski potok je bil majhen in nepomemben, enako Lendovski potok v isti dolini. Na njem je bil ribnik, dolg 250 in širok 150 korakov. Poti so bile slabe, najboljša je bila po slemenu hriba Gradišče do kamnitega križa, nato pot čez Vardo. Ponekod je bila pot kamnita. Ostale poti so bile zanemarjene, vodile so le do vinskih goric in so bile nepomembne. Po hribovju ni bilo pravega gozda, razen nekaj krp hrastov in bukev. Del Partinja (dolina proti Ivanu Senekoviču) je imela samostojno ime Lendovski dol.

Dolina Globovnice (Bobovnicza Thal), danes Jurjevski Dol in del Malne, je bila dolina od sotočja Globovnice z Ročičkim potokom proti severozahodu. Ostali kraji v dodatnem zvezku niso bili podrobneje opisani.

Poučno je bilo pregledati imena zaselkov. V Partinju so bili omenjeni: Gradiscen Berg, Langer Berg (Dugo), Ritesse (Ritiže) in Partinie Berg. Malna je bila že označena kot Mallenberg (samo greben Malne), Rebra pa so bila označeno ozemlje ob Čučku in Toplaku na Malni. Področje v Zg. Gasteraju ob vodovodnem bazenu je bilo imenovano Ebroveez, ozemlje od bazena proti Gasterajskemu potoku pa Preita. Gasteraji so bili označeni samo z Gasterei Berg. Dolina Velke je bila označena kot Welika Thal. Žitence so bile označene kot Zzitnitze, dolina med Žitencami kot Dresnik Thal, potok pa Dresnik. Vzhodni del Žitenc je bil označen kot Bleidosnica, potok zahodno od tega naselja pa Kosnik in dolina Kosnik Thal.

Center kraja je bil označen kot Pfar St. Georgen, prav tako je bilo označeno župnišče in nekaj domačij. Gostota poseljenosti je bila bistveno manjša, saj pri analizi števila hiš ugotovimo, da je bilo do 1/3 manj hiš kot danes. Po dolinah so bile pravilno razporejene velike kmetije. Takšno podobo vidimo še danes. Na vrhovih pa je bila množica viničarij in kmetij po gorskem pravu.

Vrhove slemen in prisojna pobočja ter številna osojna področja so pokrivali vinogradi. Njihov obseg je bil neverjeten. Bilo jih je več kot njiv in vsaj toliko kot travnikov in pašnikov. Ob pogledu na karto vidimo, da je bilo prisojno in osojno pobočje Gradišča v Partinju v celoti pod vinogradi, tudi Dugo in Široko, prav tako ves greben do Polančiča. Tudi na grebenu Varde in Jurovskega Dola so segali vinogradi na obe strani pobočja, na vzhodu pa vse do gozda. Na Malni so se pričeli vinogradi severno od Rebre, zelo obširni so bili v Ebrovcu in nato po vsem gasterajskem grebenu do gasterajskih gozdov. Tudi žitenski greben in pobočja so bili vsi v vinogradih. V dopolnilnih zvezkih so omenjali vojaški kartografi, da so bile ostale poti slabe in so vodile le do vinskih goric.To bi lahko razlagali tako, da so bili lastniki vinogradov dolinski kmetje, njihovo zemljišče je običajno segalo od enega do drugega grebena preko doline. Veliko pa je moralo biti tudi

Prvi prikaz področja današnje KS Sv. Jurij na vojaškem zemljevidu iz let 1763 - 1787

kmetov po gorskem pravu, ki so izključno pridelovali vino (grofovski ali cerkveni sogorniki). Zapisi za sosednje kraje omenjajo, da so bile borne bajte po vrhovih naseljene pa tudi prazne. Trdimo lahko, da so se prvi viničarji pojavili že pred letom 1765, vendar še v skromnem številu. Tudi mlini so bili redki, na Globovnici jih še ni bilo. Označen pa je bil mlin na Velki, poznejši Klobasejev mlin.

USTANOVITEV SAMOSTOJNE FARE SV. JURIJ

V času vladavine Marije Terezije in nato Jožefa II so bile uvedene v državi številne reforme. V letih od 1784 do 1786 je bila izvedena v sklopu cerkvene reforme cesarja Jožefa II osamosvojitev jurovske fare. Določeni so bili obseg fare, šolski okoliš, naborni in davčni okraj. Katastrske občine so bile ustanovljene leta 1850 na osnovi nabornih okrajev. Z zakonom so bile uzakonjene naslednje občine: Zg. Gasteraj, Sr. Gasteraj in Sp. Gasteraj, Varda, Žitence, Malna, Partinje in Jurovski Dol. Naš kraj je spadal pod mariborsko okrožje in pod mariborsko okrajno glavarstvo. Le-to je v Lenartu ustanovilo sodni okraj za 44 občin. Takšna upravna razdelitev je ostala do leta 1933.

Leta 1824 je cesar Franc naročil izdelavo katastra s točnimi izmerami na terenu in izdelavo katastrskih kart. Res je, da je izdelavo katastra naročila že Marija Terezija 50 let prej, vendar je njen kataster obsegal le opise parcel in zemljišč. Francicejski kataster so izdelali usposobljeni strokovnjaki in je bil zelo natančen.

Poglejmo si, kako sta izgledala center kraja in bližnja okolica Sv. Jurija. Cerkev je že imela današnjo podobo, ob njej je bilo pokopališče, ki je segalo še na področje današnjega kulturnega doma. Na tem prostoru je bila tudi kostnica z manjšo kapelo. Na mestu prve šole je stala majhna lesena hiša (mežnarija). Stavba župnišča je že imela današnji tloris, bila je zidana, kar potrjuje zapis v jožefinskih vojaških zemljevidih. Ali je bila stavba že takrat nadstropna, ni znano. Morda pomeni letnica 1828 nad vhodom nadzidavo župnišča. Župnijski hlev je bil na mestu današnjega, vendar vzporedno z glavno cesto; bil je lesen. Tudi Pavalečeva (Plataisova) hiša je bila lesena, prav tako tudi Žagarjeva (Werglesova) hiša, ob njej pa je bilo majhno gospodarsko poslopje. Najstarejša ohranjena stanovanjska hiša v kraju je bila Štandekarjeva (Rotarjeva) hiša. Označena je bila na katastrski karti iz leta 1824 in že na vojaški karti iz let 1863 - 1887. Že leta 1824 je bila označena tudi prvotna lesena Cafova (Špindlerjeva) hiša. Naslednja stavba je bila Škofova hiša (na mestu današnje zadružne trgovine), ki je bila lesena, ob njej je stalo manjše gospodarsko poslopje. Obstajala je še manjša lesena Pelclova hiša (danes vrtec) in ob njej malo gospodarsko poslopje. Poslednja hiša, prav tako lesena z gospodarskim poslopjem, je stala na mestu današnje Lorberjeve hiše. Že leta 1824 je bil na katastrski karti označen Pelclov mlin na Lehkici. Drugih stavb v kraju ni bilo.

Zanimivo je bilo cestno omrežje iz leta 1824. Glavna cesta je potekala iz Lenarta po Malni do Sv. Jurija, nato pa mimo Pavaleca in

Lorberja v Partinje. Cesta ni bila utrjena, ob slabem vremenu je bila neprevozna. Cesta na Vardo je tekla mimo križa in Žvajkerja, pri križu je bil odcep za Pelcla in kmetije v Jurovskem Dolu. Cesta proti Jurjevskemu Dolu je bila prav tako kolovoz. Cesta proti Ploderšnici in Velki se je pri Šauperlu odcepila ter tekla nad Krautičem (Baumanom) ob robu doline.

V letu 1784 je Jožef II izdal zakon o ranocelništvu (kirurgovanju). S tem zakonom sta bili predpisani potrebna izobrazba in praksa. Šole so bile v Mariboru in Gradcu. Imenovale so se gemiji. V njih so poučevali teorijo in predvsem prakso. Po nekaj letih prakse je dobil kirurg diplomo. Padarji, ki so prej zdravili, strigli, puščali kri in rezali kurja očesa, niso smeli več zdraviti. Potrebno je omeniti, da so bili padarji samouki, ali pa so se tega dela naučili pri drugih padarjih kot vajenci. Njihovo delo je bilo nečastno. Imena padarjev v Sv. Juriju niso bila znana. Prvi kirurg v Sv. Juriju Jožef Blumauer se omenja leta 1847. Diplomiral je leta 1841. V zdravniški gemij je bil sprejet leta 1847, tega leta je dobil tudi dovoljenje za opravljanje svojega poklica. V kraju je verjetno deloval do leta 1850. Blumauerja je leta 1851 nasledil Franc Rose ali Rossy. Diplomiral je leta 1848, v gemij je bil sprejet leta 1849, dovoljenje za prakso je dobil leta 1851. Tukaj je deloval do leta 1856. Omenja se Lovrenc Tanzer, ki je ostal tukaj do leta 1867. Istega leta je prišel Adam Planer. Zanj ni znano, kako dolgo je služboval tukaj. Leta 1870 so izobraževanje preko kirurških gemijev ukinili. Ustanovili so šole za zdravnike. Nam najbližja je bila v Gradcu. Te šole so izobraževale zdravnike (doktorje) splošnega zdravstva. Le-teh je bilo sprva zelo malo, zato so kirurgi še vrsto let opravljali delo. Leta 1786 je to ozemlje prešlo pod graško, leta 1859 pa pod lavantinsko škofijo (Anton Martin Slomšek).

Cerkvene posesti samostana Admont so močno vplivale na razširitev vinogradništva. To potrjuje obseg vinogradniških površin, ki so bile nazorno prikazane na vojaškem zemljevidu iz let 1763 - 1787, in podatki o pridelanem vinu iz leta 1900. Glavni dohodek v denarju so kmetom dajali vinogradi. Izvoz vina je bil zelo velik.

Dogodki od leta 1800 do prve svetovne vojne

Od leta 1870 je delovala v kraju nadaljevalna gospodarska šola, ustanovil in vodil jo je nadučitelj Matija Rajšp. Potrebno znanje si je pridobil na Dunaju v letu 1869. Stroške izobraževanja je krilo Cesarsko kraljevsko poljedelsko ministrstvo. Gospodarska šola je potekala ob nedeljah, vodja šole Matija Rajšp je vabil na predavanja tudi druge ugledne predavatelje. Praktični pouk sadjarstva so izvajali v vzorčnem sadovnjaku in drevesnici ob šoli. Za požrtvovalno delo v tej šoli je dobil visoka državna priznanja.

V letih od 1887 do 1906 so prizadeli vinograde trtna uš, peronospora in oidij. Gospodarska kriza je povzročila, da so kmetje počasi obnavljali vinograde. Več kot polovico jih niso obnovili. Obnove vinogradov so trajale do 1. svetovne vojne. Nove bolezni vinske trte so

Sveti Jurij na glavnem neogotskem oltarju v cerkvi sv. Jurija - spodnji del oltarja je izdelal mojster Janez Kurnik iz Radovljice leta 1907, zgornji del je starejši

začeli zatirati z žveplenimi in bakrenimi škropivi. Ljudje so sprva z nezaupanjem in posmehom gledali na škropljenje vinogradov. Pridelek vina je v letu 1897 padel na 1/3 prejšnjih let. Zato pa so bile leta 1909 odlična vinska in sadna letina ter istočasno velika suša. Kvalitetnega vina je bilo toliko, da je vsakemu vinogradniku primanjkovalo posode. Veliko sadja je ostalo v sadovnjakih, saj vsega ni bilo mogoče prodati ali predelati v sadjevec. Točne podatke lahko zasledimo v župnijski kroniki, v kateri so navedeni podatki o pridelku vina v cerkvenih, nadarbinskih in kaplanovih vinogradih. Cerkev je posedovala vinograd v Partinju (to kmetijo je po 2. svetovni vojni kupil Ivan Lavrenčič), župnik Rantaša (1869 - 1901) je kupil kot nadarbinsko posest dva vinograda in stiskalnico v Zg. Partinju, leta 1888 kmetijo v Jurovskem Dolu (pušo Gregorja Škofa), potem pa še gozd na Malni in dobil od Marjete Žvajker 2 orala travnika. Kot nadarbinska posest je bil tudi vinograd na Slateniku, vinograd v Žitencah pa je koristil vsakokratni kaplan (tega je kupil po 2. svetovni vojni Albin Petovar). Župnik je imel pravico do zbirce v žitu in vinu v Partinju in Jurovskem Dolu, kaplan pa v Gasterajih in Žitencah. Dohodki cerkve so bili precejšnji, saj so večino lastnega pridelka vina in žita iz zbirce prodali (okrog 40 polovnjakov vina ob dobrih letinah), prav tako so verniki pogosto zapisali cerkvi v oporoki tudi denarna sredstva. Tako je umrli župnik pri Veliki Nedelji (rojen v Jurovskem Dolu) zapustil tukajšnji cerkvi 52.007 kron. Za primerjavo: izgradnja novega župnijskega hleva je stala v celoti 6.061 kron. S tem denarjem je župnik kupil državne obveznice, ki so prinašale visoke dividende. Prav gotovo bo zanimivo pogledati, kakšne so bile cene pridelkov in dela v letu 1901, kot jih je zapisal župnik Anton Šijanec v župnijski kroniki: kilogram graha je stal 11 vinarjev (1 krona je 100 vinarjev), pšenice 15 vinarjev, žita 12 vinarjev, ječmena 12 vinarjev, ovsa 13 vinarjev, ajde 16 vinarjev, koruze 13 vinarjev. Delavec je zaslužil dnevno brez hrane 80 vinarjev, s hrano 50 vinarjev, kosci 70 vinarjev, dekla je dobila letno 75 kron; drva so bila po 1 metru 5 kron, liter vina je v kleti stal 17 vinarjev (pred izbruhom trtnih bolezni pa le 6 vinarjev). Preseneča zelo nizka cena vina, kar potrjuje, da je bila ponudba vina zelo velika. Leta 1907 je posestnik Andrej Kocbek, kmet iz Spodnjega Gasteraja, v oporoki zapustil cerkvi travnik na levem bregu Globovnice ob kapeli na Malni. Del travnika je ležal tudi na desnem bregu Globovnice, kajti Kocbek je dal na svoje stroške preko svojega travnika izravnati strugo Globovnice. Župnik je lahko začel koristiti travnik po smrti njegove

rejenke Adele Bauman, ki je bila poročena z Martinom Beričem v Spodnjem Gasteraju. Ta darovani travnik je smel koristiti vsakokratni mežnar pri tukajšnji cerkvi. Travnik, ki je ležal severno od tega in je potekal do železnega mostu, pa je podaril cerkvi leta 1911 Jakob Fluher. V letu 1905 je pogorel župnikov hlev, naslednje leto pa še hiša na "puši". Verjetno je bil požig, saj je na podoben način čez leto dni zgorel tudi Štandekarjev hlev. Hiša na "puši" in hlev sta se postavila znova iz sredstev zavarovalnine.

Leta 1890 so v celoti obnovili notranje omete v cerkvi, stene je poslikal Franc Matko iz Žitenc. Glavni oltar je obnovil mojster Perko iz Sv. Trojice. Pesek so vozili iz Pesnice pri mlinu v Lormanju. V naslednjem letu so obnovili tudi zvonik, za katerega so porabili 27 vozov peska. V letu 1907 so v cerkvi postavili nov spodnji del glavnega oltarja, ki ga je izdelal mojster Janez Kurnik iz Radovljice. Težak je bil 6 ton, zato so ga po delih pripeljali na štirih vozovih. Zaradi odstranitve starega oltarja, ki je imel zgodovinsko vrednost, je imel župnik Anton Šijanec zaplete. Konzervator z Dunaja je zahteval, da se stari oltar ni smel odstraniti. Dogovorili so se, da se je prestavil v stransko kapelo, od koder je bil pozneje odstranjen.

Baročni oltar sv. Janeza in sv. Pavla v stranski kapeli cerkve sv. Jurija

Socialna podoba prebivalstva v Sv. Juriju leta 1899

Odprava fevdalizma in podložništva leta 1848 je prinesla na podeželje velike spremembe. Nov zakon o dedovanju pa je močno vplival na drobitev posesti. Odplačilo zemlje je bilo za kmeta veliko breme. Kmetje so se zadolževali in prodajali zemljo. Kmetije so se začele deliti, kajti nov zakon je izenačil pravico dedovanja za vse otroke. Največje drobljenje posesti je bilo čutiti na vrhovih, kjer so bili večinoma vinogradi. Zaradi hitrega naraščanja prebivalstva so se vse bolj pojavljali viničarji in kočarji. Vinogradniške kmetije (prej kmetije po gorskem pravu) pa so doživljale krizo zaradi velike ponudbe vina. Te kmetije so po 1. svetovni vojni izginile, deloma opustile vinograde in se pričele ukvarjati s poljedelstvom, sadjarstvom in živinorejo, deloma pa so jih pokupili meščani iz Maribora in Gradca. Tako so se pojavili meščanski dvorci, ki so jih upravljali upravniki in majerji.

V šolsko dokumentacijo so učitelji v času avstro-ogrske monarhije vpisovali tudi stan staršev učencev. Uporabljali so takrat obstoječe izraze. Veleposestnik je bil posestnik, ki je posedoval nad 30 ha kmetijskih površin. Zemljo je obdeloval z najetimi delavci, hlapci in deklami. Veleposestniki so zaposlovali hlevarja - hlapca, hišno deklo, hlevsko deklo in pastirja. Posestnik je bil kmet, ki je posedoval od 20 do 30 ha kmetijskih površin. Zemljo je obdeloval z najetimi delavci, hlapcem in deklo. Gospodar se je tudi sam vključeval v delo. Kmet je bil izraz stanu za posestnika, ki je imel od 5 do 20 ha kmetijskih površin. Pristavnik je bil oskrbnik grofovskega ali cerkvenega večjega posestva (pristava) ali bolj oddaljenega posestva veleposestnika. Majer je bil oskrbnik manjše kmetije. S svojo družino je živel na kmetiji, ki jo je samostojno obdeloval. Z lastnikom je sklenil pogodbo o svojih obveznostih do gospodarja. Ob večjih delih (žetev, mlačev) je pomagal kmetu pri delu. Nagornjak (gornik, želar) je bil posestnik vinogradniške kmetije. Njegov izvor najdemo v fevdalni dobi, ko so imeli zemljiški gospodje in cerkev na vinogradniških področjih veliko kmetij po gorskem pravu. Te kmetije so bile običajno manjše, jedro kmetije je predstavljal vinograd, ki ga je lahko bilo tudi hektar več. Ti kmetje so imeli malo njiv in travnikov. Glavni dohodek je dajalo vino, dodatni dohodek pa sadje. Takšen tip kmetij je do 2. svetovne vojne izginil. Kočar je imel v lasti le kočo in manj kot 1 ha zemlje. Preživljal se je z delom pri kmetih. Veliko kočarjev je bilo veščih tudi zidarskega, tesarskega, sodarskega in kolarskega dela. Precej jih je bilo zaposlenih pri domačih obrtnikih. Nekateri so tudi na svojih domovih opravljali kakšno domačo obrt, kot so na primer vrvarstvo, krpanje loncev in popravilo čevljev. Kočarji so bili reveži, ki so marsikdaj stradali skupaj s številnimi otroki. Le-ti so hodili že zgodaj s starši na delo, čeprav so kmetje neradi videli kopico lačnih otrok. Viničarji so bili najemniki stanovanja v viničariji, preživljali so se z delom pri kmetih. Za plačilo najemnine so bili dolžni letno opraviti določeno število delovnih dni. Z delom so odplačali tudi najemnino majhne njivice. V vinogradu so morali žeti travo, vezati trto, pomagati pri škropljenju, okopavanju in trganju grozdja. Običajno so zase redili svinjo in kozo, včasih tudi

kravo. Imeli so veliko otrok. Na tem področju je bilo več kot polovica prebivalstva viničarjev. Užitkar je bil ostarel kmet, ki je predal kmetijo, "pisati" pa si je dal hrano do smrti, sobico v hiši ali viničariji in določeno letno vsoto denarja. Gostač je bil najemnik stanovanja, običajno v kakšni zapuščeni kmečki koči. Gostači so bili v bistvu poljedelski delavci brez premoženja. Hlapci in dekle (posli) so delali pri kmetih in so imeli pri hlevu kakšno borno sobico. Dobivali so hrano in obleko ter skromno letno plačilo. Posli se niso smeli poročiti. Dekla, ki je zanosila, je izgubila ugled in jo je gospodar običajno spodil. Dobivali so letne nagrade v denarju v višini plačila 30 delovnih dni. Dopusta ali prostih dni niso imeli. Ob dolgotrajnejši bolezni gospodar ni imel do njih nobenih obveznosti. Prizadevnejši hlapci in dekle so se povzdignili v kočarje ali celo želarje. Pogodbe s hlapci so se sklepale navadno ob štefanovem ali jurjevem, in to za eno leto. Že Jožef II je leta 1787 sprejel Red za podeželske posle. Pozneje se zakonodaja ni bistveno spreminjala.

Pri pregledu šolskih knjig sem ugotovil, da je bilo v letu 1899 od 303 učencev v šoli: 7 otrok od veleposestnikov, 19 otrok od posestnikov, 76 otrok od kmetov, 8 otrok od pristavnikov, 7 otrok od majerjev, 24 otrok od nagornjakov, 17 otrok od kočarjev, 4 otroci od užitkarjev, 2 otroka od gostačev, 3 otroci od hlapcev, 64 otrok od želarjev, 95 otrok od viničarjev in 47 otrok od obrtnikov ter domačih rokodelcev. K temu je potrebno prišteti še okrog 30 otrok revnejših slojev, ki sploh niso hodili v šolo.

Iz šolske dokumentacije je bilo mogoče razbrati tudi število obrtnikov in drugih ljudi, ki so se preživljali z rokodelskim delom. Omenimo, kateri obrtniki in rokodelci so bili v šolskem okolišu Sv. Jurij leta 1899.

Kovači:
Vinko Bauman, Malna 28
Jurij Ribič, Sp. Gasteraj
Anton Bauman, Sp. Gasteraj 44
Jakob Car, Partinje 171
Ivan Tomažič, Sp. Gasteraj 19
Tomaž Petrič, Partinje 195
Alojz Kranjc, Žitence 4

Krojači:
Jakob Senekovič, Zg. Gasteraj 16 (šivar)
Miha Fuks,Varda 31
Ivan Krajnc, Partinje 52
Alojz Krajnc, Žitence 4
Jožef Rotman, Partinje 80
Filip Verbošt, Sp. Gasteraj 32
Janez Škrlec, Sp. Gasteraj 94

Kolarja:
Franc Pivec, Jurovski Dol 61
Matevž Šnofl, Sp. Gasteraj 21

Mlinarji (lastniki mlinov):
Ivan Breznik, Sv. Jurij
Jurij Kraner, Sv. Jurij 23
Vincenc Kraner, Malna 19
Janez Roškar, Malna
Franc Krajnc, Malna
Simon Oman, Malna
Jožef Lorber, Sp. Gasteraj 5
Ivan Dajčman, Partinje

Tkalec:
Matija Zaletinger, Sr. Gasteraj 10

Puškar:
Franc Ajhmajer, Žitence 77

Organist in mežnar:
Matija Plohl, Jurovski Dol 24
Tomaž Kšela, Sv. Jurij 36

Grobar:
Miha Stiper, Sr. Gasteraj 32

Zidarji:
Alojz Jančič, Malna 54
Lenart Knuplež, Sv. Jurij 47
Jakob Križan, Partinje 87
Vinko Kokl, Varda 11
Jožef Dobs, Sv. Jurij 44
Janez Sekolj, Sr. Gasteraj 6

Slikarja:
Vinko Bauman, Sv. Jurij 36
Franc Marko

Čevljarji:
Franc Bezjak, Sr. Gasteraj 2
Janez Žižek, Zg. Gasteraj 2
Janez Bahel, Žitence 50
Karel Lipko, Partinje 69
Franc Šef, Partinje 56

Studenokopec:
Simon Perko, Sv. Jurij 12

Peki:
Ignac Korošec, Jurovski Dol
Jožef Čuček, Partinje 26

Tesarji:
Ignac in Nace Kegler, Partinje 2
Filip Brezner, Sv. Jurij 58

Mizarji:
Josip Peserl, Zg. Gasteraj 29
Matija Lorenčič, Partinje 85
Matevž Šnofl, Sp. Gasteraj 21
Franc Lorber, Sp. Gasteraj 25
Tomaž Lorenčič, Sv. Jurij 59
Jože Zorjan, Partinje 59

Strugar:
Franc Muhič, Partinje

Sodar:
Anton Muršec, Sp. Gasteraj 27

Gostilničarji:
Janez Wergles, Sv. Jurij 33
Simon Kurnik, Žitence 56
Jožef Caf, Sv. Jurij 36
Peter Pavalec, Sv. Jurij

V letu 1903 so pričeli z izgradnjo ceste od Sv. Lenarta do Sv. Jakoba in Cmureka. Del trase ceste je bil nov, in sicer je potekal od sedanje šole mimo Janeza Roškarja do stare trase pri Kremplu. Zasluge za gradnjo te ceste je imel župan Ivan Roškar. Cesto so gradili nekaj let, vsak dan je delalo 50 delavcev in najmanj 6 voznikov. Cesta je bila dobro utrjena - grajena z domačim peščenjakom in nato izdatno gramozirana. Del ceste, ki je potekal preko doline Globovnice pred Jurijem, so dvignili za meter zaradi pogostih poplav. Zgrajena sta bila tudi dva nova mostova. Veliko hude krvi je povzročala odmera razširjene ceste, večina lastnikov je zemljišča prepustila brezplačno (Caf, Krautič), spet drugi pa so se za zemljo celo tožili na sodišču (Štandekar).

Politično in kulturno življenje pred prvo svetovno vojno

Leta 1902 je bilo v kraju ustanovljeno prosvetno društvo Edinost. Največje zasluge za ustanovitev sta imela Janez Roškar, župan Malne, in učitelj Matija Perger. Na ustanovnem zboru sta govorila prvi predsednik Janez Roškar in tajnik Matija Perger, ki je v govoru poudaril geslo SLS "Vse za vero, dom, cesarja". Društvo je bilo klerikalno usmerjeno, v njem je imel pomembno vlogo tukajšnji župnik Anton Šijanec. Društvu je bil veliki mecen domač gostilničar Franc Krajnc, ki je kupil gostilno od nemškutarja Pavaleca. Le-ta se je preselil na svoje posestvo v Partinje. Franc Krajnc je bil prvotno posestnik in mlinar na Malni

(Draškovičev mlin). Prosvetnemu društvu je dal na razpolago svoje prostore, na podstrešju pa je zgradil lepo dvorano z odrom za igre. Vsako leto je društvo pripravilo več iger, potem pa je sledila zabava. Januarja je imelo društvo običajni občni zbor, na katerem so pregledali delo, finance in sestavili program za naprej. Sredstva so dobivali od organizacije zabav, prostovoljnih prispevkov krajanov in ustanov. Leta 1904 je društvo ustanovilo tudi čitalnico, ki jo je vodil učitelj Franc Železnik. Z leti je društvo nakupilo preko 1000 strokovnih in leposlovnih knjig. Naročene so imeli številne časopise, ki so si jih občani lahko izposojali. V ta namen so bili organizirani bralni krožki, tako da so bili časopisi dostopni širšemu krogu občanov. Leta 1909 so imeli naročene naslednje časopise: Slovenski gospodar - 20 izvodov, Naš dom - 15 izvodov, Domoljub - 5 izvodov, Kmetovalec - 5 izvodov, Bogoljub - 5 izvodov, Slovenec - 8 izvodov in Dom in svet - 8 izvodov. V letu 1906 sta bili znotraj društva ustanovljeni Mladeniška in Dekliška zveza. Mladeniško zvezo je vodil Maks Caf, Dekliško pa kaplan Ivan Bozina. Navedimo nekaj večjih prireditev društva Edinost do 1. svetovne vojne. 16. novembra 1902 so pripravili kulturno prireditev z nastopom tamburašev iz Benedikta; prvič je nastopil tudi domači mešani pevski zbor. 26. februarja 1905 so pripravili na novem odru v gostilni Franca Krajnca igro z naslovom Sv. Neža. Julija istega leta pa so izvedli igro Lurška pastirica. 2. februarja 1906 so izvedli dve igri, in sicer Trije tički in Ne kliči vraga. Januarja 1907 je pripravilo društvo igro z naslovom Krčmar pri zvitem rogu in vaški skopuh. 20. septembra 1908 je bila prireditev Dekliške zveze. Marija Mlakar in Roza Bauman sta recitirali nabožne pesmi. Januarja 1909 je društvo Edinost pripravilo igri Najdena hči in Za letovišče. Drugo igro je pripravil mladeniški odsek. Izvedli so še igri Čašica kave in Prepirljiva soseda. 8. maja 1910 je imela Dekliška zveza v novi šoli zbor s kulturnim programom, govoril je njen vodja kaplan Ivan Bozina.

7. avgusta 1910 je bila v kraju ustanovljena podružnica "Slovenske straže" za lenarški okraj. Ustanovni zbor je bil v gostilni Franca Krajnca. Nastopil je domači pevski zbor pod vodstvom kaplana Ivana Bozine. Nato so domači igralci predstavili igro Tri mladenke. V imenu Mladeniške zveze je imel govor Maks Caf, govorila je tudi predsednica Dekliške zveze Marija Andrejna. Potem so izvolili pripravljalni odbor, v katerem so bili: dr. Tiplič, Kramberger, kaplan Pavlič in kaplan Ivan Bozina. Prireditev se je nadaljevala z zabavo. 16. oktobra 1910 je Mladeniška zveza razvila na prireditvi prapor. Govorili pa so: Janez Roškar, dr. Kovačič, predsednik zveze Maks Caf, Ludvik Polanec iz Sv. Antona, Ludvik Karol iz Sv. Lenarta, Mihal Sekol iz Jarenine, Janez Šiško iz Sv. Trojice in kaplan Ivan Bozina.

30. oktobra 1910 je Dekliška zveza pripravila predavanje o perutninarstvu. Predavala je Julika Rotman, ki se je pred tem udeležila tečaja v Teharjah. Sledile so deklamacije Ivanke Bauman, Helene Jež in Neže Majer. 27. novembra 1910 je bil shod Mladeniške zveze s predavanjem o lepem vedenju. 8. decembra 1910 je potekal shod Dekliške zveze, imele so predavanje o oblačenju in negi las. 26. decembra 1910 je imela zbor Mladeniška zveza. Maks Caf je predaval o

goveji parkljevki in slinavki. Tisto zimo je namreč začela pri govedu razsajati ta bolezen. 22. januarja 1911 je Julijana Rotman predavala članicam Dekliške zveze o higieni v stanovanju. 12. februarja 1911 je imelo prosvetno društvo Edinost letni zbor. Na njem je bilo ugotovljeno, da je imelo društvo 574 kron dohodkov in prav toliko odhodkov. Dr. Tiplič je nato predaval o medicinski samopomoči. 4. marca 1911 je Maks Caf predaval članom Mladeniške zveze o higieni pri živini.

12. marca 1911 je imela Dekliška zveza letni zbor. Julika Rotman je predavala o zdravju zob, maja pa o vzgoji rož. 4. junija 1911 so nastopali dijaki mariborske gimnazije z igro Dr. Vseznal. Zbrani denar so namenili dijaški kuhinji. 8. septembra je imela Liza Jež za Dekliško zvezo predavanje o rabi pravilne slovenščine. 24. januarja 1913 je bil izredni shod Mladeniške zveze. Dr. Kovačič je predaval o balkanski vojni. Nato je Maks Caf govoril o domoljubnosti in pomenu izobrazbe za slovenski narod. Poveličeval je boj "balkanskih bratov" proti Turkom v balkanski vojni. Liza Jež pa je opisovala pogumnost balkanskih žena in njihovo narodno zavednost. 15. januarja 1914 je Edinost pripravila dve igri, in sicer Kmet in fotograf ter Kovačev študent.

Z izbruhom 1. svetovne vojne je bilo močno omejeno delovanje kulturno-prosvetnih društev. Nacionalno usmerjena društva so bila prepovedana. Prosvetno društvo Edinost je z delom nadaljevalo po 1. svetovni vojni. O delovanju imamo zelo malo virov, zapisi v šolski in cerkveni kroniki pa so skopi.

2. junija 1907 je bila v kraju ustanovljena podružnica C. K. Kmetijske družbe za Štajersko. Tega dne se je udeležil ustanovnega sestanka tudi glavni tajnik Juvan iz Gradca. Iniciator ustanovitve podružnice je bil Janez Roškar, ki je bil izvoljen za prvega predsednika. 19. junija 1910 je imela Kmetijska podružnica zborovanje s predavanjem o pridelavi grozdja, negi trte, rezi in okopavanju. Potujoči predavatelj Belec je govoril tudi o pravilnem kletarjenju in škropljenju trte ter sadovnjakov. Posebno pozornost je posvetil škropljenju proti sadni krastavosti, ki se je v teh letih močno razširila in povzročila v sadovnjakih veliko škode. 28. avgusta 1910 je pripravila Kmetijska podružnica v gostilni Franca Krajnca predavanje. Inšpektor Martin Jelovšek je predaval o živinoreji. 6 januarja 1911 je imela Kmetijska podružnica v gostilni Franca Krajnca letni zbor. Holc iz Gradca, tajnik Kmetijske družbe za Štajersko, je imel govor. Nato so člani predstavili igro Garcia Moreno. Temu je sledilo predavanje o potovanju v Jeruzalem, ki ga je pripravila Alojzija Gorjup, kmetica iz Jurovskega Dola. Na koncu je nastopil domači pevski zbor. 6. januarja 1912 je imela Kmetijska podružnica občni zbor. Vodil ga je predsednik Janez Roškar, ki je podal poročilo o delu. Nato sta tajnik H. Fanedl in blagajnik J. Ferlinc podala svoji poročili. Od 2. do 5. januarja je bil tridnevni kmetijsko-knjigovodski tečaj. Predaval je Holc, glavni tajnik Kmetijske družbe v Gradcu. O delovanju Kmetijske podružnice v naslednjih letih ni zapisov.

Leto 1908 je bilo izredno ugodno za vinsko trto in sadje. Takšna letina je bila zadnjič pred 40 leti. Poletje je bilo skorajda brez padavin.

Trgatev je bila že sredi septembra, vina in jabolčnika je bilo toliko, da je zmanjkalo posode. Sodarji so delali noč in dan ter dobro služili, celo 6 kron na dan. To leto je odlično obrodila tudi stara trta, kolikor je je še bilo. Župnik in kaplan sta nabrala skupaj 62 polovnjakov vina, kar je bilo dvakrat toliko kot običajno. Cena mošta je bila od 20 do 30 vinarjev po litru. Sadja je bilo toliko, da je bilo skoraj zastonj, kilogram je stal od 8 do 9 vinarjev. Zelo pa je primanjkovalo sena, zato je država priskrbela seno in slamo po ugodnih cenah.

20. januarja 1909 so bile v Partinju občinske volitve. Volili so vsi trije razredi. V tretjem razredu je volilo 55, v drugem 22 in v prvem 15 volilcev. Obe stranki sta vršili močno agitacijo, vsak zaupnik je imel za agitiranje določene hiše. Zmagala je SLS pred Narodno napredno stranko. 26. februarja so bilev Gasteraju volitve, zmagala je Narodno napredna stranka z Dominikom Koserjem na čelu. V občinski odbor so bili izvoljeni: Dominik Koser, Janez Rotman, Anton Beloglavec, Janez Weis, Bauman, Karel Planer, Jožef Škof, Pavel Škamlec in Rajšp. Za župana je bil ponovno izvoljen Dominik Koser, ki je bil velik nemškutar (je zapisal župnik Anton Šijanec). Pri agitaciji za SLS je imel velike zasluge tukajšnji kaplan Ivan Bozina. 22. marca so bile volitve na Malni. V tretjem razredu je volilo 35 volilcev (27 za SLS), v drugem in prvem razredu so volili vsi za SLS. Za župana je bil ponovno izvoljen Janez Roškar, za odbornike pa: Franc Krajnc, Peter Korošec, Vinko Kraner, Peter Pavalec, Leopold Tapajner, Janez Krautič in Vinko Bauman.

15. aprila so bile v Jurovskem Dolu volitve. Vsi odborniki so bili izvoljeni iz SLS, in sicer: Anton Šijanec, Franc Krajnc, Jurij Kraner, Jožef Korošec, Janez Lorber, Martin Krajnc, Peter Krautič, Peter Gorjup, Karel Purgaj, Jožef Rop, Franc Rop in Jože Caf. Za župana je bil izvoljen Jurij Kraner. V Žitencah je prav tako zmagala SLS, za župana je bil ponovno izvoljen Jožef Črnčec, ki je dobil 26. maja 1909 visoko državno odlikovanje - priznanje z zlatim križem. Slovesnosti so se udeležili žandarji iz Lenarta, deželni in državni poslanec Janez Roškar, učiteljstvo in mladina. Po maši so imeli gostje kosilo v gostilni Franca Krajnca.

Za boljše razumevanje volitev si oglejmo volilno zakonodajo v Avstro-Ogrski. Po februarskem patentu iz leta 1861 (26. februarja) je bil parlament sestavljen iz dveh delov. Gospodarsko zbornico je imenoval cesar, poslansko pa so volili deželni zbori. Poslanska zbornica je bila sestavljena iz štirih kurij, prav tako tudi deželni zbori: veleposestniki, trgovska in obrtna zbornica, mesta in trgi ter podeželske občine. Političnih strank in agitacije na teh volitvah še ni bilo. Eden prvih pomembnih zakonov, ki jih je sprejel ta parlament, je bil Zakon o viničarskem redu, sprejet leta 1863, ki je veljal vse do leta 1928. Od leta 1873 so volili poslance v poslansko zbornico neposredno. Volilno pravico so imeli samo tisti moški, ki so plačevali najmanj 10 goldinarjev davka, in sicer samo 6% prebivalstva. Leta 1882 je bil volilni prag znižan na 5 goldinarjev davka. Do leta 1906 so liberalci sodelovali s Štajerjanci (nemškutarsko stranko), ki je na Ptuju izdajala časopis Štajerc. Leta 1906 pa je bila ustanovljena samostojna liberalna stranka - Narodna stranka za Štajersko (NSŠ). Leta 1907 je nastala klerikalna

stranka - Slovenska kmečka zveza (SKZ), ki je imela politično prevlado na Spodnjem Štajerskem. Z volilno reformo leta 1906 je bila uvedena še peta kurija, za katero je veljala splošna in enaka volilna pravica za moške nad 24 let starosti. Šele leta 1907 je bil sprejet nov volilni zakon, ki je ukinil kurije za državno poslansko zbornico in uvedel splošno in enako volilno pravico. V deželnih zborih so kurije ostale.

Leta 1909 je bila birma. Škof se je pripeljal iz Maribora v kočiji dan prej. Ob cesti iz Jakoba so bili postavljeni slavoloki, v Juriju pa so mu pripravili svečan sprejem. Prenočil je v "škofovi sobi". Vsako župnišče je moralo imeti pripravljeno sobo za obiske škofa. Naslednji dan je birmal 314 birmancev.

4. septembra 1910 je potekala slovesnost ob blagoslovitvi obnovljene kapele Janeza Roškarja. Kapela je bila postavljena leta 1858, pozidana je bila v romanskem slogu. Janez Roškar je dal prizidati zvonik, kupil je zvon, povečal oltarni prostor, postavil nov oltar, zamenjal tlak in dal poslikati kapelo. Poslikal jo je mojster Horvat iz Maribora. Ozadje oltarja je krasila lepa slika Jeruzalema. Kapela je dobila dovoljenje, da se je smela v njej dvakrat letno brati maša. Ob tej priložnosti je obiskalo Janeza Roškarja osem državnih poslancev in veliko drugih gostov.

13. junija 1911 so potekale volitve v državni zbor. Volilno pravico je imelo 250 volilcev, zmagal je Janez Roškar. V letu 1912 so bile ponovno občinske volitve, večjih sprememb ni bilo. V Gasteraju so na zahtevo SLS volitve ponovili, na njih pa je komisar kontroliral postopek. Na ponovljenih volitvah oktobra leta 1913 je zmagala SLS, župan je postal Weis. Julija leta 1913 je revizor deželnega finančnega odbora izvršil kontrolo poslovanja bivšega župana Dominika Koserja. Ugotovil je, da je le-ta od zbranega denarja za šolo odtujil 2.185 kron. Revizorju je moral takoj oddati 1.600 kron, 585 kron pa v roku enega meseca. V tem letu so bile tudi volitve v deželni zbor. Maja so volili v splošno kurijo, v kateri je zmagal dr. Anton Korošec, član SLS. 14. maja pa je volila kmetijska kurija, zmagal je Janez Roškar, domačin in župan na Malni. Ob njem je bil izvoljen še Franc Robič. Za deželnega poslanca je kandidiral tudi Dominik Koser iz Gasteraja, vendar ni bil izvoljen.

Leta 1909 je bila zgrajena nova šola, velike zasluge za izgradnjo je imel domačin, deželni in državni poslanec Janez Roškar. Nova šola je stala 48.000 kron. Istočasno so adaptirali staro šolsko poslopje, kjer je nato stanoval nadučitelj. Šola je dobila naziv Jubilejna šola cesarja Franca Jožefa.

Prva svetovna vojna

28. junija 1914 je župnik Anton Šijanec zapisal v župnijski kroniki: "Zgodilo se je nečuveno grozodejstvo po Gavrilu Principu, pravoslavnemu Srbu. Umorjen je bil v Sarajevu plemeniti nadvojvoda Franc Ferdinand, ki je bil poklican zasesti slavni prestol habsburškega cesarstva." 25. avgusta je Avstro-ogrska napovedala vojno Srbiji. Cesar

je izdal vojni manifest, ki so ga čitali vernikom v vseh cerkvah. "Svetovna vojska ne more trajati več kakor nekaj tednov," je zapisal župnik v kroniki javno mnenje krajanov. Tudi v kraju se je življenje usmerjalo v vojni čas. Septembra je bila uvedena nočna straža. Mobilizacija je potekala nemoteno, vpoklicani so bili novinci za leto 1914 in rezervisti. Vpoklicanih je bilo 271 fantov, v letu 1914 jih je padlo 5, v rusko ujetništvo pa jih je prišlo 14.

Decembra so začeli deliti ženam, otrokom in staršem mobiliziranih vojakov državne podpore. Otroci do 8 let so dobivali 58,5 vinarjev, osebe nad 8 let pa 1 krono in 19 vinarjev. Podpore so se izplačevale dvakrat mesečno, in sicer prvega in šestnajstega v mesecu. Država je uvedla moratorij na denarne vloge v bankah. Zaprtih je bilo veliko ljudi. Zaprli so tudi poslanca Janeza Roškarja, izpustili so ga čez en mesec. Preiskani so bili prostori društva Edinost. Vlada je izdala vrsto odredb, kako priskrbeti živila za vojsko, kako doma varčevati z živili, in prepovedala krmiti živino z žiti. Določila je najvišje cene živil in živine, vendar se tega ni nihče držal. Pomanjkanje mož je povzročalo težave pri kmečkih delih, saj so žene, otroci in starejši ljudje stežka opravljali kmečka dela. Oktobra je bila izdana odredba o prepovedi klanja telet, za zakol govedi in svinj pa so se izdajale posebne dovolilnice. Konec leta se je že čutilo pomanjkanje moke.

15. novembra je država razpisala prvo vojno posojilo. Agitacijo so izvajali župniki pri pridigah, odziv je bil dober. Posojilo je bilo dano za 5 let, letne obresti pa so znašale 15,5%. Ljudje so množično kupovali državne vojne zadolžnice, saj se je obetal visok zaslužek. Cerkev je kupila za 14.300 kron zadolžnic. Vse zadolžnice pa so bile po vojni ničvredne, ljudje so izgubili težko privarčevani denar. V začetku decembra 1914 so župani in učitelji pobirali po vaseh božična darila za vojake. Januarja 1915 je vlada izdala odlok o ustanovitvi žetvenih komisij. Sestavili so jih župani, imele pa so od 3 do 7 članov. Kontrolirale so, da so se dela na poljih pravočasno končala. Komisije so imele pravico posameznike prisiliti, da so brezplačno pomagali drugim.

Februarja 1915 so bili vpoklicani v vojsko letniki 1894 in 1895. Država je zaradi pomanjkanja žit uvedla zaporo za promet z žiti in moko. Februarja tega leta je izvajala popis žit in moke. Za skrivanje je bila zagrožena kazen 5.000 kron. Na osebo je bila določena poraba, in sicer 7,2 kg moke ali 9 kg žita na mesec. Mlinarji so še smeli mleti žito. Žandarji so imeli pravico kontrolirati stanovanja in vse ostale prostore. Viški žita so se morali oddati, plačali so se po uradni državni ceni. Kmetje, ki so premalo prijavili, so bili deležni revizije žita in moke.

13. januarja je Deželno namestije v Gradcu sprejelo odlok o prepovedi točenja žganja ob nedeljah in praznikih, v sobotah je veljala prepoved od 16. ure, ostale dneve pa od 19. ure. Mladoletnim pod 16 let in postopačem je bilo točenje žganja strogo prepovedano. Ob veliki noči je bilo zaradi varčevanja prepovedano streljanje in barvanje pisank. Prav tako so bile prepovedane pojedine ob praznikih in slovesnostih. Župnik je pisal v kroniki, da se je poznalo, da ni bilo mož doma. Otroci so že pri 10 letih kadili, pri 15 letih pa so se imeli za odrasle in popivali skupaj z ženskami, ki so državne podpore rade nosile v krčme.

23. maja 1915 je Italija napovedala vojno Avstro-Ogrski. Vpoklicani so bili letniki od 1872 do 1896. Država je razpisala drugo in nato še tretje vojno posojilo. Cerkev je dala za drugo 12.900 kron in za tretje 40.000 kron. Večji del je dala cerkev, in sicer delnice in obveznice, ki jih je kupovala prejšnja leta.

Zaradi vojne se je pojavilo močno padanje vrednosti denarja, cene živil pa so skokovito naraščale. Novembra 1915 je država določila nove cene. Za liter medu je bila določena cena 3 krone, za 10 jajc 1 krona in 30 vinarjev, za kilogram svinjskega mesa 4 krone, za kilogram jabolk 24 vinarjev, za kilogram zelja 16 vinarjev, za kilogram kokošjega mesa 2 kroni, za kilogram krušne moke 52 vinarjev, za 4 metre drv 1.200 kron in za kilogram svinjskega mesa 2 kroni in 20 vinarjev. Pomanjkanje je bilo vse večje, nekaterih proizvodov se sploh ni več dobilo (žveplo za sode, usnje, škropiva in blago za obleke). 17. januarja 1916 so bili vpoklicani letniki: 1865, 1866, 1867, 1868, 1870, 1871, 1872.

Marca 1916 je vlada izdala odredbo, po kateri je moral biti vsak kos zemlje skrbno obdelan. To so nadzorovale žetvene komisije. Za kršitelje so bile določene visoke kazni - 1.000 kron ali mesec dni zapora. 19. marca so vpeljali živilske karte. Aprila se je pričelo zbirati četrto vojno posojilo. V ta namen so škofje izdali posebno pismo, ki so ga župniki brali v cerkvah. Cerkev je prispevala za vojno posojilo 2.000 kron. Ker se je kriminal med mladino zelo razširil, je oblast izdala vrsto uredb, s katerimi je mladini prepovedala popivanje in kajenje na javnih mestih. Brez spremstva so ji prepovedali obiskovati gostilne. Kazni so bile za mladino in gostilničarje visoke. Vsak september v vojnih letih so učenci zbirali surovine za vojno industrijo (stare cunje, kavčuk, kovine, papir, robidovo listje za čaj in dragocenosti). 14. avgusta je izšla uredba o oddaji bakrenih kotlov, medeninaste posode, likalnikov, svečnikov in pip. V kolikor kdo tega ni prostovoljno oddal, so mu predmete zasegli. 9. septembra 1916 so s cesarskim odlokom zaprli vse mline, le javnih ne. Na mlinih je država zasegla 50% žita. Kmetje so dobili za mletje karte, mlinar ni smel več zaračunati mletja v mericah, ampak samo v denarju, in sicer 3 krone za 100 kilogramov žita. Uvedena je bila obvezna oddaja krompirja, zelja, sena in grozdnih pečk. 23. oktobra so cerkvi odvzeli tri zvonove (1690 kg, 870 kg in 240 kg), ostal je le najmanjši. Novembra so pobrali z zvonika bakreno pločevino. Bakra je bilo za 698 kilogramov. Država je plačala za baker 7.889 kron, kar je zadostovalo za pokrivanje strehe zvonika s pocinkano pločevino. 21. novembra je bil slovesen pogreb cesarja Franca Jožefa, od 12. do 13. ure so zvonili zvonovi po vseh cerkvah v monarhiji. Marca 1917 je komisija ponovno rekvirirala žito po hišah. Vso žito so natančno stehtali, izračunali natančno dovoljeno porabo, viške pa zasegli. Deželno namestije je izdalo ukaz, da je v ponedeljek, sredo in petek prepovedano uživanje mesa. Tega leta je država rekvirirala vso oljno repico razen semena. Tudi vsa volna se je morala oddati za potrebe vojaške industrije. Država je izdala uredbo, naj se za hrano živine uporablja drevesno listje, s čimer bi se nadomestilo seno, ki so ga morali kmetje oddati. 19. septembra 1917 so cerkvi odvzeli še četrti zvon, ostal je le 19 kilogramski zvonček, ki so ga zamenjali za 70 kilogramskega iz

Zelenkove kapele v Žitencah. V tem letu so razpisali šesto in sedmo vojno posojilo. Odziv je bil vse slabši, saj ljudje niso imeli več denarja. Cerkev je dala 3.000 kron. Rekvirirali so del piščali pri orglah. Poleg vseh tegob je bilo leto 1917 zelo sušno. Pridelek žit je bil slab, sena je bilo zelo malo. Bilo pa je veliko sadja in vina.

Ob sklenitvi miru z Ukrajino in nato še z Rusijo (12. februarja) so v cerkvah zvonili pol ure, ljudje so pričakovali izboljšanje razmer in konec vojne, vendar do tega ni prišlo. Februarja so vpoklicali letnik 1900. Maja so spet pobirali kovine, žito in papir. Julija se je pričela obvezna oddaja mleka in krompirja. Zraven velikega pomanjkanja pa sta se pojavili španska gripa in nato še griža.

Obdobje kraljevine Jugoslavije

Konec novembra 1918 so bile prve zabeležke ukrepov nove oblasti - Narodne vlade v Ljubljani. Prvi ukrep je bil prepoved točenja žganja v gostilnah in nov odpiralni čas gostiln. Konec novembra so bile odpravljene mlinske nakaznice in dovolilnice za klanje svinj. 15. decembra je po naročilu Narodne vlade v Ljubljani zvonilo četrt ure v vseh cerkvah. Ta dan je bilo proglašeno zedinjenje. Januarja so žigosali star denar, pri tem se je pokazalo, da so ga ljudje imeli še čez milijon. Zapisi zadnjega leta vojne in prvih dni v kraljevini SHS so skromni.

6. maja 1919 je bil uveden nov način štetja ur, od 1 ure do 24 ur. Pred tem so šteli ure 12 dopoldan in 12 popoldan. V jeseni tega leta se je pojavila pri govedu slinavka, pri svinjah pa svinjska kuga. Zaradi konkurence hrvatskih, srbskih in vojvodinskih kmetijskih pridelkov in živine so cene teh zelo padle. Hitro pa so naraščale cene industrijskih izdelkov.

Leta 1920 je župnik Anton Šijanec prenehal pisati župnijsko kroniko. K Sv. Juriju je prišel za župnika Gregor Einspieler, koroški narodni buditelj. Nacionalistični avstrijski krogi so ga pregnali s Koroške. Njegovi zapisi v župnijski kroniki so bili skromni. Nadučitelj Peter Pavlin je bil leta 1916 mobiliziran. Po vojni je postal nadučitelj Matija Perger, zapisi v šolski kroniki do leta 1925 so bili zelo skromni. Po letu 1925 so postali zapisi obširnejši, vendar je nadučitelj v glavnem pisal o vremenu, letini in praznovanjih državnih praznikov, o šoli pa skoraj nič. Društvo Edinost se je omenjalo še leta 1930, ko je Ivanu Roškarju ob njegovi sedemdesetletnici svečano predalo diplomo z zahvalo. Ivan Roškar je bil med ustanovitelji društva in dolga leta njegov predsednik. Ob koncu 1. svetovne vojne si je Janez Roškar spremenil ime v Ivan Roškar. Zadnji zapis o društvu se je omenjal leta 1933. Takrat so bila vsa društva ukinjena. 23. februarja 1933 so orožniki na podlagi oblastnega naloga razpustili društvo Edinost, zapečatili knjižnico in določili učitelja Rudolfa Vižintina za začasnega oskrbnika društva.

Ob prosvetnem društvu Edinost je v kraju delovalo tudi športnoprosvetno društvo liberalcev Sokol. Vodja društva je bil sin veleposestnika Janez Pelcl. V župnijski kroniki se ni omenjalo veliko,

nekaj drobnih zapisov je bilo le v šolski kroniki. Eden izmed njih govori o tem, da se je 8. januarja 1933 v cerkvah bralo pastirsko pismo jugoslovanskega episkopata, v katerem so poudarjali, da Sokol širi nevero. Športnoprosvetna društva Sokol so dobila v kraljevini Jugoslaviji državotvorni značaj in zato leta 1933 niso bila prepovedana. Slovenska ljudska stranka, ki se je zavzemala za avtonomijo Slovenije znotraj Jugoslavije, je bila hud nasprotnik unitarnih Sokolov. Starše so opozarjali, naj otrokom ne dovolijo sodelovanja v Sokolu. Starosta tukajšnje sokolske čete Janez Pelcl je bil zgrožen nad to potezo rimokatoliške cerkve.

O prireditvah Sokolov v omenjenih virih ni poročil, kar ne pomeni, da društvo ni organiziralo prireditev, ampak klerikalni zapisovalci kronik le-teh niso hoteli zapisovati. Werglesova dvorana z odrom je bila lesena, vendar zelo lepo urejena. V njej so prirejali občne zbore društev, predvsem gasilskega društva. Uto Wergles je bil pristaš nemštva in bliže liberalni struji, zato ga v večinski klerikalni sredini niso marali. V njegovi gostilni in dvorani so se zbirali liberalci in pristaši nemštva. Ti so imeli v tej dvorani in gostilni tudi politična zborovanja. 7. februarja 1920 je postal Ivan Roškar minister za kmetijstvo v Beogradu, vendar je Koroščeva vlada padla že po treh mesecih. 23. oktobra 1920 je bil v gostilni Franca Krajnca volilni shod Slovenske ljudske stranke, govoril je Ivan Roškar. 28. novembra so bile volitve državnih poslancev. Volilno pravico je imelo 490 občanov, volilo pa je 343 volilcev. 287 glasov je dobil Ivan Roškar - SLS, Jugoslovanska demokratska stranka je dobila samo 5 glasov (liberalci), komunisti 2 glasova in samostojni kandidati 41 glasov.

Družina Uta Werglesa med vojnama

Obisk kitajskega škofa - v ozadju člani Mladeniške in Dekliške zveze v narodnih nošah

Inflacija se je nadaljevala. Poglejmo cene v tem času. Govedo (živa teža) je stalo od 18 do 20 kron po kilogramu, svinje od 30 do 36 kron za kilogram, vino v kleti od 10 do 24 kron za liter. Po 1. svetovni vojni

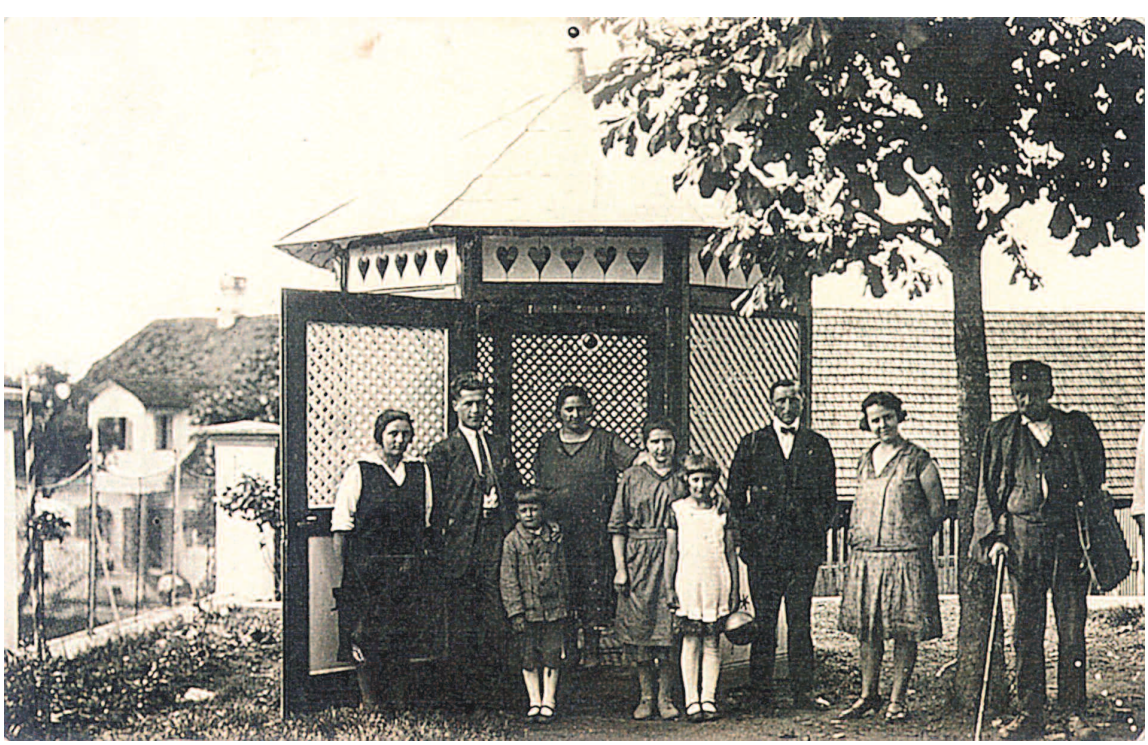

Vrtni paviljon pred gostilno Franca Krajnca

Vodstvo občine Jurovski Dol leta 1930

je fara ostala v istem obsegu razen Ledineka, ki je bil priključen k Sv. Ani. Tudi upravna delitev na male občine je ostala po avstrijskem sistemu. Podobno kot v sosednjih krajih je tudi v Sv. Juriju potekal ves čas med vojnama strankarski boj za krajevno oblast med Slovensko

Kovačija Janeza Baumana leta 1930 - v hiši je bil sedež občine Malna, katere župan je bil Janez Bauman

ljudsko stranko in Narodno napredno stranko. Večino časa je imela prevlado SLS.

V letu 1922 je umrl župnik Anton Šijanec. V testamentu je zapustil vinograd na Slateniku nadarbini, za glavnega dediča je postavil dijaško semenišče v Mariboru, vendar ni zapisa, koliko je le-to dobilo v denarju in kaj v zemljiščih. 50.000 kron pa je namenil za popravila stavb. S tem denarjem so popravili strehe na cerkvi, mrtvašnici in studencu, prav tako obzidje okrog pokopališča, postavili nove peči v župnišču in obnovili cerkveno viničarijo na Vardi. V soboto, 24. maja 1924, so pripeljali iz Maribora nove zvonove. Prisotna je bila velika množica ljudi. Po 1. svetovni vojni je zaradi preganjanja pribežal v Sv. Jurij koroški narodni buditelj in župnik Gregor Einspieler, urednik koroškega časnika Mir in borec za slovenstvo na Koroškem. Od leta 1880 je bil večkrat poslanec v koroškem deželnem zboru. Umrl je leta 1927, pokopan je na tukajšnjem pokopališču. Njegovega pogreba so se udeležili številni krajani, rojaki s Koroške in pomembne osebnosti (mariborski župan Schaubach, poglavar sreza Ipavec), na pogrebu je imel govor poslanec Franjo Žebot. Decembra 1927 so bile občinske volitve, v Jurovskem Dolu je zmagala Jugoslovanska demokratska stranka na čelu s Petrom Krautičem. To je bilo zelo odmevno, saj niso mogli verjeti, da je padla trdnjava SLS v Jurovskem Dolu, domačem kraju Ivana Roškarja. Župan je postal Ivan Pelcl, vnet zagovornik liberalne ideje in vodja sokolskega kulturno-športnega gibanja v kraju. 2. avgusta 1931 je ustanovil sokolsko četo v kraju in jo vodil. Bila je trn v peti SLS in cerkvenim krogom.

6. maja 1930 je umrl Franc Krajnc, dolgoletni predsednik krajevnega šolskega sveta in mecen društva Edinost ter velik podpornik SLS. 1. julija 1931 se je preselila pošta iz Krajnčeve hiše v novozgrajeno Cafovo hišo. 12. julija istega leta je nad kraj priletela zračna ladja z oznako Cepelin D/27. 24. avgusta 1931 je imela predvolilni shod Narodno gospodarska stranka (liberalci), na kateri je govoril dr. Milan Gorišek, advokat iz Lenarta. 4. novembra je imela ta stranka v šoli ponovni shod, ki se ga je udeležil tudi dr. Ljudevit Pivk, kandidat za poslanca. Na shodu je bil tudi sreski načelnik dr. Ipavec. 8. novembra 1930 so bile volitve v narodno skupščino. Zmagala je SLS. Volilno pravico je imelo 740 volilcev. Leta 1931 je bilo štetje prebivalstva, fara je štela 2850 prebivalcev. 1. maja 1932 je imel novi poslanec dr. Ljudevit Pivk v šoli politični shod. Z njim je bil tudi dr. Milan Gorišek. Poslanca je pozdravilo učiteljstvo, ki se je po 1. svetovni vojni usmerilo k liberalcem. Poslanec je govoril o delu v narodni skupščini, zakonu o trošarini, zakonu o odpravi žitnega monopola ter zaščiti našega kmeta.

Leta 1932 so obnovili cerkev, obnovljeni so bili tudi oltarji, prižnica in orgle. Obnovitvena dela so znašala 80.000 din. Ivan Roškar je naročil dva velika kipa Jezusa in Marije za 4.600 din. V letu 1932 je kralj Aleksander ukinil vsa društva razen Sokolov: Edinost, Mladeniško in Dekliško zvezo. Leta 1933 so bile ustanovljene velike občine. Tako je občina Sv. Jurij obsegala naslednje katastrske občine: Jurovski Dol, Malno, Zg. Gasteraj, Sr. Gasteraj in Sp. Gasteraj, Žitence, Partinje ter Vardo. 15. oktobra so bile volitve v nove velike občine. Kandidata sta

bila dva, in sicer Janez Rotman, bivši župan Gasteraja (liberalec), član Jugoslovanske nacionalne stranke (režimske stranke), in Peter Korošec, bivši župan v Partinju, član opozicijske liste. Zmagala je JNS, župan je postal Janez Rotman. 28. oktobra 1932 je bila prva slavnostna seja novega občinskega odbora. Navzoč je bil tudi sreski načelnik Senekovič. Kralju Aleksandru in notranjemu ministru Marušiču so poslali pozdravno brzojavko. Župnik Ivan Bozina je zapisal v kroniki, da so bile volitve skorumpirane, da so kradli glasove in menjavali volilne lističe - "To je bilo strašno leto nasilja, krivic, sovraštva in pritožb." Zaradi pritožb SLS so bile volitve leta 1934 ponovljene. Pritisk režima je bil še večji, orožniki so razganjali volilce. Ponovno je zmagala JNS s 336 glasovi proti 128 glasovom opozicije.

23. maja 1933 je umrl Ivan Roškar. Pogreba so se udeležili številni njegovi prijatelji. Na pogrebu je govoril poslanec Žebot. Pogreba se je udeležila množica ljudi. Ivan Roškar je bil nezakonski sin Alojzije Rantaša, hčere malega posestnika na Malni, oče ni bil znan. Bil je izreden naravni talent, čeprav je imel le dva razreda ljudske šole. V mladeniških letih je šel na delo v Gradec, kjer se je naučil nemškega jezika. Poročil se je na veleposestvo na Malni. Bral je številne časopise, tudi nemške. Veliko je dal na svojo izobrazbo in razgledanost. Opravljal je pomembne funkcije v kraju. Bil je predsednik okrajnega šolskega sveta, član uprave okrajne hranilnice, član okrajnega zastopstva, župan Malne, deželni in državni poslanec, minister, predsednik podružnice Kmetijske družbe in ustanovitelj Edinosti. Njegova zasluga je bila izgradnja ceste od Lenarta do Jakoba in Cmureka ter izgradnja šole.

5. maja 1935 so potekale državnozborske volitve, agitacija je potekala pod velikim pritiskom režima. Režimske stranke so sestavile vlado, ki pa je že po mesecu dni padla. Vlado so sestavile opozicijske stranke, med njimi je bila tudi SLS. Anton Korošec je postal notranji minister. Na Slovenskem je postala SLS absolutni gospodar, vladala je sama brez posebnega vpliva Beograda. Društva so lahko ponovno začela delovati. SLS v kraju je poklicala na občino finačno revizijo in obdolžila JNS nepravilnosti v finančnem poslovanju. SLS je izsilila razpis nadomestnih volitev v občini Sv. Jurij. Pred volitvami je izvedla močno agitacijo in na volitvah dobila večino glasov ter prevzela občino v svoje roke. Predsednik občine je postal Roman Roškar, sin Ivana Roškarja. Takoj po volitvah je tudi krajevna SLS vstopila v novoustanovljeno stranko v državi - v JRZ (Jugoslovansko radikalno zajednico).

4. marca 1937 je bil iz Ribnice na Pohorju prestavljen v Sv. Jurij mlad kaplan Jožef Lampret. Tukaj je ostal do konca leta 1938. Ker je bil že od prej znan po komunističnih idejah (bil je krščanski socialist), je moral podpisati pri dekanu poseben dokument, da ne bo več širil komunističnih idej in se ukvarjal s politiko. Vendar se tega ni držal. Hitro je našel v kraju somišljenike in jim začel posojati prepovedane komunistične knjige. Hodil je na sestanke po hišah in tudi v druge kraje. Somišljeniki so prihajali k njemu, večinoma skrivno. V tem duhu je tudi pridigal v cerkvi. Tukajšnjo mladino je pridobil v veliki meri na svojo stran. Župnik je večkrat prosil in zahteval premestitev kaplana.

Župnik Ivan Bosina in kaplan Jožef Lampret s prvoobhajanci leta 1938

Konec leta 1938 je moral kaplan oditi iz fare. Ob prihodu novega kaplana pa je mladina kamenjala župnišče. Župnik Ivan Bozina je v kroniko zapisal: "Komunističnega kaplana reši me, o gospod." Kaplan Jožef Lampret je po nemški okupaciji vstopil med partizane in sodeloval tudi v pohodu 14. divizije na Štajersko.

Decembra 1938 so potekale državnozborske volitve. JRZ, v katero se je vključila SLS, je dobila v občini Sv. Jurij 399 glasov, HSS (Hrvaško seljačka stranka) pa 35 glasov. Vseh 29 poslancev iz Slovenije je dobila JRZ. Vse bolj se je že pojavljal strah pred vojno. 1. maja 1939 je prišel na obisk v Lenart ban Natlačen. Poklonila so se mu vsa društva in organizacije. Na poti k Mariji Snežni se je ustavil tudi v Sv. Juriju. Župnik Ivan Bozina ga je prosil za prispevek za gradnjo prosvetnega Slomškovega doma v kraju. Priprave na gradnjo doma so bile namreč v polnem teku. 6. avgusta 1938 je imela požarna obramba veliko slovesnost, ob tej priložnosti so blagoslovili prvo motorno brizgalno v kraju. Tega leta so na Valnerjevem hribu na Malni postavili velik križ v duhu evharističnih križev, ki so jih od leta 1935 množično postavljali po Sloveniji.

Leta 1940 je prišel minister za prosveto Krek nadzorovat gradnjo raznih objektov v Slovenskih goricah. Na sestanku z župani je orisal politični položaj v svetu in državi, zlasti od leta 1939 naprej. Potoval je tudi skozi Sv. Jurij, kjer si je ogledal gradnjo prosvetnega doma. Ministrstvo za prosveto je sofinanciralo izgradnjo kulturnega doma. 7. julija 1940 je bila blagoslovitev temeljnega kamna, do jeseni je bil kulturni dom že pokrit. Ivan Pelcl je poklonil kamen in pesek iz svojega kamnoloma in peskokopa. Vsa dela so opravili krajani prostovoljno. Kmetje so darovali les in ga dovažali. Kupili so samo opeko, železo, cement in apno. Hrano so priskrbele gospodinje, vsak dan druga hiša.

Člani gasilskega društva leta 1934

Gospodinje so tekmovale, katera bo bolje pogostila delavce. Vzidanega je bilo 150 kubičnih metrov kamna, 100 kubičnih metrov peska, 10 ton cementa, 63000 kosov zidne opeke, 5700 kosov strešne opeke, 1400 kg železa, 8100 kg apna in 40 kubičnih metrov gramoza. Mojstrom se je plačalo 87.000 din.

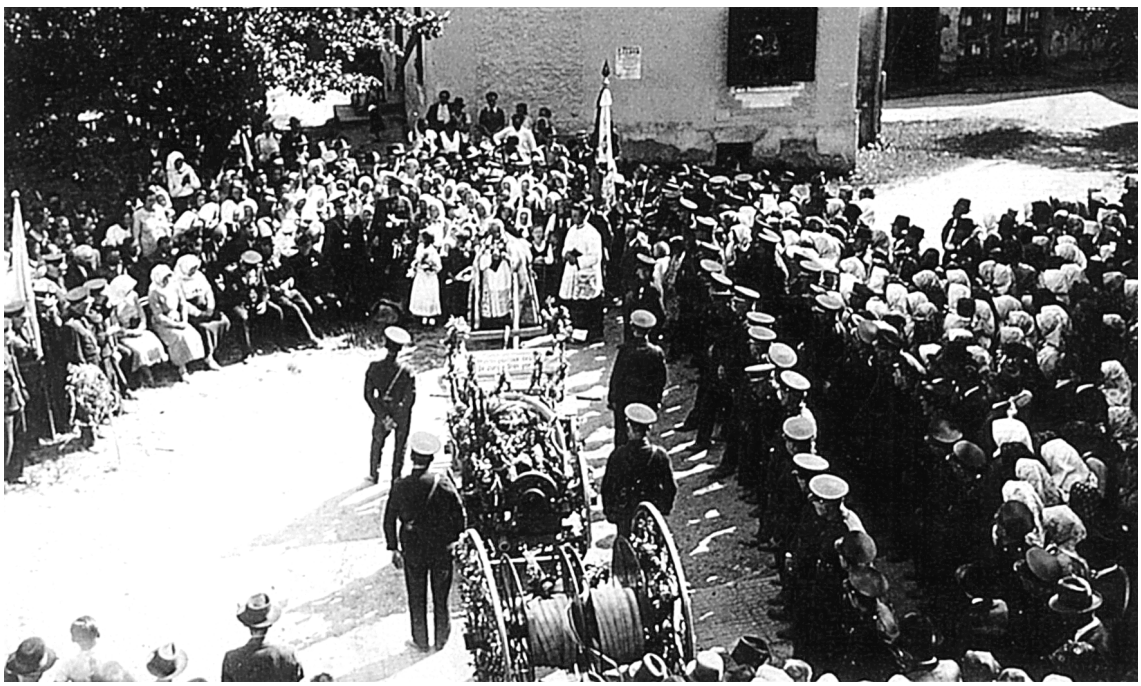

Blagoslovitev prve gasilske motorne brizgalne

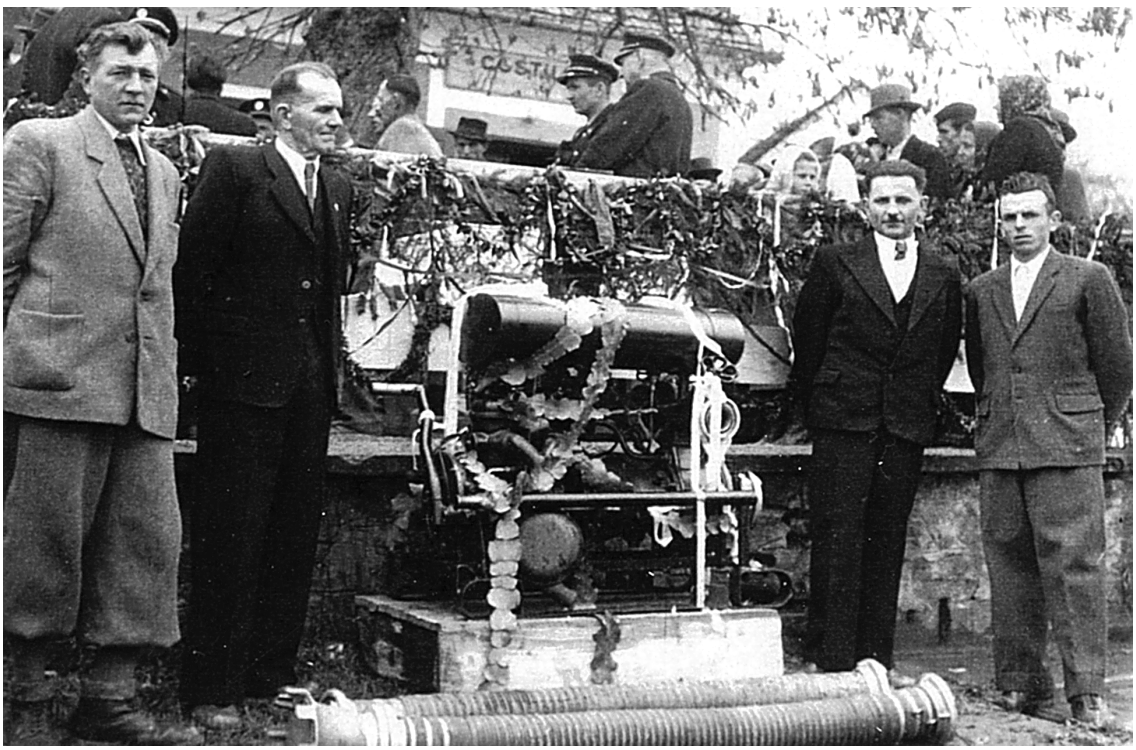

Nova gasilska motorna brizgalna

V tem letu so imeli krajani v občini Sv. Jurij naročene naslednje časopise: Slovenski gospodar - 250 naročnikov, Slovenec - 5 naročnikov, Domoljub - 15 naročnikov, Slovenski dom - 10 naročnikov, Orač - 40 naročnikov, Sadjar in vrtnar - 40 naročnikov, Vigred - 3 naročnike, Kmečka žena - 10 naročnikov, Nedelja - 20 naročnikov, Glasnik - 30 naročnikov. Na Mohorjevo družbo je bilo naročenih 100 naročnikov. Število naročnikov Mohorjeve družbe je od leta 1910 močno nihalo. To je bil odraz gospodarske krize medvojnega časa. V letu 1901 je bilo 198 naročnikov, leta 1910 - 233, leta 1920 - 244, leta 1930 - 180 in leta 1940 samo 100 naročnikov.

Sv. Jurij med drugo svetovno vojno

Na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941, se je skozi kraj pomikala nemška vojska. Tudi v našem kraju so okupatorjevo vojsko pozdravile nemške zastave. Bojev v kraju ni bilo, ker na tem področju ni bilo jugoslovanske vojske. V šoli so se za teden dni nastanili nemški vojaki, ki so vdrli v vse prostore in naredili veliko škodo. Nemška oblast je imenovala Uta Werglesa za vodjo Orttgrupe Mallenberg, občino Sv. Jurij pa preimenovala v Orttgrupo Mallenberg. V stari šoli se je nastanila tudi manjša enota policije. V kletnih prostorih so uredili zapor. Nemci so postavili v šoli novega nadučitelja Ewerista Wallenka, ki je prišel z Gornje Štajerske.

Kaplana Rada Juneša so Nemci takoj po prihodu aretirali, maja pa tudi župnika Ivana Bosino. Oba so izgnali na Hrvaško. Ivan Bosina je

umrl v izgnanstvu leta 1942. Za župnika je bil nastavljen Nemec Wilhelm Bonerle, ki je ostal tukaj do konca vojne. Sprva je bil novi župnik tukaj občasno, iz Wildona se je vozil s kolesom, nato pa se je nastanil v pritličju župnišča. Župnik sploh ni znal slovenskega jezika. Vsi obredi, pridige in molitve so bile v nemščini. V Avstrijo se je vrnil nekaj mesecev po vojni. Po prihodu Franca Rojhta se je preselil k Romanu Roškarju, konec julija 1945 pa se je vrnil v Avstrijo. V prvem nadstropju župnišča je dal župan Uto Wergles stanovanje učitelju Ivanu Štiblerju in njegovi ženi, v drugi sobi pa je stanovala družina Welle iz Maribora.

Nemška oblast je takoj odvzela in podržavila nadarbinsko posest župnika. Po vojni so bila ta zemljišča vrnjena, vendar v sklopu agrarne reforme ponovno delno odvzeta. Cerkvene zvonove je nemška oblast odpeljala za potrebe vojne industrije, ostal je le najmanjši 400 kilogramski zvon. Poleti in jeseni leta 1941 in 1942 so Nemci prisilno mobilizirali mladino od 13. do 14. leta za oskrbo kmetij izseljenih Slovencev v brežiškem okraju. V času okupacije je nemška oblast pričela graditi garaže za avtobuse. Zemljišče je odstopil posestnik in gostilničar Mirko Plateis. Po 2. svetovni vojni je stavba služila za avtobusne garaže, skladišče zadružne trgovine in gasilcem. V okviru javnih del so v letih od 1941 do 1945 utrdili cesto skozi center ter nekatere odseke proti naseljem. Kamen so lomili v Pelclovem kamnolomu.

V letu 1943 se je osvobodilni boj prenesel tudi v Jurovski Dol. Uslužbenec na tukajšnji Orttgrupi Jože Kranjc je bil partizanski kurir na progi Lenart - Jarenina. Pripadniki Osvobodilne fronte so se zbirali pri gostilničarju Mirku Plateisu v Jurovskem Dolu, Petru Korošču v Partinju in Francu Pivcu v Žitencah. Septembra 1944 je bil odpeljan v taborišče Janez Lorber, ki se od tam ni vrnil. V letu 1944 so četniki v dogovoru z Nemci ustanovili na Vardi v zidanici izseljenega dr. Ivana Jančiča postojanko. Decembra 1944 je prišel v Jurovski Dol partizanski aktivist, nekdanji kaplan Jože Lampret. Prirejal je skrivne sestanke, ki so bili zelo dobro obiskani. Potekali so pri Švarcu v Spodnjem Gasteraju, Ropu v Jurovskem Dolu in Rudolfu Toplaku v Partinju. 20. oktobra 1944 je zavezniško letalo odvrglo šest bomb v gozd Mirka Plateisa. Gozd je bil skoraj v celoti uničen. Vse šipe v stavbah na trgu so popokale, odkrilo je več stavb. Šolo so morali na novo prekriti ter namestiti nove šipe. 1. aprila 1945 je ponovno padlo nekaj bomb, tokrat v gozd posestnika Ivana Pelcla.

14. januarja 1945 so partizani napadli četnike na Tašnerjevi domačiji v Partinju. Padlo je šest četnikov. Pokopali so jih v skupni grobnici na tukajšnjem pokopališču. Nemci so uvedli otroški vrtec, v katerega se je vključilo 25 otrok. Bil je v prostorih pošte v hiši Ivana Špindlerja. Nemci so organizirali mladino v organizaciji Hitlerjugend in Bund deutscer Madel. V noči iz 7. na 8. februar 1945 so partizani napadli šolo. V njej so polomili peči in šipe ter zažgali dokumentacijo. Nemci so šipe in peči hitro popravili, tako da se je pouk čez nekaj dni že nadaljeval. V noči iz 14. na 15. februar so partizani ponovno napadli šolo. Vanjo pa se je nato naselila nemška policija. Šolo so ponovno popravili. Pouk je potekal v celotni šoli do 9. marca in nato do 20.

aprila samo v pritličju. Prvo nadstropje je zasedla nemška policija. 2. maja 1945 se je v šolo vselila SS divizija Hohenstaufen. 8. maja sta se umaknili iz kraja nemška in nato še madžarska vojska. Februarja 1945 so partizani napadli tudi sedež Orttgrupe v prostorih stare šole in kar tam zažgali dokumentacijo ter inventar. Domači gasilci so požar hitro pogasili, tako da se ni razširil na vso stavbo.

Jurovski Dol po drugi svetovni vojni

8. maja 1945 so zadnji oddelki nemške vojske zapustili kraj. Naslednji dan so že proti jutru prispele partizanske enote in nato iz smeri Lenarta še bolgarske enote. Takoj po osvoboditvi je bila uvedena nova upravna razdelitev. Orttgrupa Mallenberg je bila ukinjena, uvedene so bile male občine po katastrskih občinah. V njih so bili uvedeni KNOO - krajevni narodnoosvobodilni odbori, torej upravna razdelitev, kakršna je bila v Avstro-Ogrski. V letu 1946 so se odbori preimenovali v KLO - krajevne ljudske odbore. V letu 1952 so male občine ukinili in uvedli večje, ki so obsegale področje fare in šolskega okoliša. Takšne občine so že obstajale od leta 1933 do konca 2. svetovne vojne. Leta 1952 so občino Sv. Jurij preimenovali v občino Jurovski Dol. Še v letu 1945 so postavili v učilnici 4. razreda oder, na katerem je krajevno prosvetno društvo v istem letu pripravilo naslednje igre: Mati, Komandir Simon, Krivoprisežnik, Izdajalec, Dva, Zadnje srečanje, Begunka, Dva para se ženita, Nova zapoved in revček Andrejček. Igralci iz Sv. Trojice so gostovali z igro Raztrganci. 27. aprila, 1. maja, 9. maja in 29. novembra so bile v kraju velike proslave. Ob tej priložnosti so kurili kresove in trg razsvetlili z baklami. 28. oktobra 1945 je bilo v kraju veliko volilno zborovanje, na katerem je govoril poslanec Vladko Majhen. Agitiral je za Osvobodilno fronto in volitve v ustavodajno skupščino, ki so bile 11. novembra 1945. Rezultat za Osvobodilno fronto je bil porazen. Nova oblast je začela iskati vzroke zanj. Pritisk na občane je bil hud, ovaduhi so prijavljali občane že za neprimerno izrečene besede. Marsikateri kmet je bil zaradi ovadb za nekaj tednov zaprt. V okviru agrarne reforme so začeli deliti zemljo agrarnim interesentom. Najprej so razdelili zemljišča Ivana Žiberta v Sv. Juriju, nato posestvo državnega tožilca dr. Ivana Jančiča na Vardi in v Partinju, cerkveni vinograd v Partinju, posestvo četnika Škamleca na Malni in posestvo nemškega državljana Ivana Schönvetra v Partinju. V tem letu so krajani pomagali zgraditi dom Francu Pivcu v Žitencah, kajti okupator mu je 6. maja 1945 zažgal hišo zaradi sodelovanja s partizani. Odziv mladine za delovne akcije na Pesnici je bil skromen, saj sta se prijavila le dva mladinca.

Konec leta 1945 je bila ustanovljena Lovska družina Jurovski Dol. Ustanovni člani so bili: Ivan Križan - starešina, Mirko Plateis - tajnik, Ivan Špindler - blagajnik, Maks Ornik - član, Hinko Kerenc - član, Franc Zarnec - član, Ivan Zorec - član in dr. Senekovič - član.

Avgusta 1946 je bila ustanovljena ljudska knjižnica, začasno je imela sedež v šoli. Pozneje so bile ustanovljene ljudske knjižnice tudi v vseh ostalih naseljih šolskega okoliša ali fare. Tudi v tem letu je bilo

Ustanovni člani Lovske družine Jurovski Dol

zelo dejavno prosvetno društvo, pripravilo je naslednje igre: Razvalina življenja, Analfabet, Snubač in Glavni dobitek. Predstave so bile zelo dobro obiskane. Posamezni domačini, ki so se srečno vrnili iz nemške vojske ali ujetništva, so postavili v zahvalo kapelice ali križe. Zelo lepe kapele so postavili Alojz Mihelič v Partinju, Jože Ornik in Lešnik v Jurovskem Dolu. Alojz Senekovič iz Partinja in Feliks Bauman iz Zg. Gasteraja pa sta kapele obnovila. Pri krajevnih ljudskih odborih so ustanavljali organizacije Osvobodilne fronte, ki so skrbele za politično delo na terenu. Na številnih sestankih so prepričevali občane o socializmu in novi gospodarski politiki.

Gospodarstvo je bilo prva leta po vojni v razsulu. Stari trgi za sadje in vino v Avstriji so se popolnoma zaprli. Občanom Jurovskega Dola sta sadje in vino predstavljala poglavitni vir dohodka. Istočasno so se pojavili še sadni škodljivec - kapar San Jose, žitni hrošč, nekoliko pozneje pa še krompirjev hrošč. V letu 1946 so izvajali popis vseh kmetijskih površin v sklopu petletnega plana kmetijske proizvodnje. Na osnovi teh popisov je bila uvedena obvezna oddaja kmetijskih pridelkov, ki je hudo pestila kmete. Določeni so bili previsoki doprinosi, zato so morali kmetje pridelke pogosto dokupiti, da so lahko izpolnili obvezno oddajo. Uvedene so bile karte za nakupe v trgovinah, blaga in denarja pa je bilo malo. Izvajanje obvezne oddaje so kontrolirale posebne komisije, ki so izvajale tudi preglede in zasegale skrite pridelke, kmetje pa so bili kaznovani z zaporom. Država je razpisala tudi ljudsko posojilo, odziv je bil dober. Posestniki gozdov so dobili visoke odmere za oddajo hlodovine. Tukajšnji gozdovi so bili

močno razredčeni. Kmetje so pridelke prodajali pri Kmetozi - kmetijski trgovini, ki je prodajala tudi škropiva in kmetijske stroje. Spomladi 1948 so se kmetijske trgovine ustanovile tudi v Gasteraju in Partinju. Tega leta so ustanovili ljudske knjižnice tudi v Partinju in Gasteraju. 30. novembra 1947 so bile volitve novih KLO, volilna udeležba je bila 97%. Za predsednika KLO Jurovski Dol je bil izvoljen Franc Senekovič, krojač z Varde. Pozimi 1949 je bila končana gradnja kulturnega doma, ki so jo izvajali z udarniškim delom, material pa so podarili KLO, zadružna trgovina Kmetoza in domačini. Dela sta vodila KLO in prosvetno društvo. Slavnostne otvoritve se je udeležilo veliko občanov. Leta 1940 je pričelo prosvetno društvo graditi kulturni dom. Zaradi vojne se je gradnja po izgradnji sten in strehe ustavila.

V letu 1949 so po naseljih ustanovili Kmetijske obdelovalne zadruge (KOZ), v katere se je vključilo blizu 50% občanov, vključena je bila tudi nadarbinska posest cerkve. V KOZ so se vključili srednje veliki in mali kmetje ter bivši viničarji, velikih kmetov se je vključilo malo. Združili so zemljo, orodje, živino in gospodarska poslopja. Zemljo so skupno obdelovali, mesečno dobivali plačo po številu "truda dni", na koncu leta pa so si dobiček razdelili. Imeli so tudi določene ugodnosti: nizke davke, redno preskrbo s semeni, škropivi in umetnimi gnojili ter možnost nakupa kmetijskih strojev. Prav zaradi teh ugodnosti se je marsikateri kmet odločil za vstop v zadrugo. Predsednik KOZ je bil Anton Čučko, za njim pa Slavko Levačič. Poslovanje v letih 1949 in 1950 je bilo pozitivno, v naslednjih letih pa je KOZ vedno bolj propadala, kmetje so začeli iz zadruge izstopati. Zaradi izgub je leta 1951 revizijska komisija pregledala delo KOZ in ugotovila več nepravilnosti. Obtoženi so plačali denarne kazni, nekaj pa jih je bilo zaprtih. V letu 1952 je izstopilo iz zadruge 13 posestnikov, večina večjih. Zadrugi je ostalo le 86 ha zemljišč in 29 za delo sposobnih članov. V letu 1953 je KOZ, po novem KDZ - Kmetijska delovna zadruga, dobro gospodarila. Delovni dnevi so bili bolje plačani, vendar je bil to le začasni dvig gospodarjenja. Že 1. januarja 1954 je KOZ propadla, zemljišča so bila vrnjena lastnikom, od živine in orodja pa ni dosti ostalo.

Leta 1950 so bile volitve v KLO, volilna udeležba je bila 94%. Za predsednika KLO Jurovski Dol je bil izvoljen Miha Korak, poslovodja KZ Jurovski Dol, invalid in borec. Prostori KLO so bili v prvem nadstropju nad pošto. Že naslednje leto je bil Miha Korak zaradi primanjkljaja v KZ zaprt. Delo KLO je prevzel Mirko Fanedl z Varde. Poslovodstvo trgovine KZ je prevzel Jože Krempl, vodja KZ je postal Konrad Polič, nato Ivan Špindler, kmet in gostilničar iz Jurovskega Dola.

3. julija 1950 je matičarka v Jurovskem Dolu Rozalija Čučko po nalogu oblasti prevzela cerkvene matične knjige. Predane so bile: Cerkvena rojstna knjiga (1851 - 1941, 1941 - 1945), Cerkvena poročna knjiga (1868 - 1941, 1941 - 1945), Cerkvena mrliška knjiga (1894 - 1941, 1941 - 1945). Prav tako so bile predane tudi Rojstna in Mrliška knjiga FLRJ ter državljanske knjige, ki so jih začasno v novi Jugoslaviji vodili župniki. Matičar v Jurovskem Dolu je opravljal do leta 1952 posle

tudi za Jakobski Dol, ker še tam ni bil ustanovljen matični urad. Posle je vodil tudi za Ploderšnico, ki se je leta 1952 priključila k matičnemu uradu Zg. Velka. Matičar je opravljal skupaj s poverjenikom Mirkom Plateisom tudi civilne poroke. Poročna soba je bila v prostorih stare šole. Leta 1953 je nastopil delo matičar Jože Hudalin in opravljal to delo do leta 1956. Leta 1953 so morali matičarji po nalogu LO Maribor okolica popisati orožje, ki naj bi ostalo od vojne. V kraju ga ni bilo razen bomb in orožja, ki naj bi ga po pričanju Gizele Plateis ruski vojaki ob koncu vojne zmetali v Plateisov ribnik. Zaradi omenjenega orožja lastnik ni upal očistiti ribnika.

12. oktobra 1950 so dobili matičarji od LO Maribor okolica nalogo, da so zbirali podatke o osebah, ki so sodelovale pri delu organizacij in društev v Kraljevini Jugoslaviji med vojno in po njej. Zapisovati so morali njihovo premoženjsko stanje, izpolnjevanje obvezne oddaje, plačevanje davka, funkcije, ki so jih opravljali, kako so gledali na ljudsko oblast in kaj so kritizirali. Karakteristike so bile označene s "tajno". V letu 1950 so matičarji prevzeli tudi posle referentov za narodno obrambo. Od leta 1962 do 1964 je opravljala dela matičarke Katica Gorše.

V letu 1950 je bilo zelo dejavno KUD Jurovski Dol. Moški zbor, ki ga je vodil Danilo Verdel, je izvedel več uspešnih nastopov. Jožica Verdel pa je režirala gledališko predstavo Dva para se ženita. Društvo se je preimenovalo v KUD Ivan Cankar. Leta 1955 je bila predsednica Rozalija Marčič, učiteljica, tajnik pa učitelj Rado Hlebec. Društvo je imelo 82 članov, dramsko, folklorno in lutkovno sekcijo ter moški pevski zbor. Društvena knjižnica je bila v šoli in je imela 338 knjig. KUD je v letu 1953 pripravilo gledališki igri Jurij tepček in Srcu se ne

Igralci igre Slehernik

Folklorna skupina Jurovski Dol in njen vodja Rado Hlebec leta 1954

da ukazovati. V letu 1954 so pripravili štiri igre, in sicer: Kje je meja, Zakonska sreča, Domen in Cigani. V naslednjem letu pa: Navadni človek, Razvalina življenja, Mati, Divji lovec, Raztrganci in Poštelski zaklad. Tudi moški pevski zbor je imel nastope.

Gasilsko društvo z imenom GD Jurjevski Dol se je že dve leti pripravljalo na gradnjo novega gasilskega doma. V Pelclovem kamnolomu so lomili kamen, navozili pesek, vendar se je gradnja leto za letom odlagala. Leta 1952 je GD Jurjevski Dol dobilo v lastništvo garaže, ki so jih Nemci med vojno zgradili za avtobuse. Tega leta so gasilci prizidali del stavbe. Veliko zaslug za to sta imela Janez Fras in njegov sin Janez.

Leta 1951 so v celoti obnovili cerkev, prav tako župnišče, zvonik, hleve in viničarijo na Vardi. Tega leta je bila tudi birma, vendar je zaradi zapletov z oblastjo potekala v Mariboru.

V letih 1952 in 1953 je potekala v kraju elektrifikacija. Gradbeni odbor je vodil župnik Ivan Rojht, veliko zaslug pa sta imela tudi Franc Fras in Konrad Polič. Izvedba je stala 2 milijona in 600.000 din. Večji del - 2 milijona din je dala država, 600.000 din pa so zbrali krajani. Vsa dela so opravili krajani udarniško. Postavili so novo transformatorsko postajo. Prva luč v cerkvi je zasvetila konec januarja 1953. 1. februarja je bila v dvorani svečana otvoritev s kulturnim programom, temu je sledila zabava. Elektrifikacija naselij je trajala še nekaj let. V letih 1951, 1952, 1953 in 1954 je v kraju delovala Kmetijska in gospodinjska šola. Udeležilo se je je okrog 30 mladih. Predavanja so imeli trikrat tedensko in enkrat tedensko praktični pouk kuhanja.

Vodstvo občine Jurovski Dol leta 1953

Leta 1953 so bile občinske volitve, volilna udeležba je bila 90%. Za predsednika KLO je bil ponovno izvoljen Franc Senekovič z Varde, ki je bil predsednik že v prejšnjem mandatu in je svoje delo dobro opravljal.

Veliko vznemirjenja je povzročil nov zakon o agrarnem maksimumu. Kmetom je bila odvzeta zemlja nad 10 ha. Komisija za urejanje viničarskih odnosov pa je odvzela vse vinograde tistim kmetom, ki so imeli viničarje. Vsi ti posegi v lastnino so povzročili med kmeti veliko nezadovoljstvo. Politična situacija na vasi se je zelo zaostrila. V letu 1953 se je OF preimenovala v SZDL (Socialistična zveza delavnega ljudstva). Na občnem zboru je bil izvoljen za predsednika Mirko Fanedl, za tajnika pa Konrad Polič. Pripravili so več političnih predavanj, obisk na njih je bil skromen. Več ljudi se je udeležilo predavanj z gospodarskimi temami.

Konec leta 1953 je bilo ukinjeno zadružno gospodarstvo. Ustanovljeno je bilo državno posestvo, h kateremu so priključili odvzeto zemljo kmetov. Posestvo, ki ga je vodil Slavko Fidler, je kupilo prvi traktor. Delavci, bivši viničarji, so na posestvu slabo delali in celo javno govorili, da jim je bilo pod prejšnjimi gospodarji bolje. V letu 1955 je prišlo do upravnih sprememb. Dosedanja občina Jurovski Dol, ki je bila ustanovljena leta 1952 (po zgledu občin iz Kraljevine Jugoslavije), je bila ukinjena. Ustanovljena je bila velika občina Lenart, v katero se je združilo sedem občin, in sicer: Jurovski Dol, Lenart, Voličina, Gradišče, Cerkvenjak, Zgornja Ščavnica in Benedikt. Leta 1955 je zašla Kmetijska zadruga Jurovski Dol v hude dolgove, pridelala je za 1,5 milijona din izgube. Dolgov se je hotela rešiti s priključitvijo k Zadrugi Lenart, vendar je le-ta zaradi dolgov priključitev odklonila. Izvolili so novo vodstvo, predsednik je postal Franc Senekovič.

Tudi Kmetijsko gospodarstvo je slabo gospodarilo in bilo deležno revizijskega pregleda. Prisilno upravo je prevzel Miroslav Polegeg in poslovanje se je izboljšalo. Zgradili so velik nov in sodoben hlev za mlečno proizvodnjo.

Matičarja Jožeta Hudalina so leta 1959 zadolžili, da je popisal obrtne delavnice, trgovine, gostinske lokale in stanovanjske objekte, ki bi lahko prišli v poštev za nacionalizacijo. V tem popisu je mogoče zaslediti trgovino pri Ivanu Špindlerju, trgovino pri Utu Werglesu, trgovino, mesnico in dva stanovanjska objekta pri Mirku Plateisu, trgovino pri Kremplu, kovačijo pri Baumanu na Malni, sodarsko delavnico pri Kurniku v Partinju, štiri stanovanjske objekte Alojza Senekoviča iz Partinja. Del tega imetja je bil nato v resnici nacionaliziran. Leta 1964 je nastopil z delom nov matičar Kazimir Fanedl, leta 1965 je bil zaposlen kot matičar Ivan Fantič in leta 1965 Franc Ploj. Tega leta se je prenehalo sklepanje zakonskih zvez v kraju, preneslo se je v novo poročno dvorano v Lenart. Krajevne organizacije in društva, kot so bili: GD, KUD, RK, SZDL in TVD Partizan so v obdobju od leta 1954 do 1960, po mnenju pisca šolske kronike Draga Špendla, slabo delali.

1. septembra 1961 je bil imenovan nov ravnatelj Ivan Šnuderl, ki je to delo opravljal do 1. septembra 1965. Nasledil ga je Martin Vovk, ki je ravnateljeval do 1. septembra 1983.

Po letu 1950 so se začeli krajani zaposlovati v industriji v Mariboru. Leta 1958 jih je bilo zaposlenih že 43, od tega največ v Opekarni Košaki, Sogradu, TAM-u, Livarni Maribor, Metalni, na železnici in Cestni upravi Maribor. Avtobusne povezave z Mariborom še ni bilo. Uvedena je bila šele okoli leta 1956, z Lenartom pa nekaj let pozneje.

Leta 1962 je pričelo športno društvo iskati primeren prostor za nogometno igrišče. Sprva so uporabljali igrišče na šolskem zemljišču na "Delcah", vendar je bilo močvirno. Idejni vodja ustanovitve je bil Franc Kovačič, kmetijski tehnik na tukajšnjem kmetijskem kombinatu. Odločili so se za nacionalizirano zemljišče cerkve ob Globovnici. Leta 1967 so tudi formalno ustanovili Nogometni klub Partizan. Že leta 1968 so igrali v Slovenjegoriški ligi. V letu 1969 so kupili prvega igralca Mira Baumana za 50.000 din. Prve gole je izdelal hišnik Alojz Lorber, prvi igralci pa so bili: Ivan Špindler, Jure Vogrin, Martin Vovk, Miro Bauman, Franc Kovačič, Šalamun, Kurbos in Janko Banič. Martin Vovk je igral nogomet tudi pri Braniku in v mladinski državni reprezentanci.

7. decembra 1963 so bile ustanovljene krajevne skupnosti. Do leta 1977 je opravljal tajniške posle matičar. Financiranje krajevnih skupnosti ni bilo urejeno. Financirale so se na osnovi samoprispevka 1% od katastrskega dohodka, 20 din so mesečno prispevali zaposleni, vsako gospodinjstvo pa je letno prispevalo 1.000 din. Določena je bila tudi delovna obveznost občanov, lahko pa so delo plačali, in sicer 20 din za vsak dan. V letu 1967 se je zbralo okrog 22.000 din. Samoprispevek so potrjevali krajani na referendumih za dve leti. S tem denarjem so začeli gramozirati ceste in urejati obcestne jarke, mostove in prepuste. Prvi predsednik krajevne skupnosti je bil Rudolf Fanedl z Malne. Za leto 1969 se je zbralo na računu KS že 63.292 din, občina pa je prispevala

15.000 din. Od tega je bilo porabljenih za ceste 64.000 din, 8.000 za urejanje pokopališča, za grobarja Jožeta Šauperla 6.000 din, 12.000 din so znesli prevozi gramoza. Leta 1968 so bili člani sveta krajevne skupnosti: Rudolf Fanedl - predsednik, Franc Ploj - tajnik in matičar, Ivan Špindler, Ivan Jager, Jožef Jarc, Mirko Šenveter, Karl Korošec, Klotilda Fekonja, Franc Šnajcer, Viktor Lorber in Jožef Muhič.

V letu 1968 je kupila krajevna skupnost material od pogorelega hleva Petra Korošca. Hlev je bil v lasti agrokombinata, v najemu pa ga je imel Jože Škrlec za pitanje piščancev. Material so uporabili za ceste v krajevni skupnosti. V letu 1969 je KS izvajala zemeljska dela in razširitev ceste Jurovski Dol - Žitence. Posestniki so v večini primerov prostovoljno odstopili zemljišča razen nekaterih, ki jim je občina nacionalizirala zemljišča. Vsa zemljišča so bila odmerjena. Naslednje leto je KS gramozirala cesto Jurovski Dol - Žitence. Tega leta so obnovili zid okoli pokopališča, dela je izvajal obrtnik Franc Demšar.

V letu 1970 so v kraju pričeli z izgradnjo prvega krajevnega vodovoda. Januarja tega leta si je strokovna komisija ogledala teren in dala soglasje. Zajetje je bilo v povirjih potoka Lehkice. Vodo so prečrpavali v zbiralni bazen pri Šilcu. Izkope so opravljali ročno, pri delu so sodelovali zainteresirani krajani in učenci šole. Vodovod je napajal center kraja, šolo, blok, del domačij na Malni in v Jurovskem Dolu. Nekaj let je zadostoval potrebam. Ker pa so omrežje neprestano širili, se je izkazalo, da izviri niso dali dovolj vode. Tako so v letu 1978 zgradili vodovodni vod, ki je dovajal vodo iz Lenarta. Ob otvoritvi obnovljene šole leta 1978 je pritekla voda že iz Lenarta. Omrežje vodovoda je ostalo staro, zato ga ni bilo mogoče več širiti.

V letu 1973 je bila ustanovljena folklorna skupina, ki jo je vodila učiteljica Cecilija Neuvirt. Folklorna skupina je bila zelo dejavna in je pogosto nastopala doma in v sosednjih krajih. Cecilija Neuvirt je od tega leta vodila v šoli tudi otroško folklorno skupino. Leta 1975 je Lovska družina Jurovski Dol kupila staro kmečko hišo na Malni in v njej začasno uredila prostore za društvo. Leta 1982 so pričeli z gradnjo novega lovskega doma ob tej stari kmečki hiši. Les so prispevali kmetje, dela so opravili člani pod vodstvom zidarskega mojstra Belne iz Lenarta. Slovesna otvoritev doma je bila 23. julija 1994.

Leta 1976 so potekale prve volitve po novem zakonu o združenem delu. Volili so v vse tri zbore: zbor združenega dela, zbor občin in družbenopolitični zbor. Volitve so bile posredne. Volilci so volili člane samoupravnih interesnih skupnosti občin, te pa so volile člane republiških skupščin. Istočasno je potekal občinski referendum za izgradnjo infrastrukture, šol in vrtcev ter zdravstvenega doma. Volitve so bile zapletene in krajani kljub veliki agitaciji, ki so jo izvajali krajevni in občinski politiki, niso vedeli, za kaj gre. V letu 1978 je bilo izvedeno tudi asfaltiranje ceste od Lenarta do Jurovskega Dola.

Na volitvah leta 1978 je bil izvoljen nov svet KS. Predsednik skupščine KS je postal Karel Korošec, predsednik sveta KS pa Jože Škrlec. V letu 1978 je KS zaposlila prvega tajnika Hinka Fanedla. Člani sveta KS so bili: Peter Kraner, Ivan Špindler, Marija Kamenšak, Bogomir Urbanič, Anka Zupan, Branko Verbošt, Alojz Zelenko, Ivan

Žel in Rudi Tetičkovič. Predsednica SZDL je bila Terezija Fanedl. Na prvi seji so sprejeli obsežen program za leto 1979, in sicer: dokončanje vodovod od Lenarta do Jurovskega Dola, gramoziranje lokalnih cest, parcelacija in prodaja gradbenih parcel v prihodnjem novem naselju, pridobitev zemljišča za novo pokopališče, pričetek urejanja novega pokopališča, izgradnja vežice, ureditev ceste v novem naselju, pridobitev zemljišč za trgovino s prehrambenim blagom in kmetijske trgovine. Ustanovili so komisijo za izgradnjo novega pokopališča, ki pa se ni sestala, zato so njene člane zamenjali. Februarja 1980 je odpovedal službo tajnik KS Alojz Andrejč. Po razpisu so sprejeli novega tajnika Jožeta Škrleca. Zaradi tega so izvolili novega predsednika sveta KS Rudija Tetičkoviča z Varde. Svet KS je aprila 1980 izdal soglasje Stanku Frasu za gradnjo nove trgovine s prehrambenim blagom. KS je graditelju odpisala plačilo komunalnega prispevka. Stanko Fras je trgovino zgradil, vendar Mercator Lenart ni hotel vzeti trgovine v najem.

Od leta 1961 so obstajale krajevne skupnosti, ki so v letu 1976 zaposlile tajnika, ki je vodil komunalno urejanje kraja. Krajevne skupnosti so imele skupščino KS in svet KS. Skupščina se je sestajala nekajkrat letno in sprejemala program dela ter potrjevala zaključni račun. Izvolila je svet KS, ki je izvajal sprejeti program KS. Delo sveta je vodil predsednik sveta KS, ki ga je izvolil svet KS. Od leta 1976 so bili predsedniki skupščine naslednji: Karel Korošec, kmet iz Partinja, Jože Škrlec iz Partinja in Ivan Špindler iz Jurovskega Dola. Predsedniki sveta KS pa: Jože Škrlec (1978 - 1981), Rudi Tetičkovič (1981 - 1984), Ivan Špindler (1984 - 1987, 1996 - 1999), Stanislav Senekovič (1988 - 1992; 1992 - 1996) in Jože Škrlec (1999 - 2003).

Tajniki KS Jurovski Dol so bili: Hinko Fanedl (1978 - 1979), Alojz Andrejč (1979 - 1980), Jože Škrlec (1981 - 1985), Drago Toplak (1985 - 1986), Slavko Škrlec (1987) in od leta 1988 Samo Kristl. Pomembno vlogo v kraju sta imeli SZDL in OO ZK. Dolgoletna predsednica SZDL je bila Terezija Fanedl, učiteljica in pozneje ravnateljica šole. Do leta 1978 se je v centru kraja spremenilo prav malo. Šele po tem letu sta KS Jurovski Dol in Občina Lenart pričeli izvajati dejavnosti za pridobitev gradbenih parcel. Ureditveni načrt je predvideval individualno gradnjo jugozahodno od centra na nekdanjih Šilčevih njivah. Predvidenih je bilo 35 gradbenih parcel, vendar je bil odziv za nakup slabši od pričakovanega. Leta 1980 so pričeli s prodajo gradbenih parcel, cena za m² je bila 30 din, komunalni prispevek je znašal 5.000 din, prispevek za vodovod 10.000 din, prispevek za kanalizacijo 14.000 din in prispevek za elektriko 3.000 din.

Leta 1981 so bile druge volitve v samoupravne interesne skupnosti. Močno agitacijo so izvajali občinski in krajevni politiki ter učitelji. Volilna udeležba je bila visoka, okrog 90%. Istočasno je potekal občinski referendum o samoprispevku za izgradnjo cest, šol in vrtcev.

V jeseni 1984 je folklorna skupina proslavila 10-letnico delovanja. Skupino je vodila učiteljica Cecilija Neuvirt. Skupaj z možem Alfredom Neuvirtom sta dolga leta uspešno vodila Kulturno umetniško društvo Jurovski Dol. V tem času je potekalo v kraju pestro kulturno življenje, v celoti pa se je obnovil tudi kulturni dom. Med kulturnimi zanesenjaki

je potrebno omeniti še: Kristino Travnekar, Marijo Špindler, Ivana in Vero Divjak, Terezijo Fanedl, Marijo Šauperl, Cvetko in Romana Črnčeca, Anico in Mirka Škrleca, Milenko Srnko, Petra in Jožeta Dvoršaka, Mirka Breznika in še bi lahko naštevali. Pripravili so vrsto folklornih, lutkovnih in dramskih nastopov ter redno ob državnih praznikih prirejali proslave. Med zelo odmevnimi so bile igre: Micki je treba moža, Ta veseli dan ali Matiček se ženi, Ščuke pa ne in Črni križ pri Hrastovcu. Z igrami so nastopali tudi na odrih sosednjih krajev. Igro Črni križ pri Hrastovcu so igrali tudi na prostem.

V letu 1984 je bilo ustanovljeno društvo upokojencev, prej so sodelovali v lenarškem društvu. Zelo aktivno je bilo gasilsko društvo, ki je ustanovilo pionirsko skupino, s katero je prizadevno delalo.V letu 1985 je začela ljudi vse bolj vznemirjati vedno večja inflacija dinarja. Tudi politične stabilnosti v državi ni bilo več. Do večjega nezadovoljstva je prihajalo med Albanci na Kosovu. Leta 1985 so bile splošne volitve v samoupravne interesne skupnosti in krajevne organe oblasti. Aktivisti so na volitvah obiskali vsakega krajana, ki se ni udeležil volitev, in ga prepričevali, da je volil. Istočasno je potekal tretji občinski referendum za samoprispevek za izgradnjo infrastrukture, šol, vrtcev in veterinarske postaje. Za veterinarsko postajo so kmetje še dodatno podpisovali pogodbe za sofinanciranje.

V letu 1986 se je pričela regulacija Globovnice do Jurovskega Dola. Istočasno se je izvajala agromelioracija in komasacija zemljišč v tej dolini, ki je pri ljudeh povzročila veliko nezadovoljstvo. Prav tako je vsak lastnik hotel imeti svoj nov most preko Globovnice. Posestniki so sami in ob pomoči krajevne skupnosti zgradili številne mostove preko nove struge Globovnice. Z regulacijo so se končale vsakoletne poplave dola. Globovnica je namreč ob večjem deževju, vsaj dvakrat spomladi in dvakrat v jeseni, spremenila dolino v jezero. Pogosto je bila neprevozna tudi cesta Lenart - Jurovski Dol. Narejena pa je bila tudi velika naravna škoda, saj so vso drevje in grmovje v dolini izsekali. Pogled na dolino ni bil prijeten. Velika škoda je bila storjena tudi pri naravnem živalstvu. Večji del prej mokrotnih travnikov so spremenili v njive. Globovnice nad cesto Lenart - Jurovski Dol niso meliorirali, zato so bile tu še vedno redne poplave. Vse več ljudi pa je začelo spoznavati, da bo potrebno ta del meliorirati tako, da bosta ohranjena naravni izgled in naravno živalstvo. Prevladovalo je mnenje, naj bi se izvedla enostranska melioracija potoka po naravni strugi. Drevje in grmovje pa naj bi se na eni strani struge ohranilo. Velike spremembe so nastale v zadnjih 15 letih pri populaciji divjadi. Število fazanov se je kritično zmanjšalo, tudi poljski zajec je postal izredno redek. Naraslo pa je število srnjadi. Škropljenje poljščin proti plevelu in škodljivcem, uporaba umetnega gnoja in monokulture pa so spremenili naravne pogoje.

20. marca 1981 je svet KS sprejel sklep o pričetku gradnje ceste v smeri Jurovski Dol - Varda - Partinje. Zgradili so 2200 m asfaltne ceste, ki je stala 3,9 milijona din. Sredstva so zbirali pri krajanih po pogodbah. Krajani so povprečno prispevali v vrednosti pitanega goveda. Večino sredstev so zbrali sami, nekaj pa je prispevala tudi KS. Zemeljska dela so prevzeli krajani. To je bil prvi primer v občini

Lenart, da so se krajani sami organizirali pri gradnji ceste in naložbo tudi uspešno zaključili.

Januarja 1982 so se krajani Partinja (Delce) odločili za asfaltiranje ceste v dolžini 1 km. Po pogodbah so zbrali 1,9 milijona din, 500.000 din je prispeval SIS za ceste Maribor, nekaj sta prispevala gozdno gospodarstvo in Kmetijska zadruga Lenart. Celotna vrednost del je znašala 4,1 milijona din. Vsa zemeljska dela so izvedli krajani sami, fina izravnava in asfaltiranje pa je stalo 2,5 milijona din. V letih 1982/1983 so se odločili za gradnjo asfaltne ceste tudi v Gasterajih in Žitencah. Krajani so zbirali po pogodbah od 50.000 do 200.000 din. Zbrali so 14 milijonov din. 6400 m asfaltne ceste je stalo 20 milijonov din, del sredstev je prispevala Občina Lenart. Bankine in brežine ob novi cesti so urejali učenci osnovne šole, mladinci in krajani. V letu 1984 je bila asfaltirana cesta od Korošca do Gorjupa (Babšekov klanec) v Partinju in 400 m ceste od Kranerja do Belne. Pri gradnji teh cest je velik del sofinancirala Občina Lenart. Posebej se je v teh akcijah izkazal tajnik KS Jože Škrlec. V letu 1985 je pričela Kmetijska zadruga Lenart z izgradnjo trgovine, nove tehtnice in deponije za sladkorno peso. Sajenje sladkorne pese se je takrat politično uvajalo v naših krajih.

Leta 1985 je odpovedal službo tajnik Jože Škrlec, za eno leto ga je nasledil Karel Toplak. Leta 1986 je prevzel delo tajnika Slavko Škrlec, ki je to delo opravljal samo eno leto. Julija 1987 je pričel z delom novi tajnik Samo Kristl. V letu 1986 je KS postavila nove avtobusne čakalnice. Na volitvah leta 1987 je bila izvoljena nova skupščina KS in svet KS. Predsednik skupščine je postal Ivan Špindler, predsednik sveta KS pa Stanislav Senekovič. Člani sveta KS so bili: Karel Korošec, Mirko Rotman, Terezija Fanedl, Danica Šenekar, Oroslav Fras, Franci Črnčec, Jože Škrlec (kot predsednik SZDL), Romana Fluher, Ivan Rop, Stanislav Lekežič in Ivan Špindler (kot predsednik skupščine KS). Julija 1987 je sprejel svet KS sklep o pričetku gradnje telefonskega omrežja po vsej krajevni skupnosti. Tako obsežna akcija je bila prva v Sloveniji in številni so z nezaupanjem gledali na izvedbo. Tudi prepričevanje občine je bilo težavno. Kljub temu je nato Občina Lenart aktivno sodelovala.

Izdelali so se predračuni za 200 naročnikov po vsej KS. Načrti so predvidevali izgradnjo primarnih vodov - zemeljskih vodov iz Lenarta do Varde, Žitenc in Gasteraja ter primarnih vodov na drogovih do vseh zaselkov. Primarni vodi so stali 121 milijonov din, prav toliko pa tudi sekundarni po drogovih. Člani sveta KS so podpisali s krajani pogodbe za telefon. Cena po priključku je znašala 1 milijon din. V primeru 250 pridobljenih naročnikov bi bila investicija pokrita. Ker je bilo sprva podpisanih le 75 pogodb, denar od pogodb se je stekal po obrokih, in ker je bil to čas hiperinflacije, je realna vrednost sredstev hitro padala. Zato je KS pričela valorizirati pogodbe z aneksi vse do višine 2 milijona din po priključku. Ob tem je moral vsak občan oddati dva drogova in opraviti 10 ur dela. Določena dela so prevzeli krajani. Vsa ostala dela pa je izvajalo podjetje Tegrad iz Ljubljane. Krajevna skupnost je iskala vse možne vire sredstev za financiranje, največ jih je pridobila iz državnega (jugoslovanskega) programa pomoči manj razvitih regij. Podjetja so morala namreč del dohodka nakazovati v naložbe v manj razvite regije v

Jugoslaviji. Po tem programu je moral imeti investitor sam 50% sredstev, le-ta nakazati državi in nato najti podjetje, ki je bilo pripravljeno vlagati svoj del. Ker pa je KS zaradi inflacije za ves denar takoj kupila potreben material, denarja ni imela. Navidezno je prodala že kupljene vode, celo tiste, ki so že bili položeni, in vode na drogovih določenemu podjetju. Tako je KS prišla do denarja, nato pa preko fonda dobila sredstva v dvakratni vrednosti. Zaradi inflacije je investicija v celoti narasla na 600 milijonov din. Občani so sofinancirali le 1/3, vse ostalo so bila sredstva, pridobljena preko tega fonda. Za primerjavo navedimo, da so morali krajani nekaj let pozneje v sosednjih KS prispevati dvakrat toliko kot naši krajani. Investicija je bila v dveh letih zaključena.Velika zasluga pri tem je veljala tajniku KS Samu Kristlu, predsedniku sveta KS Stanislavu Senekoviču in prizadevnim članom gradbenega odbora: Mirku Rotmanu, Stanislavu Lekežiču in Karlu Koroščcu.

V letu 1987 je bil izdelan načrt za novo pokopališče in vežico, izvajati so se pričela pripravljalna dela in komunalna oprema. V novem naselju so uredili javno razsvetljavo in priključke za vodovod.

V letu 1988 so prihajala sredstva za izgradnjo pokopališča iz samoprispevka v višini 56 milijonov din, 32 milijonov din za izgradnjo vežice, 85 milijonov din za asfaltiranje ceste na Vardo in 50 milijonov din za gramoziranje. Ob teh delih so bila v letu 1988 izvedena še naslednja dela: preplastitev dela ceste Gasteraj - Žitence, asfaltiranje 2,5 km ceste v Partinju (dolina), asfaltiranje 3 km ceste Malna - Jurjevski Dol, asfaltiranje ceste Jurovski Dol - Malna - Gasteraj, asfaltiranje 1,5 km ceste Gasteraj - Koserov gozd, priklop vodovoda Lehkica za Vardo, izdelana sta bila projektna dokumentacija za kanalizacijo v novem naselju in zazidalni načrt individualne gradnje za šolo, urejeno novo parkirišče za avtobuse, nadaljevala so se dela na regulaciji Globovnice, Mercator je zgradil novo trgovino v kraju, pričela se je izgradnja vežice.

V letu 1989 je pristopila KS k izgradnji kanalizacije v novem naselju. Ker se je komunalni prispevek od parcel porabil že pred petimi leti za ceste, je morala KS iskati druge vire. Del sredstev so prispevali krajani novega naselja, nekaj pa jih je bilo planiranih v samoprispevku, vendar bistveno premalo. Ob novem letu 1988/1989 je bila v Varaždinu podpisana pogodba z izvajalcem CP Varaždin. Zaradi novoletnega vzdušja v podjetju niso opazili, da so bili predračuni konkurenčnih podjetij stari eno leto. Vehementno so ponudili podpis pogodbe in 10% nižjo ceno od drugih. Ob tem so še povabili predstavnike KS na novoletno zabavo v Varaždinske toplice. Ker pa je bil to čas visoke inflacije, so po treh dneh dela na kanalizaciji ugotovili, da so sredstva porabili. Skušali so prekiniti dela, vendar je tajnik KS zagrozil s tožbo. Ni jim preostalo drugega, kot da so investicijo zaključili.

V letu 1989 je potekal referendum za nov samoprispevek. Predlagano je bilo, da bi delavci prispevali 2,3% od osebnega dohodka, kmetje 7% od katastrskega dohodka. 70% sredstev je bilo namenjenih potrebam krajevnih skupnosti, 30% pa skupnim občinskim potrebam (telovadnici v Lenartu in Gradišču). Referendum je uspel. V letu 1990

je program referenduma KS Jurovski Dol obsegal: 81 milijonov din za gramoziranje cest, 81 milijonov din za ureditev pokopališča in zidavo vežice, 380 milijonov din za izgradnjo ceste na Vardi. V letu 1991 pa: 830.000 sit za gramoziranje, 830.000 sit za izgradnjo vežice, 2.790.000 sit za cesto v novem naselju in 1.110.000 sit za cesto do novega pokopališča. V letu 1992: za gramoziranje 860.000 sit, 860.000 sit za izgradnjo vežice in 4.030.000 sit za izgradnjo ceste v Žitencah (Sp. Gasteraj - Žitence). V letu 1993: za gramoziranje 880.000 sit, za izgradnjo vežice 880.000 sit, za izgradnjo ceste Krempl - Štaner 3.550.000 sit in za Lešnikov klanec 590.000 sit. V letu 1994: za gramoziranje 910.000 sit, za asfaltiranje ceste Malna - Šabeder - Kukovec 2.620.000 sit in za asfaltiranje ceste od Krivca do Levačiča v Spodnjem Gasteraju 2.560.000 sit. Vsa dela, ki so bila predvidena v samoprispevku, je KS izvedla v rokih. Za asfaltiranje cest je KS sklepala še dodatne pogodbe s krajani, saj sredstva iz samoprispevka niso zadostovala. Po pogodbah je KS zbirala sredstva tudi za izgradnjo vežice. Predračunska vrednost izgradnje vežice in pokopališča je znašala 25 milijonov sit, od tega je bilo predvideno iz samoprispevka 2,4 milijona sit. Krajani so zbrali preko pogodb 0,6 milijona sit. Ostala sredstva je primaknila Občina Lenart.

Sv. Jurij v samostojni Sloveniji

8. aprila 1990 so bile prve demokratične volitve v Sloveniji po vojni. Na njih so nastopale politične zveze, ki so pozneje prerasle v stranke (Socialnodemokratska zveza, Demokratska zveza Slovenije, Kmečka zveza, Zeleni Slovenije, Socialistična zveza, Mladinska zveza). Del zvez se je povezal v Demos, ki je na volitvah zmagal. Za predsednika države je bil izvoljen Milan Kučan, vse ostale državne funkcije pa je prevzel Demos. Volitve so potekale v običajne tri občinske zbore in samoupravne interesne skupnosti. Za predsednika predsedstva Jugoslavije je bil izvoljen Janez Drnovšek. Na Kosovu so izbili mednacionalni nemiri, posredovati je morala vojska. Srbija je ukinila avtonomne pokrajine. Predsednik Srbije Slobodan Milošević je prirejal po Srbiji velike nacionalistične mitinge. V Sloveniji so potekale velike demonstracije zaradi sojenja četverici (Janša, Tasič, Zavrl in Borštner). Stavke delavcev so se množile, plače delavcev so nominalno vedno bolj padale, inflacija je bila vse večja. Za nakup manjšega avtomobila si potreboval polno nakupno vrečko denarja.

Za župana občine Lenart je bil izvoljen Jože Škrlec iz Partinja. V zbor občin je bil izvoljen poslanec Peter Kraner z Malne. 23. decembra 1990 je potekal plebiscit za odcepitev Slovenije od Jugoslavije. Tako kot drugod po Sloveniji se je tudi v Jurovskem Dolu velika večina Slovencev odločila za samostojno Slovenijo, proti je v našem kraju glasovalo le 16 volilcev. 25. junija zvečer se je Slovenija oklicala za samostojno demokratično republiko. Zvezni izvršni svet v Beogradu je takoj sprejel sklep, da je jugoslovanska vojska okupirala Slovenijo. V noči na 26. junij se je pričela izvajati okupacija. Desantne helikopterske

enote so zasedle večino mejnih prehodov z Avstrijo, Italijo in Madžarsko. Na mejnih prehodih so se vneli spopadi s slovensko vojsko (teritorialno obrambo), ki je bila 25. junija mobilizirana. V našem kraju je bilo mobiliziranih 60 obveznikov teritorialne obrambe. Iz smeri Varaždina so prodirale preko Ormoža tankovske kolone.V Ormožu na mostu čez Dravo so se vneli hudi boji, tanki so se prebijali preko Medžimurja in Ljutomera do Gornje Radgone. Po vsej poti jih je napadala slovenska vojska, najhuje je bilo v Gornji Radgoni. Druga tankovska kolona je udarila iz Maribora proti Šentilju. V Pesnici je bila zaustavljena zaradi cestnih zapor. V boje se je vključilo letalstvo JLA, ki je raketiralo cestne zapore v Pesnici.

Enote naše vojske so bile nekaj dni nastanjene tudi v šoli, nato so bile poslane na bojne položaje pri Tratah. Naša enota je sodelovala tudi v bojih s tankovsko kolono pri Radencih. V Jurovskem Dolu ni bilo bojev, ljudje so poslušali detonacije bomb, ki so se slišale iz Pesnice, in opazovali prelete letal JLA. Septembra smo dobili nov denar - tolarje, začasno še kot bone. Menjavanje dinarjev za bone je potekalo v razmerju 1 : 1. Konec septembra so bili uvedeni v Sloveniji novi prazniki: 31. oktober - dan reformacije, 1. november - dan spomina na mrtve, 25. december - božič, 26. december - dan samostojnosti, 1., 2. januar - novo leto, 8. februar - Prešernov dan, velikonočni ponedeljek, 27. april - dan upora proti okupatorju, 1., 2. maj - praznik dela, 25. junij - dan državnosti in 15. avgust - Marijino vnebovzetje. Septembra 1991 je zadnji vojak JLA zapustil Slovenijo. Oktobra je bila mobilizirana druga enota slovenske vojske v našem kraju, ta je nato varovala mejo proti Hrvaški, v kateri so potekali hudi boji. Decembra pa je izbruhnila krvava vojna v Bosni in Hercegovini.

24. decembra je Nemčija priznala samostojno Slovenijo, nato pa so jo priznale še številne druge države.

7. junija 1992 je imel v Jurovskem Dolu predvolilni shod predsedniški kandidat Ivan Kramberger. Popoldan se je zbralo na trgu pred gostilno Špindler okrog 150 občanov. Med govorom Ivana Krambergerja je streljal nanj iz svoje hiše Peter Rotar in ga hudo ranil. Hudo ranjenega je domačin Jože Holer nemudoma peljal k zdravniku v Lenart, vendar je Ivan Kramberger med potjo umrl. Policija je izvedla široko preiskavo o atentatu, vendar okoliščine atentata niso bile popolnoma jasne. Naslednji dan so bili zaslišani s strani preiskovalcev vsi domačini v centru kraja. Notranji minister Igor Bavčar je prišel na kraj dogodka še istega dne ob 11.30 uri. O delu policije pa smo se prepričali sami, saj še eno uro po dogodku ni bilo nikogar razen treh domačih policistov. Televizija in radio sta že pred predajo storilca objavila, da je policija prijela storilca. Šele po dveh urah in pol se je Peter Rotar sam predal presenečenim policistom in povedal, da je on streljal. Policisti so iskali storilca na vseh drugih mestih in niso niti pomislili na Petra Rotarja. Tudi po predaji policisti še nekaj časa niso verjeli njegovim izjavam. Potrditev so dobili, ko jim je predal puško in ko so naslednji dan našli pokrov daljnogleda na oknu, s katerega je streljal. Peter Rotar je na sojenju priznal dejanje in bil obsojen na 13 let zapora. Atentat je močno odmeval v Sloveniji in po svetu, saj je bil

Tradicionalna krajevna prireditev Žetev

Ivan Kramberger priljubljen v Sloveniji in znan kot iznajditelj dializne naprave ter dobrotnik ljudi.

V letu 1991 in 1992 je bila velika suša. Sena je bilo malo, ostalih košenj sploh ni bilo vredno opravljati. Pridelek pšenice je bil močno zmanjšan, koruze so pridelali le 1/3 od običajnih količin. Vinska letina je bila odlična, takšne niso pomnili že 80 let. Država je kmetom priskrbela subvencionirano krmo za živino.

Prav zaradi velikega pomanjkanja pitne vode v dveh zaporednih letih suše se je KS odločila za izgradnjo vodovodnega omrežja po vsej KS. Tako obsežna akcija je bila prva v Sloveniji in številni so z nezaupanjem gledali na izvedbo. Tudi prepričevanje občine je bilo težavno. Kljub temu je nato Občina Lenart aktivno sodelovala. Vrednost del je znašala 250 milijonov sit. 70 milijonov sit so zbrali krajani, ostanek je primaknila Občina Lenart. Investicija je bila zelo velika, saj sta se gradila dva velika zbiralnika vode, dve prečrpalni postaji, preko 40 kilometrov vodovodnih vodov za 350 priključkov. Dela so potekala tri leta. Istočasno sta potekali izgradnja nove mrliške vežice in ureditev novega pokopališča, ki leži jugozahodno od centra. Dela na vežici so bila zaključena v letu 1995, slovesna otvoritev je bila v letu 1996. Krajani so prispevali po 10.000 sit, 15% potrebnih sredstev je prišlo iz samoprispevka, ostalo pa je primaknila Občina Lenart. V letu 1992 je bilo v KS zgrajenih 10 km asfaltiranih cest. Zgrajena je bila cesta na Malno, iz Jurovskega Dola do Sr. Gasteraja, od Kranerja na Malni do Belne v Sp. Gasteraju, nato v Zg. Partinju in Žitencah.

V tem letu je v Partinju Anica Škrlec odprla trgovino z mešanim blagom, na Malni je odprl podobno trgovino Milan Strmec, v Sp. Gasteraju pa Cecilija Rokavec. Trgovino z gradbenim in kmetijskim materialom je v Žitencah odprl Franc Senekovič, v Jurovskem Dolu pa Slavko Škrlec. V tem letu so se pojavile nove gostilne v Partinju pri Anici Škrlec, Francu Lešniku in v Gasteraju pri Ceciliji Rokavec. Janez Verbošt je tega leta odprl v kletnih prostorih kulturnega doma lepo urejen disko.

6. junija 1993 je KUD Jurovski Dol izvedel premiero igre Črni križ pri Hrastovcu. Igro so igrali na prostem ob šoli, nato pa širom po Slovenskih goricah.

Že v letu 1992 se je pričela denacionalizacija po vojni odvzetega premoženja. Občani, ki so jim po vojni v sklopu agrarne reforme odvzeli imetje, so le-to dobili vrnjeno. V kolikor tega ni bilo mogoče vrniti v naravi, so dobili odškodnino v državnih obveznicah.

Leta 1992 so potekale volitve v državni zbor. Najmočnejša stranka v Jurovskem Dolu je bila Slovenska ljudska stranka, ki je nastala iz Kmečke zveze. Vodja te stranke v občini Lenart je bil Jože Škrlec iz Partinja. Druga po številu volilcev je bila Krščanskodemokratska stranka. Ostale stranke so dobile malo glasov. Za poslanca v državni zbor je bil iz naše volilne enote izvoljen veterinar Janez Kramberger iz Lenarta, član Slovenske ljudske stranke.

V letu 1993 je cerkev kupila nove orgle, vsaka družina v fari je prispevala 300 DEM. Gospodarstvo v državi je bilo od leta 1991 v katastrofalnem stanju, večina velikih tovarn je propadla zaradi zaprtega trga nekdanje Jugoslavije. Obstale so le tiste tovarne, ki so se hitro preusmerile na zahodni trg. Množice delavcev so bile nezaposlene, socialna stiska je bila velika. Veliko nezaposlenih delavskih družin iz mest se je preselilo na podeželje, kjer so si lahko osnovno hrano pridelale same. Plače delavcev so bile nizke - od 300 do 500 DEM (učitelji), plače v tovarnah pa še nižje.

Aprila 1994 je potekal referendum o preimenovanju krajevne skupnosti. Nekaj nad 50% udeležencev referenduma se je odločilo za novo ime Sveti Jurij. Istega dne je bil referendum za samostojno občino, vendar ni uspel.

V letu 1994 je gasilsko društvo kupilo nov gasilski avtomobil - cisterno, na veliki prireditvi je igral ansambel Slak. V tem letu je Športno društvo Jurik, ki ga je vodil Alojz Andrejč, postavilo razsvetljavo igrišča ob šoli, v letu 1995 opremilo v telovadnici šole fitnes center in v letu 1996 obnovilo mrežo okrog športnega igrišča ob šoli. V letu 1999 so postavili lep paviljon ob igrišču - Jurikov studenec.

Leta 1995 so potekale volitve v občinski svet. Iz Jurovskega Dola so bili izvoljeni štirje svetniki: Ivan Rop, Marija Šauperl, Stanislav Senekovič in Franc Šnajder. Za župana občine Lenart je bil izvoljen živinozdravnik Slavko Kramberger iz Lenarta. Na volitvah je dobila v kraju največ glasov Ljudska stranka, na drugem mestu je bila Krščanskodemokratska stranka, okrepila se je tudi Socialnodemokratska stranka, njeno vodstvo je v kraju prevzel Jože Škrlec. Ostale stranke so dobile malo glasov. Aprila 1995 so potekale volitve v svet krajevne

skupnosti; v svet KS Sv. Jurij so bili izvoljeni: Franc Krajnc iz Žitenc, Roman Črnčec iz Sp. Gasteraja, Jože Škrlec iz Zg. Partinja, Tone Lenart iz Jurovskega Dola, Ludvik Senekovič z Varde, Viktor Škrlec iz Zg. Partinja, Alojz Andrejč in Ivan Špindler iz Jurovskega Dola. Za predsednika so na prvi seji izvolili Ivana Špindlerja. Dosedanji predsednik Stanislav Senekovič ni kandidiral. Večino v svetu KS je imela SLS, opozicijo pa je vodila SDS. Na prvi seji se je nov svet zahvalil dosedanjemu vodstvu za delo pri izgradnji telefonskega in vodovodnega omrežja ter nove vežice.

Spomladi leta 1997 je prišlo v kraju do velikega nezadovoljstva zaradi nameravane gradnje regijskega odlagališča odpadkov v Sp. Gasteraju. Krajani so protestirali na zborih občanov in v Lenartu pred občinsko stavbo. Nezadovoljstvo so izrazili tudi v medijih. Področje Sp. Gasteraja so zaprli, postavili straže in opozorilne table. V letu 1997 je krajevna skupnost vodila obsežno akcijo za ustanovitev samostojne občine. Take težnje krajevnih skupnosti je podprl tudi občinski svet.

Leto 1997 je bilo zelo deževno, ljudje niso pomnili takšnega leta. Seno je bilo težko sušiti. Moča je slabo vplivala na pridelek koruze in krompirja. Najslabše pa je bilo pri sadju in trti. Grozdje je močno gnilo. Pridelek grozdja je bil sicer visok, vendar je bila sladkorna stopnja nizka. Prav zadnjih 10 let se je hitro širilo vinogradništvo. Vinogradi so dali visok dohodek, razvoj pa je podpirala tudi država z ugodnimi krediti in nepovratnimi sredstvi. V ostalih panogah kmetijstva pa se je že nekaj let čutila kriza. Slovensko kmetijstvo ni bilo sposobno konkurirati Evropi. Naši pridelki in živina so bili dragi. Majhne kmetije in slaba opremljenost s stroji so v naslednjih letih marsikaterega kmeta prisilile v opustitev kmetovanja.Veliko polkmetov je že opustilo kmetovanje in dalo zemljo v najem večjim kmetom. Med tradicionalnimi kulturami so izginili oljna repica, proso, ajda in sladkorna pesa. Med pridelki so prevladovali koruza za zrno in siliranje, pšenica ter ječmen.

Junija 1998 je bil izveden že drugi referendum o ustanovitvi samostojne občine Sv. Jurij. Kljub dobri agitaciji referendum tudi tokrat ni uspel, za je glasovalo 49%, proti pa 51% volilcev. Na Sv. Ani, v Benediktu in Cerkvenjaku je referendum uspel in ti kraji so dobili samostojne občine. Tudi v Sv. Trojici in Voličini so glasovali proti samostojni občini. Tega leta so bile tudi občinske volitve. Za župana občine Lenart je bil izvoljen Ivan Vogrin, ki je županska dela opravljal že dve leti zaradi smrti prejšnjega župana Slavka Krambergerja. Največ glasov v občini so dobile SLS, SDS in Podjetniška lista. SKDS, Zeleni Slovenije in Združena lista so dobili manj glasov. 29. avgusta 1999 so svečano pripeljali v kraj nove zvonove. Stare železne zvonove, ki so jih leta 1953 pripeljali s Kočevskega, so zamenjali novi bronasti. Krajani so prispevali 3,6 milijona sit, 2 milijona sit septembra 1999 je blagoslovil zvonove mariborski škof Franc Kramberger. Ob tej priložnosti so obnovili tudi zvonik in uredili okolico cerkve. V tem letu je bila zgrajena asfaltna cesta v Žitencah od Majerja do Dražen Vrha. V centru kraja je bil zgrajen lep oporni zid, in sicer od stare šole do pokopališča. Krajevna skupnost je obnovila v lepem slovenjegoriškem slogu tudi vodnjak pred kulturnim domom in pot mimo kulturnega doma do cerkve.

Leta 2000 so bile krajevne volitve. V svet krajevne skupnosti so se uvrstile: SLS, SDS, SKDS in Združena lista. Za predsednika je bil izvoljen Jože Škrlec.

V letu 2000 so se lotili obnovitve kulturnega doma. Za predsednika KUD je bil izvoljen Mirko Breznik. Pokazal je veliko volje za obnovitev centralne kurjave, vhoda, sanitarij in fasade. Sredstva za obnovitvena dela je prispevala Občina Lenart. V krajevni skupnosti so v tem letu izvajali veliko del. Asfaltirali so cesto od Rotveina do Zg. Gasteraja, cesto v Sp. Gasteraju in razširili ter preplastili cesto od Lenarta do Sv. Jurija. Cesta je bila že močno poškodovana, saj so jo prvič asfaltirali pred 23 leti. Ob njej so bila zgrajena tudi nova avtobusna postajališča.

Poletje v letu 2000 je bilo izredno suho. Pridelek ozimnih žitaric je bil slab. Sena je bilo malo. Koruza je dala manj kot polovico običajnega pridelka. Država je dajala kmetom precejšnje subvencije za izpad pridelkov in pomoč za nakup krme za živino. Takšno vreme pa je godilo vinski letini. Trta je dobro obrodila, zaradi suhega vremena je bilo malo bolezni, toče ni bilo. Grozdje je dozorelo že sredi septembra, imelo je visoko stopnjo sladkorja. Poznavalci so ocenjevali, da bo vinski letnik eden najboljših v zadnjih letih.

Gasilci so v letu 2000 zgradili prizidek h gasilskemu domu in obnovili fasado. Nogometni klub Sv. Jurij je pod vodstvom Valentina Majerja začel graditi montažno zgradbo na nogometnem igrišču. Pri gradnji so veliko del opravili predsednik Ivan Majer, Jure Vogrin, Roman Črnčec in Jože Divjak. Občina pa se je lotila obnovitve nogometnega igrišča. Tudi v samem centru kraja so se začele kazati spremembe, Slavko Škrlec je začel graditi nov poslovni objekt z gradbenim in kmetijskim blagom. Ob njem sta začela prav tako graditi poslovni objekt Andreja in Zdravko Zarnec. Leta 2003 je praznovala folklorna skupina 30. obletnico delovanja.

Folklorna skupina KUD Ivan Cankar leta 2003 z mentorico Cecilijo Neuvirt

VIRI IN LITERATURA:

- Curk, Jože, 1987: Grad Gornji Maribor. ČZN št. 2.
- Koropec, Jože, 1973: Srednjeveški Hrastovec. ČZN št. 1.
- Koropec, Jože, 1991: Mariborski grajski zemljiški gospostvi. Maribor skozi stoletja.
- Kovačič, Fran, 1912: Vitezi Pesničarji. ČZN št. 9.
- Mlinarič, Jože, 1996: Župnija Sv. Lenart do jožefinske dobe. Zbornik Občine Lenart.
- Ovsec, J. Damjan, 1991: Slovanska mitologija in verovanje. Ljubljana: Domus.
- Rajšp, Vincenc in Srše, Aleksandra, 2000: Slovenija na vojaških zemljevidih 1763 - 1787. 5. zvezek. Ljubljana.
- Senekovič, Stanislav, 1982: Zgodovina šolstva v Jurovskem Dolu.
- Šolske kronike in arhiv šole.
- Teply, Bogo, 1968: Narodnostno življenje pri Lenartu v Slov. goricah pred prvo svetovno vojno. Svet med Muro in Dravo. Maribor.
- Župnijska kronika in arhiv župnišča.

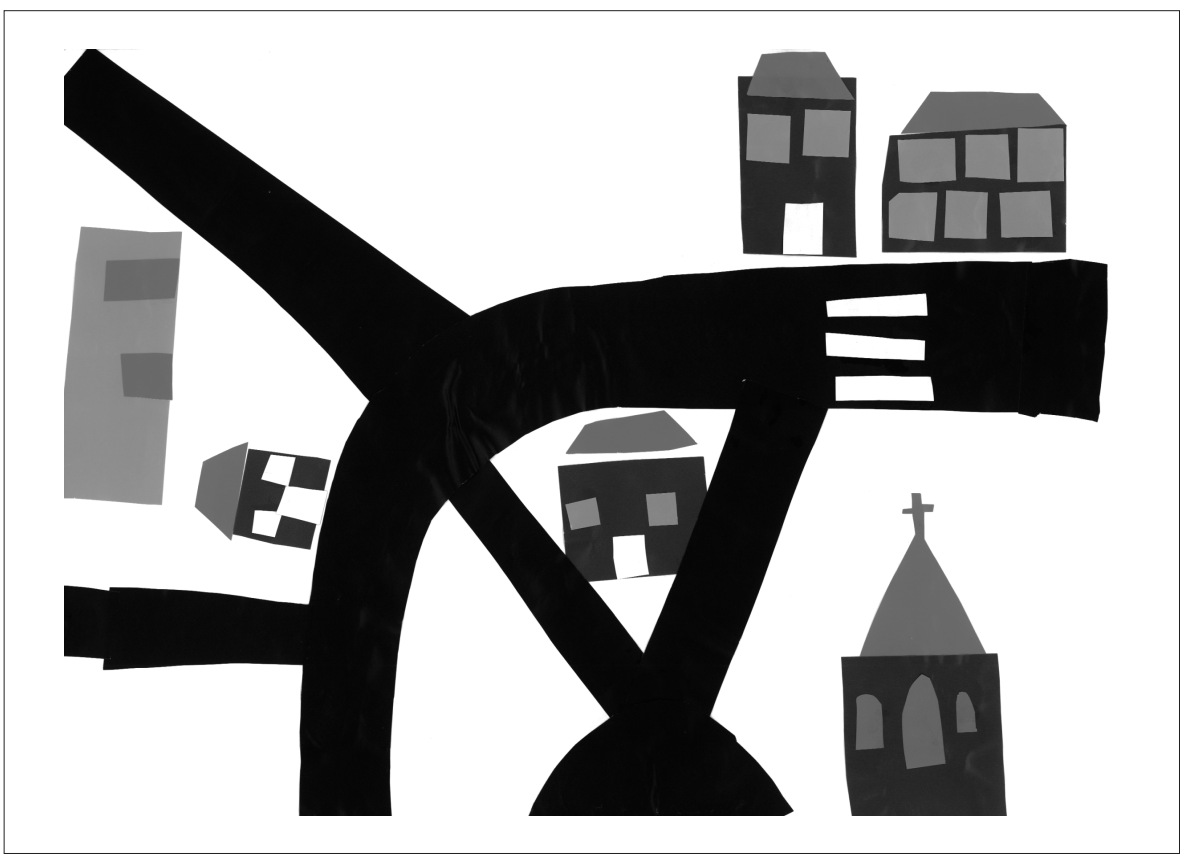

NAŠ KRAJ, kolaž
Adrijana Črnčec, 3. razred, december 2003

STANISLAV SENEKOVIČ

ZGODOVINA ŠOLE V SV. JURIJU

Uvod

V Sv. Juriju segajo začetki šolstva že pred leto 1772. Zapisi v cerkveni kroniki Sv. Jurija pričajo, da je takrat občasno izvajal pouk cerkovnik Andrej Senekovič. S šolskim zakonom iz leta 1774 se je pričel pouk izvajati redno. Obisk je bil skromen. Plačilo učitelja je bilo urejeno z zbirco, nekaj dohodkov so dajala tudi cerkovniška dela.

V letu 1826 je bila dokončana gradnja prve šole, ki je imela dve učilnici in dvojno stanovanje za učitelje. Šolo je v tem letu obiskovalo 139 učencev, šoloobveznih otrok pa je bilo nad 300. Med učitelji sta bila zelo prizadevna Janez Grosslinger v prvi polovici 19. stoletja in Matija Rajšp v drugi polovici 19. stoletja, ki je uspešno vodil nedeljsko kmetijsko šolo.

Leta 1909 je bila zgrajena velika nova šola, ki še danes služi namenu. Zasluge za izgradnjo le-te je imel domačin Ivan Roškar, deželni in državni poslanec. Šolo so poimenovali Jubilejna šola cesarja Franca Jožefa.V njej je potekal pouk ves čas v slovenskem jeziku razen med 2. svetovno vojno.

Šolska dokumentacija je ostala v celoti ohranjena, posebej pozorno so bile pisane šolske kronike. Za določene osebe, ki so omenjene v raziskavi, ni bilo mogoče najti imen. Zraven podatkov o šolskem delu in političnih ter kulturnih dogodkih nam kronike odlično prikazujejo življenje ljudi, njihove vsakdanje težave in socialne stiske.

Zgodovinski oris šolskega okoliša Osnovne šole Sv. Jurij

Šolski okoliš Osnovne šole Sv. Jurij leži v severozahodnem delu osrednjih Slovenskih goric. To je pokrajina vinorodnih slemen in vmesnih dolov. Prst na slemenih je laporna, primerna za vinogradništvo, v dolinah je zaglenjena. Pobočja pod vinogradi so primerna za njive, ravninski svet ob potokih pa le za travnike. Naselitev teh ozemelj je potekala v 11. stoletju po odpravi ogrske nevarnosti. Zemljiški gospodje so večino grebenov poselili z vinogradniškimi kmeti. Kmetje po gorskem pravu so bili osebno svobodni in tudi zemlja je bila njihova last. Te kmetije so bile manjše od običajnih podložniških kmetij. Po ljudskem izročilu naj bi ob stražnem stolpu zgradili že pred letom 1300 prvo večjo kapelo. Ime kraja se je prvič pojavilo v zapisih leta 1324 kot Gerigendorf. Leta 1501 je bila zgrajena večja cerkev. V letih 1784 - 1786 pa je nastala samostojna fara Sv. Jurij. Jožefinski vojaški zemljevid iz let 1763 - 1787 kaže, da je bila najpomembnejša gospodarska panoga v kraju vinogradništvo. Več kot 1/3 vse zemlje je bilo porasle z vinogradi.

Podatki o socialni sliki učencev šole iz leta 1899 jasno prikazujejo gospodarsko stanje v kraju. Slabo socialno stanje je vplivalo na nereden obisk šole in slab uspeh učencev. Od 303 učencev je bilo 93 otrok od kmetov, 95 otrok od viničarjev, 64 otrok od želarjev (propadli kmetje po gorskem pravu), 7 otrok od majerjev, 24 otrok od nagornjakov (vinogradniške kmetije), 17 otrok od kočarjev, 3 otroci od hlapcev, 2 otroka od gostačev in 47 otrok od domačih rokodelcev. K temu je potrebno prišteti še najmanj 15 otrok revnejših slojev, ki niso nikoli hodili v šolo. Gospodarsko stanje se je po zemljiški odvezi leta 1848 hitro slabšalo. Kmetje po gorskem pravu so propadali, njihove vinograde pa so kupovali meščani iz Gradca, Maribora, Lipnice in Cmureka. Leta 1900 je bilo več kot 50% vinogradov v tuji lasti. Domačini pa so vse bolj postajali viničarji, gostači in želarji. Preživele so le trdne velike kmetije v dolinah. Slabo gospodarsko stanje se je pričelo izboljševati šele po letu 1960 z zaposlovanjem v Mariboru in tujini.

Šolski okoliš je do 2. svetovne vojne obsegal naslednja naselja: Jurovski Dol, Malno, Zg. Gasteraj, Sp. Gasteraj, Sr. Gasteraj, Žitence, Ledinek, Žice, Vardo in Zg. Partinje. Leta 1967 je bil priključen del Zg. Partinja in del Jurovskega Dola h KS Lenart in s tem k šolskemu okolišu Lenart. Po 2. svetovni vojni sta bila Ledinek in Žice priključena k šolskemu okolišu Sv. Ana. V Osnovno šolo Sv. Jurij pa so hodili tudi otroci z dela Jurjevskega Dola.

Začetki šolstva v Sv. Juriju

Avstrijski zakon Splošna šolska naredba, sprejet 6. decembra 1774, je omogočil, da je država pričela organizirati osnovne šole. Ta zakon je razlikoval vzgajanje in izobraževanje preprostega ljudstva in šolanje meščanov. Na podeželju so organizirali trivialke, s katerih ni bil mogoč prehod na gimnazije. Praviloma je na trivialki poučeval cerkovnik, verouk pa krajevni duhovnik. Šolo je nadzoroval duhovnik in je bila razdeljena na nižji in višji oddelek. Šolska obveznost je trajala od 6. do 12. leta. Učni načrt je obsegal branje, pisanje, računanje in verouk. Dve tretjini časa je bilo potrebno posvetiti temam verouka in samo tretjino ostalim temam. Glavni namen teh šol je bil odpraviti nepismenost, predvsem pa vzgajati mladino v pokorne državljane in vernike. Po končani trivialki so se učenci lahko vpisali na glavne šole v okrožnih mestih, potem pa na gimnazije.

Učitelji na trivialkah so bili slabo izobraženi, saj so opravili le trimesečni tečaj. Za vzdrževanje šole so skrbeli občina, krajevna gosposka in cerkev. Pouk bi po zakonu moral na Štajerskem potekati v nemščini, vendar zasledimo v kroniki, da je v šoli vedno potekal v slovenskem jeziku. Takšne razmere so veljale do leta 1848. Šele takrat je bilo uradno dovoljeno poučevanje v materinem jeziku. Od tega leta so za ljudske šole skrbele občine. Za izobraževanje učiteljev so predpisali dveletno izobraževanje; te šole so bile v Mariboru in Celju.

Zapisi v šolski kroniki omenjajo prvega "ludimagistra" že pred letom 1772. To je bil domači cerkovnik Andrej Senekovič. V kakšnih

oblikah je izvajal pouk, ni znano. Tudi njegova dva sinova Miha Senekovič (roj. 1737) in Anton Senekovič (roj. 1748) sta bila učitelja. Prvi redni pouk je v Sv. Juriju izvajal Miha Senekovič že od leta 1772 pa do leta 1809. Pouk je potekal v kmečki hiši Krautičevih, tristo metrov od cerkve. Danes živijo na tem posestvu Baumanovi. Tudi Mihaelov sin Franc Senekovič (roj. 1774) je bil priznan glasbenik in učitelj v Mariboru.

Šolski obisk je bil nereden, šolo je obiskovalo nekaj dečkov, deklice zelo poredko. Učitelji so imeli za plačilo dovoljenje za zbirco, nekaj denarja pa so dobili od šolnine in cerkovniške službe.

Za Mihaelom Senekovičem je učil od leta 1808 do leta 1859 Janez Grosslinger, rojen v Partinju. V letu 1811 je obiskovalo šolo samo 74 učencev, nedeljsko šolo pa 48 učencev.

Dohodki učitelja so bili v teh letih takšni: zbirca - skupno ocenjena na 231 fl., 30 fl. od šolnine, 25 fl. za zvonjenje, tako da je z odtegljaji znašala plača 337 fl. Vzorni učitelj Janez Grosslinger je deloval na tej šoli nad 50 let. S svojim skrbnim delom si je pridobil nepozaben spomin. Veliko je prispeval k izgradnji nove šole. Pomožni učitelji Janeza Grosslingerja so bili: Bauman, Toplak, Kocbek, Grosslinger ml., Franc Čižek, Franc Golob, Jakob Škamlič in Jožef Čižek.

V letu 1824 so pričeli z izgradnjo šole. Na mestu, kjer je stala majhna kmečka koča, ki jo je obdajal leseni "gajnk", so zgradili novo šolo. Stroški gradnje so znašali 2.517,30 goldinarjev. Samostan Admont je prispeval 1.445,55 goldinarjev, všolane občine pa so zbrale 641,33 goldinarjev.

Prva šola je bila zgrajena leta 1824 - na sliki današnja podoba zgradbe

Nova šola je imela v pritličju učilnico in stanovanje za učitelja. V nadstropju pa sta bila učilnica in stanovanje za nadučitelja. Šola je bila po takratnih merilih sodobno opremljena. K njej je spadal obsežen vrt. Gradnja šole se je zavlekla, zato se je pričel pouk šele leta 1826, in to najprej v eni učilnici, kjer sta se vrstila dva razreda. V letu 1827 je obiskovalo pouk 70 učencev in 69 ponavljalcev - vseh šoloobveznih otrok pa je bilo čez 300. Več kot polovica otrok ni obiskovala pouka.

Učenci so ob polletju opravljali mali izpit ob navzočnosti krajevnega šolskega nadzornika in župnika. Ob koncu leta so opravljali veliki izpit ob navzočnosti sosednjih učiteljev in duhovnikov.

Leta 1859 je umrl nadučitelj Janez Grosslinger, nasledil ga je Anton Weiksler (1859 - 1865). Pomožni učitelji v tem času so bili: Jakob Škamlič, Matija Zorman, Johan Greiner in Matija Skuhala. Anton Weiksler je deloval kot nadučitelj samo šest let. Imel je odlično znanje v glasbi. Njegova zasluga je bila, da so nabavili v cerkvi nove orgle.

Leta 1865 je prevzel mesto nadučitelja Matija Rajšp (1865 - 1905). V letu 1869 je šolstvo ponovno prevzela država. Po smrti cesarja Jožefa II so bile ukinjene ali spremenjene številne reforme razsvetljenih vladarjev, cerkev pa si je spet priborila izgubljeno veljavo, bogastvo in moč. Država je uredila tudi učiteljske plače. Učiteljska plača je znašala od 30 do 80 goldinarjev iz državne blagajne. Učitelji so imeli še nekaj let pravico do zbirce pridelkov. Poleg poučevanja so opravljali še dodatna dela, kot so bila: orglanje, mežnarska opravila, mrtvaški ogledi... Ta opravila so prinašala učiteljem dodatne dohodke.

Nadučitelj šole je stanoval najprej v nadstropju prvotne šole, po izgradnji nove šole pa v hiši ob novi šoli. V tej hiši sta stanovala še dva učitelja. Nadučitelj Peter Pavlin in šolski nadzornik sta se vrsto let trudila, da bi lahko učitelji stanovali v stari šoli, vendar župniki niso hoteli dati učiteljem na razpolago praznih stanovanj. Stara šola je bila vrsto let prazna, občasno je v njej stanoval kaplan.

Veliko vlogo pri takratnem pouku je imel šolski vrt, posebej še v letih 1865 - 1904, ko je potekala v šoli nedeljska kmetijska šola, ki jo je vodil nadučitelj Matija Rajšp. Šolski vrt je bil v tistem času vzhodno od stare šole tik ob stavbi. Matija Rajšp je dal na svoje stroške izkopati vodnjak in urediti vrt z drevesnico. Zemljišče je bilo v lasti cerkve, vendar je imel nadučitelj pravico do uporabe vrta. Od leta 1865 do leta 1888 so trajale na sodišču tožbe med krajevnim šolskim svetom in cerkvijo zaradi lastnine šole in vrta. Takratni predsednik krajevnega šolskega sveta in župan Malne Jožef Vogrin je vložil veliko truda, da bi postala šolska stavba last šole. Po nasvetu sodišča "naj rešijo zadeve v kraju", so sklenili, da 2/3 vrta in hlev pripade cerkvi, 1/3 vrta in šolska stavba pa šoli. Šolski nadučitelj Matija Rajšp je imel pravico uporabljati hlev do smrti. Lastništvo šole in vrta se je vpisalo v zemljiško knjigo kot neodtuljiva lastnina krajevnega šolskega sveta, vendar tožb na sodiščih s strani župnika še ni bilo konec. Leta 1892 se je sprejela nova pogodba, s katero je šola prepustila vrt cerkvi, le-ta pa se je odpovedala pravici do šole. Šola se je zavezala, da bo zgradila novo mežnarijo, kajti pred letom 1824 je stala na mestu šole stara bajta, v kateri je živel cerkveni mežnar. Krajevni šolski svet je dal napraviti načrte in kupil 30

kubičnih metrov kamna, vendar se je gradnja odlagala. Zaradi tega se je leta 1898 sklenila nova pogodba, s katero naj bi stara šola po izgradnji nove šole pripadla cerkvi. Okrajni šolski nadzornik Scmorancer ni privolil v to, kajti želel je ohraniti staro šolo za stanovanja učiteljev. Kljub temu je ta pogodba stopila v veljavo, vendar s tem sporov še ni bilo konec. 9. oktobra 1932 je sprejel šolski svet sklep, da se obrnejo z zahtevo na sresko načelstvo v Mariboru s prošnjo, da dobijo od cerkvene uprave vrnjeno staro šolsko poslopje, ki je bilo, kakor dokazuje zemljiška knjiga na sodišču, nedotakljiva last tukajšnje šole in učiteljstva, in naj se razveljavi poravnava z dne, 19.julija 1911. To so zahtevali, ker je šola potrebovala dodatne učilnice za pouk (ta je bil dvoizmenski).

Od leta 1870 je delovala v kraju nadaljevalna gospodarska šola, ustanovil in vodil jo je nadučitelj Matija Rajšp. Potrebno znanje si je pridobil na Dunaju v letu 1869. Stroške izobraževanja je krilo Cesarsko kraljevsko poljedelsko ministrstvo. Gospodarska šola je potekala ob nedeljah, vodja šole pa je vabil na predavanja tudi druge ugledne predavatelje. Praktični pouk sadjarstva so izvajali v vzorčnem sadovnjaku in drevesnici ob šoli. Za požrtvovalno delo v tej šoli je Matija Rajšp dobil visoka državna priznanja.

Vsi starši so morali plačevati šolnino. Oproščeni so je bili le otroci viničarjev in najdenčki. Matija Rajšp je dobil leta 1862 častno kolajno za pospeševanje kmetijskega gospodarstva. Začeto delo v Benediktu je nadaljeval v Sv. Juriju in dobil leta 1869 državno nagrado - 30 srebrnih goldinarjev, nato pa leta 1874 ponovno zaslužno kolajno. Prizadeval si je, da bi se šola ločila od cerkve, pri tem pa je naletel na neprijetnosti. Mnogo njegovih učencev je doseglo visoka mesta na državnem, socialnem in kulturnem področju, kot na primer Ivan Roškar.

Od njene ustanovitve so šolo upravljali naslednji nadučitelji in ravnatelji:

Andrej Senekovič - učitelj, cerkovnik (1772 - 1776)
Miha Senekovič - nadučitelj (1776 - 1809)
Jožef Grosslinger - nadučitelj (1809 - 1859)
Anton Weiksler - nadučitelj (1859 - 1865)
Matija Rajšp - nadučitelj (1865 - 1904)
Peter Pavlin - nadučitelj (1904 - 1916)
Matija Perger - nadučitelj (1916 - 1934)
Rudolf Vižintin - nadučitelj (1934 -1936)
Marija Kožuh - nadučiteljica (1936 - 1941)
Ewerist Wallenko - upravitelj (1941 - 1945)
Rudolf Vižintin - začasni vodja šole (1945)
Vera Vižintin - upraviteljica (1945 -1947)
Danilo Verdel - upravitelj (1947 -1954)
Drago Špendl - upravitelj (1954 - 1961)
Ivan Šnuderl - upravitelj (1961 - 1965)
Martin Vovk - ravnatelj (1965 -1983)
Terezija Fanedl - ravnateljica (1983 -1991)
Stanislav Senekovič - ravnatelj (1991)

Učitelji, ki so poučevali v Sv. Juriju do 2. svetovne vojne:

Andrej Senekovič (1772 - ?)
Miha Senekovič (1772 - 1809)
Janez Grosslinger (1808 - 1859) - nadučitelj
Bauman ?, Toplak ?, Kocbek ?,
Grosslinger ml.
Franc Čižek, Franc Golob - pomožna učitelja
Jakob Škamlič (1849 - 1859; 1871 - 1875)
Jožef Čižek (1857 - 1859)
Anton Weiksler (1859 - 1865) - nadučitelj in organist
Matija Zorman (1859 - 1861)
Sirk ? (1860)
Johan Greiner (1861 - 1864)
Matija Skuhala (1864 - 1866)
Matija Rajšp (1865 - 1905) - nadučitelj
Martin Matekovič (1866 - 1869)
Janez Švarz (1868 - 1871)
Johan Jager (1869 - 1870)
Jožef Ricker (1870 - 1871)
Martina Fideršek (1871 - 1876)
Marija Rajšp (1871 - 1904)
Vincenc Baumgartner (1873 - 1875)
Jože Fluher (1875)
Janez Škofič (1875 - 1877)
Mihael Bračko (1876)
Georg Dominkuš (1876 - 1877)
Johana Weiksel (1877)
Marija Kos (1877 - 1879)
Gabrijel Majcen (1878 - 1879)
Johan Adamič (1879 - 1882)
Marija Walter (1881 - 1884)
Jožef Zeilhofer (1882 - 1887)
Jožef Krajnc (1884 - 1885)
Janez Šnuderl (1885 - 1888)
Janez Pristernik (1887 - 1889)
Bartolomej Černko (1888 - 1901)
Marija Škrjanc (1893 - 1897)
Johana Škrjanc (1894)
Johana Vrabl (1897 - 1899)
Matija Perger (1899 - 1916; 1919 - ?)
Marija Železnik Jeran (1899 - ?)
Jožef Somrek (1901 - 1906)
Peter Pavlin (1904 - 1916) - nadučitelj
Fani Puc (1904 - 1906)
Georg Železnik (1904 - 1906)
Irena Slemenšek (1906 - 1909)
Felicia Škrjanc (1906 - 1909)
Amalija Lorber (1907 - 1908)

Janez Kocbek (1908 - 1909)
Elizabeta Zemljič (1909 - 1912)
Alojzija Ferlež (1911 - 1913)
Marija Valenčak (1912 - 1922)
Amalija Slava Orehek (1913 - 1919)
Helena Čuček (1913 - 1919)
Franc Novak (1917)
Anton Franc (1919)
E. Ličen (1919)
Karel Jakopec (1920)
Olga Zorn (1920 - 1922)
Olga Malon (1920 - 1921)
Marija Ozimič (1920)
Mirko Cujnik (1921 - 1927)
Lea Zupančič (1922 - 1925)
Avgusta Žigart (1922 - 1925)
Viktorija Črnko (1925)
Vera Vodenik (1925)
Oroslav Železnik (1925 - 1928)
Gizela Štibler (1927 - 1941; 1945 - 1950)
Rudolf Vižintin (1929 - 1941; 1946 -1950)
Vera Vižintin (1929 - 1941; 1946 - 1950) - ravnateljica
Valerija Zorko (1930 - 1950)
Marija Nahtigal (1930)
Božidar Štraus (1930 - 1941)
Radovan Jaut (1930 - 1941)
Ela Jaut (1930 - 1941)
Marija Kožuh (1936 - 1941) - ravnateljica

Šolska reforma leta 1869

"Glavno vodstvo in nadzorstvo nad poukom pripada državi," je zapisal nadučitelj Matija Rajšp v šolski kroniki ob sprejetju šolske reforme leta 1869. Cerkev je s tem zakonom izgubila vodstvo in nadzor v šolah, obdržala je le verski pouk. Šole so postale državne ustanove, učitelji pa niso smeli več opravljati cerkvenih služb. Šole so nadzorovali in upravljali krajevni, okrajni in deželni šolski sveti. Za deželnega šolskega nadzornika je bil imenovan Franc Močnik - doktor filozofije in vitez avstrijskega Francjožefovega reda.

Zakon je predvidel dva tipa ljudskih šol: osnovne in meščanske. Uvedeno je bilo osemletno osnovno šolanje. Šole so imenovali po številu razredov (štiri, pet, šest, sedem in osemrazrednice). V letu 1870 so bila odprta učiteljišča, ki so imela štiri letnike študija.

Šola v Sv. Juriju je bila v Okrajnem šolskem svetu Lenart, predsednik katerega je bil Franc Lurek. Konstitucija krajevnega šolskega sveta je bila 6.januarja 1869. Za člane so bili izvoljeni: Jožef Vogrin, Janez Majer, Toplak, Pihler, Lorber, Majcenič, Domanjko in Matija Rajšp. Dosedanji šolski odbor je izročil vse dokumente in račune

novemu krajevnemu šolskemu svetu. Uveden je bil pouk ročnih del, ki ga je poučevala Marija Rajšp. Po pouku pa je potekal pouk sadjarstva, svilogojstva, čebelarstva in vinogradništva.

Šolsko leto je trajalo od začetka novembra do konca avgusta, učenci pa so dobili spričevala ob koncu vsakega četrtletja. Ob prostorski stiski, ki jo je bilo čutiti v šoli, dvoizmenskem pouku, številčnosti in združevanju razredov ter slabi opremljenosti šole, ni bilo pričakovati dobrih uspehov. Posebej pereč je bil obisk pouka, predvsem v poletnih mesecih, ko so starši zadrževali otroke doma pri delu. Številne omenjene kazni, ki so bile izrečene staršem, pričajo o slabem odnosu do šole. Dnevno je potekal pouk od 9. do 12. ure in popoldan od 1. do 4. ure. Pred in po pouku je bila obvezna molitev. Ob državnih in cerkvenih praznikih so prirejali proslave, ki so se običajno končale s pogostitvijo učencev. Pogostitve so pripravili posamezni dobrotniki. Na koncu šolskega leta so bili najboljši učenci nagrajeni s knjigami. Revnim učencem pa so podarili blago za obleke - denar so poklonili posamezni vaščani. Otrokom revnih staršev je deželni šolski svet kupil tudi knjige in druge šolske potrebščine.

Število učencev v šoli v drugi polovici 19. stoletja

LETO	Št. učencev	LETO	Št. učencev
1850		1876	283
1851		1877	358
1852		1878	350
1853		1879	370
1854		1880	377
1855		1881	327
1856		1882	328
1857		1883	287
1858		1884	331
1859		1885	
1860		1886	326
1861		1887	345
1862		1888	347
1863		1889	330
1864		1890	401
1865		1891	363
1866		1892	368
1867		1893	404
1868		1894	414
1869		1895	435
1870	227	1896	
1871	227	1897	433
1872	227	1898	450
1873	287	1899	433
1874	335	1900	440
1875	346		

Prazen prostor pomeni, da ni bilo mogoče najti podatkov.

Ob poroki avstrijskega prestolonaslednika Rudolfa je bil pouka prost dan. Tega dne je posestnik Pavalec pogostil v svojem vinogradu učitelje in učence s kruhom, klobasami, kavo in vinom.

V letu 1883 ob 600-letnici vladavine Habsburžanov je bila šolska proslava in nato pogostitev v vinogradu domačina. Udeležilo se je je 300 učencev.

Leta 1890 je razsajala nalezljiva bolezen influenca, v zimskem času je bila šola zaprta. V letu 1893 je spet razsajala ta bolezen. V šoli so bili povzeti strogi ukrepi glede higiene in uporabe razkužil. Leta 1895 (od novembra do januarja) je zdravnik zaprl šolo zaradi oslovskega kašlja. V letu 1901 je bila šola zaprta zaradi škrlatinke in influence. Umrlo je precej otrok in odraslih.

V šolskem letu 1912/13 je bila šola ponovno nekaj dni zaprta zaradi ošpic.

15.aprila 1873 je okrajni šolski svet najel prostor, kjer je prej stanoval zdravnik, za tretjo učilnico. Šola je bila tega leta razglašena za trirazrednico.

Leta 1893 se je šola razširila v štirirazredno. V ta namen so kupili omenjeno hišo (v zgradbi ob sedanji šoli - ta zgradba je bila leta 1978 porušena).

V letu 1870 je bilo stanje šolske zgradbe in opreme klavrno. Neredno vzdrževanje, predvsem pa pomanjkanje sredstev, je opravilo svoje. Stavba je bila v celoti potrebna popravila. Šolski prostori so bili pretesni za 360 šoloobveznih otrok. Tudi nova učila se niso nabavljala, ampak so bili učitelji odvisni od posameznih daril. Krajevni šolski svet je leta 1876 naročil nova okna in vrata.

Šolska knjižnica se je v letu 1879 močno okrepila, saj je Poljedelsko ministrstvo podelilo 50 knjig, globus in zemljevide. Leta 1880 so v šoli obnovili stopnice in klopi v razredih, leta 1884 pa še zunanjost šole.

19.aprila 1899 je prišla lokalna komisija zaradi razgovora o gradnji nove šole. Dogovorili so se, da bo šola zgrajena na mestu, kjer je stal hlev kupljene hiše.

Učiteljske plače in učitelji do leta 1915

Čeprav je bil nov šolski zakon sprejet že leta 1869, je bila šele leta 1872 izvedena reforma učiteljskih plač. Plačo so po novem dobivali iz državne blagajne. Odpravljena je bila zbirca in plačila za mežnarska dela ter orglanje. Teh del učitelji niso smeli več opravljati. Prve uradne knjige so učitelji vodili že od leta 1874, po letu 1885 pa so bili učitelji dolžni voditi tudi katalog in tednik. Leta 1886 so bili uvedeni šolski zvezki, v katere so se pisale naloge, ki so jih učitelji ocenili.

Leta 1900 so imeli učitelji 1.000 kron plače letno, učitelji brez strokovnega izpita pa 840 kron. V letu 1912 so imeli učitelji takšne letne plače: nadučitelj 2.900 kron, ostali učitelji pa 1.200 kron. Dobili so še posebne dodatke, in sicer od 80 do 120 kron.

Učitelj Matija Perger je leta 1903 v kraju ustanovil čitalnico

(bralno društvo). Imel je tudi otvoritveni govor. V društvu je delovala večina učiteljev in veliko krajanov.

V letu 1905 so šolske oblasti dovolile pisanje šolske dokumentacije v slovenskem jeziku. Pred tem je bila vsa dokumentacija pisana v nemškem jeziku. Seveda to ne pomeni, da je bila šola nemška. Vse od začetkov pouka se je v šoli poučevalo v slovenskem jeziku.

25. in 26. septembra leta 1905 je nadučitelj Matija Rajšp slavil 50. obletnico učiteljevanja in obenem svojo odhodnico v pokoj. Na slovesnosti so se zbrali učitelji, učenci, krajani, povabljeni gostje in okrajni šolski nadzornik Janko Bezjak. Nadučiteljsko mesto je prevzel Peter Pavlin. Ob prevzemu dela je zapisal, da je šolski obisk slab in da starši ne pošiljajo otrok v šolo, dokler sneg ne pobeli paše.

Športna vzgoja se je izvajala na Cafovem pašniku, lastnik le-tega

Učenci 5. razreda leta 1905

se je pritoževal, da ni dobival najemnine.

Leta 1907 je bil vpeljan po nalogu okrajnega šolskega nadzornika pouk v naravi. Nadučitelj je zapisal, da so se ljudje takemu pouku posmehovali in ga imeli za zabavo.

Nadučitelj se je pritoževal, da je bil pouk v 1. razredu slabo obiskan. Starši so se branili pošiljati otroke v šolo, češ da se boje psov. Nadučitelj je menil, da so otroci dobro telesno razviti, celo bolj kot v mestih. Revni otroci so hodili v velikih počitnicah za pastirje, da so zaslužili za obutev. Starši so bili zaradi izostankov otrok kaznovani z denarjem in zaporom.

V letu 1913/14 so poučevali na šoli naslednji učitelji: nadučitelj Peter Pavlin, Helena Čuček, Amalija Orehek, Georg Železnik in Matija Perger.

Izgradnja nove šole leta 1909

Po ogledu in določitvi lokacije nove šole v letu 1899 so izdelali načrte in predračun, ki je znašal 22.600 goldinarjev. Krajevni šolski svet je sprejel sklep, da se vsako leto nameni za novo šolo 2.000 kron, od leta 1909 pa 10.000 kron. V tem času je bil župan v Sv. Juriju Ivan Roškar, ki je bil obenem deželni in pozneje državni poslanec.

Leta 1908 se je pričela izgradnja nove šole. Že naslednje leto je bila odprta in predana namenu. Šola je dobila naziv Jubilejna šola Franca Jožefa.

14. decembra leta 1909 je bila slovesna otvoritev nove šole. Po maši v cerkvi je sledila blagoslovitev nove šole. Nato je nastopil z govorom Ivan Roškar, v katerem je pozdravil goste, med njimi g. Netolička, vodjo cesarokraljevskega okrožnega glavarstva, cesarokraljevskega nadinženirja, šolskega nadzornika, podjetnike itd. V daljšem govoru je pojasnil velik pomen slovesnega dneva in pomen nove šole. Zahvalil se je vsem, ki so pripomogli k postavitvi tako krasne šole. Ko je izročil predsednik šolskega sveta Franc Krajnc ključe nove šole nadučitelju Petru Pavlinu, je prevzel besedo še šolski nadzornik Schmorancer. Pozval je učitelje in starše k "truda polnemu" delu z dobro domačo vzgojo otrok. Šolski nadzornik je končal govor s pozivom, da zakličejo največjemu dobrotniku in pokrovitelju šole "Njegovemu veličanstvu presvetlemu cesarju" trikratni živio. S tem se je slovesnost zaključila.

Sledil je ogled nove šole in pisanje zapisnika o prevzemu. Otroci so bili med tem časom pogoščeni s kruhom, klobasami in vinom, da bi jim ostal praznik v najboljšem spominu. Gostje, člani šolskega sveta, župani in učitelji so bili pogoščeni v gostilni pri Krajncu.

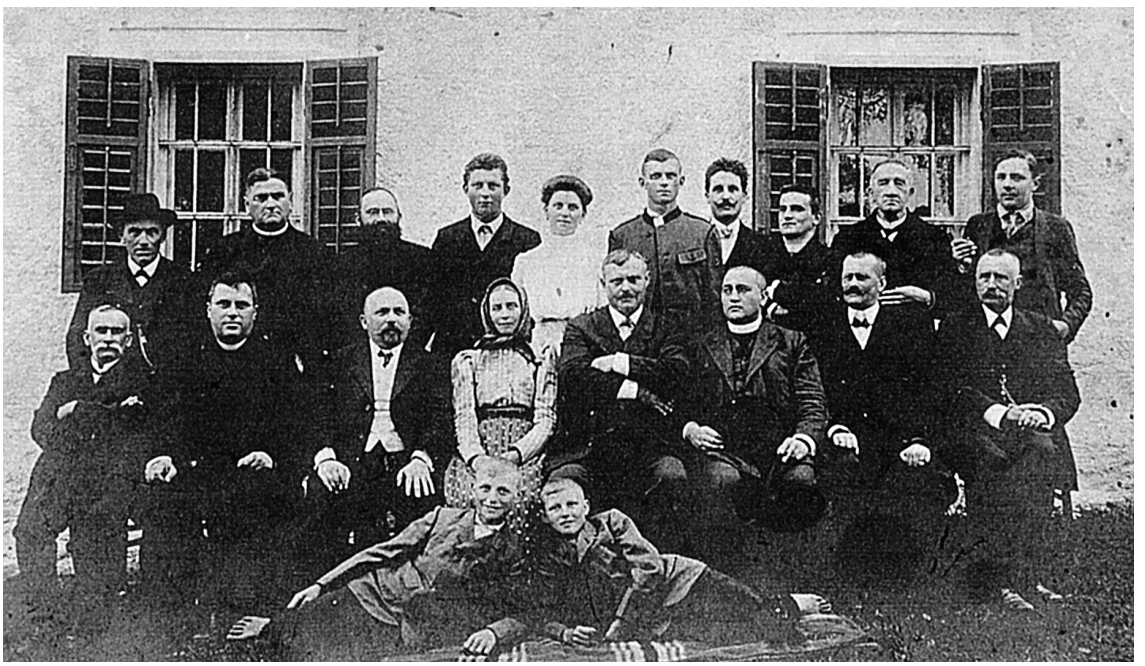

Deželni in državni poslanec Janez Roškar z ženo in gosti ob otvoritvi šole leta 1909

Nova šola je stala veliko več, kot je pokazal predračun, in sicer 48.000 kron. Gradil jo je podjetnik Brauner, tesarska dela je opravil Klamfer, klopi pa Lorber. Vsi ti podjetniki so bili iz Gradca. Pleskarska dela je opravil Martin Belec, kleparska dela Kramberger s Sv. Ane. Peči, ki baje niso bile dosti vredne, je postavil Polanec iz Sv. Lenarta. Opeka se je izdelovala na kraju samem. Istočasno so adaptirali staro šolsko poslopje, kjer je stanoval nadučitelj Peter Pavlin, prenova je stala 2.000 kron.

Pouk med obema vojnama

Zapisi o pouku med 1. svetovno vojno so v šolski kroniki skromni. V šolskem letu 1915/1916 je bil imenovan za nadučitelja Matija Perger. V letih vojne so poučevali na šoli: Marija Valenčak, Peter Pavlin, Slava Orehek in Matija Perger, ki je bil leta 1917 mobiliziran. V času 1. svetovne vojne omenja Peter Pavlin, da je bil obisk pouka slab. Kazni za izostanke so bile ukinjene. Pouk ročnih del so v šoli prilagodili vojnim razmeram - učenke so izdelovale za vojake zimsko perilo. Prav tako so deklice nabirale za potrebe vojske robidovo in jagodovo listje. V šolski kroniki ni bilo drugih podatkov za vojna leta. Napisani so bili le učitelji, ki so poučevali. Matija Perger je bil mobiliziran, po vojni se je vrnil na šolo. Peter Pavlin je proti koncu vojne zapustil šolo.

Šolski sistem se do leta 1924 ni spremenil. Avstro-ogrski šolski predpisi so veljali vse do leta 1929. Uvedeni sta bili osnovna šola s štirimi razredi in višja narodna šola s štirimi razredi. Po končanih štirih razredih so učenci lahko prestopili v narodno šolo, meščansko šolo ali v 1. razred nižje gimnazije. Občine so še naprej vzdrževale šole, učitelje pa je plačevalo Ministrstvo za prosveto.

Po vojni je bil imenovan nov krajevni šolski svet. Za predsednika je bil ponovno izvoljen Franc Krajnc, člani pa so bili: Konrad Repa, Franc Zorec, Drašek Lenart, Jožef Zver in Alojz Krajnc.

Število učencev v šoli v prvi polovici 20. stoletja

Po 1. svetovni vojni se je vrnil na šolo Matija Perger, ki je spet prevzel mesto nadučitelja in to delo opravljal do leta 1936. Zapisi v šolski kroniki so bili za leta po vojni skromni, šele z letom 1929 so postali obširnejši. Matija Perger je v kroniki zelo podrobno opisoval vremenske ujme, politične zbore, o novostih v šoli pa je napisano zelo malo. V vsem tem obdobju sploh ni zapisal števila učencev v posameznih letih.

V letu 1924 je kaplan Rekar določil za vodenje otrok na slovesnosti ob blagoslovitvi novih zvonov domačina in ne učiteljev. S tem datumom je bilo končano učiteljsko vodenje otrok v cerkev. Katehet Rekar je bil v letu 1925 premeščen na Prevalje, na njegovo mesto pa je prišel Jože Petrovič.

LETO	Št. učencev	LETO	Št. učencev
1900	440	1923	
1901	425	1924	
1902		1925	
1903		1926	
1904	359	1927	
1905	333	1928	
1906	336	1929	
1907	356	1930	
1908	354	1931	
1909	385	1932	
1910	353	1933	
1911	376	1934	
1912	365	1935	
1913	360	1936	
1914	373	1937	
1915		1938	
1916		1939	
1917		1940	
1918		1941	
1919		1942	
1920		1943	
1921		1944	
1922	385	1945	402

Prazen prostor pomeni, da ni bilo mogoče najti podatkov.

V šoli so v tem letu poučevali naslednji učitelji : Avgusta Žigart, Lea Zupančič, Oroslav Železnik, Mirko Cujnik in Matija Perger. Šolske proslave so prirejali ob dnevu zedinjenja - 1. decembra, ob rojstnem dnevu kralja Aleksandra - 17. decembra in za božičnico pred božičem. Proslave so potekale v šoli ali pa tudi v manjši gostinski dvorani gostilne Krajnc. Program je bil sestavljen iz govora, nastopa tamburaškega orkestra, deklamacij in krajše enodejanke. Proslave so običajno zaključili s himno Bože pravde. Zadnja prireditev v šolskem letu je bila proslava za Vidov dan - 28. junija, ko se je končal tudi pouk. Po proslavah so običajno domači dobrotniki pogostili učence, otroke viničarjev in druge revne otroke pa so obdarili s kosi blaga za obleke.

Šolski izleti so že bili v učnem programu, le da so učenci hodili na izlete peš. Učitelji so učence vodili v Sv. Jakob, Jarenino, Sv. Lenart, na Sv. Ano in grad Hrastovec, kjer so bili ruski begunci, ki so imeli tam svojo gimnazijo.

1. junija 1927 je bil razpuščen krajevni šolski svet. Ob tem se je ugotovilo, da je bilo 6.064 din dolga. 5. junija so bile volitve v nov krajevni šolski svet. Slovenska ljudska stranka je širila letake, na katerih je opozarjala, naj bo eden od odbornikov župnik, da ne bosta vzgoja in vera v nevarnem položaju. Krajevni šolski odbor so volili tako, da je vsak župan (iz naselij) pripeljal svoje zanesljive odbornike.

Na seji so izvolili za predsednika Kranerja, blagajnik pa je postal Franc Krajnc. Šolski svet je na seji hudo grajal učiteljstvo, ki je prirejalo šolske proslave v gostinskih prostorih. V letu 1930 so

Učiteljski zbor in župnik v gostinski sobi Franca Krajnca leta 1927 - v sredini nadučitelj Matija Perger

poučevali na šoli: Matija Perger - nadučitelj, Rudolf Vižintin, Valerija Zorko, Marija Nahtigal in Vera Vižintin. 22. junija 1932 je bila v šoli uradna sreska konferenca učiteljstva, zbrala se je množica učiteljev. Sreski šolski nadzornik Tomažič je podal poročilo, prisoten je bil tudi sreski načelnik Ipavec.

Učenci 6. razreda z nadučiteljem Matijo Pergerjem leta 1928

V letu 1934 se je upokojil nadučitelj Matija Perger, za nadučitelja je bil imenovan Rudolf Vižintin in leta 1936 Marija Kožuh, ki je bila pristašinja SLS. To je pri liberalcih povzročilo veliko nezadovoljstvo, kajti Matija Perger ni bil vključen v nobeno politično stranko, bil pa je bliže liberalcem kot klerikalcem. Poučevali so: Ivan Štibler, Gizela Štibler, Rudolf Vižintin, Vera Vižintin, Božidar Štraus, Radovan Jaut in Ela Jaut.

V letu 1936 je bila šola zunaj in znotraj temeljito prenovljena.

Učenci 2. razreda leta 1936 - na desni nadučiteljica Marija Kožuh

Pouk med drugo svetovno vojno

Zaradi vojne nevarnosti so šolo 1. aprila 1941 zaprli. 7. aprila so se v šoli za teden dni nastanili nemški vojaki, ki so vlomili v vse šolske prostore in omare. Po njihovem odhodu so šolo očistili.

Že 27. aprila 1941 so Nemci postavili novega nadučitelja Ewerista Wallenka, ki je prišel iz Avstrije. Zamenjali so vse učitelje. Pouk je potekal v nemškem jeziku. Vse slovenske knjige iz šole so javno zažgali. Med vojno so učili v tukajšnji šoli naslednji učitelji: Ilse Pichelhofer (1941), Maria Polesny (1941), Erich Scapados (1941), Pavla Heisenberger (1941 - 42), Ana Kuss (1941 - 42), Edith Obnhciser (1941 - 44), Luise Fichther (1941 - 42), Fridl Kopriva (1942 - 44), Ida Schrottiner (1941 - 45), Irmgard Altenegger (1944 - 45) in Eleonora Gabritsch (1944 - 45).

Nemci so izselili iz kraja 47 oseb, med njimi 19 otrok. Učitelja Marija Kožuh in Božidar Štraus sta bila že aprila izgnana v Srbijo, vrnila

sta se poleti 1945. Ivan Štibler je dobil službo na tukajšnjem matičnem uradu, učiteljica Gizela Štibler pa v pisarni borze dela. Hilda Potisk je dobila službo kot tajnica v tovarni lepenke v Ceršaku. Rudolf Vižintin je delal kot pisar na orttgrupi (občini), nato pa kot učitelj na Zg. Štajerskem. Vera Vižintin je delala kot poštarica v Sv. Juriju. Ela Jaut je padla kot partizanka v Voličini.

Nemci so ustanovili otroški vrtec, v katerega se je vključilo 42 otrok. Pouk v šoli je potekal v nemškem jeziku. Kazni za izgovorjene slovenske besede so bile hude. Od 5. oktobra 1944 učitelji niso upali več stanovati v kraju, v šolo so se vozili iz Lenarta. V noči iz 7. na 8. februar 1945 in nato v noči iz 14. na 15. februar so partizani napadli šolo. Polomili so šipe, peči in zažgali nemško dokumentacijo. 28. marca 1945 so učitelji odšli domov na velikonočne počitnice in se niso več vrnili v šolo.

Od 10. marca do 20. aprila 1945 je zasedla prvo nadstropje šole nemška policija - okrog 40 mož je šolo spremenilo v trdnjavo. Pred vhodom so namestili zaščitni nasip. V prvem nadstropju pa so v oknih napravili strelne line. Vso šolsko poslopje so obdali z bodečo žico. Od 14. aprila do 2. maja 1945 je bil v šoli štab SS divizije Hohenstaufen. 7. maja so šolo zapustile zadnje policijske enote. 8. maja so se ustavile v šoli bežeče madžarske enote.

V času okupacije so uporabljali le nemške učne knjige. V začetku je bil šolski obisk dober, kajti nemške oblasti so pretile z izselitvijo tistim, ki niso pošiljali otrok v šolo. Zaradi pomanjkanja učiteljev so imeli učenci pouk vsak drugi dan. Prav tako je bil zaradi nemškega jezika v šoli in slabega dela učiteljev uspeh zelo slab. Po prvem letu okupacije je bil obisk vse slabši. Nekateri učenci vsa štiri leta sploh niso hodili v šolo.

Pouk po drugi svetovni vojni

Že v maju 1945 je učitelj Rudolf Vižintin organiziral udarniško delo za ureditev šole. Odziv je bil zelo dober. Odstranili so obrambni nasip pred šolo, strelne line v oknih in žično ograjo okoli šole. Očistili so šolo ostankov od opreme nemške vojske, jo razkužili in tla premazali s protiprašnim oljem. Namestili so nekaj novih vrat, medtem ko so okna ostala nezastekljena, saj ni bilo mogoče dobiti stekla. Že 6. junija 1945 so pričeli s poukom. Svečane otvoritve so se udeležili vsi učenci in večina staršev ter predstavniki krajevne oblasti. Slavnostni govornik je bil učitelj Rudolf Vižintin. Svečanost se je končala s petjem himne Hej Slovani. V šolo se je vpisalo 374 otrok, poučevali pa so: Rudolf Vižintin - vodja šole, Vera Vižintin in Ivan Štibler. Vsak je poučeval po dva oddelka. Pouk je trajal do 29. julija 1945. 1. avgusta 1945 se je vrnil iz izseljeništva učitelj Božidar Štraus in 22. avgusta učiteljica Marija Kožuh. 15. oktobra se je pričelo novo šolsko leto, vpisanih je bilo 402 otrok. Pouk je oviralo pomanjkanje učil, čitank in drugih knjig. Okupator je namreč vse slovenske knjige med vojno zažgal. Na šoli se je čutil nov duh. Ustanovljeni sta bili pionirska in mladinska

organizacija. Učenci so sodelovali v pogozdovanju od bomb uničenega Plateisovega gozda. Tudi slovesnosti v šoli in kraju so potekale po novih praznikih:

29.11. - proslava ob obletnici drugega zasedanja AVNOJ-a v Jajcu;
21.1. - proslava ob obletnici Leninove smrti;
8.2. - proslava ob obletnici Prešernove smrti;
27.4. - proslava ob obletnici ustanovitve OF;
1.5. - proslava ob prazniku dela;
9.5. - proslava ob obletnici zmage;
25.5. - proslava ob rojstnem dnevu Tita;
5.6. - proslava pionirjev v okviru mladinskega tedna;
16.6. - proslava ob obletnici smrti Maksima Gorkega.

Leta 1945 so bile ukinjene meščanske šole, ustanovljene pa so bile nižje gimnazije. Leta 1946 je bila uvedena sedemletna šolska obveznost. Osnovna šola je imela štiri, višja osnovna šola pa tri razrede. Leta 1950 je bila ponovno uvedena osemletna šolska obveznost. Temeljita šolska reforma pa je bila izvedena šele z novim šolskim zakonom leta 1958.

Novo šolsko leto se je pričelo 15. oktobra 1945. 402 otrok je bilo razporejenih v sedem oddelkov. Šola je imela sicer na razpolago pet učilnic, vendar je bila ena še vedno brez šip, prav tako ni bilo šip v oknih na hodnikih in straniščih.

Učitelji so ugotovili velike pomanjkljivosti v znanju učencev. Pouk je oviralo še pomanjkanje učil, čitank in šolske knjižnice. Od mladinskega tiska sta bila na razpolago le Ciciban in Pionir. Šolski obisk je bil le 55%, učenci niso imeli primerne obutve in ne zimskih oblek.

Šolska zgradba je bila v zelo slabem stanju. Zamakala je streha, odpadali so žlebovi, manjkale so šipe v oknih, odpadala je fasada, poplavljalo je klet, dotrajan je bil inventar, peči so bile neuporabne, rušili so se dimniki. Nujna so bila obnovitvena dela. Obnova je potekala zelo počasi in je bila zaključena šele leta 1978.

V učilnici v pritličju so namestili oder za šolske in krajevne proslave. Na njem so v letih od 1945 do 1948 igrali naslednje igre: Mati, Komandant Simon, Krivoprisežnik, Izdajalec, Zadnje srečanje, Begunka, Dva para se ženita, Nova zapoved in Revček Andrej. Igre so režirali učitelji. Leta 1946 je bila v kraju ustanovljena javna knjižnica, ki je imela sedež v šoli. V letu 1948 pa so ustanovili javne knjižnice še v Partinju in Gasteraju.

V zimskih mesecih je vrsto let potekala v šoli nadaljevalna kmetijska šola, obiskovalo jo je od 40 do 50 slušateljev.

V šolskem letu 1947/48 je obiskovalo šolo 325 otrok. Šolski obisk se je nekoliko izboljšal in je dosegel 79%. V tem šolskem letu so uvedli v 4. razredu zaključne izpite, ki so imeli značaj sprejemnih izpitov za 1. razred nižje gimnazije ali 5. razred sedemletke.

V letu 1948 so končno usposobili za pouk peto učilnico. Poleg teh učilnic sta bila še dva kabineta in pisarna. Dela v zadružnem domu (dvorani) so bila v tem letu zaključena in v njem so že potekale prve prireditve. V letu 1947 so bile volitve v KLO. Za predsednika je bil izvoljen Franc Senekovič z Varde, po poklicu krojač.

V začetku leta 1949/50 sta bila v Št. Janž pri Dravogradu premeščena Vera in Rudolf Vižintin. Za ravnatelja je bil postavljen Danilo Verdel. Poučevali pa so: Štefanija Kšela, Milka Belja, Drago Kogelnik in Janez Zorko. Učitelji so še vedno poučevali dopoldan in popoldan - tedensko od 30 do 34 ur. Učni uspeh je bil slab, saj 117 od 385 učencev ni izdelalo razreda in so ponavljali. Tudi šolski obisk se je zelo počasi izboljševal kljub denarnim kaznim, ki so jih morali plačevati starši, ki niso redno pošiljali otrok v šolo. Nekaj staršev je bilo kaznovanih celo z zaporom.

Učenci so vsa leta po vojni pobirali staro železo, obleke, nabirali zdravilna zelišča in pomagali pri urejanju šolskega vrta. Novi ravnatelj se je v letu 1950 dogovoril s KLO, KZ (Kmetijsko zadrugo), KOZ (Kmetijsko obdelovalno zadrugo) in gasilci, da bodo skupno obnovili šolo. Apno in cement je dala KOZ, barvo je priskrbela KZ. Tako so občani s prostovoljnim delom obnovili notranjost šole. Tudi zunanjost šole je bila potrebna obnove.

V letu 1950 je Karel Brezner zapustil šoli 200.000 din. Denar se je naložil na račun Franca Toplaka iz Jurovskega Dola, iz obresti pa so se vsako leto ob novem letu kupila darila v obliki tekstila za socialno šibke otroke.

Večino prireditev v kraju so pripravljali učitelji, kljub prizadevnemu delu so jih pogosto grajali na političnih sestankih Ljudske fronte - pozneje SZDL in sestankih KP - pozneje ZK. Tudi inšpekcijski zapisi nadzora šole so vedno govorili o tem, da so učitelji premalo vključevali v delo ideološke pridobitve NOB in da mora šola privzgajati

Učiteljica Mara Bole s svojimi učenci leta 1950

pri mladini socialistično zavest. Učitelji so morali pred volitvami voditi po vaseh volilne zbore, na volitvah pa prepričevati občane, ki niso hoteli na volišča.

29.november 1950 je bil ustanovni zbor kulturnega društva. Za predsednika je bil izvoljen ravnatelj Danilo Verdel, ki je vodil v kraju tudi pevski zbor. Pri obnovi šole so sodelovali Kmetijska obdelovalna zadruga, občina in kmetijska zadruga. KOZ je bila ustanovljena leta 1949, vanjo se je včlanilo nekaj večjih kmetov, večinoma pa manjši kmetje. Iz leta v leto so slabše gospodarili, dokler ni bila leta 1955 ukinjena. Kmetje so dobili vrnjeno zemljo, od orodja in živine pa ni ostalo veliko za vračanje.

Leta 1951 je bil ustanovljen elektrifikacijski odbor, predsednik Janko Rojht (tukajšnji župnik) je bil pri delu zelo požrtvovalen. Že 1. februarja 1952 je bila svečana otvoritev. Šola je dobila elektriko le pol ure pred otvoritvijo. Vsaka učilnica je bila opremljena s štirimi lučmi.

Gmotni položaj učiteljev po vojni je bil zelo slab. Plače so bile nizke, kljub temu da so delali dopoldan in popoldan. Stanovali so v podnajemniških stanovanjih pri vaškem gostilničarju Plateisu in v zadružnem domu. Ker v stanovanjih ni bilo kuhinj, so se hranili v gostilni Plateis. Nekaterim učiteljem pa je kuhala ravnateljeva žena.

Leta 1951 so temeljito obnovili šolo - pobelili, kupili novo opremo za tri učilnice, popravili zid pred šolo, pobarvali šolske table in obnovili dimnik. Zasteklili so vsa okna in zamenjali dotrajane okenske okvirje. Dela so stala 350.000 din. Genovefa Fanedl z Varde je uspešno vodila odbor Rdečega križa. Vsako leto so obdarili socialno šibke otroke s tekstilom.

V jeseni leta 1953 je bil nastavljen nov ravnatelj šole Drago Špendl. Danilo Verdel je bil na lastno željo premeščen za ravnatelja v Jarenino. Drago Špendl se je pritoževal, da nima šola dovolj vode, kajti oba vodnjaka sta ob suši presahnila. Skopali so še tretjega, vendar tudi v njem ni bilo dovolj vode.

Na šoli so poučevali: Stanka Hudalin, Ljudmila Adamlji, Tatjana Ješovnik, Štefanija Hlebec, Anica Šantl, Štefka Temlin in Ivan Šnuderl.

Leta 1965 so se pričele dejavnosti ob gradnji učiteljskega bloka. Izvajalci del so iskali delavce za gradnjo v kraju. V naslednjem letu je bil blok zgrajen in učitelji so se preselili vanj. Prej so stanovali v kulturnem in gasilskem domu, v gostilni Plateis ter stari hiši ob šoli. Blok je bil postavljen na zemljišču Romana Roškarja. Odkup zemljišča ni bil izveden, ampak je bila opravljena samo zamenjava zemljišč. V zemljiški knjigi zamenjava ni bila izvedena. To je pozneje povzročalo nemalo nevšečnosti. Za leto 1966 imamo prve podatke o zaposlovanju ljudi v tujini, tega leta je bilo na delu v tujini že 9 občanov, to število je v naslednjih letih hitro naraščalo.

Leta 1966 je prišel v kraj poučevat Jože Hudales, sin povojnega ministra za šolstvo in mladinskega pisatelja.

V letu 1977 so člani vodstva KS začeli veliko akcijo za adaptacijo šole. Prav zaradi tega so povabili novinarje, da bi opisali katastrofalno stanje šole. Le-ta je praktično razpadala, peči so bile dotrajane, prav tako tudi okna, tla, streha in fasada. Stranišča "na štrbunk" so grozila z

Tatjana Ješovnik z učenci leta 1952

okužbami. Kanalizacije ni bilo, krajevni vodovod pa ni zagotavljal dovolj vode. V akcijo zbiranja sredstev sta se vključili tudi Občina Lenart in SLS Lenart, ki jo je vodil Sašo Tomažič. Občinska sekretarka ZK Jelka Firbas se je še posebej aktivno ukvarjala z zbiranjem sredstev

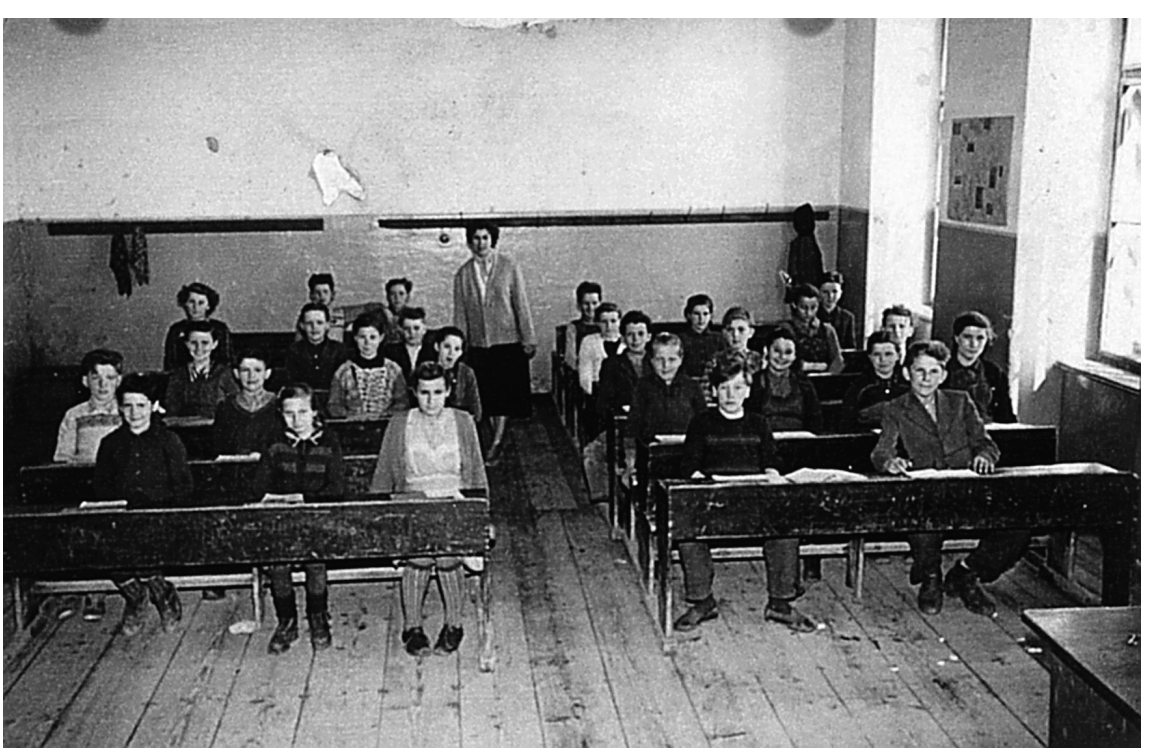

Milica Adamlje z učenci 5. razreda leta 1957

po vsej Sloveniji. Sredstva za opremo šole so zbirali pri krajanih tudi učitelji. Pri gradnji so veliko pomagali krajevni politiki: Karel Korošec, Jože Škrlec in ravnatelj Martin Vovk.

Učiteljski kolektiv leta 1967

Šola je bila v celoti prenovljena, dozidane so bile tri učilnice in kuhinja. Za tisti čas je bila zgrajena moderna telovadnica. Za vso šolo je bila kupljena nova oprema. Dela na šoli je izvajalo podjetje Gradis iz Maribora, telovadnico pa je gradilo podjetje Centrovod iz Lenarta. Na obstoječi stavbi so zamenjali vsa okna, talne obloge, vrata in električno napeljavo. V vse razrede sta bili napeljani voda in kanalizacija. Šola je bila v celoti ozvočena, v vse razrede je bil napeljan antenski vod. Vgrajene so bile tudi nove luči. Vsi prostori so bili na novo ometani. Izvedene so bile tudi določene prezidave. Vhod v šolo se je prestavil iz osrednjega dela šole na vmesni prostor med šolo in telovadnico. Na mestu starega vhoda je nastal manjši kabinet. Kuhinja se je prestavila v nove prostore. Vhod v kurilnico so prestavili na jug. Stare peči so odstranili, namesto njih so napeljali centralno kurjavo na kurilno olje. V prostoru, kjer so prej skladiščili premog in drva, so opremili učilnico za tehnični pouk. V južnem prizidku so v pritličju zgradili sodobno kuhinjo in manjšo jedilnico, v nadstropju pa učilnico. V severnem prizidku so v pritličju opremili učilnico za razredni pouk, v nadstropju pa učilnico za kemijo in biologijo. Vse učilnice so opremili z novo opremo. Na podstrešju so zgradili zbornico in pisarno za tajnika in ravnatelja. Kupljena so bila tudi potrebna učila in knjige za knjižnico. V starih prostorih so dogradili sodobne sanitarne prostore. Telovadnica je bila zgrajena iz jeklene konstrukcije, ki jo zapolnjuje polnilo iz siporeksa. Dolga je 24, široka pa 12 metrov. Ob njej so zgradili

slačilnice, sanitarije, balkon in kabinet za učitelja šprtne vzgoje.

Popolnoma na novo so morali zgraditi kanalizacijo, kajti te prej še ni bilo. Začasno je bila speljana na Werglesov travnik. Na novo je bil zgrajen tudi vodovod, saj lokalni vodovod nikakor ne bi zadostoval novim potrebam. Ob šoli je bilo zgrajeno 600 m² veliko asfaltirano igrišče. Velike svečanosti ob otvoritvi šole so se udeležili številni znani politiki, starši, učenci in učitelji. Kulturni program je potekal na trgu pred kulturnim domom, pripravili so ga učitelji z učenci in Kulturno društvo Ivan Cankar. Po prireditvi so bili gosti in nastopajoči pogoščeni v jedilnici šole. Krajani in učenci pa so si z veseljem ogledovali novo moderno šolo.

V času gradnje je potekal pouk v dveh izmenah, in sicer v prostorih gasilskega doma, v gostilni Plateis, v hiši Stanka Frasa, v prostorih stare šole in v kulturnem domu. V letu gradnje nove šole so bile razmere za pouk zelo slabe.

V letu 1980 se je šola pobratila z osnovno šolo v Blaževem v Srbiji. Šola leži visoko na Kopaoniku. Vrsto let so delegacije učiteljev in učencev izmenjavale obiske. Po letu 1986 pa so se ti stiki vedno bolj rahljali, dokler niso bili leta 1988 prekinjeni. K temu so botrovale vedno slabše mednacionalne razmere v Jugoslaviji.

Delo v novi šoli se je začelo z velikim zanosom, kolektiv je bil mlad in pripravljen za delo, ravnatelj šole Martin Vovk pa je imel posluh za novitete. Učenci in učitelji so imeli v sodobnih prostorih odlične pogoje za delo. Na vseh področjih se je čutil velik napredek, posebej še v športu. Telovadnica je dajala odlične pogoje za delo z učenci. V popoldanskem času je bila polno zasedena, v njej so vadile športne skupine vseh delovnih organizacij iz Lenarta in od drugod. Telovadnica je bila druga v vsej občini, če ne štejemo majhne in stare sokolske telovadnice v Lenartu.

Na šoli je bilo ustanovljeno ŠŠD - Šolsko športno društvo, ki ga je vodila učiteljica Cvetka Škrlec. Vsako leto so sprejeli program dela, v okviru katerega so izvajali določene športne aktivnosti in urejali športne objekte pri šoli. Tudi po vojni je delovala pionirska organizacija, v kateri so vsako leto pripravili svečan sprejem prvošolcev. Na slovesnosti sprejema so dobili prvošolci rdečo ruto in modro titovko. Po prireditvi pa boljšo malico, običajno hrenovko in žemljo. Pionirsko organizacijo je dolga leta vodila Terezija Fanedl.

V letih 1980, 1981, 1982 in 1983 so učenci dva do tri dni pomagali kmetom ali Kmetijskemu kombinatu Lenart puliti sladkorno peso in obirati jabolka. Kmetijski kombinat je delo plačal, vendar zelo skromno.

Ob prazniku JLA, 22. decembra, je JLA iz Maribora vsako leto pripravila v telovadnici šole razstavo orožja, ki so si jo ogledali učenci pod vodstvom učiteljev.

V letih 1980, 1981, 1982, 1983, 1984 in 1985 je potekalo na naši šoli srečanje učencev samoupravljalcev osnovnih šol občine Lenart. Idejni oče je bil Jože Hudales, izvajali pa so ga v letih 1980 - Stanislav Senekovič, 1981 - Marija Šauperl, 1982 - Tone Čuš, 1983 - Stanislav Senekovič in leta 1984, 1985 - Jože Hudales. Vodja zbora je najprej izdelal koncept in o tem seznanil ostale šole. Delegati šol so nato na

skupnem zasedanju poročali o delu na njihovih šolah. Vsako leto je potekal na šoli obrambni dan. To je bil športni dan z obrambnimi vsebinami. Tekmovali so iz znanja prve pomoči, požarne varnosti, civilne in narodne zaščite, poznavanja puške M 48, topografskih znakov, orientacije in streljanja z zračno puško. Najboljša ekipa se je udeležila občinskega tekmovanja. Od leta 1979 do 1991 je vodil te dejavnosti Stanislav Senekovič, sodelovali so vsi učitelji in učenci.

25. maja je bil vsakoletni sprejem sedmošolcev v mladinsko organizacijo. Tega dne so se izvajale svečanosti, kot so telovadne akademije, proslave, svečane seje; po resnem delu je sledila zabava s plesom. Razredniki so vsako leto na zadnji dan pouka pripravili novoletno rajanje s plesom. Učence je običajno obiskal dedek Mraz, ki jih je obdaril s skromnimi darili. Dolgoletni igralec dedka Mraza v šoli in kraju je bil Alfred Neuvirt.

Od leta 1979 je potekalo tekmovanje iz znanja novejše zgodovine Jugoslavije pod naslovom Tito - revolucija - mir. Tekmovanje se je izvajalo na šoli, v občini, regiji in republiki. Večkrat so se naši učenci kot prvaki občine udeležili regijskega tekmovanja. Posebej so se odlikovali naslednji učenci: Zdenka Jager, Zdenka in Jože Eder. Mentor je bil Stanislav Senekovič.

Ob koncu šolanja so učenci, ki so bili vseh osem let odlični, prejeli Ribarjevo priznanje. Enako priznanje so dobili tudi učenci 4. razreda, ki so bili vsa štiri leta odlični.

V letu 1983 so občinski politiki želeli zamenjati ravnatelja s svojim kandidatom. Učitelji so se takšni nameri uprli. Tako je bila izvoljena za ravnateljico dolgoletna tukajšnja učiteljica Terezija Fanedl, ki je uspešno vodila šolo do upokojitve leta 1991.

Leta 1984 je šola kupila prvi osebni računalnik Comodore. Računalniški krožek je vodila Marija Majcenič, ki je opravila osnovno usposabljanje za računalništvo.

V letu 1985 je bila šola prekrita z novo kvalitetno kritino Dekra. Dela je izvajalo podjetje Centrovod iz Lenarta. V naslednjem letu je obrtnik Stanislav Žižek izvajal obnovo fasade na šoli, vendar se je pri delu smrtno ponesrečil, zato se je obnovila le sprednja stran fasade.

Spomladi 1987 je učiteljica biologije Anka Zupan organizirala na naši šoli raziskovalni tabor, ki ga je financirala Raziskovalna skupnost iz Maribora, in je bil izveden tudi v naslednjem šolskem letu.

23. novembra 1989 je umrl dolgoletni učitelj in kulturni delavec Alfred Neuvirt. Na šoli je poučeval od leta 1967 razredni pouk. Bil je prizadeven in ugleden učitelj v kraju in širši okolici. Poučeval je 3. in 4. razred, nekaj časa pa tudi tehnično vzgojo. Dolga leta se je aktivno vključeval v politično življenje v kraju. Največ zadovoljstva in uspeha je imel skupaj z ženo pri vodenju Kulturnega društva Ivan Cankar. Njegova zasluga je bila, da je občina financirala popolno obnovo kulturnega doma, ki je bil obnovljen po načrtih priznanih arhitektov. Njegovega pogreba v Šentilju se je udeležila množica njegovih učencev in krajanov.

Otvoritev obnovljene šole leta 1978 - govori ravnatelj Martin Vovk

Nastop šolske ritmične skupine na otvoritvi obnovljene šole

Delavci šole in učenci 8. razreda leta 1982

Na začetku šolskega leta je zapustila šolo tudi Anka Zupan, profesorica biologije in kemije. Zaposlila se je na II. Gimnaziji v Mariboru. V šolskem letu 1989/1990 sta bili na šoli ukinjeni pionirska in mladinska organizacija. Šole so v tem letu postale zavodi. Večje pristojnosti so dobile občine, posebej še pri imenovanju ravnateljev. Gmotni položaj učiteljev je bil slab, zato so se pripravljale stavke učiteljev.

Konec junija se je upokojila ravnateljica Terezija Fanedl. Občina Lenart je imenovala novega ravnatelja Stanislava Senekoviča.

Učitelji po drugi svetovni vojni

Gizela Štibler (1945 - 1950)
Ivan Štibler (1945 - 1950)
Dragica Pačnik (1945 - 1947)
Estera Kačiš (1945 - 1946)
Danica Mladovan (1945 - 1951)
Božidar Štraus (1945 - 1949)
Marija Kos (1946 - 1950)
Danilo Verdel (1949 - 1953) - ravnatelj
Stane Volk (1949 -1951)
Mara Bole (1949 -1952)
Kšela Štefanija (1949 - 1951)
Milka Belja (1949 - 1952)

Drago Kogelnik (1949 - 1951)
Janez Zorko (1949 - 1951)
Jože Krivec (1950 - 1951)
Albina Bajšek (1951 - 1952)
Manja Kermat (1952)
Tatjana Ješovnik (1952)
Anton Ule (1952)
Stanka Kmetič, Hudalin (1952 - ?)
Rozalija Maršič (1952 - 1954)
Bruno Kocbek (1952 - 1955)
Viktor Stajnko (1952 - 1955)
Cvetka Vivod (1953 - 1957)
Marija Jurjaševič (1953 - 1955)
Valburga Ješovnik, Pipan (1953 - ?)
Drago Špendl (1953 - 1957) - ravnatelj
Eva Kocbek (1953 - 1955)
Ljudmila Adamlji, Šnuderl (1953 - ?)
Anica Šantl (1953 - ?)
Štefanija Hlebec, Skaza (1953 - 1958)
Rado Hlebec (1954 - 1955)
Pavlina Weixl (1955 - 1956)
Josipa Poštrak (1955 - ?)
Ljudmila Šnuderl (1955 - 1965)
Štefan Temlin (1956 - ?)
Terezija Logar, Knuplež, Fanedl (1956 - 1991) - ravnateljica (1983 - 1991)
Ivan Šnuderl (1957 - 1965) - upravitelj
Martin Vovk (1958 - 1983), ravnatelj (1965 - 1983)
Anica Osrajnik (1960 - 1963)
Hilda Štertilka (1961 - 1963)
Osojnik (1962)
Helga Lemež (1962 - 1963)
Inge Kandrič (1962 - ?)
Janko Banič (1963 - 1968)
Štefka Lendaro, Šantavec (1963 - 1976)
Sašo Tomažič (1965 - 1973)
Franc Potočan (1965 - 1970)
Angela Majcenovič (1965 -1966)
Jože Hudales (1966 - 1996)
Antonija Hudales (1966 - 1999)
Zofija Slana (1966 - 1973)
Franja Potočan (1966 - 1970)
Alfred Neuvirt (1967 - 1989)
Zofija Verdonik (1968 - 1976)
Anton Slana (1968 - 1973)
Marta Petelinšek (1969 - ?)
Cecilija Maček, Neuvirt (1969)
Adela Rojs (1969 - 1970)
Darja Pristovnik (1970 - 1979)

Elizabeta Šumer, Ornik (1970 - 1976)
Darja Žirovnik (1970 - 1971)
Julijana Gorički (1971 - 1972)
Marija Lapajne, Bauman (1971 - 1972)
Marija Horvat (1971 - 1972)
Nada Herženjak (1971 - ?)
Marta Majcen (1971 - 1972)
Marija Erman (1972 - ?)
Martina Pavčič (1972 - ?)
Darinka Gral (1973 - ?)
Erna Novak (1973 - 1974)
Branka Lempl (1974 - 1975)
Davorin Jukič (1974 - ?)
Anka Zupan (1974 - 1984)
Danica Perger (1975 - 1979)
Breda Ferš, Brglez (1975 - 1979)
Marija Žugman, Špindler (1975 - ?)
Terezija Živko (1976 - 1978)
Vanda Brvar (1976 - ?)
Jožefa Andrejč (1976)
Tatjana Banič (1976 - 1981)
Dušan Likar (1978 - 1979)
Cvetka Klenar, Škrlec (1978)
Marija Jarc (1978 - 1985)
Marija Šauperl (1979 - 1995)
Jolanda Petek (1979 - 1980)
Stanislav Senekovič (1979), od 1991 ravnatelj
Zoran Predin (1980 - 1981)
Jelka Budja (1981 - 1983)
Anton Čuš (1981 - 1983)
Heliodor Cvetko (1982 - 1984)
Marija Ručigaj (1982 - 1986)
Jasna Firbas (1982 - 1986)
Lidija Skaza (1983 - ?)
Vladimir Širec (1983 - 1985)
Dragica Lenart (1983 - 1984)
Marjeta Malek (1983 - 1987)
Dragica Mlakar (1983 - ?)
Deja Lorber, Kramberger (1984 - 1988)
Darko Škerget (1984 - 1991)
Marjan Zadravec (1985 - 1988)
Antonija Širec (1985)
Irena Ornik, Kocbek (1986)
Sonja Mauko (1989 - 1992)
Majda Kolarič (1989)
Romana Knuplež (1990 - 1994)
Nuša Črešnar, Vajs (1990 - 2000)
Maja Domajnko (1990)
Eva Raušl (1991 - 1992)

Irena Sabler (1991 - 1992)
Milena Kokol (1991)
Zdenka Ekselenski (1992 - 1993)
Karmen Polič (1992)
Andrej Žnidaršič (1992 - 1994)
Mojca Zemljič (1994 - 1996)
Alenka Dominik (1995)
Marija Divjak (1996)
Marija Senekovič (1996)
Janja Petar (1997 - 1998)
Vlasta Kavran (1997)
Natalija Šijanec (2000 - 2002)
Martina Škrlec (2000)
Helena Bezjak (2002 - 2003)
Jaka Banič (2002)
Barbara Waldhütter (2003)
Simona Centner (2003)
Jasna Malnar (2003)
Majda Sirk (2003)
Mojca Perić (2003)
Vida Ornik (2003)

Število učencev v šoli po drugi svetovni vojni

LETO	Št. učencev	LETO	Št. učencev	LETO	Št. učencev
1945	402	1965		1985	224
1946	319	1966		1986	222
1947	378	1967		1987	208
1948	385	1968		1988	206
1949	348	1969		1989	207
1950	328	1970		1990	198
1951	325	1971		1991	201
1952	342	1972		1992	202
1953	346	1973		1993	195
1954	372	1974		1994	176
1955	356	1975		1995	170
1956	348	1976		1996	173
1957	347	1977		1997	162
1958	338	1978		1998	177
1959		1979		1999	184
1960		1980		2000	182
1961		1981	260	2001	181
1962		1982	243	2002	187
1963		1983	239	2003	214
1964		1984	225		

Prazen prostor pomeni, da ni bilo mogoče najti podatkov.

Šolstvo v samostojni Sloveniji

Z osamosvojitvijo Slovenije so nastopile velike spremembe tudi v šolstvu. Šolske oblasti so izdelovale nove prilagojene učni načrte, izdajali so se novi učbeniki, pripravljala se je nova šolska zakonodaja. Aprila 1992 je bil sprejet zakon o zavodih. Šolstvo je prešlo pod državni nadzor. Izvolili so se novi sveti zavodov na osnovi tripartitnega sistema. Tako je bil svet zavoda sestavljen iz treh članov staršev (Franc Črnčec, Kristina Dvoršak in Vera Divjak), treh članov delavcev šole (Antonija Širec, Marija Šauperl in Jožefa Andrejč) in treh članov ustanovitelja (Ivan Vogrin, Ivan Črnčec in Franc Krivec). Tudi 95% financiranja se je preneslo na državni proračun, občine so financirale samo še materialne stroške in investicijsko vzdrževanje. Konec septembra je potrdil parlament nove praznike: dan reformacije - 31. oktober, 1. november - dan spomina na mrtve, 26. december - dan samostojnosti, 1., 2. januar - novo leto, 8. februar - Prešernov dan, 27. april - dan upora proti okupatorju, 1., 2. maj - praznik dela, 25. junij - dan državnosti; prazniki so tudi velikonočni ponedeljek, binkoštna nedelja, 15. avgust - Marijino vnebovzetje in 25. december - božič.

V tem šolskem letu smo pričeli izvajati nekaj novih projektov, kot so bili: integrirane oblike pouka v 1. in 2. razredu, nivojske oblike dela, delna fleksibilna diferenciacija pri pouku matematike, tujega jezika, slovenskega jezika in zgodnje učenje tujega jezika v 3. razredu. Že tretje leto pa je potekal pouk drugega tujega jezika - nemščine v 6. razredu.

V šoli so se na osnovi novih praznikov izvajale naslednje proslave: šolska proslava ob Prešernovem dnevu, pustna povorka v kraju, proslava ob materinskem dnevu, krajši kulturni program ob postavljanju mlaja, prireditev ob podelitvi bralne značke in prireditev ob koncu šolskega leta s podelitvijo priznanj in knjižnih nagrad učencem. V šolskem letu 1992/1993 je bila uvedena nova razdelitev šolskega leta na tri trimestre, opustili smo dve polletji in štiri ocenjevalne konference. V tem šolskem letu smo prešli na enoizmenski pouk, v ta namen smo pregradili jedilnico in pridobili začasni razred. Učiteljici Milena Kokol in Marija Šauperl sta izvajali projekt Kulturna dediščina. V sklopu raziskovalnega dela z učenci sta pripravili poučno razstavo v kulturnem domu in izdali brošuro z raziskavami. Milena Kokol je v sklopu projekta pripravila videokaseto o Slovenskih goricah, ki se je z uspehom prodajala v šolah po Sloveniji.

Leta 1992 je Roman Roškar izjavil, da vrača šoli njivo, ki jo je koristil 27 let kot nadomestilo za zemljišče, na katerem stoji blok. Občini Lenart je predlagal, da bi mu zemljišče, na katerem stoji blok, odkupila. V tem letu so dobili stanovalci bloka pravico odkupiti stanovanja po ugodnih pogojih. Cena kvadratnega metra stanovanjske površine je bila nekaj manj kot 150 nemških mark v tolarjih. Večina stanovalcev je zaradi take ugodnosti odkupila stanovanje. Prodajo stanovanj je morala izvesti šola. Večino denarja je pobrala država, manjši del se je smel uporabiti za vzdrževalna dela na bloku. Tako so se s tem denarjem pobelili hodniki, klet, zgradilo se je stopnišče ter

uredili pločniki okoli bloka. Sredstva se niso smela uporabljati za potrebe šole.

V letu 1993 se je v državi pričela pripravljati devetletna šola. Šole, ki so to želele, so se lahko vključile v projekte, v katerih so določene novitete preizkušale v praksi. V letu 1993 smo se vključili v projekt opisnega ocenjevanja in podaljšanega opismenjevanja. Te projekte sta izvajali učiteljici prvih dveh razredov Jožefa Andrejč in Cecilija Neuvirt. Projekt je vrsto let vodil in spremljal Zavod za šolstvo Maribor, izvajal pa se je kot priprava na prihodnjo devetletno šolo, ki jo je pripravljal minister za šolstvo in šport Slavko Gaber s svojo ekipo strokovnjakov.

Ob vsakoletnih zaključkih bralne značke sta mentorica bralne značke in knjižničarka pripravili svečan kulturni dan za celo šolo s proslavo in podelitvijo bralnih značk. Na proslavi so sodelovali recitatorji, pevski zbor, dramska sekcija in drugi. Povabljeni gost, pisatelj ali pesnik, se je predstavil učencem in svečano podelil priznanja. Od leta 1980 so obiskali našo šolo naslednji gostje: Božo Kos, Slavko Pregl, Tone Kuntner, Janez Švajncer, Bogdan Novak, Jurij Vodovnik, Vital Mal, Zora Hudales, Manko Golar, Neža Maurer, Janja Vidmar, Jana Stržinar in Andrej Rozman. Sodelovanje učencev v bralni znački je veliko, za kar gre prav gotovo zasluga vestnemu pedagoškemu delu razrednih učiteljic, slavistke in knjižničarke.

V letu 1993 sta podjetnika Jože Holer in Milan Roškarič podarila šoli prvi osebni računalnik. Poleti 1994 so se pričela izvajati dela na podstrešju, s čimer smo pridobili novo učilnico in kabinet za pedagoga. Dela je izvajal samostojni podjetnik Karlo Verznarc iz Lovrenca na Pohorju in so bila kvalitetno izvedena. Knjižnico smo premestili iz majhnega kabineta v pritličju v učilnico ob jedilnici. Za potrebe učiteljev in šolskega avtobusa, ki prevaža učence v šolo, je bilo urejeno parkirišče pred šolo. Prevoz učencev v šolo je bil uveden v jeseni leta 1991. Na razpis se je prijavil samo Dušan Zelenik iz Lenarta. Prevoze je izvajal z dvema avtobusoma, stroške je pokrivala Občina Lenart. Po dveh letih je bil za prevoznika učencev izbran Certus Maribor. Avtobus vozi otroke iz Žitenc in Partinja - zjutraj v šolo in nato dve vožnji domov.

Leta 1995 so bili na volitvah v občinski svet iz Jurovskega Dola izvoljeni: Stanislav Senekovič, Marija Šauperl, Ivan Rop in Franc Šnajder. Aktivu ravnateljev, ki ga je v tem letu vodil Stanislav Senekovič, je uspelo vnesti v proračun Občine Lenart številne nove postavke in povečati ostale postavke za šolstvo. Tako se je za štiri leta vnesla postavka, da se na vsaki šoli vsako leto kupi oprema za eno učilnico. Občina je pokrivala odslej stroške uporabe telovadnice v popoldanskem času, uvedena je bila nova postavka za nakup knjig v šolskih knjižnicah in vsakoletni nakup računalniške opreme v vrednosti pol milijona tolarjev. Povišani so bili tudi osnovni materialni stroški za potrebe šol.

V letu 1994 je Športni klub Jurik, ki ga je uspešno vodil Alojz Andrejč, postavil razsvetljavo igrišča. V letu 1995 pa je opremil fitnes center na balkonu v telovadnici.

Leta 1995 je bila opremljena prva računalniška učilnica v šoli. V njej so bili štirje novi računalniki, dobavila jih je firma Omekom iz Jurovskega Dola. To so bili računalniki PC 386 z barvnimi ekrani. Lastnik firme je izvedel tudi usposabljanje učiteljev. V naslednjem letu smo dokupili še štiri računalnike iste moči in računalnik za zbornico. V letu 1997 smo kupili preko Ministrstva za znanost, šolstvo in šport še štiri računalnike Pentium I. Leta 1998 je bila računalniška učilnica preseljena v novozgrajeno učilnico na podstrešju. Kupili smo tudi računalnik za knjižnico. Računalnike v računalniški učilnici smo povezali v mrežo. Vzdrževanje računalnikov izvaja Branko Perko z Varde. V letu 2000 smo izvedli računalniško omreženje celotne šole. Dela je izvajalo podjetje Lancom iz Maribora. Vrednost del je bila 1,5 milijona sit. 400.000 sit je prispevala šola, ostalo pa Ministrstvo za šolstvo in šport. V vsak prostor na šoli je bila napeljana mreža, ki je ločena na pedagoški in upravni del. V letu 2002 je šola v sodelovanju z Ministrstva za znanost, šolstvo in šport kupila še pet sodobnih računalnikov in računalniški projektor. Oprema v učilnici je s temi dopolnitvami vrhunska. Računalnike, ki smo jih odstranili iz učilnice, smo dali v razrede, kjer jih uporabljajo učenci in učitelji pri pouku.

V letih 1996 in 1997 so bila izvršena obnovitvena dela in prezidave v prvem in drugem nadstropju šole. S tem sta bili pridobljeni dve manjši učilnici. V letih od 1992 do 2001 je bila kupljena za vse učilnice nova oprema. Učilnice so opremljene tudi s televizorji in videorekorderji.

Učitelji so vsako leto izvedli poleg drugega strokovnega izobraževanja tudi strokovno ekskurzijo. Omenimo jih nekaj v zadnjih petnajstih letih: Benetke, Budimpešta, Koroška, Dunaj, Praga, Bavarska, Bela krajina, Španija, rudnik v Mežici, Rim, Grčija, Triglav in Švica. Strokovnih ekskurzij so se udeležili tudi člani sveta staršev, sveta šole in nekateri starši naših učencev. Sredstva za strokovne ekskurzije so zbirali delavci sami, del pa je krila šola.

8. junija 1997 je umrl Jože Hudales. Prav gotovo je bil Jože Hudales najpomembnejša osebnost v zgodovini Jurovskega Dola. Rodil se je leta 1937 v Celju. Bil je četrti otrok učiteljske družine. Leta 1958 je končal učiteljišče in se zaposlil na Prevaljah. Tam je z Leopoldom Suhodolčanom in Stankom Kotnikom ustanovil Bralno značko. V letu 1960 se je zaposlil v Kopru, leta 1964 se je poročil z Antonijo Bole. V letu 1965 se je družina preselila v Jurovski Dol, kjer sta oba dobila zaposlitev v šoli. Jože Hudales je znal v učencih zbuditi ljubezen do jezika in likovnega ustvarjanja. Po dolgem proučevanju Rudolfa Maistra je leta 1974 izdal roman z naslovom Orel z razprtimi krili, leta 1981 pa še drugi roman o generalu Rudolfu Maistru z naslovom General. Jože Hudales je zaslovel v svetu tudi z likovnim in kiparskim ustvarjanjem. Najbolj je cenil kamen, ki mu je znal vdihniti dušo in iz njega povleči vse izrazne možnosti. Razstavljal je v Münchnu, Firencah, Milanu, Zagrebu, na Dunaju, v Bologni in Tokiu. Preprosto okolje ga ni razumelo, vendar ga to ni motilo, ustvarjal je za narod. Žal je tako, da se veličine umetnikov običajno zavemo šele po njihovi smrti. Njegovega pogreba v Mariboru se je udeležilo veliko krajanov.

V letu 1997 je ravnatelj Stanislav Senekovič izvajal projekt Pot

naravne in kulturne dediščine Globovnica. Pri delu sta mu pomagala Anka Zupan in dr. Franc Potočnik. Pot vključuje ogled ohranjenega naravnega okolja mokrotnih travnikov ob Globovnici, vinogradniški greben Malne, zidanico, mlin z žago in antične gomile. Te znamenitosti so si v jeseni 1997 prvi ogledali člani Geografskega društva Maribor. Srečanja s predstavitvijo geografskih značilnosti kraja so se udeležili tudi učitelji geografije iz osnovnih šol, profesorji geografije iz srednjih šol iz Maribora in predstavniki Pedagoške fakultete iz Maribora (dr. Mavricij Zgonik, dr. Božidar Kert in dr. Borut Belec). Brošura, ki je bila izdana ob tej priložnosti, je dobrodošel pripomoček pri ogledu učne poti.

V letu 1998 smo izvedli večjo investicijo v šoli. Na podstrešju je podjetje Lipa Lenart s podizvajalci izvedla gradnjo računalniške učilnice. V pritličju pa smo prezidali učilnico in kabinet ter pridobili manjšo učilnico, v katero smo premestili knjižnico. Preuredili smo tudi pisarno ravnatelja in tajnika. Vrednost del je znašala 5,6 milijona sit. Opremo za učilnici v višini 940.000 sit je šola kupila s svojimi sredstvi.

V letu 1998 je bil imenovan tudi nov svet šole. S strani šole so bili izvoljeni: Marija Divjak, Milena Kokol, Marija Senekovič, Irena Kocbek in Srečko Škerget. S strani staršev pa so bili člani: Jelka Satler, Sonja Kraner in Marina Verbošt. S strani Občine Lenart so bili imenovani: Dominik Rajšp, Danijela Jankovič in Roman Črnčec. Za predsednico je bila izvoljena Marija Divjak. Svet šole se običajno sestaja dvakrat letno. V septembru obravnava letni delovni načrt šole, v mesecu februarju pa letno finančno poročilo.

V letu 1997 smo uvedli na predlog učiteljice za športno vzgojo športni razred v 1. razredu in naslednje leto še v 2. razredu.

Jože Hudales s 4. razredom leta 1995

Učiteljica Cvetka Škrlec je pripravila v teh oddelkih poseben program dela. Dejavnost financirajo starši.

V sklopu obnovitvenih del smo v letu 1999 obnovili šolsko jedilnico, kupili zavese in novo opremo, tako da je jedilnica sedaj zelo lepa. V tem letu so bile obnovljene tudi stopnice pred vhodom v šolo. Dela je izvajalo podjetje Črnčec Granit z Malne. Vrednost del je znašala 2,6 milijona sit.

V šolskem letu 2000/2001 je zaključil šolanje na naši šoli učenec Marko Črnčec iz Spodnjega Gasteraja. Učenec ima izredne sposobnosti na glasbenem področju. Že kot predšolski otrok je igral na inštrumente. V 1. razredu je s harmoniko redno spremljal šolsko folkloro. Ob 60. obletnici gasilskega društva je kot učenec prvega razreda z ansamblom Slaki igral na harmoniko. V glasbeni šoli je opravljal po dva letnika skupaj in po dva inštrumenta obenem. Takšen glasbeni genij se redko rodi, o njem bomo še veliko slišali. V 8. razredu je izvajal samostojne koncerte v Lenartu in domačem kraju. Posebej odmeven je bil koncert leta 2001 ob materinskem dnevu v kulturnem domu v Jurovskem Dolu. Za nagrado mu je šola plačala potovanje v London in letovanje na morju. Učenec je dosegal odlične rezultate tudi na drugih področjih. Kot "zlati učenec" je bil leta 2001 vpisan v “zlato knjigo” šole. Šolanje je nadaljeval na Srednji glasbeni šoli v Mariboru.

V letu 2001 smo izvedli sanacijo vhoda v šolo, dela je kvalitetno opravilo podjetje Gomontal iz Lenarta. Zamenjan je bil tudi tlak v predprostoru. Z novo šolsko opremo smo opremili še zadnja dva razreda, in sicer učilnici kemije in angleškega jezika. Šola je bila tudi v celoti omrežena - povezana v računalniško mrežo. Vsa dela v tem letu so bila ovrednotena na 3,9 milijona sit.

Delavci šole v šolskem letu 2003/2004

V letu 2002 so bila izvedena obnovitvena dela v slačilnicah in umivalnicah telovadnice ter sanitarijah šole, kjer so bili montirani sušilniki rok. Telovadnica je bila v celoti pobeljena. Beljenje je izvajal podjetnik Franc Vindiš iz Sv. Trojice, ostala dela pa Dominik Rajšp z Varde. Vrednost del je znašala 3,4 milijona sit. V sklopu teh investicij smo kupili za učence 90 garderobnih omaric. V jeseni tega leta je Občina Lenart po velikih prizadevanjih šole asfaltirala parkirišče za šolo in novo postajališče za avtobus. KS Sv. Jurij pa je zgradila ob igrišču lepo tekaško stezo in jamo za skok v daljino.

VIRI IN LITERATURA:

- Arhiv Osnovne šole Sv. Jurij in šolske kronike. 1., 2., 3. in 4. knjiga.
- Arhiv župnišča v Sv. Juriju in župnijska kronika. 1. knjiga.
- Ostanek, France, 1999: Šolski sistemi na Slovenskem v obdobju od 1774 do 1963. Šolska kronika. Ljubljana.
- Senekovič, Stanislav, 1998: Zgodovina Sv. Jurija.

METULJ, tempera
Nina Jager, 6. razred, maj 2003

MARIJA SENEKOVIČ

VRTEC V JUROVSKEM DOLU

Med 2. svetovno vojno je nemška oblast ustanovila prvi vrtec. Cilj vrtca je bil ponemčevanje otrok. V ta namen sta krajevna oblast Orttgrupa Mallenberg in orttgruppenführer Uto Wergles v prostorih bivše trgovine, v Špindlerjevi hiši, adaptirala prostore. Podatke sta nam posredovali Sabina Črnčec (Stiper), vzgojiteljica v tem vrtcu, in Regina Zarnec, ki je bila zaposlena pri županu Utu Werglesu in je imela pogoste stike z vrtcem. V treh prostorih so uredili sanitarije, umivalnice, garderobe in igralnico. Imeli so tudi ležalnike in odeje za počitek otrok po kosilu. Kuhinja za vrtec je bila pri Mirku Plateisu. V vseh prostorih so položili nov parket, prostore pobelili in namestili opremo, ki je bila v celoti nova in je nudila dobre pogoje za delo vrtca. Vsa dela je financirala Orttgruppa Mallenberg. Že poleti 1941 je pričela s pripravami za vrtec Sabina Črnčec, doma z Malne. Za otroke je šivala predpasnike, prtičke in copate. Vrtec so odprli v jeseni 1941. Za vodjo vrtca je bila postavljena vzgojiteljica Oti (priimeka ni znan), ki je prišla iz Gradca. Vrtec je vodila slabi dve leti. Pri delu sta ji pomagali pomočnica Sabina Črnčec in vzgojiteljica Ani (priimek ni znan), ki je prišla iz Šoštanja. Iz Maribora je v začetku leta 1942 prišla še vzgojiteljica Herta (priimek ni znan), ki je nadomestila Sabino Črnčec, ta pa je nekaj mesecev delala v kuhinji. Vrtec sicer ni bil obvezen, vendar je oblast zelo pritiskala na ljudi, da so dali otroke vanj. Jemali so otroke, ki so dopolnili dve leti. Vabila za vpis otrok v vrtec so dobili občani na dom, vpis pa je oznanjal tudi krajevni oglaševalec Ferdinand Zarnec po nedeljskih mašah. Oglasi so bili v slovenskem jeziku. V letu 1943 je zamenjala vzgojiteljico Oti vzgojiteljica Ani. Sabina Črnčec je v letu 1942 odšla na šolanje v Gradec, kjer je zaključila šolanje za vzgojiteljice. Konec leta 1943 se je vrnila v Jurovski Dol, kjer je nadaljevala delo v vrtcu kot vzgojiteljica.

Starši so pripeljali otroke v vrtec ob 8. uri zjutraj, starejši otroci pa so prišli sami. Jutranji pozdrav je moral biti v nemščini. Vzgojiteljice so sprejele otroke v sprejemnici, kjer so odložili garderobo, se sezuli, obuli copate in oblekli posebne halje. V vrtcu se ni smela spregovoriti slovenska beseda. Do malice so imeli otroci igranje po lastni izbiri. Od malice do kosila so potekale načrtovane dejavnosti po starostnih skupinah, po kosilu je bil obvezen počitek in nato sprehod v naravo. Otroke so učili nemških pesmi, recitacij in govora. Nemškega jezika pa so se učili tudi preko igre. Pevske nastope je spremljala vzgojiteljica na kitari. Vrtec je dobival igrače in učne pripomočke od dobrodelnih društev iz Avstrije in Nemčije. Igrač je bilo precej, veliko so jih izdelale vzgojiteljice same.

Ob 18. uri so vzeli starši otroke iz vrtca, ki ga je obiskovalo povprečno okrog 25 otrok. Ob posebnih praznikih so vzgojiteljice pripravile z otroki nastope. Prireditve so organizirali ob sv. Nikolaju,

božiču, novem letu (dedek Mraz) in pred veliko nočjo. Ob vseh teh praznovanjih so bili otroci obdarovani, najpogosteje z bonboni in piškoti. Ob veliki noči so iskali zajčka in bonbone zunaj na zelenici. Sredstva za pogostitev je dal župan Uto Wergles. Starši so plačevali vrtec po posebnih lestvicah na osnovi dohodka. Manj premožni so imeli vrtec brezplačno. Tudi prispevek ostalih staršev ni bil visok. Obračun plačil je vodila Marija Nahtigal, računovodkinja Orttgruppe. Vrtec je bil spomladi leta 1945 zaradi dvakratnega bombardiranja kraja zaprt.

Vzgojiteljice so stanovale v sobi nad vrtcem in so odšle aprila 1945 na velikonočni dopust, vendar se niso več vrnile razen Sabine Črnčec, ki je bila domačinka. V mesecu maju so opremo vrtca odstranili. Kam so jo odpeljali, ni znano. Odstranili so tudi sanitarije in umivalnice ter v prostorih uredili trgovino, ki je bila že leta 1949 vključena v trgovsko mrežo Potrošnik. Vse do leta 1976 v kraju ni bilo vrtca.

Otroci in vzgojiteljici vrtca v Jurovskem Dolu leta 1942

Ponovna ustanovitev vrtca v Jurovskem Dolu

V letu 1975 je bilo v vrtec v Lenartu vključenih že nad 20 otrok iz naselij KS Jurovski Dol, zato sta vodstvo vrtca in Občina Lenart začela razmišljati o odprtju vrtca v Jurovskem Dolu. V letu 1975 so se pričela obnovitvena dela v prostorih bivše Pelclove hiše, ki je bila nacionalizirana. V hiši je pred tem stanoval Stanko Fras, ki je imel v delu hiše kovaško delavnico. Hiša je bila v celoti obnovljena. Odstranjeni so bili ometi in fasada. Na novo so bili narejeni stropi, kritina, električna napeljava, centralna kurjava, umivalnice, sanitarije,

dve igralnici, sprejemnica, kuhinja in manjše stanovanje za vzgojiteljico. Vsi prostori so bili opremljeni z novo opremo. Nakupljena so bila igrala, igrače ter učni pripomočki. Dela so bila zaključena leta 1976. Svečane otvoritve so se udeležili krajevni in občinski politiki, številni gostje ter domačini. Vrtec v Jurovskem Dolu je bil odprt kot zadnji v občini Lenart. Imel je vrt za igranje otrok, ograjo pa je zgradila krajevna skupnost šele leta 1989. Tudi zunanjih igral je bilo sprva zelo malo. Z leti so posamezni sponzorji postavili nekaj dodatnih zunanjih igral in peskovnik. Že ob otvoritvi je bil vpis v vrtec zadovoljiv, saj je bilo vpisanih 22 otrok in 36 otrok v dva oddelka male šole. V poznejših letih je pogosto primanjkovalo prostora, čeprav sta bila dva oddelka. Več otrok so morali zavrniti. Starši so plačevali prispevek v sorazmerju z dohodki, tako se je zbralo od 20 do 25% sredstev, ostala potrebna sredstva je pokrivala Občina Lenart, ki je morala opremiti vrtec s potrebnimi igrali, igračami in drugimi potrebščinami za delo. Ker je vedno primanjkovalo denarja, so vzgojiteljice in direktorja Marika Fekonja ter Darko Rebernik iskali sponzorje za igrače in material. Prva vzgojiteljica v vrtcu je bila Kristina Kramberger. Vzgojiteljica v mali šoli pa je bila prvo leto Sonja Laboš, nato pa pet let Marija Špindler.

Vzgojiteljice v vrtcu:
Kristina Kramberger (1976 - 1983; 1992 - 1994)
Sonja Laboš (1976 - 1977)
Marija Špindler (1977 - 1983)
Majda Rajšp (1978 - 1979; 1984 - 1986)
Zinka Senčar (1983 - 1985)
Jerica Ulbl (1983 - 1991)
Darka Senekovič (1981 - 1984)
Zinka Čuček (1987 - 1989)
Rozalija Tuš (1987 - 1989; 1992)
Majda Sirk (1994 - 2003)
Marjeta Čuš (2000)

Prva kuharica je bila Marija Senekovič, ki je bila tudi štiri ure varuhinja. Od leta 1976 je bila čistilka Marija Šalamun, ki je stanovala pri Roškarju, nato pa Marica Lorber. Zinka Šabeder je bila dolga leta varuhinja in čistilka. Kuharica Ivana Škrlec in kasneje Anica Škrlec sta začasno zamenjali Marijo Senekovič. Dela hišnika sta opravljala Boris Ferenc in Marjan Žnuderl. Leta 1987 je prevzela delo v kuhinji Marija Berlič. Leta 2002 jo je zamenjala Danica Štandeker, ki ob tem delu opravlja še delo čistilke.

Organizacijska enota vrtca v Jurovskem Dolu je v sestavi Vzgojno varstvenega zavoda Lenart. Prva vzgojiteljica v vrtcu je bila Kristina Travnekar Kramberger, ki se rada spominja prvih dni v vrtcu: "V začetku sem imela mešano skupino in sem bila ves dopoldan sama v oddelku. Varuhinja je prišla šele ob 11.30 uri, da je pomagala pripraviti kosilo za otroke. Ker je bila skupina starostno mešana, sem morala delo načrtovati po skupinah glede na razvojno stopnjo otrok. V taki skupini

je potekalo življenje podobno kot v družini. Starejši so pomagali mlajšim pri različnih opravilih, mlajši pa so jim zahvalo vračali na svoj način. Drug drugega so bogatili in si preko vzajemne pomoči nabirali življenjske izkušnje in samozavest. Že v tem času je delo v oddelku potekalo podobno kot danes, ko govorimo o prenovi v vrtcih in uvajanju kurikuluma, ki je bolj odprt in dostopen za vse otroke in starše. V tem času so se starši zelo radi vključevali v vse oblike srečanj v vrtcu. Sodelovali so na različne načine: prinašali so sadje in druge pridelke, ki so jih kuharice s pridom uporabile za pripravo hrane otrokom; pomagali so pri organizaciji piknikov, razstav, vabili na obiske domov, kjer so pripravili različne dobrote za vse otroke; otroci pa so pomagali pri trganju grozdja, obiranju jabolk, trganju koruze... Že takrat je bilo sodelovanje vrtca in staršev zelo bogato. Z leti je to sodelovanje pridobivalo na kvaliteti, se bogatilo in poglabljalo. Odkar je vrtec odprl vrata, so v oddelek vključevali tudi otroke s posebnimi potrebami. Vzgojiteljica se je morala sama znajti in na primeren način vključiti te otroke v skupino. Takrat ni bilo v vrtcih na razpolago psihologov in pedagogov, ki bi pomagali v takšnih situacijah.

V prostorih vrtca smo leta 1979 ustanovili Društvo prijateljev mladine Jurovski Dol. Pobudo je dala domačinka Marinka Fišer (Šilc). Na ustanovnem sestanku so me izvolili za predsednico, blagajniške in tajniške posle pa je vodila Marinka Fišer. Zastavile smo si smel program. Vrsto let smo članice pripravljale darila za obdaritev otrok v vsej Krajevni skupnosti Jurovski Dol. Posebno prizadevni so bili: Alfred in Cecilija Neuvirt, Anica Zarnec, Ivana Škrlec, Marija Špindler in druge.

Alfred Neuvirt nam je dal tudi idejo, da bi prvi v občini Lenart ustanovili lutkovno skupino. Vodstvo lutkovne skupine so naložili meni. Prvi člani lutkovne skupine so bili: Kristina in Jure Travnekar, Alfred in Cecilija Neuvirt ter Marija Špindler. Vrsto let smo igrali po vsej občini Lenart in tudi drugod. V spominu so mi ostale lutkovne igre: Zajček Didldajček, Mojca Pokrajculja, Sapramiška, Zajčkova hiša, Debela repa in Trije snežaki. V petih letih delovanja lutkovne skupine v Jurovskem Dolu so se priključili še drugi igralci: Janez in Marta Verbošt, Zdenka Hren, Terezija Fanedl, Anka Zupan, Cvetka Škrlec in Jerica Ulbl. Bili smo zagnani in polni idej. Velikokrat smo pozimi delali celo v nezakurjeni dvorani, a delo ni zamrlo." Tako je Kristina strnila spomine na delo v Jurovskem Dolu. Njeni nekdanji otroci v vrtcu in njihovi starši imajo zelo lepe spomine na njeno delo.

Vzporedno z oddelkom vrtca je ves čas deloval še oddelek male šole. Od leta 1977 ga je vodila Marija Špindler, ki se rada spominja prvih let dela. Malo šolo je obiskovalo običajno od 25 do 35 otrok. V prvih letih je bilo otrok dovolj za dva oddelka. Prvi oddelek je imel pouk od 8. do 11. ure, drugi pa od 11. do 14. ure. Mala šola je potekala vse šolsko leto in je bila obvezna. Otroke so vodili tja starši ali starejši bratje in sestre. Po prihodu so se otroci preobuli in slekli ter prvo uro izvajali igranje po lastni izbiri ali pod vodstvom vzgojiteljice. Ostale ure pa je bilo delo načrtovano po programu za malo šolo. Vmes so imeli še malico. Otroci so sodelovali z nastopi na krajevnih proslavah in prireditvah za starše v vrtcu. Posebno slovesno so praznovali zaključek male šole.

Otroci z vzgojiteljico Kristino Kramberger in kuharico Marinko Senekovič

Otroci z vzgojiteljico Rozalijo Tuš leta 1988

Mala šola leta 1993

Zaključek male šole leta 1999

Običajno so pripravili daljšo prireditev z nastopi in nato izvedli še družabno srečanje s piknikom. Tudi na jesenski kostanjev piknik so povabili starše. Organizirali so tudi krajše izlete v sosednje kraje in včasih tudi zimovanje na Pohorju ali plavanje v kopališču. V vrtcu ali na igrišču so imeli telovadbo, enkrat tedensko pa tudi v šolski telovadnici.

Od leta 1995 do 2003 je vodila malo šolo Majda Sirk. V letu 2003 je bil program male šole ukinjen, saj so bili otroci vključeni v 1. razred devetletke v šoli.

O delovanju vrtca in male šole v zadnjih desetih letih je vzgojiteljica Majda Sirk povedala: "Varstvo in vzgoja otrok se v enoti Sv. Jurij (enota spada pod upravo JVVZ Lenart, Vrtec Lenart) v zadnjem obdobju spreminja. Uvaja se nov kurikulum za vrtce - nacionalni dokument, ki na eni strani spoštuje tradicijo slovenskih vrtcev, na drugi strani pa z novejšimi teoretskimi pogledi dviga kvaliteto predšolske vzgoje. Z novimi znanji o zgodnjem otroštvu in iz njih izpeljanimi drugačnimi rešitvami ter pristopi dopolnjuje, spreminja in nadgrajuje dosedanje delo v vrtcih.

V vrtcu želimo z otroki uresničiti veliko ciljev, ki so potrebni za njihov razvoj. Vzgojiteljice in vodstvo skrbijo za različnost programov: plavalni tečaji, zimovanja, plesni tečaji, lutkovne predstave...Vsak dan se otrokom ponujajo pestre dejavnosti na vseh vzgojnih področjih: gibanje, pogovor, petje, ustvarjanje, igre...Otrokom je omogočena individualnost in drugačnost. Veliko dejavnosti temelji tudi na sodelovanju s starši (predstavitev poklicev, srečanja, nastopi, roditeljski sestanki, govorilne ure...). Vrtec se vključuje tudi v dogajanja v kraju: sodelovanje na proslavah, razstave v trgovini, obiski pri gasilcih ...

Predšolska vzgoja je izrednega pomena za otroka. Dejavnosti v vrtcu so prilagojene otrokovim zmožnostim in ga vodijo k pridobivanju novih doživetij, izkušenj in spoznanj. Otrok se v vrtcu uči neposredno v aktivnostih s predmeti, igračami, sredstvi, materiali in se nauči reševati tudi konkretne probleme. Otroška igra, ki je v vrtcu osnovna dejavnost, na najbolj naraven način vpliva na otrokov vsestranski razvoj in učenje v zgodnjem otroštvu. V vrtcu je otrokom omogočeno veliko gibanja in spodbujanja h gibalnim dejavnostim. Za to je pred vrtcem lepo igrišče, v bližini travnik, asfaltne površine, šolsko igrišče in telovadnica. Otroci doživljajo ugodje v gibalnih igricah. Postopno spoznavajo in usvajajo osnovne prvine različnih športnih zvrsti (gimnastika, atletika, igre z žogo, plavanje, smučanje...).

Pravljice so pomemben del vzgoje v vrtcih. Otroci jih poslušajo, razumevajo in doživljajo dogajanje v njih. Spoznavajo temeljna literarna dela, primerna njihovi razvojni stopnji. S pomočjo pravljic je mogoče spodbujati ustvarjalnost, komunikacijo in jezikovne zmožnosti.

Umetnost v vrtcu omogoča otrokom udejanjanje ustvarjalnih potencialov. Otroci so izumiteljski in ustvarjalni, ko zamišljajo in oblikujejo besedilo, sliko, risbo, kip, ples, pesem, igro, lutke, vloge... V umetnosti lahko predstavijo najbolj skrita občutja in čustva.

S pomočjo vzgojiteljic otroci spoznavajo svoj domači kraj in ljudi. Tako se vključujejo tudi v kulturo, v kateri živijo. Usvajajo pravila

vedenja in komuniciranja. Dejavnosti so zastavljene tako, da otroke spodbujajo k sodelovanju. Vsakdanje življenje v vrtcu omogoča vezi med vrtcem in starši ter družinskim življenjem.

Narava je pomemben del okolja vrtca, ki omogoča otrokom pridobivati izkušnje z živimi bitji in naravnimi pojavi. Spoznavajo živali, rastline, predmete, pojave, spremembe v naravi in pri ljudeh, letne čase... Odkrivajo tudi svoje telo in razlike med ljudmi.

Tudi področje matematike je prisotno v vrtcu. Otroci se vsakodnevno srečujejo s štetjem, primerjanjem, razvrščanjem, pospravljanjem. V igri in vsakdanjih opravilih pridobivajo izkušnje, spretnosti in znanja o tem, kaj je veliko ali malo, česa je več ali manj, kaj je celota, kaj del, spoznavajo oblike in se orientirajo."

Zadnja leta tečejo v kraju velika prizadevanja za izgradnjo novega vrtca. Dosedanji vrtec je dotrajan, ob tem pa še vrnjen prejšnjim lastnikom. Izbrana je tudi že nova lokacija ob šoli. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport je dalo izgradnjo vrtca na sedmo mesto potreb v državi (v letu 2001), kar pomeni, da bi se vrtec v Jurovskem Dolu lahko gradil že v letu 2003, če bi bila zainteresirana tudi Občina Lenart, ki sodeluje pri investiciji s 50% sredstev. Trenutno je v občinskem planu izgradnja vrtca v letu 2005. Predlagali smo, da bi se vrtec s tremi oddelki in s potrebnimi spremnimi prostori ter primernim zunanjim igriščem zgradil ob šoli. Vrtec bi uporabljal šolsko kuhinjo in tudi ostalo infrastrukturo šole.

MILENA KOKOL

RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI NA ŠOLI OD LETA 1995 DO 2004

Na Osnovni šoli Sv. Jurij že eno desetletje uspešno in aktivno dela družboslovni krožek.

Učenci aktivno zbirajo podatke na terenu in s tem ohranjajo čut za naravno in kulturno dediščino. K ustnih pričevanj in materialnih virov so mladi raziskovalci ohranili tudi izsledke iz bogate zgodovine našega kraja. Kasnejši rodovi bodo radi posegali po raziskovalnih nalogah mladih raziskovalcev in z njimi spoznavali običaje in navade naših prednikov.

Z raziskavo smo pričeli že leta 1995 in objavili naslednje raziskovalne naloge:

Kdo je bil Janez Roškar?
Kako so se zdravili pri nas?
Naši fantje na tujem
Domača obrt v našem kraju
Od sveče do elektrike
Trgovina in promet našega kraja

Raziskovalne naloge smo predstavili tudi ostalim učencem v okviru kulturnih in naravoslovnih dnevov. K sodelovanju smo povabili tudi informatorje (starejše krajane), ki so k naši raziskavi prispevali dragocene pisne in ustne vire. Mladi raziskovalci so z različnimi oblikami predstavili življenje nekoč in tako približali kulturno-zgodovinske vrednote našega kraja. Z raziskovalnimi nalogami smo sodelovali na državnem tekmovanju Mladi zgodovinarji v okviru Zveze prijateljev mladine. Vse dosedanje raziskovalne naloge so arhivirane v Šolskem muzeju v Ljubljani. Naša želja je, da bi bili današnji in tudi kasnejši rodovi osveščeni in bi spoštovali delo ter napore naših ljudi v preteklosti. V ta namen smo se odločili, da bomo povzetke raziskovalnih nalog objavili v zborniku in z njimi popestrili jubilej naše šole.

Že vnaprej se opravičujemo, ker delo ni strokovno opravljeno, saj je to delo številnih otrok, mladih raziskovalcev, ki so v prostem času iskali nekaj novega in neznanega.

Ob koncu bi se zahvalila vsem informatorjem in učencem, ki so v vseh teh letih sodelovali pri raziskovanju domačega kraja.

I. Raziskovalna naloga: Kdo je bil Ivan Roškar?

Uvodne misli

V šolskem letu 1994/1995 je bila v okviru Zveze prijateljev mladine razpisana tema Zgodovinske osebnosti domačega kraja in odločili smo se, da bomo raziskali ime Janeza Roškarja. Njegovo ime se pojavlja v šolski in tudi župnijski kroniki, vendar je bilo to premalo za ureditev misli o osebnosti, kot je bil Ivan Roškar. Skupaj s člani zgodovinskega krožka nas je pot vodila v Pokrajinski arhiv Maribor, kjer smo pridobili zanimive in dragocene informacije o njegovem delu in življenju.

Ivan Roškar (1860 - 1933)

Posebej nas je razveselilo dejstvo, da je veliko prispeval k razvoju kraja in šolstva. Mladi člani zgodovinskega krožka so se tako odločili, da mu bodo z novimi spoznanji dali svoje mesto v kraju in tudi širšem slovenskem prostoru.

S to kratko, a pomembno raziskavo smo si prizadevali osvetliti njegovo vlogo in pomen ter se mu oddolžiti za čas, ki njegovih prizadevanj ni tako cenil. S povzetkom naše raziskave želimo prikazati močno narodno in kulturno osebnost. Ob nastajanju našega dela se želimo zahvaliti gospe Cirili Brunčič (vnukinji Ivana Roškarja) za neprecenljivo pomoč pri bogatenju virov in informacij. Njena velika želja je, da bi se na njenem domu uredila spominska soba, v kateri bi se prikazalo življenje in delo Ivana Roškarja.

Družina Ivana Roškarja

Ivan Roškar se je rodil 8. aprila 1860 na Malni. Šolo je obiskoval pri Sv. Juriju v Slovenskih goricah. Že zelo zgodaj je pokazal zanimanje za knjige, veliko je bral dnevnega časopisja, tudi nemškega. Nemščine se je naučil v Gradcu. Dnevne informativne časopise je redno prejemal od župnika Jurija Rantaša in kasneje od Antona Šijanca. Bil je delaven in že zelo mlad si je prizadeval, da bi kraj napredoval. 18. maja 1885 se je poročil z Alojzijo Rantaša in se priženil na kmetijo na Malno (danes Knupleževa domačija). Ivanu in Alojziji se je rodilo sedem otrok. Leta 1885 se je rodil sin Hanek, nekoliko kasneje še hčerka Vera, sin Milan, hčerka Marija, sin Roman in najmlajši sin Franc.

Sinovi so se borili v 1. svetovni vojni na strani avstro-ogrske vojske. Življenje je nesrečno končal sin Milan, ki ga je zadela topovska krogla. V bolnišnici v Celovcu je za posledicami ran tudi umrl. Po hudi bolezni je umrla tudi hčerka Vera. Hanek je kmetoval na Roškarjevi

domačiji, ki jo je podedoval. Marija se je poročila z Ivanom Cafom, gostilničarjem pri Sv. Juriju. Roman je podedoval Roškarjevo drugo domačijo, ki jo je njegova mati Alojzija podedovala od svoje botre.Bil je tudi politično aktiven, saj je med drugim opravljal delo župana pri Sv. Juriju. Najmlajši sin Franc, ki so ga imenovali Frank, je živel v Ameriki.

Roškarjeva družina, zbrana na poroki

Ivan Roškar kot politik

Že zelo mlad je dobil Ivan Roškar zaupanje krajanov in leta 1885 postal župan Sv. Jurija. V župnijski kroniki je bilo zapisano, da so ga 7. januarja 1906 krajani ponovno izvolili za župana. Na volitvah leta 1907 je bil prvič izvoljen v štajerski deželni zbor za okraj Maribor - Ljutomer - Sv. Lenart .

"Dne 13. junija 1911 so bile volitve za državni zbor. Kandidata sta bila v našem volilnem okraju Janez Roškar in Starjercijanec Girstmajer iz Leitesberga. Roškar je sijajno zmagal in dobil naslednje število glasov po okrajih."[1]

OKRAJ	Ivan Roškar	Girstmajer
Jurjevski Dol	60 glasov	1 glas
Malna	47 glasov	0 glasov
Sr. Gasteraj	34 glasov	0 glasov
Sp. Gasteraj	32 glasov	7 glasov
Žitence	22 glasov	11 glasov
Partinje	92 glasov	0 glasov
Žice	35 glasov	0 glasov
SKUPAJ	322 glasov	19 glasov

V državni zbor je bil izvoljen leta 1911, in sicer za okraj Maribor - Ljutomer in ga zastopal približno 10 let. Ivan Roškar je bil zelo dober ljudski govornik, kar se je odražalo na številnih političnih shodih in prireditvah. Ena od prireditev je bila 31. decembra 1911: "Naš domačin gospod državni in deželni poslanec Roškar nam je v poldrugournem govoru razjasnil delovanje naših poslancev iz deželnega in državnega zbora in razložil nakano glede zvišanja deželnih doklad za 25%, kar bi pomenjalo novo, neznosno breme na ramena davkoplačeval- cev, s čimer pa bi bile prizadete tudi nove krivice slovenskega ljudstva. Ljudstvo je z zanimanjem in mirno sledilo krasnemu in jasnemu poročilu g. poslanca."[2]

Ob koaliciji Slovenske ljudske stranke je bil Ivan Roškar zvest krščanskemu nazoru in to se je odražalo v številnih njegovih nastopih. Politična prepričanja so ga pripeljala do nasprotij z vlado. Bil je iskren slovenski rodoljub in je iskal slovenske pravice. Na začetku 1. svetovne vojne so ga obsodili kot "srbofila" in ga za nekaj časa zaprli v graški zapor.

Kot piše časopis Slovenski gospodar, je sedel v zaporu v Gradcu, tako kot tudi večina ostalih Slovencev, po nedolžnem. Kljub težki prestani kazni je Ivan Roškar nadaljeval z domoljubnimi akcijami. Kot poslanec je prepotoval vse dele okraja in pomagal ljudem z nasveti ob naravnih in drugih nesrečah. V deželnem zboru v Gradcu je vztrajno dokazoval težnje po osamosvojitvi Slovencev. Zavzemal se je za slovenskega kmeta, zlasti v davčnih, vojaških in drugih pomembnih zadevah.

Vsa politična, aktualna, gospodarska in tudi kulturna vprašanja je prenašal na domače ljudi. Ko so se slovenski poslanci ponovno politično preusmerili, zlasti v Slovenski ljudski stranki, so se razdelili v Krek - Koroščevo skupino (stranka se razdeli v Slovensko katoliško stranko in Slovensko ljudsko stranko), se je Ivan Roškar brez oklevanja pridružil Koroščevi Slovenski ljudski stranki.

Tako je na političnem področju sodeloval s predsednikom Slovenske ljudske stranke Antonom Koroščem. Dr. Korošec je bil kmečki sin, rojen leta 1872 v Biserjanah pri Sv. Juriju ob Ščavnici. Bil je učenec Janeza Evangelista Kreka, zato je že zelo mlad pričel dvigovati katoliško kmečko prebivalstvo za Štajersko. Njegovo znanje in politična aktivnost sta vplivala na Ivana Roškarja in med njima je prišlo do politične in prijateljske vezi. Sodelovanje med Koroščem in Roškarjem je preraslo v tesno prijateljstvo, saj je Anton Korošec večkrat obiskal njegov vinograd na Slateniku, kjer je bil tudi na krajših počitnicah.

"27. februarja je gospod Ivan Roškar, bivši deželni in državni poslanec, postal minister kmetijstva v Beogradu. To važno službo je opravljal nekaj več kot tri mesece."[3]

Z vztrajno vnemo in neprekosljivo doslednostjo se je povzpel s svojo prvotno ljudsko - šolsko izobrazbo tako daleč, da mu je zaupalo Njegovo veličanstvo, kralj Peter vodstvo poljedelskega ministra."[4] V

[1] *Župnijska kronika, str. 228.*
[2] *Župnijska kronika, str. 230.*
[3] *Župnijska kronika, str. 371.*

Beogradu je Ivan Roškar izražal hotenja in interese domačega okraja ter domačega kmeta. Žal vseh interesov kmečkega prebivalstva ni mogel uresničiti, morda tudi zato, ker je padla Koroščeva vlada. Okrog leta 1920 je Ivan Roškar zbolel in se v letih 1922/23 posvetil še samo podrobnemu gospodarskemu delu domačega kraja.

Prispevek k razvoju domačega kraja

Ivan Roškar si je prizadeval tudi za boljšo podobo kraja in dal pobudo za gradnjo ceste Sv. Jurij - Sv. Jakob. Cesta, posuta z gramozom, je tekla od nove šole mimo Roškarjeve domačije do stare ceste pri Kremplu. Več o gradnji ceste smo zapisali v raziskovalni nalogi Promet in trgovina v našem kraju.

Ivan Roškar ima velike zasluge pri gradnji nove šole, saj je pomagal in spodbujal dela pri sami gradnji. Slovesna otvoritev nove šole je bila 14. decembra 1909, na njej je imel župan Ivan Roškar tudi slovesni nagovor. Leta 1910 je prezidal kapelo na Malni, ki je bila iz leta 1858. Zgrajena je bila v romanskem slogu in bila ena najlepših v Slovenskih goricah. Njena posebnost so poslikave slikarja Horvata iz Maribora. Slike ponazarjajo trpljenje Jezusa Kristusa, v ozadju freske Sveti križ je naslikan Jeruzalem.

Makadamska cesta skozi Jurovski Dol pred 2. svetovno vojno

Sčasoma je prevzel pomembne funkcije v kraju, saj je bil član okrajnega in krajevnega šolskega sveta, načelnik okrajne hranilnice (denarni zavodi tudi kot posojilnice), katere sedež je bil v Lenartu. Sodeloval je tudi pri domači posojilnici in bil kot podnačelnik v zelo

[4] *Slovenski gospodar, 1933, str.4.*

Roškarjeva kapela na Malni

dobro organiziranem cestnem zastopstvu. Leta 1915 je dobil naziv častni občan Sv. Jurija.

"Občina Malna je na svoji seji imenovala svojega mnogoletnega župana, državnega in deželnega poslanca gospoda Ivana Roškarja zaradi mnogih njegovih zaslug, ki jih je pridobil v delu za blagor občine in ljudstva, za častnega občana, na seji 31. prosinca pa ga je Kmetijska podružnica za županijo Sv. Jurija v Slovenskih goricah imenovala s častnim članom. Roškar si je kot ustanovitelj podružnice in s svojim neumornim delom za splošni blagor kmetijstva pridobil ogromno zaslug."[5]

Profesor in umetnik Albert Sirk (učitelj meščanske šole v Lenartu) je bil avtor spominske diplome z naslednjimi motivi: osrednji motiv je jablana, po kateri se vije vinska trta, kar nam slikovito prikaže dejavnost Ivana Roškarja kot velikega poznavalca sadjarstva in vinogradništva. V ozadju spominske diplome so travniki in griči kot osnovna naravna značilnost Slovenskih goric, do katerih je Ivan Roškar čutil posebno ljubezen in spoštovanje.

Ustanovitev Kmetijske družbe

Ivan Roškar je bil poljedelec, živinorejec in na osnovi svojega znanja je posredoval okoliškim kmetom tudi praktično znanje. V vseh teh letih si je nabral veliko znanja s področja kmetijstva in to znanje je že zelo zgodaj prenašal na okoliške kmete. Sčasoma je postal največji strokovnjak teoretičnega in praktičnega znanja v kmetijstvu. Omenili smo že, da si je to znanje pridobil s pomočjo rednega branja dnevnega časopisja in strokovnih knjig. Ena od velikih pobud Roškarjevega dela na področju kmetijstva je bila ustanovitev Kmetijske družbe za Štajersko.

"V nedeljo, 2. junija, je bila ustanovljena v Sv. Juriju Kmetijska družba za Štajersko. Več kot leto dni smo se potegovali zanjo. Že v poletju lanskega leta smo poslali prošnjo na glavni odbor v Gradec, naj dovoli ustanovitev podružnice.

Kljub odlašanju glavnega odbora Kmetijske družbe so uspeli pripraviti ustanovni sestanek Kmetijske družbe. Na tem srečanju se je zbralo okrog 60 kmetov, za predsednika so izvolili Janeza Roškarja."[6]

Kmetijska družba je okoliškim kmetom nudila nekatere ugodnosti

[5] *Župnijska kronika, str. 362.*

pri razvoju kmetijske dejavnosti. Skupaj so reševali številne kmečke probleme in vprašanja. Med seboj so si zlasti pomagali v naravnih nesrečah, ki so bile kar pogoste. Največji pomen Kmetijske družbe pa so imela mnogoštevilna predavanja o kmetijstvu, kot so bila večerna izobraževanja, na katerih so kmetje pridobivali osnovna znanja. Eno največjih zborovanj je bilo 19. junija 1910, na katerem je predaval deželni svetovalec in strokovnjak za kmetijstvo Pirštinger. Naslov predavanja je bil Vinogradništvo v domači pokrajini. Vsebina je bila vezana na obrezovanje v vinogradu, na škropljenje in kletarjenje. Predavanje je vodil sam predsednik družbe Ivan Roškar, ki je na koncu povzel predavanje v razumljivem domačem jeziku.

V okviru Kmetijske družbe so organizirali tudi materialno pomoč kmetom, ki so doživeli naravno katastrofo, ali bili kako drugače ogroženi.

Ivan Roškar je bil dejaven tudi na kulturnem področju

Leta 1904 je bila na pobudo Ivana Roškarja v prostorih gostilne Krajnc ustanovljena čitalnica. Ivan Roškar je bil več kot desetletje predsednik bralnega društva Edinost, ki je uspešno krepilo bralno kulturo ljudi. Iz župnijske kronike lahko ugotovimo, da so 27. decembra 1911 organizirali prireditev z dvema gledališkima predstavama, in sicer Krčmar pri zvitem rogu in Vaški skopuh. V okviru društva Edinost so ustanovili še Dekliško in Mladeniško zvezo (v povojnem času mladinska organizacija). V tej zvezi so mladi izražali svoje želje in hotenja ter organizirali številna srečanja mladih iz okolice pa tudi iz bolj oddaljenih krajev. Pogostokrat je vodil ta srečanja Ivan Roškar. Na njih je poudarjal pomen lepega vedenja mladih, posebej fantov. Na teh shodih je ostro kritiziral tiste mlade, ki se niso obnašali v skladu z družbo in sistemom. Na osnovi Dekliške zveze je prišlo leta 1910 do ustanovitve Slovenske straže za okraj Sv. Lenarta. Med 1. svetovno vojno društvo ni delovalo, z letom 1920 pa so ponovno obudili kulturno društvo Edinost.

Bralno društvo je imelo tudi knjižnico (razširitev čitalnice), ki je imela že leta 1907 okrog 642 knjig. Prostori knjižnice so bili v prvotni šoli ob cerkvi sv. Jurija. Knjige so si ljudje izposojali zlasti v zimskem času, ko so imeli več časa. Vsebina knjig je bila pestra, saj so si poleg leposlovnih lahko izposojali tudi strokovno-gospodarske in poučne knjige.

Bralno društvo je organiziralo tudi številne kulturne prireditve in ena večjih je bila leta 1909, na katero so povabili ljudi iz sosednjih župnij: iz Maribora, Male Nedelje in drugih okoliških krajev. Leta 1909 je bilo v knjižnici že okrog 900 knjig. Povečali so tudi število časopisov.

[6] *Župnijska kronika, str. 127.*

NASLOV ČASOPISA	Število izvodov
Slovenski gospodar	53
Naš dom	15
Domoljub	5
Kmetovalec	5
Bogoljuba	5
Glasnik najsvetejših src	5
Cvetje	2
Mladost	2
Mir in zarja	2
Slovenec	1
Dom in svet	1
Vrtec	1

Število posameznih časopisov v letu 1909

Iz zgornje tabele lahko ugotovimo, da je bilo v knjižnici največ časopisa Slovenski gospodar, ki je bil splošen in je zajemal politične, gospodarske in druge vsebine. Leta 1911 je imela knjižnica že 50 članov, ki so si redno izposojali knjige. Društvo Edinost je gojilo tudi petje in med vojnama je bilo pri Sv. Juriju več pevskih zborov. Poleg moškega je v kraju deloval tudi mešani pevski zbor.

Pevci iz leta 1916, imenovani "Jurovški slavčki"

V letu 1924 je v okviru društva Edinost deloval tudi mešani pevski zbor

Prve prireditve in gledališke predstave so se odvijale v zgornjih prostorih gostilne Krajnc

Jubilej ob 70. rojstnem dnevu

8. aprila 1930 je Ivan Roškar praznoval 70 let. Njegov jubilej in visoko starost so v kraju kljub njegovi bolezni veličastno proslavili. Slovesnost je potekala 28. decembra v gostilni Caf, kjer je bilo veliko njegovih prijateljev, tudi poslancev, med njimi je bil tudi Anton Korošec. Bralno društvo Edinost ga je v čast njegovemu delu za društvo proglasilo za častnega člana. Da je bil Ivan Roškar poznan tudi v javnosti, govorijo članki, zapisani ob njegovem jubileju.

"Letos je obhajal Demosten Slovenskih goric g. Ivan Roškar, minister v pokoju, doma pri Sv. Juriju, 70-letnico svojega rojstva. Ivan Roškar je še danes pravi ljudski tribun. Vedno in še danes je njegovo geslo: Vse za kmeta. Njegovi govori so navduševali vsakega poslušalca za dobro stvar, tako da smelo trdimo, da so Slovenske gorice po njegovi delavnosti zavedne in napredne tako, kakor malokatera druga pokrajina."[7]

Ivan Roškar je zadnja leta svojega življenja preživljal na svojem drugem domu, kjer si je za šolo kupil vikend, danes je tam Brunčičeva domačija, in svoj življenjski navdih iskal na zelo lepo urejenem vinogradu na Slateniku v Jakobskem Dolu.

Toda bolezen je bila kruta in smrt ga je doletela tri leta po velikem jubileju, 23. maja 1933. "Z našim Roškarjem je legel v grob mož, kakokršnih je malo rodila slovenska zemlja. Mož izredno talentiran, mož dela, mož, prepojen iskrenega slovenskega rodoljubja, mož, zvesto vdan materi katoliški cerkvi, mož kremenitega značaja."[8]

Na pogrebu so bile znane osebnosti iz ožje in širše okolice, in sicer: 12-članska duhovščina pod vodstvom g. dekana Gomilška, bivši župan Schaubach, bivši vladni predsednik dr. Leskovar, bivša ministra Vesenjak in dr. Kukovec, okrajni načelnik dr. Ipavic, podnačelnik Pezdič, predstojnik policije v Mariboru dr. Hacin, bivši narodni poslanci: dr. Hobnjec, Kremžar, ki je zastopal uredništvo časopisa Slovenec, Žebot, Mermolja, bivši oblastni poslanci, Marko Kranjc, Franc Hrastelj, Mihelčič, bivši mariborski župan Juvan, zdravnik dr. Kramberger, dr. Pihlar, notar Franc Stupica, predstojnik sodišča v Lenartu dr. Ilaunig, ravnatelj Korže, prof. Sirk, veletrgovec Oset, Tone Hrastelj, hotelir Spatzek, kavarnar in bivši občinski svetnik Senekovič.

Zaključne misli

Ivan Roškar je bil med domačim prebivalstvom zelo spoštovan. Zaupali so mu pomembne naloge v kraju in širši okolici. Lahko smo ponosni, da je tako majhen kraj, kot je Jurovski Dol, dal tako pomembnega človeka, tako za Štajersko kot tudi za Slovenijo. Prepričani smo, da bodo zgodovinarji v prihodnosti še raziskovali njegovo ime in strokovno ocenili njegovo ustvarjalno življenje ter mu dali mesto v slovenski zgodovini.

"Ako sem kaj napačnega storil, dokažite mi, da nisem prav ravnal! Če pa prav delam, čemu me preganjate!"[9]

---

[7] *Slovenski gospodar, 1930, str. 9.*

[8] *Slovenski gospodar, 1933, str. 9.*

II. Raziskovalna naloga: Naši fantje na tujem

Z raziskovalno nalogo Naši fantje na tujem smo sodelovali na natečaju Zgodovinskega klasja. Z njo smo želeli prikazati nemoč, ki jo je imel slovenski narod skozi zgodovino. Slovenci smo bili več stoletij pod tujo oblastjo in naši fantje so se morali boriti na tujem ozemlju, daleč vstran od domačih.Veliko naših mož in fantov je bilo prisilno vključenih v vojno. V času 1. svetovne vojne so se morali bojevat na strani avstro-ogrske vojske.

Kako je potekala mobilizacija mladih fantov v vojsko, priča sestavek v župnijski kroniki: "Ker ni kraljeva srbska vlada na noto z dne 23. julija povoljno odgovorila, se čuti Kraljeva vlada primorana sama skrbeti za obrambo svojih pravic in interesov in apelirati na moč orožja. Kraljeva vlada je od tega trenutka dalje s Srbijo v vojnem stanju. Pričela se je vojska, pospešil jo je umor Franca Ferdinanda. To zločinsko gibanje na jugu države, ki s celo atentati stremi za tem, da uniči naš državni red. V tukajšnji župniji se je mobilizacija izvršila točno, brez najmanjšega motenja. Videti bili so tu ganljivi prizori. V vojsko so bili poklicani letošnji "rekruti" in nadomestni rezervisti, črnovojniki do 43. leta, ki so služili že pri vojakih. Tudi tukajšnji organist Jakob Voglar, ki je bil tajnik dveh občin, ni smel ostati doma. Vsi poklicani župljani so šli navdušeni v boj zoper sovražnike naše preljube avstrijske monarhije."[10]

Družine, katerih sinove so vpoklicali v vojsko, so denarno in materialno podpirali, zato so nekateri odšli v vojsko tudi zaradi materialne podpore. Drugi so bili prisilno mobilizirani. Kljub temu da je veliko mož in fantov odšlo v vojsko, se je delo na polju nadaljevalo.

V vasi je v odsotnosti mož primanjkovalo veliko rokodelcev, to so bili kovači, krojači, čevljarji in drugi. Pojavilo se je tudi protivojno razpoloženje, manjši upori in nezadovoljstvo. V obrambo za cesarja se je vključila tudi lenarška žandarmerija, ki je 21. avgusta 1914 preiskala knjižnico društva Edinost. Vojaške straže so imele ukaz proti vsakemu, ki se ni oglasil na prvi klic straže, uporabiti orožje. Henrik Ungar, Jurovčan, je bil 15. avgusta 1914 na mariborskem tunelu ustreljen, ker se ni pokoril ukazu.

Ljudje v kraju so morali veliko prispevati avstrijski vojski, Rdečemu križu in za vdove padlih vojakov. Okrajna vlada pri Sv. Juriju je 26. julija 1914 vpoklicala može, sposobne za vojsko, in popoldne istega dne so se pojavili rumeni plakati o delni mobilizaciji. Vpoklican je bil 47. pešpolk iz Slovenskih goric. Ljudstvo se je zateklo v gostilne in začelo popivati. Na okrašenih vozovih s slovenskimi trobojnicami so se po Lenartu poslavljali od svojih krajanov. V prvih dneh mobilizacije je bilo veliko sporov in razprav na sodišču zaradi simpatizerjev s Srbi.

V venčku ljudskih pesmic iz stare domače pesmarice, ki je nastala v okolici naših krajev, smo izsledili naslednjo vojaško pesem, ki jo je napisal neznani vojak iz bližine našega kraja:

---

[9] *Slovenski gospodar, 1933, str. 9.*
[10] *Župnijska kronika, 1915, str. 271.*

Vojaška

Petnajsto leto ti si to,
nikdar pozabljeno ne bo.
Poznejši rod, ko to bo bral,
se vojska tebe bode bal.

V nedeljo smo pri maši bli,
se zunaj cerkve razglasi,
da cesar zaukazal je,
da vsak vojak na vojsko gre.

Pa starši, ko so slišali,
da njihov sin jih zapusti,
so milo se razjokali,
saj zadnjič danes skupaj so.

Nekateri v grozno Rusijo
in drugi k Srbom dol gredo,
nabasan s puško, bajonet
vsak mora zdaj pri sebi imet.

Na bojno polje so stopili,
že s kroglami obdani,
armada pa poveljuje,
da naskočiti sovražnika.

Tu so vojaško izkazali se
Slovenci korenjaki,
ki že dolgo tam prebivajo,
junaško kri prelivajo.

Vojaki so peš potovali do Maribora, od tam pa z vlakom proti Srbiji in Rusiji. Nekateri so zboleli in umrli že med potjo. Navajamo le nekaj podatkov o mobiliziranih vojakih.Podatke smo zasledili v župnijski kroniki. Med njimi je bilo največ kmetov, viničarjev, želarjev in majerjev.

Iz ustnih pričevanj smo izvedeli, da je bila povprečna starost fantov, ki so morali v vojsko, okrog 30 let. Iz določenih družin so

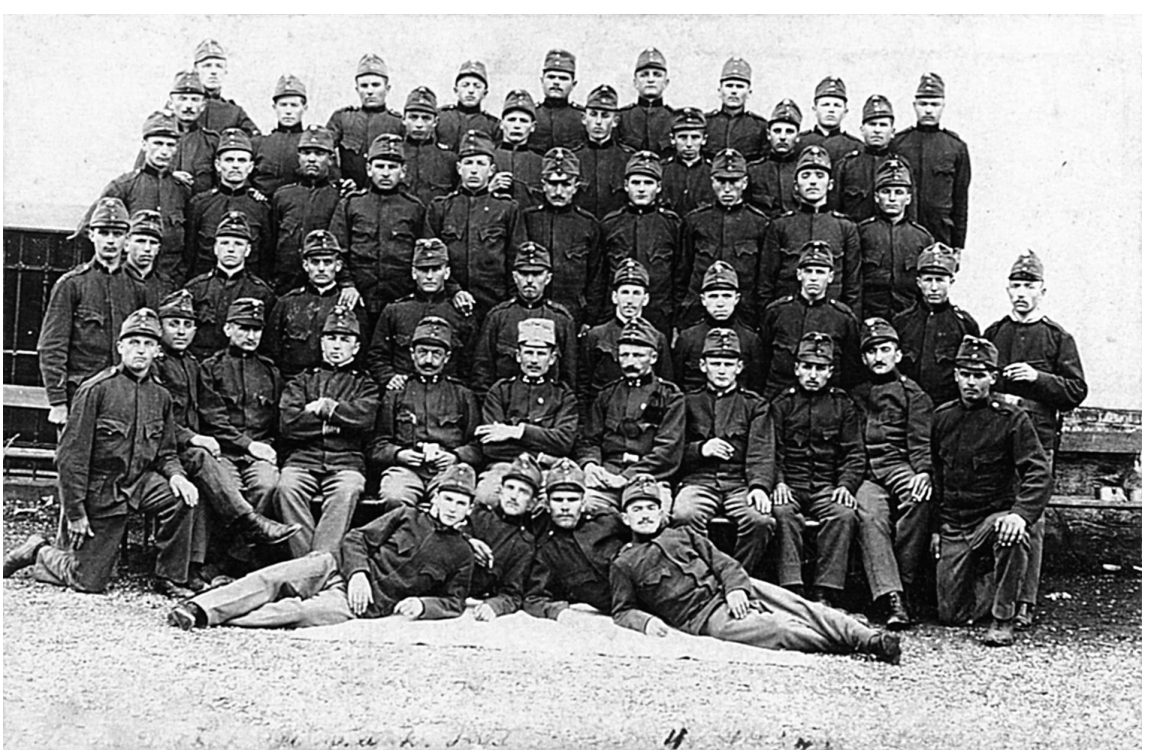

Naši fantje v avstro-ogrski vojski

NASELJE	Število mobiliziranih
Jurjevski Dol	29
Varda	14
Zg. Gasteraj	20
Sr. Gasteraj	19
Sp. Gasteraj	53
Malna	31
Žitence	25
Partinje	74
SKUPAJ	265

Število naših mož in fantov, mobiliziranih v posameznem naselju

morali v vojsko oče in sinovi. V avstro-ogrsko vojsko so morali kar trije sinovi deželnega in državnega poslanca Ivana Roškarja. Iz družine Divjak na Malni so se na tujem borili štirje sinovi: Anton, Janez, Avguštin in Jakob. V avstro-ogrski vojski so iz družine Berlič iz Sp. Gasteraja sodelovali trije fantje: Jožef, Janez in Franc. Prav tako so iz družine Pivec iz Sp. Gasteraja morali v vojsko trije sinovi: Janez, Jožef in Franc. Kmečki sinovi, ki so zapustili svoje domače, so bili tudi Gunglovi sinovi: Alojzij, Simon in Jakob. V Sr. Gasteraju je bila družina Zaletinger, kjer je bilo kar pet fantov, sposobnih za vojsko: Matija, Vinko, Franc, Avguštin ter Fric.

"Koliko je znano, so ujeti štirje, in sicer na Ruskem. Pogrešamo jih okoli deset, od nekaterih mesece in mesece ni nobenih sporočil. Pet jih je na bojnem polju padlo junaške smrti, in sicer: Jurij Breznik, kmet v Jurjevskem Dolu, Karol Massauer z Varde, Šimon Letnik, želar v Žitencah, in Rudolf Peserl, sin kmeta iz Žitenc ter Purgaj, sin kmeta iz Sr. Gasteraja."[11]

Zelo sveži so spomini na 2. svetovno vojno. Tudi v tej neizprosni vojni so naši fantje morali v tujo vojsko in se bojevati na tujem ozemlju.

Jože Zaletinger iz Žitenc se spominja takole: "Tudi mene so obiskali žandarji, takratni policisti. Bil sem star komaj 21 let. 16. novembra leta 1943 sem se moral posloviti od domačih. Slovo je bilo težko, saj so se moji domači bali, da me ne bo več nazaj. S seboj sem vzel kovček in nekaj hrane. Potovali smo težko, imel sem le nekaj prijateljev iz Voličine in dva iz Gasteraja, več je bilo Ptujčanov. Najprej sem moral v vojašnico na Ptuj, od tam so nas "transportirali" na Tirolsko. Tu sem dobil vojaško obleko, dva para čevljev in spodnje perilo. Obleko, ki sem jo imel na sebi od doma, sem poslal domov in se domačim tudi javil. Pomešal sem se z Nemci in Avstrijci. Kaj hitro so nas prepeljali v Italijo, kjer se mi je dobro godilo, saj sem imel dovolj hrane. Tudi denar sem imel, da sem si lahko kaj kupil. Čez nekaj časa pa smo bili prepeljani v Francijo ob obalo Atlantskega oceana. Bojeval sem se v Normandiji. Prav gotovo dobro poznate to francosko oporišče, saj so se tukaj leta 1944 izkrcali zavezniki. 25.novembra 1944 leta so me

[11] *Župnijska kronika, str. 485.*

Vojaki iz časa stare Jugoslavije

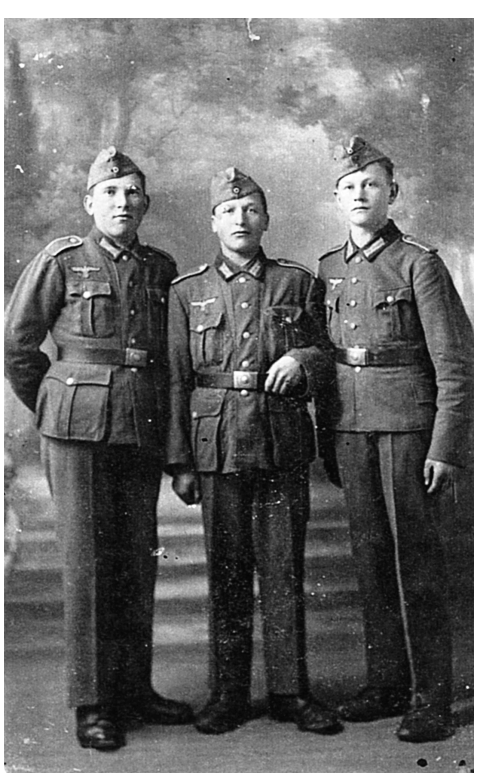

Slovenski fantje v nemški vojski

nasprotniki hudo ranili z mitraljezom. Ranjenega so me ujeli nasprotniki, me odpeljali v bolnišnico ter me operirali. V vojaški bolnišnici so me ponovno operirali in čez čas sem okreval. Toda s starši nisem imel nobenega stika. Verjetno so me imeli že za pogrešanega. Sreča se je obrnila na mojo stran. Z vlakom sem se vrnil v Pariz in se 8. julija 1946 odpeljal v Marseille, od tam so me z ladjo prepeljali do Splita. Tam sem bil na zaslišanju, nakar so me odpeljali v Ljubljano, kjer sem bil teden dni ponovno na zaslišanju. Iz Ljubljane sem bil prepeljan v Maribor, od koder so me izpustili. Spominjam se, da sem prišel domov v večernih urah in sem v velikem veselju ponovno objel svoje starše."

Vincenc Zelenko iz Partinja ima posebno žalostne spomine na vojne čase. Svoje spomine je strnil takole: "Leta 1940 so me mobilizirali v kraljevo jugoslovansko vojsko in leta 1941 sem bil ujet. V vojnem ujetništvu sem preživel 14 mesecev. Moja vsakodnevna spremljevalca sta bila mraz in lakota. Zatem sem moral v nemško vojsko, od koder sem leta 1944 pobegnil in peš prišel domov. Po vrnitvi so z vseh strani pritiskali name. Zaradi nove politične oblasti sem bil za štiri mesece brez pravega vzroka zaprt v Ljubljani. Zapor sem moral odslužiti v kočevskem lagerju. Bilo je hudo. Ne najdem besed, s katerimi bi opisal moje trpljenje in grozo. Preživel sem veliko ponižanja in bolečine. Po odsluženju zaporne kazni sem moral k vojakom na Primorsko. Leta 1946 sem se vrnil in s seboj prinesel bolezen malarijo. Po nekaj mesecih sem ozdravel."

Veliko je podobnih, žalostnih in pretresljivih zgodb, ki pa ostajajo z grenkobo v srcu le še spomin na obdobja in čas, ki so prinašali krivico marsikateri družini v Jurovskem Dolu.

III. Raziskovalna naloga: Kako so se zdravili nekoč

V šolskem letu 1996/97 smo raziskovali na temo Kako so se zdravili pri nas.

Do razpada avstro-ogrske monarhije so bile Slovenske gorice v zdravstvenem pogledu slabo organizirane. Vzroke lahko iščemo tudi v slabih ekonomskih razmerah in slabo urejenih cestah, ki so bile primerne le za živinsko vprego. Ljudje so le v najnujnejših primerih iskali pomoč. Ni še bilo organiziranih zdravstvenih ustanov. V 18. stoletju so delovali le ranocelniki in zasebni zdravniki nemškega in češkega rodu. Ugotovili smo, da se je organizirano zdravstvo pri nas pričelo v začetku 20. stoletja v okviru lenarškega zdravstvenega okraja. Prvi kirurg na območju našega kraja je bil Jožef Blumauer, ki je deloval do leta 1850. Sledil mu je Franc Rose, ki je poklic kirurga in kasneje zdravnika opravljal le za kratek čas.

Leta 1858 se omenja kirurg Lovrenc Tanzer, ki je opravljal zdravniško službo v Jurovskem Dolu vse do leta 1867, ko je na njegovo mesto prišel kirurg Adam Planer. V Jakobskem Dolu je bil doma dr. Josip Weingerl. Slovel je kot specialist za zdravljenje revmatizma, ki ga je zdravil s posebnim načinom masiranja s prstnimi jagodicami.

Prvi slovenski zdravnik, ki je prišel v Lenart leta 1900, je bil dr. Franc Tiplič. V Lenartu je dobil mesto okrožnega zdravnika za Sv. Jurij in Lenart v Slovenskih goricah. Bil je zaveden Slovenec in je mnogo pripomogel k temu, da se je pričela slovenščina uveljavljati v sodno-medicinski praksi.

Prijateljeval in sodeloval je z zdravnikom dr. Alojzem Kraigerjem, ki je takrat stanoval in deloval pri Sv. Trojici. Dr. Alojz Kraiger je bil kot zdravnik pri Sveti Trojici od leta 1907 do 1914. Dr. Franc Tiplič je bil izredno delaven kot splošni zdravnik in zobozdravnik. Ker je bil med 1. svetovno vojno edini zdravnik v osrednjih in zahodnih Slovenskih goricah, ga je to življenjsko izčrpalo. Dr. Franc Tiplič je pokopan na lenarškem pokopališču.

Osrednja osebnost naše raziskovalne naloge je dr. Ludvik Kramberger. Rodil se je 10.avgusta 1887 v Šetarovi pri Lenartu. Starša sta mu že zelo zgodaj umrla za tuberkulozo. Zgodnje otroštvo je preživljal pri očetovih starših v Zgornjih Žerjavcih. Osnovno šolo je obiskoval v Lenartu, 1. razred gimnazije na Ptuju, ostale klasične razrede pa na klasični gimnaziji v Ljubljani, kjer je maturiral leta 1908. Na medicinski fakulteti v Gradcu je diplomiral 11. decembra 1914. Med samim študi- jem je aktivno sodeloval v slovenskih dijaških društvih v Ljubljani. V Gradcu je sodeloval v katoliškem izobraževalnem društvu Kres in v društvu slovenskih katoliških študentov Zarja. V letu 1914 je bil prisilno mobiliziran in je štiri leta delal kot zdravnik v vojnih enotah v Galiciji. Leta 1915 se je poročil z Elizabeto Minarik, hčerko znanega češkega zdravnika Franca Minarika.

Iz potrdila o opravljanju zdravstvene službe, ki je napisano v nemškem jeziku, smo ugotovili, da je v času 1. svetovne vojne sodeloval v posebni sanitetni enoti sanitetne brigade in bil vodja oddelka za epidemijo. Razvidno je tudi, da je prejemal pohvale za izredno

prizadevno delo in odlično znanje iz medicine.

Decembra 1918 je postal okrožni zdravnik in bil 30. julija 1919 z odlokom zdravstvenega odseka za Slovenijo in Istro uradno imenovan za provizoričnega okrožnega zdravnika za zdravstveno okrožje Sv. Lenart. Okrožje je zajemalo tudi takratne občine našega kraja: Sv. Jurij, Malno, Sr. Gasteraj, Sp. Gasteraj, Partinje in Žitence.

Do leta 1930 je bil edini zdravnik za ves lenarški okraj. Zdravil je tudi emigrante v gradu Hrastovec. Leta 1931 je bil imenovan za stalnega okrožnega in banovinskega zdravnika Dravske banovine. V svoji hiši na Ptujski cesti je odprl svojo zasebno ordinacijo. Zdravil je tudi zdravstveno zavarovane delavce, uradnike, obrtnike ter občinske reveže. Med 2. svetovno vojno je bil aktiven v narodnoosvobodilnem boju tudi kot zdravnik. Lenarški nemški župan ga je prestavil v Sv. Trojico, kjer po mobilizaciji dr. Weixla ni bilo zdravnika. Po osvoboditvi je bil predvsem aktiven kot otroški zdravnik, saj je septembra leta 1945 cepil otroke proti ošpicam in davici.

V naslednjem letu je izvajal sistematične preglede na osnovnih šolah. Zdravil je tudi gojence in gojenke dijaškega doma v Lenartu ter kasneje gojence v Hrastovcu. Veliko zdravniškega dela je opravil na terenu, in sicer nujne intervencije in redne obiske na domu.

Poleg zdravniškega dela je vodil razne seminarje in tečaje prve pomoči ter praktično izobraževal bodoče zdravstvene delavce. Delo zdravnika je opravljal vse do smrti, 20. oktobra 1962.

"Prelepe hribovite Slovenske gorice, mikavne za oko, so dr. Krambergerju izstisnile marsikatero kapljo znoja, saj ni bilo hiše, katere vrat ne bi odprla njegova roka v teh 44. tih dela polnih letih. V poletni

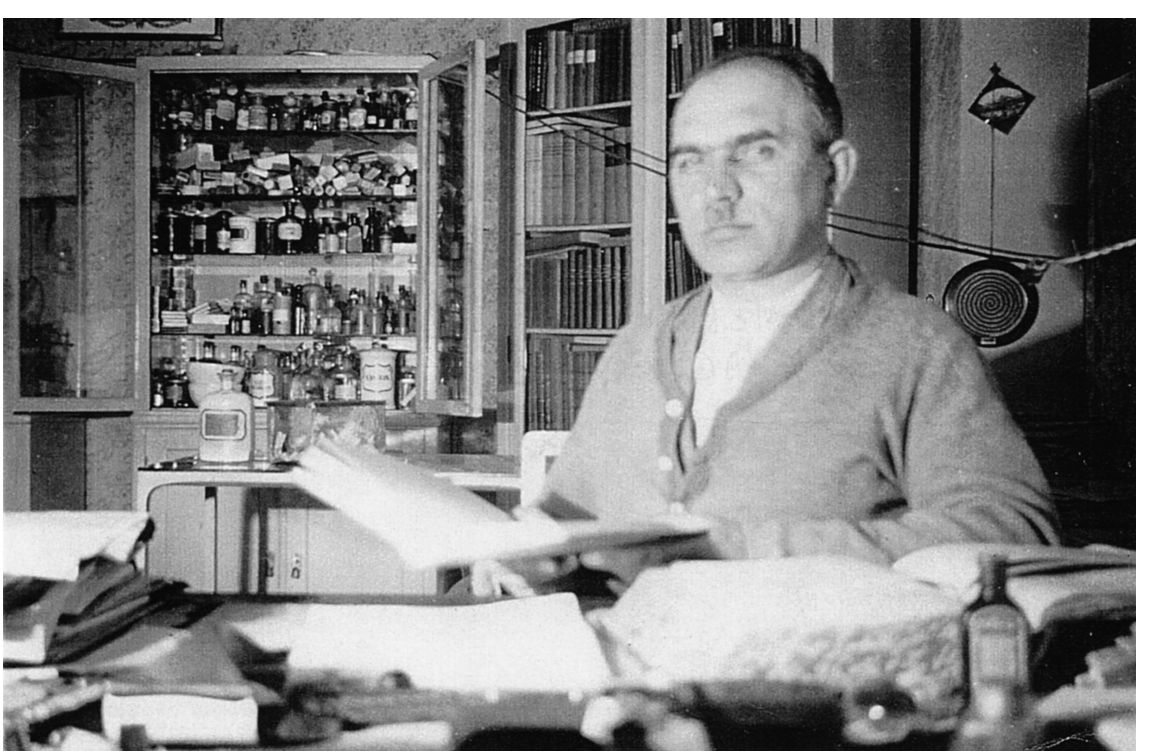

Dr. Kramberger v svoji ordinaciji na Ptujski cesti v Lenartu okrog leta 1950

vročini, jesenskem dežju in v blatu, v snegu, podnevi in ponoči, ob delavnikih in praznikih, vedno in ob vsakem času so Slovenjegoričani potrkali na njegova vrata z zavestjo, da jim bo dr. Kramberger pomagal. Neizbrisan ostane v naših srcih spomin na požrtvovalnega zdravnika, srčno dobrega in poštenega človeka in, če je kdaj, potem je v tem trenutku prikladen vzklik "umrl je mož."[12]

Spominjala se ga je tudi naša krajanka Rozalija Čučko, ki nam je pripovedovala zanimive zgodbe, povezane z njegovo zdravniško službo v našem kraju. Omenila je tudi, da je bil dr. Kramberger resnicoljuben, pogostokrat dobre volje, pomagal je vsakemu človeku, ne glede na stan.

V šestdesetih letih je zdravil v našem kraju tudi dr. Franc Gabršček. Rodil se je 13. novembra 1922 v Volčah pri Tolminu. Njegova družina je bila zaradi narodne zavednosti izseljena v Maribor. Po končani osnovni šoli in gimnaziji se je vpisal na medicinsko fakulteto v Zagrebu in študij zaključil leta 1955. V Lenart je prišel leta 1957. Dolga leta je bil direktor Zdravstvenega doma Lenart. Bil je izredno prizadeven zdravnik, saj je prepotoval veliko poti ter lajšal bolečine številnim bolnikom, tudi krajanom Jurovskega Dola. Do pacientov je bil velikodušen in plemenit. Zavzemal se je za okrepljeno babiško dejavnost in za razširitev društva Rdečega križa. Za organizacijske sposobnosti in ustvarjalne dosežke je prejel več priznanj in državnih odlikovanj: medaljo dela, red zasluge za narod s srebrno zvezdo. Umrl je v letu 2003 in Slovenske gorice so izgubile svojega družinskega zdravnika.

Začetki Rdečega križa - med člani sta dr. Ludvik Kramberger in dr. Franc Gabršček

[12] *Večer, 5. november 1962.*

V raziskovalno nalogo smo vključili še babištvo, ki je bilo ena od prvih oblik pomoči pri porodu. Žene so nekoč rojevale doma, pomagale so jim babice. Starejši krajani se spominjajo Jožefe Tapajner, rojene 5. aprila 1902 v Lenartu. Končala je babiško šolo v Ljubljani. Z možem Avgustom sta se iz Lenarta preselila na Malno. Delo babice je opravljala kar 37 let. V času 2. svetovne vojne je bila zaprta zaradi svojega političnega prepričanja. Delo na terenu je opravljala na območju Jurovskega Dola, Jakobskega Dola in Jarenine. Rozalija Čučko nam je povedala, da je svoje delo opravljala z dobro voljo in veseljem. Nikoli ji ni bilo težko, tudi ponoči je bila veliko na terenu. Leta 1966 je po hudi bolezni umrla.

Iz okoliških krajev so bile naslednje babice: Alojzija Pavalec, Minka Pavalec, Antonija Štandeker, Terezija Diemat in Rozalija Purgaj. Babice so delale tudi v posvetovalnicah in kasneje pomagale patronažnim sestram.

IV. Raziskovalna naloga: Domača obrt

S pomočjo ustnih informacij in anketnega vprašalnika nas je raziskovalna pot vodila do spoznanja, da je bila domača obrt pestra in po dejavnostih zelo različna .

V raziskavi smo odkrili preprostega človeka, ki je prišel od samouka do pomembne rokodelske dejavnosti, ki je njemu in njegovi družini dajala preživetje. Hkrati so mnogi nadaljevali tradicijo, ki so jo pričeli njihovi očetje. Še posebno pozornost smo namenili suhi robi. To obrt je prinesel v naše kraje legenda te dejavnosti Anton Šilc, doma iz Ribnice na Dolenjskem. Anton Šilc se je rodil 17.januarja 1919 v majhni vasici Gorenje Laze blizu Ribnice. Kot desetletni deček je leta 1929 delal v delavnici suhe robe v Ribnici. Takoj po osnovni šoli je pričel suho robo prodajati po Dolenjski in tudi v tujino, in sicer vse do Dunaja.

Anton Šilc, pravili so mu tudi Lipcov Tone, leta 1935 na sejmu v Ljubljani

Med 2. svetovno vojno ga je pot zanesla v Lenart v Slovenske gorice. Leta 1941 ga je sprejela družina Avbelj, kjer je ostal do konca vojne. Na gospo Avbelj so ga vezali posebno lepi spomini, posebej pa ji je bil hvaležen za zavetje, ki mu ga je nudila med vojno. Leta 1945 se je poročil z Marijo Pelcl in začel ustvarjati na veliki Pelclovi kmetiji v Jurovskem Dolu.

V svoji delavnici je imel sprva

preprosta orodja, kot so klešče, škarje, kladivo, šilo, mreža in vitel. Pozimi je izdeloval suho robo, poleti pa jo je prodajal vse do češke meje. Izdelke suhe robe je izdeloval tudi za potrebe mlinarjev in tovarn, in sicer za TAM, Mariborsko livarno, Slikopleks.

"Velike kuhle za male ženske, male kuhle za hude ženske," je pisalo na lepo oblikovani deski nad stojnico na Celjskem sejmu obrti. Stojnica je bila bogato obložena z najrazličnejšo leseno robo.

Anton Šilc je Mariborčan, toda če ga le malo poslušaš, takoj spoznaš, da ni bil tukaj rojen. "Ja, veste, že od leta 1939 sem v Mariboru. Robo pa prodajam tudi po vsem Prekmurju. Imam vse za gospodinjstvo in gospodarstvo. Na tem sejmu prodajam in tudi popravljam. Vsakdo, ki ima kaj pokvarjeno, naj me te dni obišče na sejmu. Nisem kot industrija, ki nima rezervnih delov, pri meni dobite vse." In da je to še podkrepil, je pokazal na dva klopotca in takoj dodal: "Veste, samo veter sem pozabil doma."[1]

Obiskovalci so prihajali, se ustavljali in ogledovali. Anton Šilc pa ne bi bil pravi veseli Ribničan, če ne bi izpod stojnice privlekel harmonike in po sejmišču je zadonela poskočna slovenska viža. Takšen je bil Anton Šilc - vesel, razigran, pravi štajerski Ribničan.

"O svoji obrti bi lahko napisal knjigo," nam je povedal. "Vesel sem, da sem Ribničan, saj sem bil vseskozi zvest svojemu poklicu in ribniškemu narečju. Igranje harmonike in veseljačenje mi je bilo v veliko pomoč. Nihče me ni silil, da bi delal, brez tega kratko malo nisem mogel." Kasneje je nadaljeval: "Pridite, pridite po suho robo. Če

Na sejmih je Anton Šilc zaigral tudi na harmoniko

[1] *Večer, 1974, članek z naslovom Veseli mariborski Ribničan.*

plačate rešeto, dobite luknje zastonj." Tudi naši krajani se ga spominjajo kot veseljaka in neumornega delavca.

Od domače obrti je bilo v našem kraju znano mlinarstvo. Po ustnih pričevanjih in še vidnih ostankih je bilo na potokih Globovnice in Velke okrog 20 manjših mlinov za lokalne potrebe. Eden najbolj znanih mlinov na območju Jurovskega Dola je bil Kranerjev mlin. Po ustnih pričevanjih smo ugotovili, da je bil postavljen okrog leta 1860. Letnica je še danes vidna na studencu. Kranerjev mlin iz leta 1860 je bil po arhitekturi eden najzanimivejših v osrednjih Slovenskih goricah. Ob mlinu je bila tudi oljarna, ki je obratovala zlasti za domače potrebe in potrebe najbližjih sosedov. Mlin je mlel tudi za širše potrebe, in sicer skoraj eno stoletje. Žal so ga morali zaradi dotrajanosti leta 1980 podreti. Posebnost mlina je bilo izdelovanje kaše. Luščenje zrna prosa, ječmena ali ajde v kašo so imenovali phanje. Delo v stopah je bilo dolgotrajno, zamudno in neprestano je bilo treba pobirati zrna, ki so jih stopnice zmetale iz stopinih lukenj.

Lastniki mlinov so bili v glavnem večji kmetje in vaški trgovci. Med njimi je bil tudi vaški trgovec in gostilničar Franc Krajnc, ki je imel mlin na Malni. Edini še ohranjen mlin je Knupležev mlin, ki ga je okrog leta 1920 dal zgraditi državni in deželni poslanec Ivan Roškar. Mlin je obratoval za lastne potrebe in potrebe okoliških ljudi. Leta 1930 je dal Ivan Roškar ob mlinu postaviti dvolistno žago. Danes mlin in žaga ne obratujeta več.

V našem kraju so bile znane številne druge domače obrti. Ljudje so opravljali različna dela saj so bili pletarji košar, kovači, kolarji, predice itd. Mladi rodovi lahko danes opazujejo stare obrti le še na kulturnih prireditvah, ki so v kraju pogoste.

Kranerjev mlin

Pletarstvo je bila zelo pogosta domača obrt v našem kraju

Obujanje spominov na čas predic

Mlin in žago je dal zgraditi deželni poslanec Ivan Roškar

V. Raziskovalna naloga: Promet in trgovina v našem kraju

Blatne in neurejene ceste

Prometna povezanost je še danes šibka točka našega kraja. Ali je bilo nekoč tudi tako?

Posegli smo v rimski čas in ugotovili, da so bile ceste pred Rimljani zelo slabe. Cestne povezave smo iskali na podlagi še ohranjenih gomil. Številne gomile namreč pričajo, da so bili v preteklosti poseljeni zlasti vrhovi in pobočja. Največ gomil zasledimo v Spodnjem Gasteraju, Srednjem Gasteraju, Jurovskem Dolu in na Vardi.

Načrtna gradnja cest je bila ena prvih skrbi Rimljanov. Najpomembnejša je bila jantarska pot od Poetovie do Gornje Radgone. Antične ruševine okrog Lenarta opozarjajo na prometno črto v smeri jug - sever. Tod so proti Flavium Solva (danes Lipnica) pričeli graditi rimske ceste. Kje točno so potekale, ni znano, prav gotovo pa v smeri naselitve. Sklepamo pa, da je tudi v rimskem času potekala cesta zahodno od križišča cest v smeri Jakobskega Dola, saj so ob tej cesti ob vzhodnem grebenu pobočja odkrili rimska grobišča. Tudi v Spodnjem Gasteraju so bile najdene gomile, ki pričajo o tem, da je prometna cesta potekala po dolinskem delu naselja. Kamen za gradnjo hiš in cest v rimskem času in tudi kasneje so izkoriščali kar v domačih kamnolomih v Partinju in Jurovskem Dolu. Kakšno je bilo stanje cest in prometa v srednjem veku, ni znano. Pomemben vir za analizo razvoja cest so prispevale vojaške karte iz časa habsburške monarhije.

"Pot od Jurovskega Dola h kamniti cerkvi in čez sleme položnega hriba Zgornji Žerjavci proti Lenartu in pot, ki pelje po dolini Globovnice in skozi Šomat v hribovje Zgornje Velke, je na tem področju še najboljša, čeprav ni vzdrževana. Poti v hribih so strme in niso uporabne za težka vprežna vozila, lahko se po njih jezdi. Najbolj široka je bila cesta, ki je potekala v smeri Lenart - Jurovski Dol - Jakobski Dol. Ta pomembna prometna cesta je potekala na obrobju doline Globovnice, vendar je bila zaradi poplav velikokrat uničena. Ostale ceste so bile strme, izprane od dežja, po njih so se le redko vozili z vozovi, njihovo vzdrževanje je bilo zanemarjeno."[13]

Nova cesta

V šolski kroniki smo zasledili, da je bil kraj Sv. Jurij do zgraditve nove ceste v letu 1905 povezan z Mariborom s slabimi prometnimi zvezami. Tako so v kraju že ob koncu 19. stoletja razmišljali o gradnji nove ceste, ki bi kraj povezala z Mariborom. S prejšnjih kart je razvidno, da je bila najpomembnejša prometna pot za kraj cesta Lenart - Sv. Jurij in Sv. Jakob. Makadamsko je bila urejena le v središču kraja in na določenih odsekih. Že leta 1897 so razmišljali, da bodo blatno in neurejeno cestišče povečali.

[13] *Rajšp Vinko: Vojaške karte 1784 - 1787.*

"2. junija 1897 je prišel od deželnega odbora poslani inženir iz Gradca ter si ogledoval kraj, kjer naj bi šla nova okrajna cesta od Sv. Jakoba k Sv. Juriju. Pri tem ogledu je bilo veliko besedovanj in prepirov. Končno je zmagala stranka Janeza Roškarja, kmeta na Malni, da naj gre od Jurija po dolu navzgor nova cesta mimo Omana, Lorberja, Gajserja in Mesareca ter pride pri Čučku na dosedanjo občinsko stezo. Meritve ceste so se pričele 27. novembra leta 1898, in sicer od krčmarja Sekola. Leta 1901 se je merila cesta od Sv. Lenarta do Jurija."[14]

"5. maja 1903 so pričeli tlakovati cesto pri Karlu Baumanu, cesta je šla nad njivami, priprave so stale okrog 12.000 kron. Delalo je do 50 delavcev, zemljo je prevažalo 6 voznikov, saj so cesto dvignili zaradi povodenj. V letu 1903 so zgradili most, da bi se voda lažje odtekala ob deževju. Do cerkve sv. Jurija so stezo dodelali do novembra 1903."[15]

Največje zasluge za gradnjo okrajne ceste sta imela Franc Wella, veleposestnik iz Žic, in Ivan Roškar, državni in deželni poslanec z Malne. Dobila sta tudi naziv častna občana občine Žice in Malna.

Na teh blatnih in neurejenih cestah so imeli velike težave zdravniki in veterinarji, ki so bili vezani na delo na terenu. Eden takšnih je bil tudi Ludvik Kramberger, ki je pred 2. svetovno vojno obiskoval naše bolnike na domu. Žal še v tistih časih niso imeli terenskih avtomobilov, zato je bolnike obiskoval kar peš ali pa s konjsko vprego. Pri tem se ni oziral na slabo vreme in slabe ceste, ampak se je lotil obiskov vsakič in ob slabem vremenu. Tudi informatorji so nam povedali, da so bile po vojni ceste slabe in blatne. Zanje se je začela skrb šele po 2. svetovni vojni, ko so pričeli graditi in pospeševati gradnjo cest z delovnimi akcijami. Na cestah so opravljali tako imenovano raboto oz. "kuluk", to je bilo popravljanje oz. gradnja cest in kopanje jarkov ob cestah. Opravljali so jo v skupinah in po naseljih. Po končanem delu je donela ljudska pesem in tudi plesalo se je.

Potok Globovnica je v letu 1948 večkrat poplavljal in dokler ga niso regulirali in meliorirali, je voda prestopala bregove. S poplavljanjem se je uničevala tudi cesta. Pri obnovi kraja je prebivalstvo sodelovalo v "tednu cest" in s prostovoljnim delom ter vožnjami uredilo cesto skozi Jurovski Dol.

S prometom so povezana romanja, ki so se organizirala vsako leto. Največ ljudi je romalo k Sv. Trojici, na Ptujsko goro, k Mariji Zell na Koroško, na Svete gore in v Ruše. Na oddaljena romanja so ljudje odhajali že dan poprej, tako da so vso noč ostali v cerkvi, molili in prepevali nabožne pesmi. Naslednji dan so prisostvovali sv. maši in se udeležili žegnanja s sejmom. Nakupili so kakšen spominček romarskega kraja in izdelke iz medenine. Zanimivo je, da so na Sv. gore ob Sotli odhajali organizirano. Organizator je bil kovač Aleksander Rajšp.

Starejši še vedo povedati, da so njihovi starši hodili peš na romanje k Mariji Zell. Ker ni bilo obutve, so si ženske napletle volnene ali pa lanene nogavice. S seboj so si vzele še dva para nogavic, ker so jih med potjo strgale. Običajno so hodili po pešpoteh, poraščenih s travo.

---

[14] *Župnijska kronika, 1897. 31.*
[15] *Župnijska kronika, 1903. 64.*

Na romanja so se vozili z "lincarji"

Tudi v naš kraj se je priromalo iz ožje in širše okolice. Poseben dogodek je bilo žegnanje, ki je bilo 24. aprila, na praznik svetega Jurija. Domačini so se na jurovsko žegnanje pripravljali že nekaj dni prej. Spletali so vence iz bršljana ali po naše "žingerla", in jih obesili v cerkev. Ljudje so prišli od blizu in daleč, tako da je bil trg premajhen za številne obiskovalce. Prodajalcev, tako imenovanih kramarjev, včasih ni bilo veliko. Fantje so kupovali medene srčke z ljubezenskimi napisi in z majhnim ogledalom v sredini. Starejši se spominjajo Ernesta Polanca, prodajalca lončenih posod iz Lenarta. Posodo je pripeljal s konjsko vprego v "lejtrnatem" vozu, ki se je uporabljal za prevoz sena ali slame. Skoraj ni bilo gospodinje, ki ne bi kupila posode. Gospodinje so v njej pekle gibanice ali "plehušnice". Kupile so tudi nekaj posod za mleko, ki so se imenovale "dukli". Na žegnanju je imel posebno vlogo vrtiljak ali "ringlšpil", ki so ga na vrhu poganjali ročno. Občasno se je pila medica. Danes je žegnanje turistična prireditev, ki jo organizirata turistično društvo in odbor za ohranjanje naravne in kulturne dediščine. V sklopu turistične ponudbe sta prav gotovo najbolj zanimiva blagoslovitev konj in sprevod posameznih jezdecev ter konjskih dvovpreg skozi center kraja.

Na sejme so se pogosto vozili tudi s kolesi. Da si se lahko peljal, si moral imeti tudi prometno dovolilnico.

Gospodinje so prodajale živila na mariborski tržnici

Življenje po 2. svetovni vojni je temeljilo na prodaji kmečkih in gospodinjskih pridelkov. Gospodinje so nosile pridelke na trg v Maribor, zlasti ob koncu tedna. Prodajalke so si poiskale svojo pot, tudi najbližjo do Maribora, in ta hoja je trajala tri do štiri ure.

Na tržnico ni nikoli odšla ena sama, ampak so se sosede dogovorile za dan in uro odhoda. Hodile so skupaj. To je bilo potrebno zaradi previdnosti pred morebitnimi roparji v globokem "kušeniškem" gozdu in Peklu, gozdu pri Košakih. Zgodilo se je že, da je katera od branjevk ostala tudi brez robe ali denarja, ki ga je zaslužila na tržnici. Informatorke so nam povedale, da so jih tudi pretepli, če so se branile. Pot z Malne do Maribora je trajala štiri ure. Kmečke gospodinje so imele v Mariboru tudi svoje stranke, ki so kupovale njihova živila.

Štefanija Rajšp nam je orisala natančno pešpot v Maribor in nam povedala: "Hodili smo mimo kovačije Žižek na breg (kürnik), potem smo šli mimo Žugmana in Zelenka. Pot nas je vodila proti Pesnici, ki smo jo tudi prečkali. Nato smo šli čez "margetične" travnike, čez glavno cesto na breg, kjer je bil doma Daks in pred nami je bil še zadnji hrib pred Ložanami. Šli smo mimo Kotaza, ta je bil že kar premožen, ter mimo Breganta, kjer je bila majhna trgovina. V njej smo včasih spotoma kupili, kar smo potrebovali. Odšli smo spet na hrib, ki smo ga poimenovali Meniško, saj je bil tam blizu samostan, v katerem so živeli menihi. Tam se je pričela že makadamska cesta, ki je vodila v dolino proti Šempetru (današnji Malečnik pri Mariboru), kjer je bila gostilna Sandej. Tam so se pogosto okrepčali bolj premožni ljudje. Hodili smo za Dravo proti Mariboru. Nato nas je dolga in zelo utrujajoča pot le pripeljala do tržnice."[16]

Gospod Alojz se kot otrok spominja "kušeniške" poti: "Te poti me je bilo zelo strah, predvsem pa "kušeniškega" klanca. Preden smo zavili nanj, je bila že trda tema. Srce mi je razbijalo s tako močjo, da sem ga zaznal v ušesih, v grlu pa čutil pošten cmok. Na srečo ropanja nisem doživel. Nazaj grede sem vedno dobil žemljico. Vedel sem že vnaprej, da bomo zavili v pekarno, kjer je dišalo po raznih pečenih dobrotah. Žemljice nisem nikoli pojedel takoj, ampak sem jo nekajkrat obrnil v dlani, jo celo malo pobožal, preden je zaključila v mojem otroškem želodčku. Na "kušeniškem" hribu smo se vedno okrepčali z mrzlo studenčnico."[17]

Antonija Šauperl se spominja: "Vstale smo že ob dveh ali treh. Pripravile smo si izdelke sira, masla in smetane, jajca ter meso. Vse to smo lepo zložile v veliko košaro in jo dale na glavo. Zbralo se je več žensk, tudi po petnajst, in med potjo smo se zabavale. Pozimi smo se tudi kepale.

"Pridite! Gremo hitro, mudi se nam!" "Tiho bodi. Bi rada, da te skepam?" "Joj, ne!"

"Dajte mir! Ura na zvoniku bo odbila pet, me pa smo še komaj na pol poti."

---

[16] *Rajšp Štefanija: Ustno pričevanje.*

[17] *Peserl, A., 1993: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba. 17.*

"Prav imaš. Mati so rekli, da moramo biti do "fruštikla" že nazaj!" "Potem pa le hitro!"[18]

Takole so se pogovarjale in kmalu prišle na trg. Tam so postavile stojnice in po njih razvrstile svoje pridelke. Ko so vse prodale, so si kupile žemljo in se napotile domov. Če se je zgodilo, da je katero ožulil čevelj, so prišle domov pozno zvečer. Po "kušeniškem" hribu so se razlegale tudi ljudske pesmi. Kljub nekaterim težavam so prišle domov nasmejanih lic. Čakala jih je večerja, po kateri so sladko zaspale.

Vaške trgovine

Po pripovedovanju informatorjev so bile vaške trgovine med vojnama in tudi kasneje dobro založene. Ljudje so morali le redko po določene stvari v Lenart ali celo v Maribor.

Če je bilo potrebno, so hodili naši krajani nakupovat v bližnji trg Lenart, kjer je bilo več trgovin. Med njimi sta bili najbolj znani trgovini Jožefa Pluma in Andreja Spitzija.

Iz kontrole in nadzora nad cenami trgovskih artiklov leta 1806 smo ugotovili, da je bila cena za kilogram kruha pri peku Adamu Kozlu 6 krajcarjev. Tehtal je 1 funt in 10 lotov, ena žemlja je stala 2 krajcarja in tehtala 6 lotov ter 2 kvintla. Cene pri peku Antonu Čučku se niso razlikovale, le za nekaj lotov se je razlikovala teža.

Lastniki trgovin v našem kraju so bili predvsem gostilničarji. Med obema vojnama so bile v središču Sv. Jurija tri trgovine. Gostilničarji so dali trgovine tudi v najem, bodisi poklicnemu trgovcu ali pa le podjetnemu vaščanu. Trgovine so vodile ženske, med njimi sta bili najbolj podjetni Katarina Bauman in Marija Zorko.

Čas nastanka teh trgovin težko določimo. Iz župnijske kronike smo razbrali, da je bila Werglesova trgovina ena najstarejših. Lastnik te trgovine je bil Janez (Johan) Wergles, ki je približno leta 1900 prišel iz Sv. Trojice in bil nemškega porekla. Umrl je 31. januarja 1914.

Katarina Bauman je imela v gostilni Krajnc najemne prostore za trgovino. Še danes so vidni ostanki različne notranje opreme. Trgovine v tistem času so bile majhne in sestavljene iz največ dveh prostorov, večjega prodajnega prostora in manjšega skladišča, ki je moralo biti temno ter hladno. Le Werglesova trgovina je imela zraven skladišča manjšo pisarno, kjer je trgovka opravljala knjigovodske posle. Prostori so bili opremljeni le z najnujnejšo opremo, ki je bila lesena. Sem so sodili: velik trgovski pult (pogosto v obliki črke L), predalna omarica (kredenca), ki je zavzemala večji del stene za pultom, razne police, tehtnica (vaga) na skodele in uteži, peč ter manjše ali večje svetilke na petrolej ali pa karbid. Med 2. svetovno vojno so ponekod imeli tudi blagajno. Na stenah ni bilo ničesar razen cenikov, saj je skoraj vso steno zasedla kredenca. Trgovci so prostore opremili sami in jih tudi sami vzdrževali. Trgovina je imela ponavadi eno izložbeno okno in zastekljena vhodna vrata. Nad njimi je visela tabla z napisom trgovca ali pa je bil napis kar na steni. Zanimalo nas je, kaj so prodajali v teh prvih trgovinah v kraju. O tem nam je nekoliko več povedala Marija Špindler

[18] *OŠ Jurovski Dol, 1995: Kulturna dediščina. 58.*

(dekliško Caf), saj so imeli nekoč trgovino tudi Cafovi. Prodajali so živila, kot so bila: moka, sladkor, olje, kava, kis, čaj, začimbe, otrobi, krušna moka, sol, kakav, rozine, mak, pecilni prašek, "cukrčki" in drugo. Niso pa prodajali pijač, mleka, sadja, zelenjave, kruha in peciva razen žemljic, kifeljčkov in prest, ki jih je vsak dan peš prinašal pek iz lenarške pekarne. Vaščani so v trgovini lahko dobili tudi blago za obleke in rute (meter za odmero blaga je bil narisan na pultu). Prodajali so tudi železo, krampe, motike, kose in drugo orodje. Za šolarje so prodajali šolske potrebščine: tablice, pisalne kamenčke, brisalne gobe, peresa, črnilo.

Pred 2. svetovno vojno so lahko vaščani pri Werglesu kupili tudi škropivo za vinograd, in sicer modro galico, žveplo.... Po 2. svetovni vojni so prodajali: tekstil v balah (hlačevino, sukno, klot, svilo, "hudičevo" kožo, žamet, gradl, rdeči tisk...), pripomočke za razsvetljavo (karbid, karbidovke, gorilce, petrolej, petrolejke, steklene cilindre, vžigalnike). Trgovine so bile med tednom in v soboto odprte od 7. do 12. ure in nato še v popoldanskih urah tudi do 19. ure zvečer. V nedeljo in ob praznikih so bile odprte dopoldne. To se je trgovcem seveda obrestovalo, saj so ljudje ob praznikih več kupovali, predvsem za peko peciva in druge posebnosti, primerne za tisti čas. V nedeljo je večina kmetov naredila tedenski nakup.

Trgovci so bili med delom oblečeni povsem vsakdanje, le Marija Zorko, najemnica trgovine pri Cafu, je imela oblečen bel plašč. Trgovci so večinoma sami upravljali trgovino, saj so nabavljali, prodajali in vodili knjige. Blago so dobavljali iz Maribora in Lenarta. Trgovka je morala za dovoz blaga najeti voznika (furmana) in mu za eno dostavo plačati od 100 do 200 din. Poleg vsega tega so vzdrževali še prostore in

Trgovina pri Krajncu okrog leta 1930

v zimskem času tudi kurili. Vajenec je bil redkost, ponavadi so pomagali člani družine ali pa ob nedeljah katera od sosed. Vajenca in druge pomočnike je imela samo Zorkova. Živila, kot so bila moka, sladkor, olje, sol niso bila pakirana. Moka je bila shranjena v velikih predalih ali kredencah, od koder so jo jemali z lopatico in tehtali po kilogramih. Tudi začimbe je trgovka zavijala kupcem v papirnat škrnicelj. "Cukrčki" so bili v steklenih posodah. Do uvedbe blagajn so trgovci denar shranjevali v enem od predalov v pultu. Pomanjkanje in slaba založenost v trgovinah sta bila le za časa 2. svetovne vojne, ko so Nemci uvedli plačilo s karticami. Še huje pa je bilo po vojni, ko je državo zajela povojna kriza. Cene so bile napisane na predalih, večji del pa na cenikih na stenah. Kmetje so kupovali le najnujnejše, in sicer moko, sol in sladkor, saj so vse ostalo pridelali doma. Nekateri so si blago vzeli na kredit ali na kredo. Trgovci so si dolg zapisovali v dolžniško knjigo.

Trgovci so kupovali meso in jajca od kmetov, v zameno pa so dali njihovim otrokom med drugim tudi šolske potrebščine. Trgovci so bili med krajani zelo spoštovani. Seveda se je v trgovini pojavila tudi kakšna tatvina in takrat so poklicali žandarje iz Lenarta. Trgovine z mešanim blagom so uveljavile prodajo na up (kredo) po načelu dvojnega napisa (potrdilo pri trgovcu in kupcu) in z možnostjo odsluženja nakupljenega blaga z delom na trgovčevih posestvih. Kupci so bili v prodajalni postreženi ob vsakem času, tudi ponoči, ob prazniku in po nedeljski zgodnji maši.

V trgovini se je tudi pozdravljalo z "Dober dan" ali "Bog daj". Med nemško okupacijo pa se je pozdravljalo v nemščini. Po vojni so vse zasebne trgovine zaprli, blago pa je država zaplenila. Ena takih trgovin je bila tudi trgovina Ketiš na meji med Sv. Jurijem in Jakobskim Dolom,

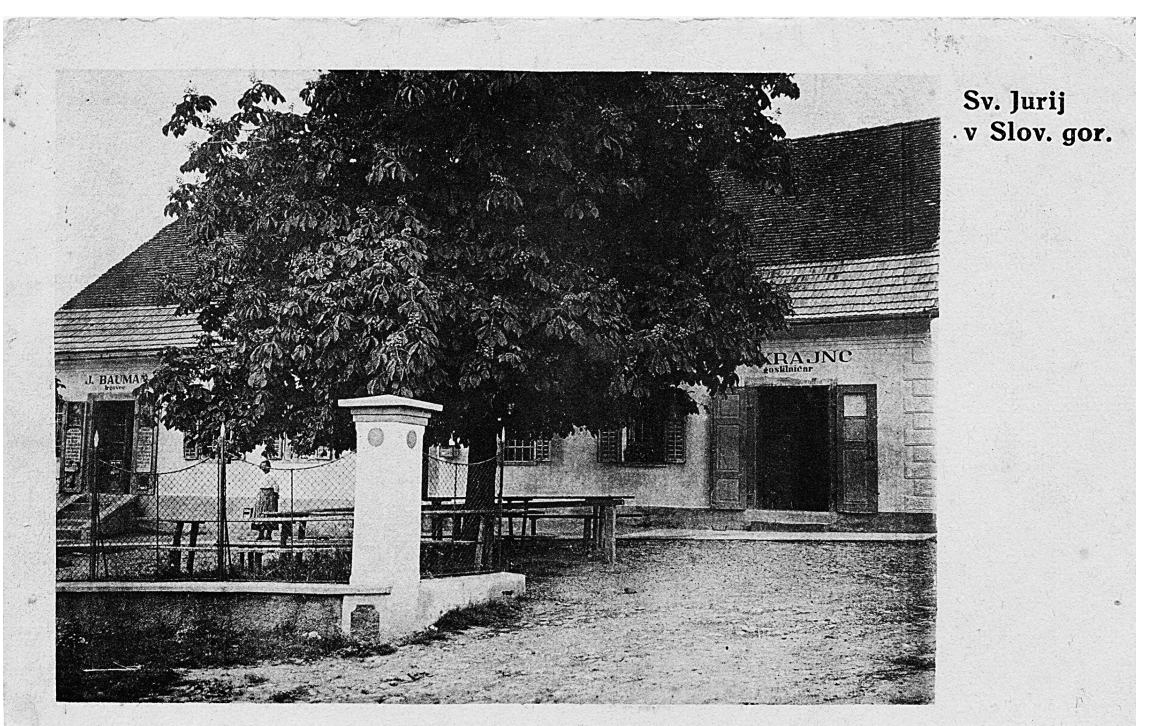

V Krajnčevi hiši je delovala Baumanova trgovina

kjer so okoliški kmetje radi kupovali. Tudi vse ostale trgovine so izgubile svoje premoženje. Ustanovilo se je trgovsko podjetje Mercator, ki je dobilo svoje prostore v nekdanji zasebni trgovini pri Cafovih.

Nekoč so prodajali določene prehrambene izdelke tudi po terenu in Alojz Peserl piše takole: "Nekega dne se pojavi na vratih pek z lepo pečenimi žemljicami in prestami. Svoje pekovske izdelke je nosil v košu kot rešetarji. Ob pogledu nanj so pritekli otroci in z dvignjenimi rokami prosili: "Mama, samo eno žemljo nam kupite." Z rokami so segali po njenem telesu, se oprijemali dolgega krila. Doma ni imela pribitega krajcarja. S solzami v očeh se je počasi pričela z otroki oddaljevati, obenem pa jih tolažiti: "Otroci, če mi boste kaj postorili, vam bom namesto žemljice za večerjo skuhala "nudelce". V hipu so se solze ustavile, porazgubili so se, postorili naročeno in zvečer jih je čakala obljubljena večerja, kakršne ni bilo vsak dan. Denarja za moko in še za marsikaj drugega ni bilo. To je le eden od primerov, ko si družina ni mogla privoščiti ničesar iz trgovine. Takih in podobnih družin je bilo veliko."[19]

Številne naše družine so večino prehrambenih izdelkov pridelale doma. Kupovali so trikrat na mesec, in sicer v Jurovskem Dolu, kamor so hodili peš. Največkrat so kupili sol in sladkor, pa še to zelo redko. Kupili so tudi riž, nekaj žemljic in kavo. Denarja za nakup ni bilo. Sol, sladkor, moko in še kaj so hranili v velikih vrečah. Zajemali so z zajemalko, dajali pa so v papirnate vrečke in vsak kupec je povedal, koliko kilogramov bi rad kupil. Največ so kupovali po en kilogram in s tem zelo varčevali. Kilogram soli je stal okoli 10 din, sladkor pa je bil še dražji. Ena žemljica je stala 2 din, "cukrčki", ki so jih kupili malokrat, so stali okoli 4 din. Od kave sta obstajali Proja in Frank, in še to so si privoščili le ob večjih praznikih.

Ob nedeljah so se zbirali v središču kraja

Med obema vojnama so bile v kraju tri gostilne, ki so bile zbirališče ljudi, zlasti ob nedeljah. Vaške gostilne so predstavljale tudi politično in kulturno shajališče naših ljudi. Ena izmed njih je bila Krajnčeva gostilna, v kateri je imelo svoj sedež tudi kulturno društvo Edinost. O tem smo že pisali. V gostilnah so stanovali učitelji, ki so poučevali na Osnovni šoli Sv. Jurij. H Krajncu so hodili na nedeljsko kosilo gospodje iz Maribora in Lenarta. Med njimi so bili advokati, politiki in učitelji. Med največjimi obiskovalci gostilne Krajnc je bil predsednik Slovenske ljudske stranke dr. Anton Korošec. V vaške gostilne so prihajali številni igralci in navduševali ljudi. V gostilnah so vadili tudi pevci in tamburaški zbor, ki je deloval po 2. svetovni vojni. V gostilni Krajnc so se pripravljali tudi na gledališke igre. V gostilni Caf so se med vojnama sestajala različna društva, Dekliška in Mladeniška zveza, gasilsko društvo in podobno.

[19] *Peserl, A., 1998: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba. 18.*

Prvi izletniki pred gostilno Krajnc

VI. Raziskovalna naloga: Od sveče do elektrike

V kraju vsako leto obujamo spomine na običaje iz preteklosti, predvsem je odmevna prireditev z naslovom Žetev. Odbor za ohranjanje kulturne dediščine in Turistično društvo Dediščina skrbita, da stik s preteklostjo ne bi izumrl. Zato smo se tudi mi lotili krajše raziskave, kako so nekoč želi, mlatili in kako so pridelali kruh, nekoč najpomembnejšo jed na podeželju. Danes videvamo moderne stanovanjske hiše, sodobno opremljena gospodarska poslopja z najnovejšo kmetijsko mehanizacijo. Hiše so opremljene s pralnimi, pomivalnimi in sušilnimi stroji. Starejši krajani kar ne morejo verjeti, kako velike spremembe so se zgodile v nekaj desetletjih. Kljub temu da so nekoč več časa potrebovali za svoje delo, se radi spominjajo časov, ko so peš kopali, peš kosili in ročno opravili marsikatero kmečko delo. Pravijo, da jih je združevala velika ljubezen do dela, druženja in navsezadnje tudi zabave. Radi se spominjajo žetve, ko se je včasih zbralo tudi do 20 ljudi in so ročno želi, delali snope in s cepcem mlatili žito. Posebno doživetje je bilo na hlevu, ko so moški žensko lutko "natlačili" s slamo ali obratno.

Raziskovali smo eno izmed najpomembnejših potreb človeštva, to je razsvetljava. S pomočjo informatorjev smo izvedeli, kako so uporabljali prva svetila, sveče in kasneje petrolejke.

Veliko gradiva smo zbrali, in sicer od prvih svečnikov do petrolejk, ki so jih uporabljali še v začetku 20. stoletja. Iz župnijske kronike in ustnih virov smo izvedeli, kako je potekala elektrifikacija v našem kraju.

Starejši krajani se spominjajo skupnih delovnih akcij, ki so bile

naporne, a po opravljenem delu so se tudi poveselili ter zapeli ljudske in narodne pesmi. Kmetje, ki so imeli veliko gozdov, so prispevali tudi drogove za napeljavo elektrike. Na podeželju se je veliko hrane pridelalo doma. Problem, ki se je dostikrat pojavil, je bil ta, kam shranjevati pridelano hrano. Toda ljudje so bili iznajdljivi, znali so izkoristiti svoje sposobnosti in tako so živila shranjevali v posebnih kaščah, ledenicah in slamnatih ter kasneje aluminijastih posodah. Tudi za osebno higieno je bilo potrebno poskrbeti, zato so si zelo zgodaj omislili vodnjake, ki so ena izmed posebnosti kulturne dediščine našega kraja. Za pranje perila so na večjih kmetijah uporabljali tudi mlake in ribnike. Prva čistilna sredstva so si izdelali kar doma.

Slabe higienske razmere na podeželju so botrovale tudi številnim boleznim v našem kraju. O tem priča spomenik kužnega znamenja v Partinju.

Tehnične spremembe v Sloveniji in po svetu so vplivale tudi na življenje naših ljudi. Veliko del je ostalo za njimi, veliko žuljev, bolezni in trpljenja. Ni jim žal za pretočen znoj, radi se spominjajo drugačnih časov. Pravijo, da jih mladi nikoli ne bodo razumeli.

Čas srpov in cepcev

V Jurovskem Dolu poteka vsako leto prireditev z naslovom Žetev, ki privabi v naš kraj veliko obiskovalcev. Starejši domačini jim pokažejo navade in običaje iz preteklosti - zanimivosti, kot so žetev, mlačev žita. Torej ves postopek do izdelave kruha.

Žetev je eno izmed opravil, ki se ga starejši zelo dobro spominjajo. S pomočjo vprašalnika smo pridobili zelo koristne informacije o žetvi in mlačvi nekoč. Starejši krajani so nam povedali, da je bil srp poglavitno žetveno orodje. Uporabljali so ga že v 19. stoletju. Srp je sestavljen iz lesenega ročaja in železnega polkroga ali srpa. Druga orodja so bila še kosa, grablje ali "kvatre" in posebne grablje, ki so jih uporabljali za strnišče in s katerimi so pograbili požeto njivo. Za koso je bil nujno potreben voder, brusni kamen. Kosec ga je imel v govejem rogu, ki ga je zataknil za pas. K žetvenemu orodju so spadali tudi klep (klepač), kladivo in koza za klepanje kose.

Večinoma so to orodje izdelovali domači kolarji ali sami gospodarji. Mali kmetje so dolgo časa uporabljali srp, večji pa so na koncu 19. stoletja že pričeli uporabljati koso. Pri žetvi so jim pomagali sosedje, hlapci, viničarji, majerji in tudi želarji. Z žetvijo so pričeli že zelo zgodaj, ko se je posušila rosa, vendar je moral kosec že do sončnega vzhoda sklepati koso.

Pri žetvi so bili potrebni trije ljudje: kosec, pobiralec in vezač. Kosci so bili vedno moški. Če je bil kosec izurjen, je pokosil na dan od 28 do 30 "statev" ali do 50 arov žitnih njiv. V stave so združevali več snopov, na zgornji strani stav so naredili klobuk, tako da so dva snopa prekrižali in ju na zgornji strani tudi zavezali. Pri zlaganju snopov je bila navada, da so izdelovali male in velike stave. Mala stava je imela dve steni, po tri snope in dve steni po štiri snope, torej skupno štirinajst snopov, petnajsti snop na vrhu je bil klobuk. Klasje so

upognili navzgor. Če je bilo deževno vreme, so po nekaj dneh takoj po žetvi zložili stave po 22 snopov.

"Teta je bila izvrstna žanjica, da je nobena pri žetvi ni prehitela, zato je vedno žela v prvi vrsti. Mlajši smo vezali snope, jih odnašali v vrste in postavljali iz njih stave, da bi se zrnje čim prej posušilo. Ker me je vsako delo zanimalo, sem večkrat poprijel tudi za srp in pomagal žeti. Delo mi je šlo kar od rok, rezanja "pantov" pa me je naučila teta.

Že po nekaj dnevih smo pšenico zvozili domov. Vozili smo z voli in velikim "lejtrnatim" vozom. Pšenico smo nalagali v "gümlo", poseben prostor, kjer se je mlatilo. Zlagati snope na voz ni bilo enostavno in kdor ni bil vešč tega dela, se mu je zgodilo, da so snopi popadali z voza. Na naložen voz smo dali žrd (leseni drog) in močno zvezali. Dva oz. trije moški so na ovinku voz pridržali z vilami, da se ne bi prevrnil."[20]

S požete njive so reveži pobirali klasje za hrano ali za kokoši. Za žetvijo je sledila mlačev. Poglavitno orodje je bil cepec. Sestavljen je bil iz daljšega ročaja in krajšega cepiča. Za izdelavo ročnika so navadno uporabljali lažji les (topol, brezo, jelšo ali jesen), za cepič pa trdi les (hrast, kostanj). Cepce so gospodarji sami izdelovali. Usnjene dele so kupovali na sejmih ali pri konjarjih. Ročnik je bil dolg približno 140 cm, cepič pa le 75 cm. Dela sta bila povezana z usnjenim kolobarjem, tako da je bil le-ta privezan k cepiču in ročniku z jermenčkom. Mlatili so vedno fantje in mlajši možje. Dober mlatič je moral s cepcem znati plesati, to pomeni preskakovati cepič na tleh, medtem ko je vedno hitreje vrtel pokonci postavljen ročnik. Mlačev s cepci je ponekod trajala tudi do 14 dni, predvsem pri kmetu z velikim posestvom. Na dan mlačve so vstali že ob prvem svitu, vpregli vole za poganjanje geplja, spojenega z železnim drogom, strojem za mlatenje. V samem stroju je bil vgrajen valju podoben boben z železnimi konicami, ki se je vrtel med statičnimi konicami nad njim. Pri mlačvi žita so statične konice dvignili, vstavili desko in primaknili klasje samo toliko, da se je ločilo zrno od slame, iz katere so kasneje izdelovali škope za prekrivanje strehe nad hlevom ali pa uporabljali za vezanje vinske trte v gorici. Za to delo je bilo potrebno najmanj 7 do 8 ljudi.

Vole za gepljem je vedno poganjal otrok, piše Alojz Peserl in nadaljuje: "Teta Zofka je prestrezala slamo, pod katero se je naredila 15 cm debela plast pšenice, jo podajala trosilcu z lesenimi vilami, ta še naslednjemu, ki je slamo dvigoval na skedenj. Zmlateno pšenico smo odstranili z velikimi grabljami. Na vrsto je prišlo sejanje z velikimi rešeti, imenovanimi "redusami". Leseni "bint" je ločeval zrnje od plevela."[21]

Nekateri manjši kmetje si niso mogli nabaviti geplja in so stroj poganjali ročno, na vsaki strani stroja sta stala po dva kmeta. To je bilo zares težko delo, pri katerem so kmetje vdihovali velike količine prahu.

Mlatilnice na bencinski pogon so se v naših krajih pojavile že med obema vojnama. Pri mlačvi z mlatilnico je bilo prisotnih od 10 do 15 delavcev. Eden ali dva sta nosila snope do mlatilnice, eden jih je metal nanjo, dva sta na mlatilnici snope odvezovala in jih podajala tistemu, ki jih je metal v mlatilnico. Eden je nosil zrnje, drugi je odnašal odpadlo slamo, naslednji je nosil pleve, štiri, pet ali celo šest delavcev pa je nosilo slamo do kope. Trije so slamo zlagali, ponekod so jo spravljali

Žetev pšenice s koso, ki so jo v naših krajih imenovali "ratiše"

Prireditev Žetev in prikaz mlačve na "gümli"

[20] *Peserl, A., 1993: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba. 47.*

kar na hlev. Za čiščenje slame so potrebovali "gümlansko" rešeto, zrnje s plevami je pri tem padlo na tla, zdrobljena slama in klasje pa sta ostala na rešetu. To so dali živini ali pa imeli za nastiljanje. Naslednja stopnja čiščenja je bilo vejanje. Zanj so potrebovali lesen vejnik, imenovan "bint", ki so ga že poznali od začetka druge polovice 19. stoletja.

Tudi žitne mere so poznali naši informatorji. Zaupali so nam, da so sprva poznali lesene škafe, v katere je šlo približno 60, 30 in 15 l pšenice. Kasneje so poznali "kebl", mersko enoto, ki je veljala 50 kg pšenice. Žito so shranjevali v lesenih zabojnikih ali "kištah" s prečniki, toda kasneje so jih preimenovali v kašče.

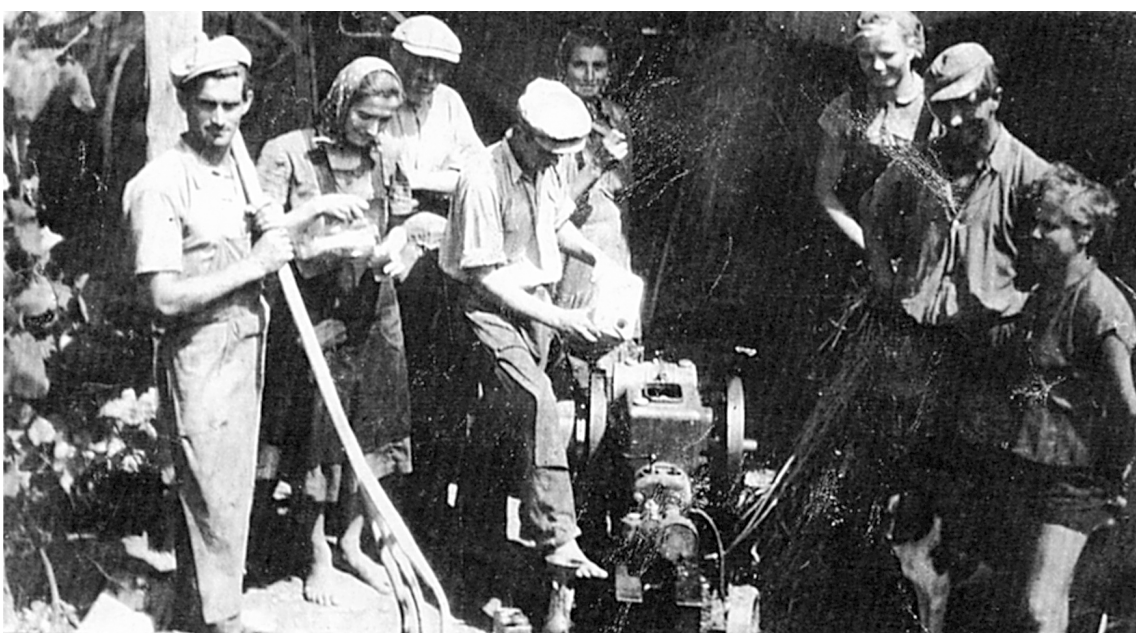

Stari način mlačve

Spravljanje sena je bilo zelo pogosto skupno opravilo

[21] *Peserl, A., 1993: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba. 47.*

Od sveče do elektrike

Pri kmečkih opravilih je bila izrednega pomena tudi razsvetljava. Kmečka dela so opravljali dolgo v noč. Pred svečami so si nekoč svetili s trskami (s hosto ali tanjšimi drvmi).

Sveča je bila nekoč pomembno svetilo. Sveče so izdelovali iz čebeljega voska in govejega loja. Sveča je bila stalna spremljevalka gospodinje ali gospodarja pri hiši, zato je velikokrat prišlo do požarov. Med vojnama so se pojavile petrolejke. Petrolejka je imela posodo za petrolej. Sestavljena je bila iz več delov. Gornji del je bil steklen, imela je tudi ogledalo in cilinder. Prižgala se je z vžigalico na stenj ("tahet"), ki je bil moker od petroleja. Petrolejke in petrolej so kupovali v trgovinah. Poleg petrolejk so si svetili še s karbidovkami. Prostor, ki je bil najbolj razsvetljen, je bila kuhinja, ker se je tam prebilo največ časa. Pri kmetih je bila pogosto razsvetljena "hiša", prostor, kjer so spali in kjer je bila peč. S petrolejkami je prišlo pogosto tudi do požarov. Zgodilo se je, da so ljudje od utrujenosti ob petrolejki zaspali in jo prevrnili. Pogosto so bili nerodni pri nalivanju petroleja v svetila.

Leta 1952 je deloval v Jurovskem Dolu odbor za elektrifikacijo, predsedoval mu je župnik Janko Rojht. Že pred letom 1952 so pobirali denar za elektriko. Toda dela niso šla po načrtu. Leta 1952 so napeljali po hišah električno instalacijo. S svojimi prispevki so krajani omogočili napeljavo tudi po cerkvi sv. Jurija, v župnišču in po gospodarskem poslopju. Odbor je skrbel za napeljavo daljnovoda iz Lenarta. Elektrogospodarstvo Jugoslavije je prispevalo 2 milijona dinarjev, okrog 2,5 milijona dinarjev pa so zbrali s pomočjo krajanov.

"Največji dogodek tega leta za jurjevsko župnijo je ta, da smo v januarju ob blagi zimi, majhnemu snegu napeljali daljnovod v transformatorsko postajo, ki smo si jo postavili že v preteklem letu in tako je elektrika zasvetila v hiši Božji - v cerkvi, potem pa v ostalih hišah. Slovesno otvoritev smo opravili v nedeljo, 1. februarja, s kulturnim programom in govorom predsednika v dvorani, potem pa s prosto zabavo. Še to leto so dobili električno razsvetljavo po stranskih vejah nekateri ostali kraji naše fare: najprej Varda in Partinje, Jurjevski Dol in Gasteraj. "[22]

Greli smo se na peči

Nekoč so bile zime še bolj ostre kot danes. Greli so se povsem drugače, ponavadi v kuhinji, torej tam, kjer se je kuhalo. V začetku 20. stoletja so se pojavile kalnate peči. Služile so za peko kruha in tudi za gretje.

Bili smo na obisku na Vardi in spoznali staro hišo, v kateri je tudi krušna peč. V kotu stoji preprosto narejena miza, za njo sta dve na steno naslonjeni in zelo težki klopi. V taki sobi stoji tudi velika, podolgovata peč iz gline. Zgoraj je ravna, spredaj ima ognjišče in okrog njega masivne klopi, na katerih so pozimi spali otroci. V peči in pred njo so pekli in kuhali. Kot smo že omenili, so si nekoč svetili s trskami, zato so bile stene v izbi do polovice črne, kajti peč nima dimnika in dim

mora skozi majhno luknjo nad pročelnima oknoma. Kasneje so peč premestili v kuhinjo in soba je postala prosta dima, bela, toda mrzla. Uveljavljati so se začele peči iz "kahel" (velikih ploščic). V sobo so torej namestili visoko in ozko kalnato peč, jo kurili iz kuhinje, z njo greli sobo in na njej redko tudi kuhali. Kuhinjska peč je največkrat stala ob sobni steni in bila obrnjena proti vratom. Kalnato peč so postavili na sredino sobe in obe ognjišči povezali. V kotu je največkrat stal majhen zapečnjak, stopnica na peč, kjer so nekoč spali otroci in starci. Kasneje so tam sušili bučnice, kašo, moko in kisali mleko. Ker se je dim, ki je prihajal iz peči in ognjišča, dvigal pod strop ali se razlezel po kuhinji, so ga nad "jestijem" zajeli z velbom - obokom in ga skozi lino po cevi ali "roru" nad vežnimi vrati usmerili na dvorišče. "Ror" so zbili iz desk in ga nastavili na lino. Segal je do roba strehe in imel obliko korita. Spodaj je bil širok kot vrata. Z "rorom" so preprečili, da bi se dim razlezel po podstrešju in zasmradil kamro. Z njim so tudi zmanjšali nevarnost požarov.

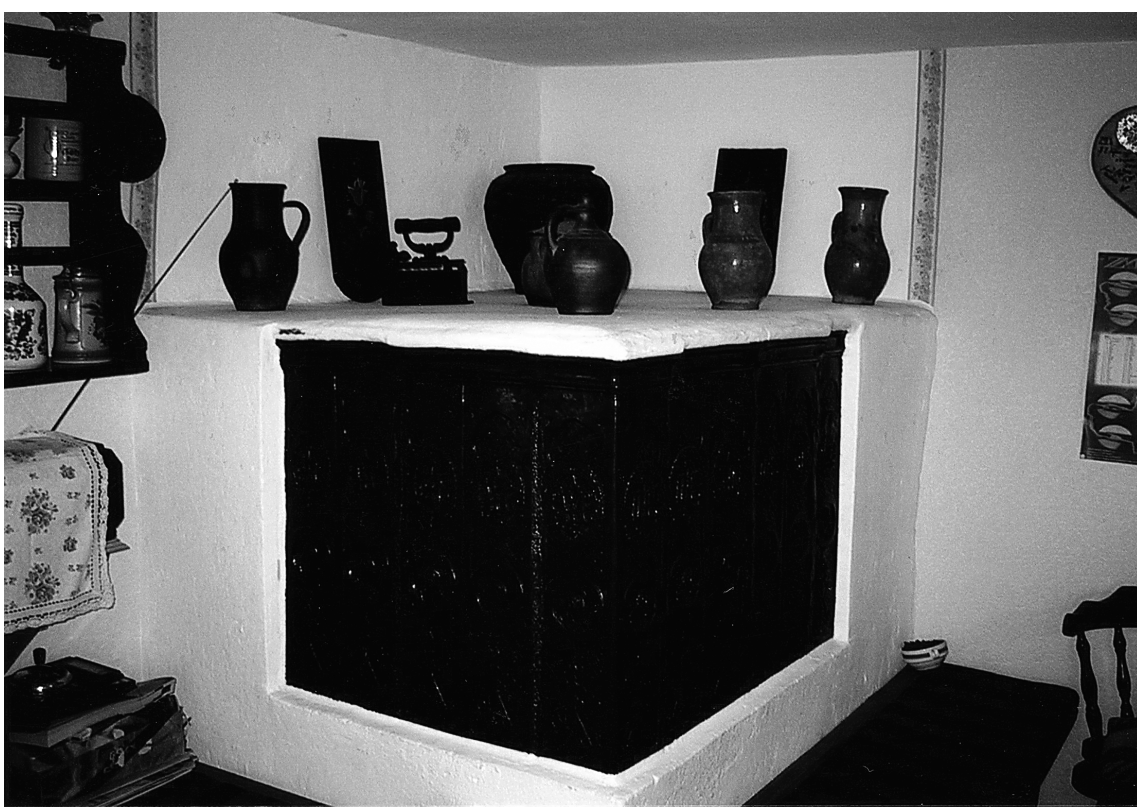

Greli so se na krušnih pečeh

Stanovanjska in osebna higiena v našem kraju

Ob hiši sta bila večkrat mlaka ali ribnik, ki so ju uporabljali za pranje, namakanje, napajanje živine in tudi za čiščenje. Za pitno vodo so kasneje uporabljali vodnjake, ki so bili v sklopu hiše. Še danes so

[22] *Župnijska kronika, 1952. 485.*

nekateri ohranjeni in stojijo preprosto tam, kjer je voda, pa četudi na vrhu hriba. Globoki so bili okrog 30 m in več. Tehnika zajemanja vode je bila preprosta. Kolo je gnalo vreteno, ki je navijalo vrv, na kateri je viselo vedro. Notranjost vodnjakov je bila vselej obzidana s kamnom, zunaj pa so bili vodnjaki leseni.

"V sušnih letih je običajno primanjkovalo vode v studencu. Ponjo smo morali k sosedovim v dolino. Pisali so se Muršec. Pri hiši je bilo več otrok: Tunika, Franček, Joža, Malika, Hanek in Anica, ki mi je največkrat pomagala dvigniti škaf vode na glavo, pri tem pa dejala: "Lej, lej, da ne boš prinesel domov samo pol škafa!" Ta Anica mi je bila še posebej pri srcu. V njenem nasmehu sem občutil toliko človeške topline in lepote. Vse vode nisem nikoli prinesel domov. Pri nerodnih korakih je pljusknila čez rob, pomočila obraz ali pa stekla za vrat. Zaradi dolge poti v hrib in bolečin v vratu ter glavi sem že na stopnicah vreščal: "Sem že doma!" Nemudoma so mi priskočili na pomoč, sneli škaf z glave in se mojemu vpitju smejali."[23]

Za pranje perila in za umivanje so pogosto uporabljali doma pripravljeno milo. Kako so nekoč pripravljali mila? Potrebovali so maščobo (3 kg loja), lužni kamen, mehko vodo in lug iz bukovega pepela. Presejan pepel bukovih drv so poparili in pustili čez noč. Kasneje so dodali tudi pralni prašek in lužni kamen. Vodo in lug so kuhali. Vse to je moralo vreti. Med kuhanjem se je mešalo, na koncu sta se dodala še terpentin in pralni prašek. Ko se je milo sluzasto vleklo, so ga nalili v posodo. Drugi dan so ga zrezali na primerno velike kose in ga sušili na zračnem prostoru. Ena od sestavin je bila tudi iz čebeljega voska in odpadne masti ter kosti. Naši informatorji so nam povedali, kako so pripravljali milo iz odpadne masti: "Odpadno mast smo kuhali tako dolgo, da je nastala zgoščena kaša, odlili smo odvečno vodo in zmes vlili v pripravljene "plehe" ali pekače. Ko se je masa strdila, smo jo narezali na koščke."

Pranje perila je bilo nekoč eno od zelo pomembnih opravil vsake kmečke gospodinje. Gospodinje so prale v potokih, ob ribnikih in jezerih. Pri nas so prale enkrat na teden. Skupaj so se odločile, ali bodo šle k potoku ali ribniku. Perice so bile na našem območju le tiste, ki so prale za bogatejše kmete. To so bile ponavadi žene ali hčere viničarjev. Prale so v čebru. Perilo so en dan pustile v čebru, naslednji dan so na perilo nasule pepel, čezenj pa polile vrelo vodo. Tako je nastal lug. Vodo so nalivale tako dolgo, dokler čeber ni bil poln. Prežehtano perilo so potem namilile in zmencale. Po beljenju je sledilo pranje ob potoku. Pri pranju so si pomagale z ribežem, prav tako s plohom iz hrastovega lesa in kolom, ob katerega so ovijale rjuhe in druge velike kose perila. Perilo so ponavadi prekuhavale v kotlu in ga sušile na prostem, drugače pa na podstrešjih in v kuhinjah. Za kuhanje perila je bil najboljši lug.

Posoda se je redno pomivala v dveh lesenih posodah. Posodi sta se imenovali škafica in škaf. V škafici je bila mrzla voda, v škafu pa topla. Posodo so pomivali z navadno cunjo in pepelom. Vodo so nosili iz dolin z vedrom iz studenca, kjer je bil tudi izvir. Hišo so čistili vsak teden. Enkrat letno se je hiša tudi pobelila. Ker so bila tla ilovnata, se niso

[23] *Peserl, A., 1993: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba. 37.*

dala pometati ali ribati, na tleh se je nabralo veliko prahu. Zdravje je bilo zelo ogroženo. Lesena tla so se ribala s sirkovo krtačo. Narejena je bila iz rastline, imenovane sirek, ki zraste približno tako visoko kot koruza. S sirkovo krtačo so krtačili ali "štriglali" živino.
Hišo so "generalno" sčistili pred veliko nočjo, vsako soboto pa so ribali tla. Redno so skrbeli za osebno higieno. Poleti so se velikokrat umivali v Globovnici, Velki in Partinjskem potoku, ob mrzlih dnevih pa v lavorju, občasno tudi v leseni kadi. Prvi pralni stroj so dobili okrog leta 1963. Prašek, ki so ga uporabljali, pa je bil Zlatorogov. Živino so napajali iz veder, vodo za napajanje pa so zajemali iz mlak. Včasih so se tudi kopali, predvsem poleti, in sicer v potoku Velka. Stranišča so bila nekoč 10 do 15 m oddaljena od hiše. Pogosto so bila ob hlevih in drvarnicah. Prvi vodovod so dobili okrog leta 1972.

Zaradi slabih higienskih razmer so se po stanovanjih množile bolhe. Ker so se razvijale po smeteh, so morali vse kote stanovanja redno in temeljito čistiti. Uporabljali so lizolovo ali galunovo raztopino. Zelo dobro sredstvo je bil bolhač. Otepali so se jih tudi z žveplanjem, medtem pa so morala biti vrata in okna zaprta. Žveplo so dali v pločevinasto posodo, jo nekoliko polili z gorilnim špiritom in prižgali. Velikokrat so gospodinje nosile posteljnino na sonce, ker je le-to bolhe uničilo. Posebna nevšečnost so bile muhe, ki so se razmnožile zaradi bližine hleva in hlevskega gnoja. Še posebej veliko jih je bilo v poletnem času. Uničevali so jih z muholovcem ali pa z vabo - v stekleno posodo so natočili vodo, okrog pa posipali sladkor, ki je privabljal mrčes. Ujele so se v past in utonile.

Bolezni so bile pogoste

V času med obema vojnama so le redke hiše imele stranišča. Bila pa so ob hlevu, imenovala so se poljska stranišča. To je tudi eden izmed vzrokov za številne bolezni v našem kraju.

Naši informatorji se spominjajo številnih bolezni, za katerimi so bolehali sami ali pa njihovi svojci. Nevarna nalezljiva bolezen je bila davica, imenovana otroška kuga. Vzroki zanjo so bila vlažna tla v vlažnih, slabo zračenih in nečistih stanovanjih. Bolezen je napadala manjše otroke in se prenašala s slino. Bolnika sta "napadli" vročina in mrzlica. Kasneje so se pri bolezni pojavili še glavobol, utrujenost in težko požiranje. Bolezen je spremljala žeja. Številni otroci so umrli, če jim pomoč ni bila nudena pravočasno. Ob koncu 19. stoletja so že iznašli cepivo. Uporaba je bila najbolj učinkovita takrat, če je zdravnik cepil bolnika že prvi ali drugi dan.

S slabimi higienskimi razmerami je bila povezana tudi bolezen, imenovana tifus ali legar. Ta je bila tesno povezana s slabo kanalizacijo in neustrezno preskrbo z vodo. Tifus je spadal med nalezljive črevesne bolezni. Imenovali so ga tudi vročinska bolezen, saj je prihajalo v času bolezni do visoke temperature, ki je lahko trajala več tednov. Včasih sploh ni bilo potrebno, da je zdrav človek prišel v stik s predmeti, ki jih je uporabljal že oboleli. Ljudje so vozili gnoj na polje, vrtove, gospodinje so pogosto zalivale solato z gnojnico, potem pa so jo prodajale na tržnici. Okužili so se tudi z vodo, ki je bila okužena z

Kužno znamenje v Partinju iz leta 1676

gnojnico, bacile so prenašale muhe. Bolnika so včasih osamili v posebni sobi, ki so jo zračili in razkuževali posteljnino ter osebno perilo. Bolniki so pili čaj in jedli redko riževo juho, za moč tudi mlečni zdrob in po sedmih dneh še meso. Na podeželju so še posebej bolehali za jetiko. To je bila bolezen revnih slojev, ki so živeli v slabih higienskih razmerah. Živeli so v izredno majhnih in vlažnih temačnih hišah. Bolezen je napadla pljuča, kosti, črevesje, spolne organe in kožo. Umirali so tudi dojenčki, in sicer zaradi slabe prehrane. Starši so pogosto otroka zjutraj zaprli v borno viničarsko hišo in se vračali domov pozno ponoči, ko je bil dojenček že ves obnemogel od jokanja in lakote. Zdravili so jih predvsem domači ljudski vrači (tako so jim pravili) ali domači ranocelniki. Skozi stoletja so naš kraj spremljale tegobe in težave.

Iz župnijske kronike za leto 1894 izvemo, da je v mesecu januarju razsajala davica, zato so pri Lenartu prenehali s poukom. Ta nevarna bolezen se je širila zlasti v vlažnih in nečistih stanovanjih. Ker je bilo na območju našega kraja veliko viničarskih družin, je bolezen zašla tudi mednje, zlasti pa med predšolske otroke. V župnijski kroniki za leto 1907 smo prebrali, da jih je veliko umrlo za davico. Po pripovedovanju starejših ljudi pa smo izvedeli, da je ta bolezen pomorila cele družine, še posebej v primerih, če ni bilo poskrbljeno za pravočasno cepljenje.

Tudi osnovna oprema v hiši se je spreminjala

Opremo, ki so jo uporabljali nekoč, smo lahko spoznali iz zapuščinskega inventarja. Pojavljajo se naslednji predmeti: ogledala, slike, ure, svetila (laterne, svečniki - svetila na pritrjenih ročicah, leščerbe). Svetila so bila iz pločevine, jekla in stekla. Kot zapuščina se pojavljajo še kolovrati, in sicer v hišah, kjer se je predlo.

Le premožni kmetje so imeli kot osnovno opremo v hiši tudi omaro in predalnike. Značilni so bili postelnjaki iz začetka 19. stoletja. V tistem času so spali kar na slamnjačah, slami, klopeh, peči ali na tleh. Kasneje se je pojavila postelja iz mehkega lesa (le-to so uporabljali viničarji in želarji). Bogati kmetje so si privoščili postelje iz trdega lesa. V zapuščinah so navedene tudi rjuhe, koce, zglavniki, pernice, pregrinjala in žimnice.

Na vasi so se uporabljali tudi stoli, ki so bili opremljeni samo z naslonjali. Tako so pogosto jedli na klopeh, ob pečeh, ognjiščih in skrinjah. Mize so bile redke.

V začetku 19. stoletja so na našem območju uporabljali kot jedilni pribor lesene žlice. Jedli so iz lesenih skled, kasneje že iz lončenih skled, najpogosteje narejenih iz bele gline. Kasneje so le za praznično rabo uporabljali tudi lesene in glinene krožnike. Kot pivsko posodo so uporabljali čutaro, leseno steklenico. Ohranile so se tudi nečke, ki so jih uporabljali za pripravo krušnega testa, pogosto so v njih umivali tudi dojenčke. Za kruh so se uporabljale košare, ki so bile narejene iz slame. Kot smo že omenili, so nekoč veliko izdelkov naredili kar doma.

"Z izdelovanjem platna se je oče ukvarjal le v zimskem ali deževnem času. Predmete iz lesa je naredil prav mojstrsko. To, kar so njegove oči videle, so roke potem izdelale: grablje, vile, ratišče (ratiše) za kose, sode, škafe, škafice za pomivanje posode (gšira) itd. Celo ostrešja za hiše je znal narediti. Za podobne obrtnike je bil to edini izhod iz viničarskega življenja."[24]

Ko še ni bilo hladilnikov

Mesnica pri Sv. Juriju je obratovala že pred 1. svetovno vojno in je bila last gostilničarja Krajnca, ki je nekaj časa sam klal, razkosaval in prodajal meso, kasneje pa je zaposlil mesarje. V mesnici je bilo meso obešeno na klinih na tramu, kjer se je meso prodajalo. Kasneje pa so tam postavili pult. Meso so shranjevali v hladilnici (ledenici), ki so jo naredili v gozdu ali v bližini ribnika, od koder so dobivali led.

Informatorji so nam povedali: "Hrano smo sprva shranjevali v shrambi, ki je bila navadno na severni strani. Meso smo shranjevali v zaseki v lesenih "kiblah". Zaseko so pri nas delali različno. Nekateri so "špeh" sušili, drugi pekli. Mleko ter ostale mlečne izdelke smo shranjevali v shrambi na hladnem in v kleti." Shramba je bila prostor, v katerem je bilo veliko polic. Na tleh so stale lesene "kible", na strop pa je bil pritrjen krušnik. V njem so shranjevali kruh, ki so ga pekli enkrat ali dvakrat tedensko. V gospodinjstvu so bili zelo pomembni "dukli", ki so jih uporabljali za kisanje mleka. Z njega se je pobrala smetana, iz preostalega mleka pa so napravili sir. Kasneje so se že uporabljale hladilne omare, ki so izgledale kot hladilniki. V zgornjem delu so imele manjši prostor, v katerem so zmrzovali le določeno hrano.

Posebnost naših krajev je bila črna kuhinja. Ob strani je stal kotel, kjer se je kuhalo za svinje. V črni kuhinji so bili še zidani štedilnik, prostor za posodo, na steni pa je bil obešen sklednik za lončene posode. Pod štedilnikom je bila odprtina, kamor so shranjevali drva. V kuhinji je bila tudi dimnica, kjer so "zelhali" ali prekajevali meso. Stene in strop so bili črni zaradi dima.

Zaključne misli mentorja

Veliko dela je vloženega v raziskavo domačega kraja. Upam, da bodo naslednje generacije spoštovale naše delo in nadaljevale s projekti. Ob koncu pa naj dodamo še nekaj mnenj naših mladih raziskovalcev.

ANDREJ SENEKOVIČ, UČENEC 8.A RAZREDA

Na naši šoli že vrsto let deluje zgodovinski krožek, ki ga obiskujem že dve leti. V njem sem izvedel, kako so nekoč živeli naši predniki. Tudi letos sem se odločil, da bom aktivno sodeloval. Letos smo člani krožka dobili nalogo, da od svojih starih staršev poizvemo, kako so nekoč živeli brez elektrike in kako je potekala prva napeljava električnega toka v naših krajih. O tem in še marsičem drugem sem povprašal svojo babico. Izvedel sem veliko stvari. Bilo je prav zanimivo klepetati z njo, saj mi je povedala mnogo stvari o tehničnih spremembah v kraju. Znala me je napotiti tudi h komu drugemu, kjer sem dobil na določeno vprašanje še boljši odgovor. Ob koncu sem izredno zadovoljen, ker sem spoznal, kakšen pomemben vir so naše babice in dedki. Prav z njihovo pomočjo čut za ohranjanje kulturne dediščine ne bo nikoli izumrl.

Čas, v katerem živimo, je drugačen od tistega, v katerem so živeli naši dedje. Vesel sem, da spoznavam to razliko in da znam ceniti napredek civilizacije. Delček k temu so prispevali starši in stari starši, pa tudi moj prispevek k raziskovalni nalogi je pomemben.

EVA ŠKRLEC, UČENKA 8.A RAZREDA

Že na začetku šolskega leta nam je učiteljica Milena Kokol posredovala podatke o novi raziskovalni nalogi. Kar nekaj učencev se je odločilo sodelovati, saj smo že prejšnje šolsko leto sodelovali, se zabavali in se seveda marsikaj naučili.

Poleg učiteljice in drugih sošolcev, s katerimi smo si izmenjavali podatke, sem povprašala o elektriki in razsvetljavi Albino Senekovič. Ko sem poslušala njeno doživeto pripovedovanje, sem si ustvarila sliko, kako je bilo brez elektrike, brez luči. Najin pogovor je trajal kar nekaj časa in bilo jo je zanimivo poslušati. Vse podatke smo kasneje doma in v šoli še analizirali ter jih uredili. Menim, da so takšne in podobne raziskovalne naloge poučne, saj izvemo stvari, ki še niso bile zapisane.

V današnjem modernem življenju se vse manj otrok in najstnikov zanima za način življenja pred leti. Ampak moramo se zavedati, da smo tudi mi del naše zgodovine.

[24] *Peserl, A., 1993: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba. 36.*

LITERATURA IN VIRI:

- Bogataj, J., 1989: Domače obrti na Slovenskem. Ljubljana.
- Članek ob 30-letnici lenarške ambulante, 1986.
- Domače novice od leta 1961 - 1965. Arhiv Matična knjižnica Lenart.
- Etnografija Pomurja, 1997. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Jurovski Dol - Kulturna dediščina, 1995. OŠ Sv. Jurij.
- Lapajne, I., 1884: Politična in kulturna zgodovina štajerskih Slovencev. Ljubljana.
- Melik, A., 1953: Mlini na Slovenskem. V: Geografski vestnik, št. 25.
- Muzej na prostem, etnološka delavnica študentov v Račjem dvoru, 1996.
- Pčeljnikov, A., 1910: Za vsak dan univerzalni informativni priročnik za ženski svet. Maribor: Tiskarna sv. Cirila.
- Pertl, E., 1969: Zdravstvo med Muro in Dravo. Maribor: Založba Obzorja. 516 - 589.
- Peserl, A., 1993: Kronika družine Črnčec. Lenart: Samozaložba.
- Zbornik Občine Lenart, 2000.
- Župnijska kronika od leta 1891 - 1940 in arhiv župnišča Sv. Jurij.

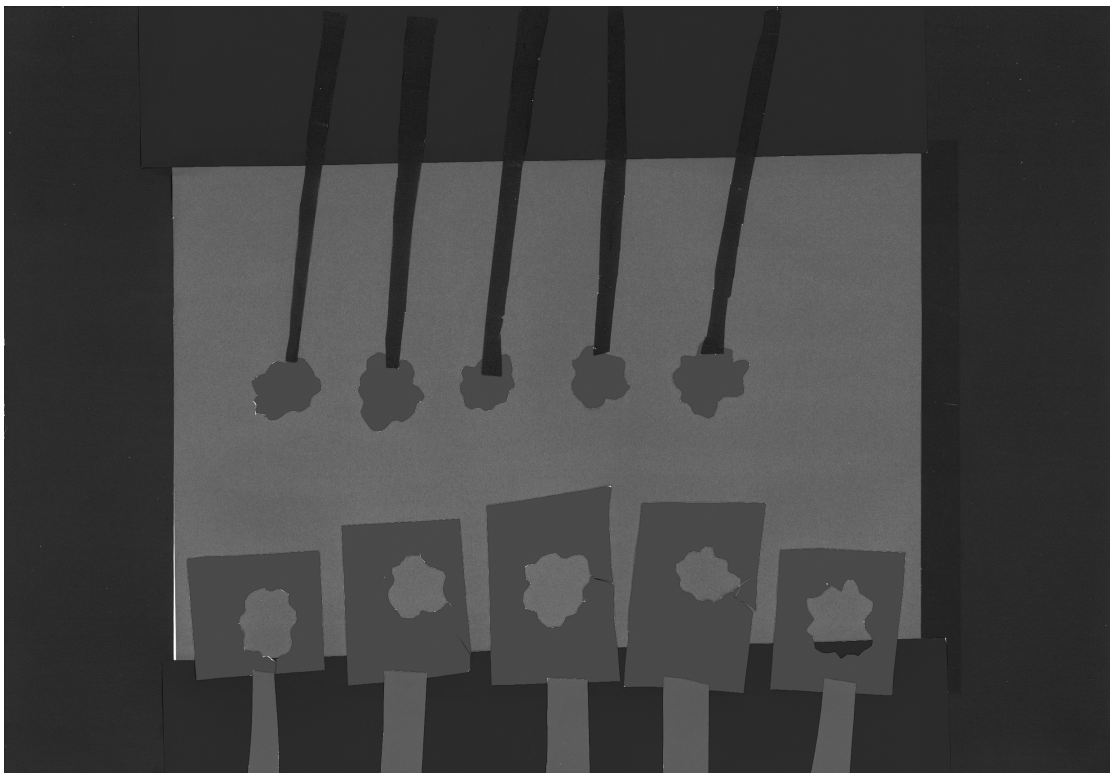

TULIPANI, kolaž
Primož Kurnik, 6. razred, oktober 2002

MIRKO ŽMAVC, VLASTA KAVRAN, STANISLAV SENEKOVIČ

JOŽE HUDALES
UČITELJ, PISATELJ, KIPAR IN SLIKAR

Uvod

Jože Hudales je bil rojen 6.aprila 1937 v Celju. Mati in oče sta bila učitelja v Žagi na Tolminskem, od koder sta bila po 1. svetovni vojni pregnana. V letu 1958 je Jože Hudales zaključil učiteljišče v Mariboru. Prvo delovno mesto je dobil na osnovni šoli na Prevaljah. Nato je poučeval na osnovni šoli v Šmarju na Primorskem. V letu 1965 se je zaposlil na osnovni šoli v Jurovskem Dolu, kjer je poučeval do upokojitve. V letu 1997 je po krajši bolezni umrl, pokopan je na pokopališču na Pobrežju v Mariboru.

Za svoje dolgoletno delo v pedagoškem poklicu je tik pred odhodom v pokoj dobil visoka priznanja. Ob pedagoškem delu je ves svoj prosti čas posvečal umetniškemu ustvarjanju. Njegov material, ki ga je najbolj cenil, je bil kamen. Znal mu je vdihniti dušo in iz njega povleči vse izrazne možnosti. Ukvarjal se je tudi s slikarstvom. Svoja dela je predstavljal na številnih razstavah v evropskih kulturnih prestolnicah.

Najbolj odmevno pa je bilo njegovo ustvarjanje na literarnem področju. Že kot dijak je sodeloval s prispevki v številnih revijah. Ob stoletnici rojstva Rudolfa Maistra je izdal svoj prvi roman Orel z razprtimi krili (1974), posvečen borcu za severno mejo. V letu 1981 je sledil drugi roman General, v katerem opisuje prelomne dogodke v letu 1918 in 1919 v severovzhodni Sloveniji. Jože Hudales je dal dragocen prispevek k poznavanju Maistrove osebnosti in prelomnih dogodkov ob koncu 1. svetovne vojne.

Rojstna hiša Jožeta Hudalesa v Šmartnem ob Paki

STANISLAV SENEKOVIČ

Življenjska pot Jožeta Hudalesa

Jože Hudales je bil rojen 6.aprila 1937 v Celju. Bil je četrti otrok v učiteljski družini. Oče Oskar in mati Hedvika sta poučevala na osnovni šoli v Šmartnem ob Paki. Jože je odraščal s starejšim bratom Oskarjem in sestrama Drago ter Zoro.

Oče Oskar je bil rojen leta 1905 v Žagi na Tolminskem. Leta 1915 se je morala družina umakniti pred viharjem soške fronte v Maribor. Sprva je Oskar poučeval v Kapli na Kozjaku in nato v Šmartnem ob Paki, od koder so nacisti družino izselili v Srbijo. Bil je priznan pedagoški strokovnjak in ploden mladinski pisatelj. Napisal je več kot petdeset mladinskih del, med najbolj znanimi so: Mladost med knjigami, Knjige so gorele, Križar Lenart, Postelja gospoda Fibriha, Zgodbe o bombažu, Pohorske pravljice, Med vulkani in atoli ter Gmajna.

V času izgnanstva se je v Užicah vključil v osvobodilni boj in vodil partizansko tiskarno v Užiški republiki. Jože se je živo spominjal medvojnih dni. Spomine na tista leta je pogosto pripovedoval pri urah zgodovine v osmih razredih, kamor so ga povabili kot gosta. V pripovedovanjih je posebej poudarjal ljubezen do domovine in vero v dobroto ljudi.

Družina se je vključila v osvobodilni boj že jeseni 1941. leta. Oče Oskar je vodil partizansko tiskarno v Užicah, mati pa je bila prevajalka pri glavnem štabu partizanske vojske. Ob zlomu Užiške republike je oče

Oskar, Hedvika in Jože Hudales (Bor 1943)

naložil na vozove tiskarno in družino ter skušal vse prepeljati na osvobojeno ozemlje v Bosno. Zaradi nemške obkolitve so morali pobegniti na Zlatibor, kjer so se ilegalno nastanili v pastirski koči. V obkolitvi, ki so jo izvršili Nemci, je padlo precej partizanov, zajeli pa so tudi družino Hudalesovih.

Življenje na gori je bilo težko, saj so dobivali hrano le od revnih domačinov. V naslednjih letih se je družina ilegalno selila iz kraja v kraj po Srbiji. Oče in mati sta aktivno sodelovala v partizanskem osvobodilnem boju. Po vojni je bil oče zaposlen v Zveznem ministrstvu za prosveto v Beogradu, nakar je bil do upokojitve generalni inšpektor za osnovne šole v Sloveniji.

Junija 1945 se je družina vrnila iz izgnanstva v Maribor, kjer so otroci nadaljevali šolanje. Jože je z enoletno zamudo (vojna) začel obiskovati osnovno šolo, šolanje je nadaljeval na nižji gimnaziji in nato na učiteljišču. V letu 1958 je opravil zaključni izpit.

Njegovo prvo delovno mesto je bilo na osnovni šoli na Prevaljah, kjer je poučeval dve leti. Tam se je srečeval s pisateljem Leopoldom Suhodolčanom in profesorjem Stankom Kotnikom, ki je prav v tistem času osnoval Bralno značko. Ravnatelj Leopold Suhodolčan je zapisal, da je Jože dosegal vidne uspehe pri slovenskem jeziku, saj je pri učencih gojil izvirnost in domiselnost ter jih tako čustveno bogatil. Posebno pozornost je posvečal likovnemu izražanju učencev; vsako leto je pripravil razstavo njihovih izdelkov. Na Prevaljah je Jože Hudales sodeloval v dramski skupini, pisal je že za revijo Mlada pota.

V šolskem letu 1959/60 se je zaposlil v dijaškem domu v Kopru in istega leta sprejel delovno mesto učitelja na osnovni šoli v Šmarju, na podružnični šoli Koštabona. V naslednjem letu je bil premeščen na matično šolo v Šmarje. Nato je poučeval v Gračišču, in sicer na podružnični šoli Pregara v slovenski Istri. Zaradi pomanjkanja učiteljev je poučeval dva razreda dopoldan in dva razreda popoldan (kombinirani pouk). V letu 1964 se je poročil z učiteljico Antonijo Bole, ki je v tistem letu začela službovati na osnovni šoli v Šmarju, naslednje leto pa je poučevala v šoli v Gradinu. Tam sta si uredila tudi manjše stanovanje. Življenje v malem kraju je bilo težko. V letu 1965 se jima je rodil sin Iztok. Šolske oblasti sta zaprosila za premestitev in želja se jima je uresničila že naslednje leto. V začetku septembra 1965 sta dobila zaposlitev na osnovni šoli v Jurovskem Dolu in tudi primerno stanovanje. Uredila sta si dom v novozgrajenem učiteljskem bloku. V letu 1968 se jima je rodila hči Sabrina in naslednje leto sin Jadran.

Pedagoško in drugo delo Jožeta Hudalesa

Jože Hudales je posvečal veliko pozornost svojemu pedagoškemu delu. Ozke šablone so ga vedno utesnjevale. Neprestano je iskal nove poti in učinkovite metode. Številne metode dela, ki so danes postale splošne učno-vzgojne metode, je Jože Hudales razvijal že pred desetletji. Posebej se je posvečal psihološki analizi učencev pred reševanjem njihovih učnih in vzgojnih težav. Vse ugotovitve je skrbno

zapisoval in zbiral ter jih analiziral skupaj s starši. Sodelavci in starši so bili presenečeni nad tako natančnim poznavanjem osebnosti učencev. Posvečal se je tudi krepitvi raziskovalne vneme in vedoželjnosti pri učencih. Prepričan je bil, da lahko učenec s pomočjo eksperimenta spozna procese v naravi in tehniki. Dosežke raziskav je predstavljal na razstavah v oddelku in na šolskih razstavah. Nekajkrat je na to temo pripravil tudi vzorne nastope in predstavitve. Zadnja predstavitev takšnega dela je bila za študijsko skupino leta 1994. Na tej predstavitvi so mu s strani Zavoda za šolstvo izrekli priznanja za njegovo pedagoško delo.

Dosegel je visoko dovršenost pri opisnih ocenah napredovanja učencev. Že pred 25. leti je pričel s pisanjem opisnih ocen napredovanj učencev. V tistem času je bila to posebnost, danes je to postala stalna praksa. Starši otrok, ki jih je poučeval, se radi spominjajo njegovih roditeljskih sestankov, na katerih so že pred dvajsetimi leti dobivali izredno poglobljeno opisno oceno svojega otroka.

Pri svojem delu je namenjal velik poudarek slovenskemu jeziku, ki ga je negoval in ljubil; ljubezen do jezika pa je znal neprisiljeno prenašati na svoje učence. Njihova dela je pogosto razstavljal in vezal v zbirke ali objavljal v šolskih glasilih in časopisih.

V Jurovskem Dolu je v času službovanja poučeval blizu tisoč otrok in s tem zapustil našemu kraju neizbrisen pečat. Svoje obsežno znanje iz likovne in kiparske umetnosti je prenašal na učence. V njih je iskal in prebujal umetniška nagnjenja. Dela učencev je razstavljal in pošiljal na številna tekmovanja. V Jurovskem Dolu je poučeval tri generacije otrok in je ostal pri ljudeh v spominu kot odličen pedagog, kulturni delavec in umetnik.

Učenci 4.razreda z razrednikom Jožetom Hudalesom leta 1976

Naslednja dejavnost, ki se ji je odmevno posvečal, je bilo področje šolskih zadrug. Znotraj tega pa predvsem odnosom pri vodenju in delu v zadrugah. Vrsto let je pripravljal srečanja mladih zadružnikov iz šol bližnje in daljne okolice. Takšna srečanja so postala v Jurovskem Dolu tradicionalna.

V Jurovskem Dolu se je Jože udejstvoval v krajevnem kulturnem in političnem življenju. V kraju je vodil mladinsko športno društvo, sodeloval pri izgradnji prvega krajevnega vodovoda. Široko razgledan in prizadeven učitelj je širil med starši duh napredka, saj je v kraj pripeljal številne novosti, ki so sprva vzbujale začudenje in nejevero. Kot človek, ki se je poglabljal v številna vprašanja in probleme, je pogosto deloval kot vase zaprta oseba, s katero težko vzpostaviš stik, vendar ni bilo tako. Jože je izredno užival, če je našel sogovornika, s katerim je lahko izmenjal mnenje o svojih razmišljanjih. Njegove misli in ideje so bile pogosto vizionarske, resda v tistem trenutku mogoče težko uresničljive, vendar se je vedno izkazalo, da je imel Jože prav in da se je tok dogodkov odvijal v smeri, ki jo je nakazal.

Številne njegove ideje so prišle med ljudi. Imel je zelo širok krog prijateljev, med katerimi moramo omeniti vsaj nekatere. Stike je imel s svojim nekdanjim sodelavcem in poznejšim univerzitetnim profesorjem Stankom Kotnikom, s pisatelji in slavisti: Janezom Švajncerjem, Nado Gaborovič, Ivanom Minattijem, Francem Šrimfom in Jankom Glazerjem. Prav tako je sodeloval z zgodovinarjem Stankom Peničem in številnimi drugimi.

Njegova velika želja je bila, da bi si sezidal hišo, v kateri bi imel tudi atelje. Hiše ni mogel dokončati, v njej si je uredil le atelje. Zadnja leta poučevanja je vse bolj spoznaval, da se bo težko ločil od otrok v šoli. In res je prve mesece po upokojitvi zjutraj in popoldan vedno opazoval z okna svojega stanovanja učence na poti v šolo. Želel je napisati še knjigo in dokončati veliko skulpturo za novo pokopališče v Jurovskem Dolu, vendar mu bolezen tega ni več dopuščala.

MIRKO ŽMAVC

Učitelj po srcu, umetnik po duši

Tudi tako majhni kraji, kot je Jurovski Dol, lahko zapolnijo prazne vrzeli narodove zgodovine. A vse najlepše in najboljše zapisujemo šele takrat, ko teh ljudi ni več med nami. Nekateri so dejali, da so Slovenske gorice prave slovenske Atene. Zapustile so namreč vrsto imenitnih mož - od Kocbeka, Krefta, Trstenjaka, Slodnjaka in drugih. Za vsakim izmed naštetih so ostale nepopisne sledi, ki so tako malemu narodu, kot je naš, lahko samo v ponos.

Tudi Jože Hudales je bil eden izmed imenitnih mož. Plemenita misel in umetniško srce sta bili značilni zanj. To pa seveda ni vse. Bil je učitelj in vzgojitelj mnogim generacijam. Otroški svet je popeljal v mnogotere razsežnosti od umetnosti do kulture. Prav v tem pa je našel tudi svojo nepopisno energijo za umetniško ustvarjanje.

Bila sva dobra prijatelja, po umetniški plati pa dobra znanca. Svet umetnika je mnogo širši, razpoznaven, popoln, žal velikokrat tudi nerazumljen. Tudi Jožetov je bil takšen. Njegov material, ki ga je najbolj cenil, je bil kamen. V njem je našel vsa svoja hotenja in ustvarjalni zanos. Kamnu je znal vdihniti dušo, iz njega pa povleči vse njegove izrazne možnosti. Imel je čisto samosvoj izraz. Sam ga je poimenoval realistično nad realizmom in prav ta realizem je njemu odtisnil nepozaben pečat popolnega likovnega ustvarjalca.

Jože Hudales v ateljeju leta 1994

"Kiparstvo Jožeta Hudalesa se odvija v prostorih med tradicijo in pridobitvami moderne umetnosti,"[1] je zapisal dr. Ivan Sedej, priznani likovni kritik in umetnostni zgodovinar.

Njegova mala plastika ima eno samo ambicijo - izraziti misli in dileme, obenem pa čustva in poglede na svet. Osebnostni značaj je v kiparstvu zelo prisoten; tudi njegov. Poglavitna značilnost Jožetove male plastike je vsekakor volumen. Z njim je dosegal pomembne prvine v kiparstvu. Znal ga je obogatiti z navidezno "abstraktno" formo in obliko. Kot vsaka likovna stvaritev je tudi poljuben kip, ki je nastal v delavnici Jožeta Hudalesa, organizem, ki ga ni mogoče opredeliti v okvirih enega samega likovnega izraza. K njegovim hotenjem moramo prišteti še željo, da bi bil karseda razumljiv, zato je njegov kiparski jezik usmerjen tudi k preprostim ljudem. Včasih nas spominja na izraznost ljudske plastike, drugič morda na segment geometrijske forme. Iz vsake njegove plastike lahko razberemo učinkovitost oblike, ki je večkrat naravna. S tem je dosegel svoje - razumljivost, tradicijo in hotenje.

Za njim ostaja tudi slikarska zapuščina. Kot izvrsten risar je svojo likovno govorico izražal tudi v slikarstvu. Črta je popolnoma prevladovala nad ploskvijo. Barvitost enega in drugega pa se je zlila v čudovito igro oblik, od abstraktnih do popolnoma prepoznavnih. S svojim slikarskim talentom je nadgrajeval kiparskega. Z enim in drugim pa izpovedal svojo misel med tradicijo in modernizmom.

Želja vsakega ustvarjalca je tudi to, da svoje, ustvarjeno, nekomu pokaže. Umetnost je namreč nastala v ljudeh in za ljudi. Jože se je nekajkrat samostojno predstavil tudi izven naših meja. Svoja dela je predstavljal v velikih evropskih kulturnih prestolnicah: v Münchnu (1984), Firencah (1986), Milanu (1987), Zagrebu (1989), na Dunaju (1990), Bologni (1994, 1995). Njegovo umetniško poslanstvo je torej zaobsegalo kar dobršen del evropske tradicije. Žal je velikokrat tako, da so nekateri umetniki znani bolj drugod kot pa doma.

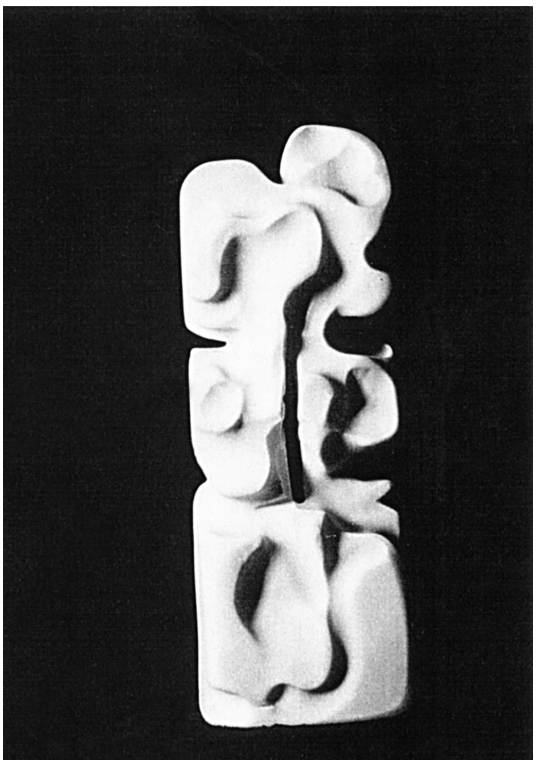

Azteška senzibilnost zemlje in oblik (marmor) leta 1987

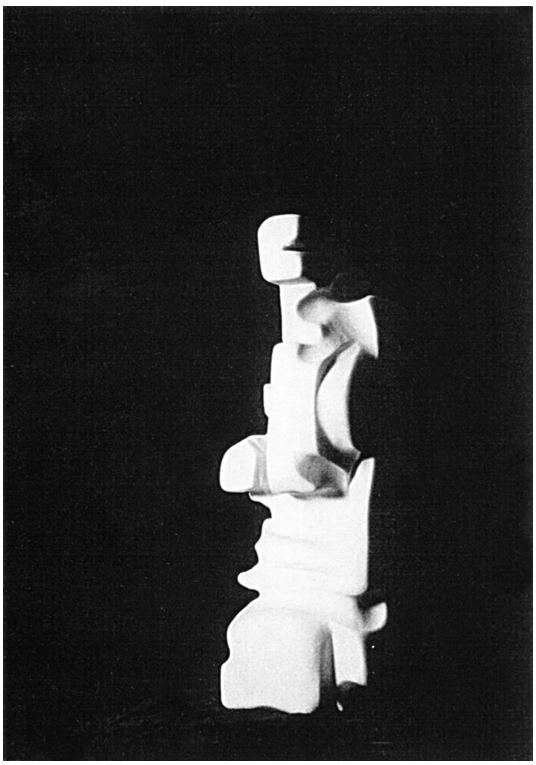

Evropski beli orel (marmor) leta 1987

Z njegovim odhodom je ostalo še veliko nedokončanega. Ni mu uspelo tisto, kar si je zamislil. Z vsakim življenjem ugasne marsikaj plemenitega; tudi Jutro razpršenih kometov - še ena misel in delo, ki mu ga ni uspelo končati.

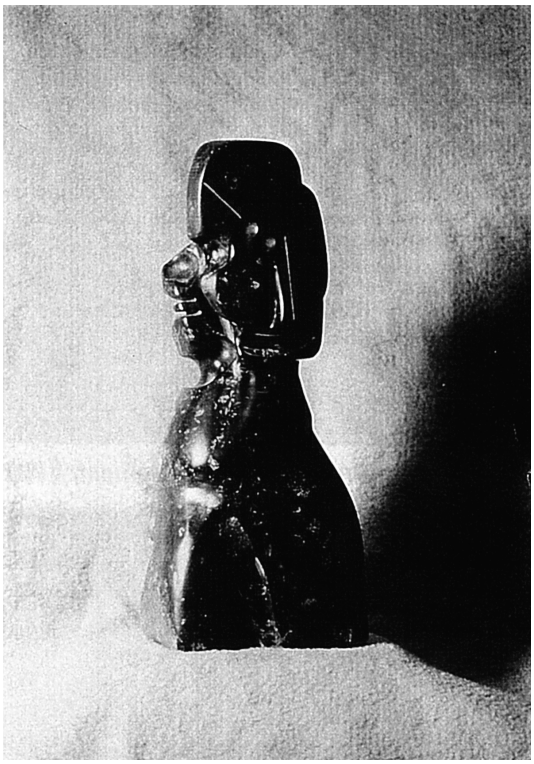

Afriški torzo (črni kraški kamen) leta 1987

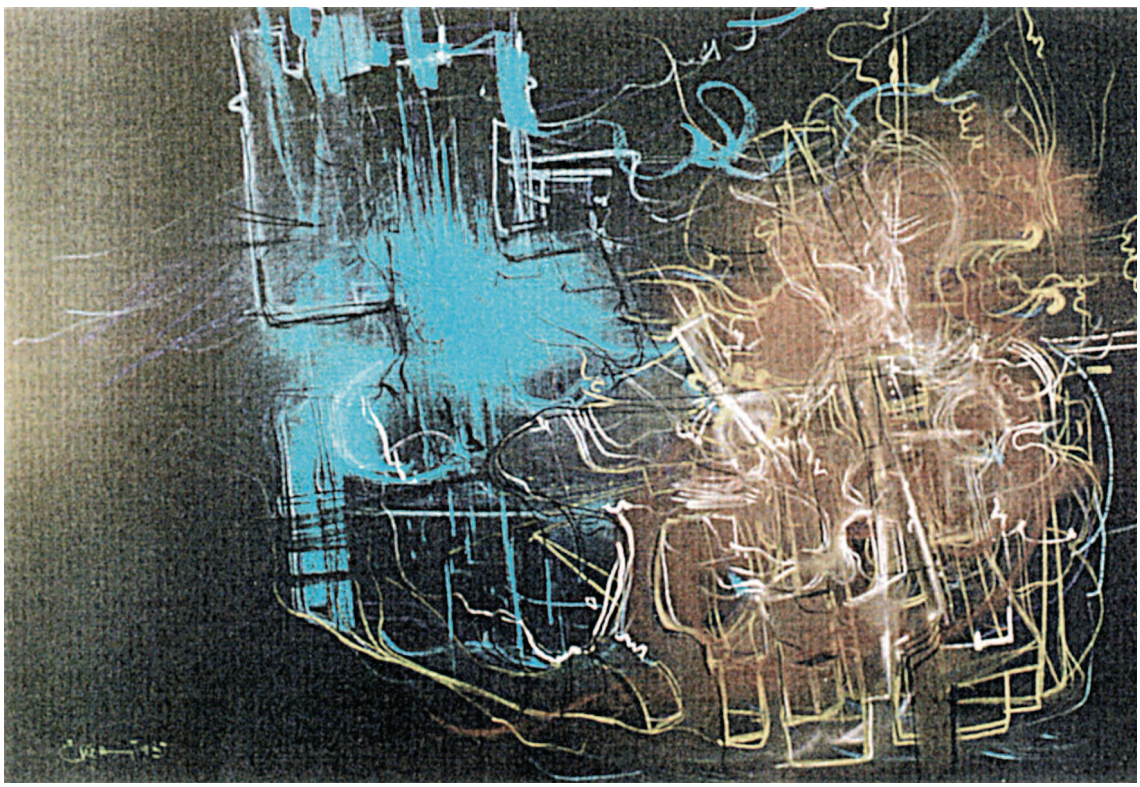

Simfonija kitajskega zidu (pastel) leta 1993

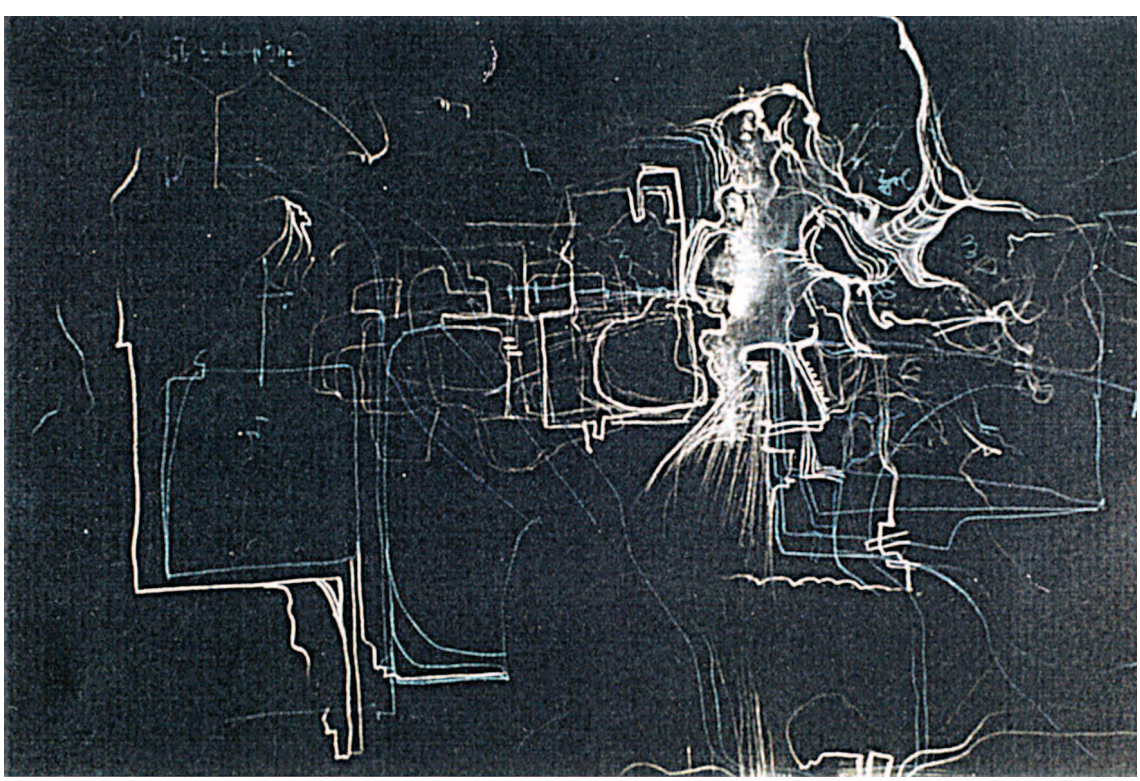

Requiem zapuščene vipavske domačije (pastel) leta 1993

VLASTA KAVRAN

Literarno ustvarjanje Jožeta Hudalesa

S svojim pisateljskim delom je Jože Hudales nadaljeval tradicijo svojega očeta Oskarja Hudalesa, ki je kot izrazit mladinski pisatelj napisal več zgodovinskih romanov. Jožeta Hudalesa lahko uvrstimo med pisatelje, ki jih je med drugim zanimalo delo in življenje nekaterih naših prednikov.

Zanimivo je, kakšen je bil njegov prvi stik s pisano besedo. "Moje srečanje s pisano besedo je odkrivalo človeka in njegove vrednote. Zgodnje detinstvo sem preživljal med vojno v Srbiji. S starši, sestrama in bratom sem bil v osvobojenem Užicu leta 1941, na Zlatiboru, v Slavonski Požegi. V Boru sva z materjo stanovala tik ob kazenskem taborišču Berlin. Dve leti sem vsak dan in vsako noč videl ali naslutil zločin. Med taboriščniki so bili Dalmatinci, večkrat so peli pesem O Marijana, sladka moja mala Marijana. Hlepel sem po novem in drugačnem svetu; odkril sem ga v knjigah - znova sem lahko zaupal ljudem. Med listanjem in prebiranjem prvih knjig - najlepše so bile japonske pravljice - se je prerojeno spoznanje utrdilo v moji zavesti. Zato se moj stil in gledanje na literaturo, na vso umetnost izenačuje s spoštovanjem velikega upanja, pravimo mu življenje. Med pisanjem si prizadevam, da bi ujel ta trenutek, ga predvsem ovrednotil in izluščil iz pozabe."[2]

Jože Hudales je začel že zelo zgodaj s svojimi prispevki sodelovati v različnih revijah. Njegove prispevke so objavljale revije *Svit, Mlada pota, Nova obzorja, Dialogi.* Sodeloval pa je tudi pri Radiu Koper in Maribor, kjer so brali njegove črtice. Njegov prvenec je bil spis o prvem prazniku dela v Beogradu. Zanj je dobil republiško pionirsko nagrado.

Prvi tekst *Dopoldan na otoku* je objavil v šolskem glasilu Koraki v letu 1955. V literarni reviji Svit je objavil naslednje zgodbe: *Oče Peter gre v smrt, Pogreb in Svetloba.* V reviji Mlada pota pa: *Srebrna pravljica, Okno z belim okvirjem, Sla po soncu, Stekleno oko, Morje in Sence v jutru.* V reviji Nova obzorja je objavil v letu 1959 daljšo pripoved *Beg iz taborišča.*

Veliko je objavljal v pionirskem in mladinskem tisku. V Pionirskem listu je izšla Zgodba iz mladinskega doma (obsegala je vso stran), v reviji Tim je izhajala mladinska fantastična povest *Dnevnik Beo* - 4. zgodba opisuje domačine v Šmarju, kjer je služboval. Nekaj odlomkov iz dela *Deček v izgnanstvu* je izšlo v Pionirskem listu. V tem delu, ki v celoti še ni bilo objavljeno, opisuje Jože Hudales svojo mladost v izgnanstvu.V pomurskem Vestniku je objavil v letu 1971 slikanico o Rudolfu Maistru in nato še delo *Slovo od rok.* V osemdesetih letih je aktivno sodeloval z revijo Dialogi, v kateri je objavljal svoja literarna dela. Prve objave so spodbudile mladega pisatelja. Jože Hudales je postal med drugim tudi član mariborskega literarnega kluba. S kančkom poguma, pridnostjo in talentom se je odločil za pisanje daljših besedil.

Takrat je bil to povojni čas. S prvim delovnim mestom je pričel izgubljati tla pod nogami. Skušal se je ujeti v Kopru s sodelovanjem na radiu. Nekoliko pozabljeni Maribor se je pričel prebujati. Jože Hudales je postal med drugim tudi član mariborskega literarnega kluba.

Veliko pozornost je posvečal tudi pisanju dramskih del in pisanju scenarijev za film. Leta 1968 je napisal scenarij za film Boutique, ki govori o španskem borcu. Leta 1971 pa scenarij za film o pohorskem bataljonu, a žal scenarij ni bil izbran za snemanje. Film je poimenoval *Strel v drevo.* Nato se je lotil scenarija za film o bojih za severno mejo. Leta 1974 je napisal sinopsis za celovečerni film - komedijo *Oddelek za nekadilce.*

Kar nekaj njegovih del je bilo objavljenih na radiu, in sicer zgodba *Jeklena zrna*, ki govori o talcih tik pred ustrelitvijo, in *Srce z rožo*, ki je bilo objavljeno na Radiu Maribor.

Leta 1970 mu je uredništvo Vestnika v Murski Soboti svetovalo, naj napiše pripoved o generalu Rudolfu Maistru. Dela se je lotil z velikim veseljem, kajti Rudolf Maister ga je pritegnil že v dijaških letih in od takrat naprej je z zanimanjem prebiral vse, karkoli je bilo napisano o njem. Z vso pozornostjo je prebiral občasne zapiske o njem v revijah. "Z generalom Maistrom se je "srečal" povsem slučajno. Nekje je videl njegovo sliko, ki ga je tako navdušila, da je sklenil, da bo sam napisal o njem obširnejšo povest."[3] Zanimalo ga je, kako sta se srečala *pesnik* in *vojak v* isti osebi. Napisal je ilustrirano pripoved - slikanico o generalu Rudolfu Maistru *"Ko fantje zapojo"*, ki je njegovo prvo daljše zaokroženo besedilo, in je izhajalo v Vestniku leto dni. Dokumentarno gradivo o Rudolfu Maistru je bralcem podal v obliki samostojnega literarnega besedila. Ko je začel pisati to pripoved, je spoznal, da ga oblika ilustrirane pripovedi sili predvsem v to, da uporabi le fragmentarna dejstva.

Jože Hudales je začel še bolj vneto zbirati gradivo o Rudolfu Maistru. Odločil se je, da bo napisal še roman o njem, v katerem bo predstavil Rudolfa Maistra še v popolnejši luči, kajti zanimanje za snov o pesniški in človeški usodi generala Rudolfa Maistra se je poglabljala in razširjala. "Srečal se je z Borutom Maistrom, sinom generala in borca za našo severno mejo, in prav od njega dobil mnogo zanimivih podatkov o generalu Maistru."[4] Dokumenti so mu odkrili prenekatero podrobnost, zgodovinsko resnico. Borut Maister mu je posodil kopijo spominov na očeta in kopijo diplomske naloge profesorice Šivičeve iz Kranja, osrednje in najtehtnejše podatke pa je razbiral v študiji zgodovinarja Lojzeta Udeta *Boj za Maribor in severno mejo - Štajersko Podravje leta 1919* -19, XV. zgodovinski časopis 1961. Dragocena pa mu je bila knjiga Maksa Šnuderla Osvobojene meje, predvsem zaradi nekaterih neposrednih opisov. Pesnik Janko Glazer mu je dal podatke o Zadrugi in potresu v Ljubljani leta 1895. Medtem je Jože Hudales odkril mnogo novega gradiva o boju za severno mejo. Sčasoma si ga je nabral toliko, da je po daljšem in temeljitem študiju ter preučevanju osebnosti Rudolfa Maistra, njegovega dela in življenja, dogodkov iz njegovega časa, zasnoval obsežnejši roman o vojaku, politiku in poetu. O težaškem

delu pričajo temeljite raziskave in številni zapiski, ki jih je avtor zbral, da je lahko uresničil svojo zamisel. Izpolnil jo je v dveh zajetnih knjigah.

Orel z razprtimi krili (1974) je prva knjiga tega biografskega romana. Zajema Maistrovo življenje v letih 1894 in 1896, ko se je šolal za poklicnega vojaka, hkrati pesniško zorel in se seznanjal s slovenskimi modernisti, člani tajnega dijaškega društva Zadruga, katere člani so bili Dragotin Kette, Josip Murn - Aleksandrov, Ivan Cankar in Oton Župančič. Ob srečanju z Dragotinom Kettejem in Ivanom Cankarjem se je v Rudolfu Maistru kristalizirala zavest o poslanstvu izobraženca, pripadnika zatiranega naroda v odmirajoči avstro-ogrski monarhiji. "Poznanstvo Rudolfa Maistra z modernisti je oblikovalo njegovo nacionalno in svobodomiselno zavest. V naslednjih letih smo se Slovenci zlili v evropsko kulturo z mnogimi obeti in enkratnimi duhovnimi podvigi."[5]

Čeprav je vsako poglavje zaključena celota zase in se epizode iz Maistrovega kadetskega življenja nizajo v vsebinskem zaporedju, pa bralec zlahka začuti enovito, premočrtno, pokončno rast in zorenje glavnega junaka. "Rudolf Maister je bil napovedovalec ideje o samoodločanju. Bil je sodobnik Karla Leibkrachta, Rose Luxemburg, Charlesa Boudelaira, Vladimirja Iljiča Lenina, Pavla Verlaina, Fridericha Nietzsheja, Riharda Jakopiča. Pomembni so bili njegovi sodelavci Franjo Malgaj, Edvard Vaupotič in mnogi takrat neznani borci za severno mejo. Kljub odločnosti in klenosti značaja ne moremo prezreti njegove tragične resničnosti. Upodobljena je v osamljenosti, stopnjevala se je ob misli na izgubljeno Koroško."[6]

Jože Hudales je v osnovi upošteval klasično obliko romana, vendar je uvajal novosti, ki se kažejo v obliki notranjega monologa in v samostojnosti posameznih poglavij. V romanu *Orel z razprtimi krili* je sledil predvsem k spoznavanju Maistrove osebnosti kot kasnejšega vodje borcev za severno mejo, zato je temu podredil njegovo pesnikovanje in odnose čisto intimne narave. Zgodba romana je pomnik naše preteklosti.

"Rudolf Maister je predstavljen z dobršno mero objektivnosti, ki jo je Jože Hudales odkril s temeljitim preučevanjem njegovega življenja in tedanjih razmer. Jože Hudales je pregledal obširno dokumentacijo, tako da so dogodki oživljeni vsestransko: od prikaza mentalitete v odnosih, oblačenju, vedenju, druženju, pri rabi vsakdanjih potrebščin in predmetov, vse do pogledov na mesto in vlogo tedanjih družbenih plasti,"[7] ocenjuje Janez Švajncer.

"Rudolf Maister je prikazan kot pobornik slovenstva, kar je očitno v vseh njegovih srečanjih z zagrizenimi zagovorniki avstro-ogrske monarhije. Nikoli se ni bal posledic in v svojih odgovorih je bil jasen in tudi odrezav ter ni dovolil, da bi mu kdorkoli žalil njegov narodni čut pripadnosti slovenskemu narodu. Snov je dragocen prispevek k poznavanju Maistrove osebnosti kot kasnejšega vodje borcev za severno mejo. Avtorjev namen omogoča večjo preglednost nad deležem, ki ga je imel Rudolf Maister v tedanjem težavnem obdobju, polnem nasprotujočih si mnenj in pogledov na slovenstvo."[8]

"Roman ima naslov Orel z razprtimi krili in govori najprej o

srečanju mladega slovenskega kadeta z modernisti, predvsem Dragotinom Kettejem in Ivanom Cankarjem. V romanu, ki obsega prek tristo tipkanih strani in je literarno zaokrožena celota, sem pripovedno oblikoval dogodke, ki so bili značilni za avstro-ogrsko monarhijo v letih od 1894 do 1896. Sledil sem razvoju mlade osebnosti, njenemu notranjemu dozorevanju v rodoljuba, ki je pozneje sprožil vprašanje pravične ureditve severne meje, vojaka, ki je razorožil schutzwehrovce v Mariboru,"[9] je dejal Jože Hudales.

Zanimiva glavna osebnost, ustrezna, skorajda vojaška škrtost v besedah in izrazju, globlje filozofsko meditiranje, notranji monologi, ki predvsem dopolnjujejo in pojasnjujejo zunanje dogodke, to so posebnosti Hudalesovega pisanja.

"Za Jožeta Hudalesa je v tej knjigi značilno, da ostaja sicer zvest načinu podajanja snovi, kot ga poznamo pri drugih ustvarjalcih, vendar pa je v svoje delo vnesel novost, ki se kaže v obliki notranje meditacije nastopajočih oseb. To je mogoče spoznati po kurzivnem tisku, kajti avtor dodaja v tok pripovedi tok podzavesti, kar naj bi izraziteje poudarilo celotno dogajanje. V tem je enako dosleden za osebe kot tudi za živali. Na dveh mestih namreč celo konj, ki je vpležen v kočijo, pomisli prav po človeško, kako ravnati v trenutni situaciji,"[10] je dejal Janez Švajncer.

Jože Hudales je Pomurski založbi v Murski Soboti ponudil roman. Založba mu je sporočila, da je ponudba sprejeta. Izšel je ob stoletnici pesnikovega rojstva leta 1974. Tajništvo glavnega uredništva govornega programa RTV v Ljubljani mu je posodilo magnetofon. Z njim je obiskoval maistrovce in beležil njihove spomine.

Druga knjiga biografskega romana, naslovljena *General*, nas seznanja z dogodki ob osvobajanju severne meje in s pomembno vlogo Rudolfa Maistra v njej, s temo, ki smo jo doslej pogrešali v naši literaturi.

"Po čistopisu *Orla z razprtimi krili* se bom lotil naslednjega romana o generalu Rudolfu Maistru, naslovil ga bom General. Z njim bom bralce knjig Pomurske založbe seznanil z dogodki ob osvobajanju severne meje. V ta namen bom poleg podatkov in dokumentov upošteval pogovore z maistrovci, ker se želim seznaniti s podrobnostmi boja neokrnjeno, neposredno od akterjev..."[11] je povedal Jože Hudales za Vestnik, 29. marca 1973.

Tema romana *General* (1981) je namenjena prelomnim dogodkom v severovzhodni Sloveniji v letih 1918 in 1919. Pojav fašizma v Evropi oziroma v Avstriji je v Generalu dosegel literarno in zgodovinsko dokumentiranost. V njem je dosledno uporabil dokumente, pričevanja Maistrovega brata in sina, borcev tik po 1. svetovni vojni. "Rudolf Maister je predramil v našem narodu vso tisto samozavest in odločnost, ki se je stoletja kalila v kmečkih puntih. Njegovo dejanje je časovno in krajevno omejeno, zato pa nas toliko bolj opozarja na vzporedne dogodke v Prekmurju. Nastanek Murske republike je za poznavalce proletarske revolucije pomemben dogodek v oblikovanju našega proletariata in nadaljnji usodi delavnih ljudi."[12] Ob izidu romana General mu je pisno čestital prof. Josip Vidmar.

VIRI IN LITERATURA

- Arhivski dokumenti Antonije Hudales.
- Dokumenti iz arhiva Osnovne šole Sv. Jurij.
- Hudales, Jože, 1974: Orel z razprtimi krili. Murska Sobota: Pomurska založba.
- Hudales, Jože, 1981: General Maister. Maribor: Založba Obzorja.
- Pričevanja ge. Antonije Hudales.
- Senekovič, S., Žmavc, M., Kavran, V., 1998: Jože Hudales - učitelj, pisatelj, kipar in slikar. Jurovski Dol. 34 str.
- V: 7 DNI, 12. september 1974. 21.
- V: 7 DNI, 30. marec 1972. 2.
- V: Dialogi, 1974, št. 10. 718 - 719.
- V: Vestnik, 29. marec 1973.
- V: Vestnik, 7. oktober 1971. 5.

CITATI

[1] Senekovič, S., Kavran, V., Žmavc, M., 1998: Jože Hudales - učitelj, pisatelj, kipar in slikar. Jurovski Dol. 11.
[2] Šrimf, M., 1972: Upanje, pravimo mu življenje. V: 7 DNI, 30. marec. 2.
[3] Štefanec, T., 1971: Roman o generalu Maistru. V: Vestnik, 7. oktober. 5.
[4] Štefanec, T., 1971: Roman o generalu Maistru. V: Vestnik, 7. oktober. 5.
[5] Šrimf, M., 1972: Upanje, pravimo mu življenje. V: 7 DNI, 30. marec. 2.
[6] Šrimf, M., 1972: Upanje, pravimo mu življenje. V: 7 DNI, 30. marec. 2.
[7] Švajncer, J., 1974: Jože Hudales - Orel z razprtimi krili. V: Dialogi, št. 10. 718.
[8] Švajncer, J., 1974: Jože Hudales - Orel z razprtimi krili. V: Dialogi, št. 10. 719.
[9] Štefanec, T., 1973: Roman o generalu Maistru. V: Vestnik, 29. marec.
[10] Švajncer, J., 1974: Jože Hudales - Orel z razprtimi krili. V: Dialogi, št. 10. 719.
[11] Štefanec, T., 1973: Roman o generalu Maistru. V: Vestnik, 29. marec.
[12] Štefanec, T., 1973: Roman o generalu Maistru. V: Vestnik, 29. marec.

MILENA KOKOL, VLASTA KAVRAN

BRALNA ZNAČKA NA NAŠI ŠOLI

"Vsaka črka je korak
do dna nerazumljivega.
Vsaka knjiga je del obraza
večno živega.
Beri besede in jim prisluškuj."
(France Bevk)

Uvodna misel znanega slovenskega pisatelja je moto bralne značke na naši šoli že desetletje. 17. septembra pričnemo tekmovati za bralno značko, ki je prostovoljna interesna dejavnost in si prizadeva za uresničitev gesla: Dobro brati in ljubiti brati.

Tako vsi skupaj, zlasti pa mentorji bralne značke, skrbimo za bralno kulturo, spodbujamo in pomagamo širiti vseslovensko bralno gibanje. Naš skupen cilj je osveščati otroke, da je knjiga še vedno najpomembnejši medij sedanjega časa.

K branju spodbujamo mlade z različnimi projekti in rednim delom pri pouku, kot so:

- ustvarjalne ure pravljic na nižji stopnji,
- bibliopedagoške ure ali knjižnično-informacijska znanja, kjer učenci ustvarjajo ob knjigah z različno vsebino in spoznavajo osnove informacijskih virov,
- pri lutkovnem krožku se učenci vživljajo v svet lutk in v spretnosti igranja z njimi,
- preko kvizov in literarnih ugank spoznavajo nove knjige in iščejo informacije o njih,
- glasujejo za naj knjigo meseca,
- tekmujejo za naj bralca-ko,
- sodelujejo v projektu Knjigobube in ustvarjajo na temo Pobarvana pravljica,
- ob zaključku bralne značke soustvarjajo s slovenskimi književniki in umetniki,
- ob mednarodnem dnevu (2. april) in svetovnem dnevu knjige (23. april) se aktivno vključujejo v različne natečaje, ki jih organizira Matična knjižnica Lenart,
- pišejo eseje na zgodovinske teme in sodelujejo na natečaju Zgodovinskega klasja pod vodstvom Izobraževalnega založništva Državne založbe Slovenije,
- množično sodelujejo na Slovenskem knjižnem kvizu in ustvarjajo ter poustvarjajo na temo del znanih slovenskih književnikov iz različnih slovenskih pokrajin; večkrat so bili nagrajeni in tako motivirani za delo.

Kulturni dan - zaključek bralne značke

V mesecu aprilu, mesecu knjige, že vrsto let pripravljamo kulturni dan, ki je osrednji dogodek bralne značke. Nanj se pripravljamo vse šolsko leto.

Kulturni dan popestrimo z različnimi projekti in delavnicami po razredih. Od leta 1992 smo na naši šoli izvajali delavnice na naslednje teme: ilustracija, poustvarjanje na temo pesmi Toneta Kuntnerja, poustvarjanje na temo iz zbirke Zvesti prijatelji, predstavitev raziskovalne naloge učencev zgodovinskega krožka, Jože Hudales - kipar, književnik in umetnik, poustvarjanje na temo pesmi Neže Maurer, ustvarjalne delavnice projekta Knjigobube, predstavitev del ob natečaju Zgodovinskega klasja, lutke in gledališče, zgodovina pisave, poustvarjanje na temo pesmi in ugank Andreja Rozmana - Roze, najljubša knjiga - najlepša misel.

Kot je razvidno iz vsebine delavnic, so kulturne dneve popestrili znani slovenski književniki in svobodni umetniki. Učence smo že predhodno pri urah slovenščine in knjižnične vzgoje pripravili na srečanje z literarnimi ustvarjalci. Učencem in učiteljem so ostala ta srečanja nepozabna. Nekdanji učenci naše šole se spominjajo znanega ilustratorja Boža Kosa in njegovih sprotno nastalih ilustracij; tudi učence je aktivno vključil v risanje in nastale so čudovite ilustracije.

Od leta 1992 so obiskali našo šolo naslednji slovenski književniki in umetniki:

Tone Kuntner (1992/93)
Janez Švajncer (1994/95)
Bogdan Novak (1995/96)
Vitan Mal (1996/97)
Zora Hudales (1997/98)
Neža Maurer (1998/99)
Bogdan Novak (1999/00)
Janja Vidmar(2000/01)
Jana Stržinar (2001/02)
Andrej Rozman - Roza (2002/03)

Ustvarjalci so s svojimi zanimivimi programi in predstavami navduševali otroke in tako potešili otroško radovednost. Cilji sodelovanja z literarnimi ustvarjalci in umetniki so bili:

- spoznati avtorje in njihova dela,
- aktivno sodelovati v programu,
- s pomočjo igre vlog se vživeti v literarne junake in podobno,
- sodelovati z lastnimi literarnimi prispevki,
- spoznati, kdo je lahko pesnik, pisatelj, ilustrator, igralec in svobodni umetnik,
- kje je izvor idej in vsebin za določeno delo,
- spodbujanje učencev k lastnemu ustvarjanju in kar je najpomembnejše
- dviganje bralne kulture pri naših učencih.

Srečanja s slovenskimi književniki so potekala slovesno in zanimivo. Da pa ne bi šla v pozabo, smo odprli spominsko knjigo bralne značke, kjer so zapisani vsi nagrajenci za posamezno šolsko leto. Po našem skupnem druženju so gostje v knjigo bralne značke zapisali tudi kakšno spodbudno misel, kot so:

"Ostanite še naprej zvesti prijatelji dobrih knjig."
(Bogdan Novak)

"Srečanje z vami mi bo ostalo v prijetnem spominu. Pa tudi predstava osnovnošolcev v kulturnem domu. In da ne omenjam vaše gostoljubnosti. Če dodam še topel sončev dan po tej zimski pomladi, nadaljnje besede niso potrebne."
(Vitan Mal)

"Knjiga je zvesta prijateljica - to trdim še danes, po tolikih obiskih na šolah. Prijatelja - ne takega lahkotnega, pač pa trdnega - pa človek v življenju zares potrebuje. Ne delam propagande za tiste, ki pišemo, pač pa za vas (vse mlade in učitelje), da tako uspešno preživljate dobo, v kateri živite in jo dokazujete v delu, petju in branju. Bila sem presenečena nad dovršenim nastopom šolark in šolarjev in nad številom značkarjev. Čestitam šoli in posameznikom."
(Neža Maurer)

"Hvala za čudovit dan in za ustvarjalno spodbudo."
(Janja Vidmar)

"Bilo je super. Hvala tako za recitacije kot za poslušanje, predvsem pa seveda za povabilo. Zelo lepo je v gozdu za šolo - mimogrede smo se srečali s tremi srnami."
(Andrej Rozman - Roza)

Na izvedbo kulturnega dne se pripravljamo timsko. Tako se v program vključijo vsi učenci in delavci naše šole. Posebno vlogo imajo mentorji bralne značke in knjižničarka.

Mentorica bralne značke na predmetni stopnji Vlasta Kavran je v reviji Šolski razgledi v letu 2002 objavila članek z naslovom Knjiga - ustvarjalka.V njem je predstavila program aktivnosti ob zaključku bralne značke v šolskem letu 2001/02.

Citat:

"Najprej smo na šolskem radiu pripravili oddajo o knjigi in branju. V njej smo spregovorili o priljubljenosti branja, ki je v največji meri odvisna od starejših, ki zmorejo in znajo vplivati na mlade; o pozitivnih vplivih, ki morajo mlade doseči v času, ko se notranje oblikujejo, miselno in čustveno razvijajo. Knjiga, ustvarjalka, nam pomaga odkrivati vrednote in oblikovati okus, ki nas v odraslih letih vodi pri branju.

Sledilo je delo po delavnicah, ki so ga vodili učitelji razredniki. Učenci 1., 2. in 3. razreda so ustvarjali na temo Knjigobube; učenci 4. razreda so izbrali literarnega junaka Kekca, poustvarjali na to temo ter

si ogledali film o njem. Petošolci so dramatizirali pravljico Rdeča kapica, izdelovali lutke iz papirja in igrico tudi uprizorili.

V 6. razredu smo spoznali vrste lutk in lutkovno gledališče. Sledilo je praktično delo, ko so izdelovali preproste lutke iz papirja na temo literarnih besedil, ki so jih spoznavali v 6. razredu.

Sedmošolci so sodelovali v predstavitvi raziskovalne naloge Promet in trgovina v naši vasi. Osmošolci so z videokasteto spoznavali zgodovino pisave in na to temo poustvarjali. Učenci so bili za delo motivirani, saj so ustvarjali nekaj novega in drugačnega. Svoje izdelke so razstavili v prostorih šole.

Po krajšem kulturnem programu je nastopila gostja Jana Stržinar, avtorica, ki je hkrati ustvarjalka in izvajalka Mavričnega gledališča. Z lutkovno predstavo o Vilinki in Vilenjaku nas je popeljala v pravljični svet. Pravljica je otroke nevsiljivo in humano učila o naravi, življenju, ljubezni, prijateljstvu. Učenci so sodelovali in se vključevali v predstavo.

Kulturni dan se je zaključil s podelitvijo priznanj in knjižnih nagrad, ki jih je podelila naša gostja."

V šolskem letu 2002/03 smo v okviru projekta Eko šola kot način življenja vključili tudi eko bralno značko, ki spodbuja učence k iskanju zanimive literature o naravi in odnosu do nje.Učenci v različnih oblikah in tehnikah predstavijo svojo ustvarjalnost in prejmejo priznanja.

Pri analizi bralne značke je pomembno, da izpostavimo podatek, da na naši šoli v povprečju sodeluje od 65 do 70% vseh učencev šole. Z rezultatom smo lahko zadovoljni, naša želja pa je, da bi ta odstotek vsaj obdržali, če ne povečali. Za to je pohvala posebej namenjena mentorjem, ki delajo z mladimi in jih vzgajajo v knjižnem duhu.

Prispevek o bralni znački zaključujemo z mislijo našega gosta, ki nas je obiskal lansko šolsko leto:

Človek, ki je knjigo odprl,
pa se je začel nad besedami in stavki,
ki so na novo nastali, tako zabavati,
da knjige ni spustil iz rok,
dokler je ni prebral od začetka do konca.

(Andrej Rozman - Roza)

Pisatelj Bogdan Novak na podelitvi bralne značke leta 2000

Obisk Janje Vidmar leta 2001

Nastop svobodne umetnice Jane Stržinar leta 2002

Obisk Andreja Rozmana leta 2003

CECILIJA NEUVIRT

POJEMO, PLEŠEMO IN SE IGRAMO

In res je tako! Že več kot 30 let pojejo, plešejo in se igrajo z mano najmlajši Jurovčani. Drobceni otroški koraki, nagajiv in sproščen nasmeh, prelepa ljudska pesem, običaji, izštevanke, igre ... Vse to je bilo in je še vedno samo naše.

Nastop otroške folklorne skupine na prireditvi ob sprejemu novega gasilskega vozila

Preko 100 učencev naše šole sem v teh letih popeljala v svet ljudskih pesmi, plesov in običajev. Ni bilo proslave ali prireditve v našem kraju, kjer se ne bi predstavili najmlajši folkloristi. Prikazali smo ptičjo ženitev, pesmi in plese ob žetvi in mlačvi, običaje, pesmi in plese ob vseh letnih časih. Tudi prale so najmlajše "peričice", obešale perilo in pri tem so jim ponagajali fantiči z metanjem kamenčkov. Le-te so porabili v igri Kdo bo vrgel dalje ali po domače "fuclali so". "Šprancirali" smo tudi "Po mest," se naučili ljudske plese: zibenšrit, štajeriš, konjski ples, mazurko in še kaj. Zadnja leta smo sodelovali tudi na srečanju folklornih skupin občin Lenart, Sv. Ana, Benedikt in Cerkvenjak ter se kar trikrat zapovrstjo uvrstili na medobmočno srečanje otroških folklornih skupin.

In izziv zame, mentorico otroške folklorne skupine. Izzvala me je prijateljica Marija Šauperl. Prvič smo se predstavili z Zelenim Jurijem v

Matični knjižnici Lenart ob tednu projektnih dni Osnovne šole Lenart. Predstavitev je bila uspešna, vendar zame preskromna, zato sem pobrskala po literaturi in se pogovarjala s starejšimi krajani. Tako je nastala koreografija Hodi, hodi sveti Jurij, na katero sem zelo ponosna. Že tri leta otvarjamo s tem projektom slovesnost ob našem krajevnem prazniku.

Hodi, hodi sveti Jurij

Iz starih verovanj se je ohranila na Štajerskem pripoved, da pade ob jurjevem zlata sončna skledica iz sonca. Kdor bi bil tako srečen, da bi jo našel, bi imel v hiši obilo blagoslova. Iz sonca je padlo na jurjevo tudi čudodelno ogledalce; kdor je pogledal vanj, je videl vse, kar se godi po svetu. Ti dve pripovedi sta izhodišče našega projekta. Osrednja oseba je deček, ovit od peta do glave v bukovo zelenje tako gosto, da skozi veje komajda vidi in da ga ni mogoče spoznati. Zelenega Jurija vodita od hiše do hiše dva fanta. Za njimi gredo še ostali fantje, ki piskajo na piščali in cingljajo z zvonci. Na koncu sprevoda so deklice, ki se jim pridružijo s pesmijo Hodi, hodi sveti Jurij.

Hodi, hodi sveti Jurij,
nam po svejti tak zakuri,
da se vname zemlje koža,
zima nam se že prevnouža.

Hodi, hodi sveti Jurij,
nam po svejti tak zakuri,
da mo skoro krave pasli,
nimamo kaj nesti v jasli.

Hodi, hodi sveti Jurij,
nam po svejti tak zakuri,
da že trate zelenijo,
kosci skoraj že kosijo.

Dajte mu, dajte,
jurja darovajte,
dajte mu mleka,
zelena mu bo obleka,
dajte mu vina,
da ga ne bo zima,
dajte mu mesa,
da se ne otresa,
dajte mu pleče,
da vam kaj ne reče.
Hej, hej, hej!

Trušč, smeh in vrisk se razlegajo daleč naokoli in naznanjajo veselje ob prihodu pomladi. Sprevod se ustavlja pred vaškimi hišami. Deklica ima v rokah košarico in vanjo ji dajejo gospodinje darove: jajca, meso, klobase, denar ... Otroci jim zaželijo dobro letino, zdravje in srečo ter se zahvalijo za prejete darove z boglonaj. Zeleni Jurij je poskočen in živahen. Pred hišami tudi zapleše ob piskanju piščali in cingljanju zvoncev.

Medobmočno srečanje otroških folklornih skupin leta 2002 - Hodi, hodi sveti Jurij

Ob koncu sprevoda se na vaškem travniku spopade Zeleni Jurij z Raboljem, ki je v slamo in kožuh oblečen mož in predstavlja zimo. Ob velikem navdušenju otrok, ki bodrijo Jurija, Rabolj obleži, kar pomeni, da je zmagala pomlad nad zimo. Otroci veselo poskakujejo okrog Zelenega Jurija in se veselijo njegove zmage. Tudi Zeleni Jurij s poskakovanjem nakazuje svoje veselje. Z lesenim ključem nato vrtajo v zemljo in pojejo ali govorijo:

Jurij, to maš ključ,
odpri nam nebeško luč.

Ob spremljavi godcev sledi ples okoli Zelenega Jurija. V parih zaplešejo še zibenšrit in špic polko, nato pa se odpravijo domov. Ne pozabijo poraženega Rabolja, ki ga ob petju pesmi Hodi, hodi sveti Jurij vlečejo za seboj. Darove in denar si med seboj razdelijo.

Znani so tudi pregovori, ki so vezani na ta običaj: Sveti Jüri na trati küri ali Sveti Jüri, ti pa nam zakuri, da de sonce peklo ino maslo

teklo. To so primeri vračajoče se sončne moči, kar je razvidno tudi iz uvodnih pripovedi našega projekta o zlati sončni skledici in čudodelnem ogledalcu.

Najmlajši otroci zelo radi obiskujejo to interesno dejavnost. Je pa res, da ta navdušenost upade na predmetni stopnji, ko že iščejo interese v drugačnih zvrsteh glasbe in plesa, športnih aktivnostih in podobno. Skupina, ki jo vodim že tretje leto, je dokaj vztrajna in uspešna. Upam, da bomo skupaj do konca osnovnošolskih let. Morda pa še naprej! Tega bi bili prav gotovo najbolj veseli njihovi starši, ki budno spremljajo naše delo in uspehe. Folklorna tradicija v našem kraju se prenaša iz staršev na otroke. In prav je tako! Vsaj ne bosta zamrla ljudska pesem in ples v naši prelepi slovenjegoriški vasici.

LITERATURA:

Kuret, Niko, 1989: Praznično leto Slovencev. Ljubljana: Družina.

USTNI VIRI:

Kerenc Henrik, Predan Stanislav.

TRAVNIK, kolaž
Rok Majer, 6. razred, marec 2003

CVETKA ŠKRLEC

RAZVOJ ŠPORTA IN ŠPORTNE VZGOJE

Telovadba kot predmet se prvič omenja v šolski kroniki leta 1903. V tem letu so bili učenci prvič ocenjeni. V kroniki je zapisano: "Telovaditi na prostem ni bilo mogoče, ker šola nima nobenega prostora v ta namen. Ta čas se je izpolnjeval s poučevanjem drugih predmetov."[1] V šolski kroniki je bilo v šolskem letu 1907/08 zapisano: "Ta velevažen predmet se tukaj popolnoma prezira. Nekaj časa telovadlo se je na Cafovem pašniku, za kar je ta isti posestnik zahteval plačilo 20 kron."[2] Ker mu šola tega zneska ni nakazala, je posestnik prepovedal tam "telovaditi in travo teptati".

Leta 1927 so na seji šolskega sveta sklenili, da se za telovadišče nabavita bradlja in drog. Ni znano, ali se je orodje res nabavilo. Leta 1929 sta huda zima in obilo snega privabila iz Sv. Lenarta smučarje, ki so v Sv. Juriju prvič pokazali športno umetnost v tej lepi panogi. Smučarji so bili iz vrst sokolskega društva pri Sv. Lenartu. Sokolska društva so se v tistem času veliko ukvarjala s fizkulturo. Organizirali so smučarske tečaje. 27. decembra 1933 si je učiteljica Marija Nahtigal na sokolskem smučarskem tečaju pod Uršljo goro zlomila nogo.

1. decembra 1931 so na šoli priredili slavnost, na kateri so bili prisotni odposlanci novoustanovljene sokolske čete. Starosta tukajšnje čete je bil Janez Pelcl. Sokolska četa je bila v tistem času v našem kraju zelo kritizirana, češ da širi nevero.

Jurovčani na doma narejenih smučeh

2.junija 1932 so na seji krajevnega šolskega sveta sklenili, da bodo končno pričeli planirati telovadišče. Učitelji so se pri telovadbi zgledovali po delu v sokolskih društvih. Predmet telovadba po sokolskem sestavu se je ocenjevala z ocenami od 1 do 5. Med 2. svetovno vojno predmetu niso posvečali nobene pozornosti.

Po 2. svetovni vojni se je predmet redno uvrščal v šolski urnik. Pri urah telovadbe so učenci veliko časa preživeli v gozdu za šolo, kjer so se skrivali, skakali čez naravne ovire, tekmovali v štafetnih tekih in igrah, se učili osnov odbojke, zadevali v cilj z različnimi predmeti ter se učili osnov orientacije pri vseh predmetih. V razredih so se učili plesati razna kola in se tako pripravljali na nastope.

Športni dan letnikov 1944

Leta 1945 se je na državni osnovni šoli v Sv. Juriju v Slovenskih goricah ustanovila pionirska organizacija. Pionirji so se na svojih sestankih in ob svojem delu radi ukvarjali s fizkulturo. Leta 1947 so pod vodstvom učitelja Božidarja Štrausa organizirali smučarski tečaj, ki so ga v veselje vseh zaključili s tekmovanjem. Učenci so dosegli lepe rezultate. Istega leta se je šahovski, smučarski in fizkulturni odsek pri pionirski organizaciji udeležil parade pri Sv. Lenartu. Kupili so tudi dve novi žogi za odbojko.

V teh letih se je na šoli masovno uveljavil šahovski krožek. Člani krožka so leta 1950 organizirali turnir. Na njem sta si delila prvo mesto Drago Planer in Emil Šauperl. Na tekmovanju v Lenartu so na pionirski dan učenci šole dosegli številne zmage. Prav tako so zmagovali v igri med dvema ognjema. Učenci so skupaj z učitelji v tem letu uredili skakališče za skok v daljino in višino. Na športnih dnevih so tekmovali v krosu. Proga je bila speljana skozi gozd za šolo.

Leta 1954 je na šoli poučeval Danilo Verdel, ki je uspešno vodil šahovski krožek. Otroke je tudi učil igrati odbojko, ki je postala za učence zelo zanimiva in vse bolj priljubljena ter popularna.

Vsako leto so učenci 25. maja sodelovali na Titovi štafeti. Tekmovali so v odbojki, igri med dvema ognjema, krosu in kolesarstvu.

V letu 1957/58 so v kraju ustanovili športno društvo TVD Partizan.

Društvo je ustanovil Ivan Šnuderl, učitelj na šoli. Društvo je postalo za mladi rod zelo privlačno, učenci in mladina so se masovno vključevali vanj. Z velikim interesom za šport in s svojo prizadevnostjo je Ivan Šnuderl dosegel, da se je nabavilo najpotrebnejše orodje. Učenci so redno začeli vaditi. Ivan Šnuderl je vodil pionirsko in mladinsko vrsto na orodju, in sicer po šest ur na teden. S sodelovanjem TVD Partizan iz Lenarta je organiziral telovadno akademijo in tudi več medsebojnih srečanj z okoliškimi šolami. Učenci so tekmovali v streljanju, odbojki, atletiki in igri med dvema ognjema. V istem obdobju so pod učiteljskim vodstvom splanirali šolsko igrišče za šolo, in sicer na prostoru, kjer stoji danes telovadnica.

Letniki 1952 na novem igrišču

Učenci so pri delu zelo radi pomagali, ker so imeli za šport velik interes. Na igrišču so uredili odbojkarsko igrišče, postavili nogometne gole in koš za košarko. Izmed športov je bila najbolj razvita odbojka (tudi učitelji so jo zelo radi igrali), igra med dvema ognjema in atletika. Učenci so hodili tekmovat na občinska - medšolska tekmovanja na Poleno. Pozimi so se smučali, sankali in se igrali na snegu. Progo so si uredili na bregu, kjer stoji danes blok. Segala je od Brunčičeve domačije preko ceste do potoka Globovnice. Pozimi so telovadili na hodnikih ali v razredu, kjer so postavili nekaj orodja in blazine. Ni znano, koliko se je orodje uporabljalo. Nekateri krajani so povedali, da jim je velikokrat služilo za igranje. Na njem niso delali, ker jim učitelji tedaj niso znali pokazati elementov. Od leta 1960 so bili učenci pri telovadbi bosi in oblečeni v kratke hlače. Učiteljica Helena Vovk je bila s strani inšpektorja za športno vzgojo zelo pohvaljena. Včasih so učenci hodili pri športni vzgoji v gozd po gobe ali pa so namesto telovadbe

imeli druge predmete (kazen). Pri urah so izvajali gimnastične vaje, se igrali številne elementarne igre, skakali in tekali. Telesno vzgojo so poučevali na nižji stopnji razredni učitelji.

Na višji stopnji so poučevali predmetni učitelji. Med njimi se največkrat omenjajo Valerija Pipan, Tone Hajdinjak in Franja Potočan, ki je veljala za zelo strogo učiteljico. Z njo so učenci usvajali elemente na parterju (prevale, stoje), telovadili na orodju - bradlji in preskakovali kozo. Izvajali so vse atletske discipline - teke, skoke in mete. Še vedno so veliko igrali med dvema ognjema in odbojko. Smučati so začeli na Žvajkarjevem bregu. Vsi, ki so na športnih dnevih dosegali najboljše rezultate, so hodili na občinska tekmovanja, ob dnevu mladosti so sodelovali na Titovi štafeti. Fantje so pogrešali nogomet, saj so ga pri urah telovadbe zelo malo igrali. Igranje nogometa so izkoristili po pouku. Med potjo domov so se ustavili na nogometnem igrišču. Igra jih je tako navdušila, da so prihajali domov tudi po dve uri in še več pozneje.V šolo in domov so hodili peš ter imeli veliko več kondicije. Med odmori so učitelji peljali učence na igrišče in v gozd, kjer so se sprostili in razgibali.

Pogoji za delo pa kljub temu niso bili dovolj dobri. Učenci so pogrešali telovadnico in dobro urejen prostor za igre z žogo. Po letu 1972 je bilo na šoli na športnem področju zatišje. V kraju je bilo v tem letu registrirano nogometno društvo pri TVD Partizan. Nogomet se je močno zakoreninil med ljudmi. Pobudniki za ustanovitev nogometa in obnovitev dela v društvu TVD Partizan so bili tudi nekateri učitelji na šoli, ki so bili ali aktivni športniki ali pa jih je šport zanimal, in sicer Martin Vovk, Jože Hudales, Terezija Fanedl. Pri ustanavljanju so jim pomagali tudi krajani in ljubitelji nogometa in športa nasploh. V okviru društva so delovale tudi atletska, strelska in šahovska sekcija.

Leta 1978 je bila zgrajena telovadnica in narejeno asfaltirano igrišče. Telovadnica je bila velika pridobitev za šolo, kraj in občino. Športno življenje na šoli je zelo zaživelo. Učenci so se v začetku težko navadili na nov način dela pri telovadbi. Niso bili navajeni uporabljati različnih rekvizitov in novih naprav, ki so bili postavljeni v telovadnico. Razvijati so se začele nove športne igre z žogo (košarka, rokomet), akrobatika in delo na orodju. Učenci so se učili skakati v daljino in višino, in to na blazine.

Leta 1979 je bilo na šoli ustanovljeno Šolsko športno društvo Borec. Delu v njem je bilo namenjenih kar šest ur na teden. Pod njegovim okriljem pa so delovale nove sekcije, in sicer: košarka, rokomet, nogomet, športna gimnastika, namizni tenis, šah. Člani društva so bili skoraj vsi učenci šole. V društvu so izbirali najboljšega športnika, športnico in športni razred na šoli. Šola je s športnim društvom sodelovala na vseslovenskem tekmovanju osnovnih in srednjih šol, ki se je imenovalo Najboljše samoupravno in organizirano šolsko športno društvo. Trikrat zapored je zmagalo v občinskem merilu, dobilo je prehodni pokal v trajno last in prejelo enkrat bronasto ter naslednja leta srebrna republiška priznanja. Delo je ocenjeval takratni inšpektor za telesno vzgojo mag. Tone Praček. Leta 1983 so učenci nastopili v kulturnem domu v Lenartu. Pripravili so samostojno telovadno

akademijo v športni gimnastiki. Na prireditvi so podeljevali priznanja za delo na športnem področju. Za športnika in športnico leta sta bila proglašena učenca naše šole Jože Čeh in Suzana Črnčič. Šolsko športno društvo Borec iz Jurovskega Dola je veljalo za najboljše športno društvo.

Učenci šole so tekmovali na vseh občinskih tekmovanjih, ki jih je takrat organizirala Zveza telesnokulturnih organizacij občine Lenart. Pod vodstvom Darka Rebernika, ki je bil velik ljubitelj športa, so se organizirala tekmovanja po šolah cele občine. Osnovna šola Jurovski Dol je v letih od 1979 do 1990 organizirala občinska tekmovanja v košarki, rokometu, nogometu, odbojki, krosu in šahu. Učenci so imeli svoja šolska tekmovanja v vseh panogah. Najboljši na teh tekmovanjih so zastopali šolo na občinskih tekmovanjih. Največ prvih mest so dosegli v košarki, odbojki, nogometu, krosu, atletiki ter šahu. Nekatere športne krožke so razen učiteljice telesne vzgoje vodili tedanji učitelji: Jožica Andrejč - šah, Jože Hudales - košarko za dečke, Darko Škerget - namizni tenis. Šah je prav tako zelo uspešno vodil zunanji sodelavec Franc Marčič. Učence so vozili na tekmovanja učitelji in hišnik Branko Kukovec. Ker je le malo učiteljev imelo avtomobile, se je v enem avtomobilu peljalo tudi do deset otrok. Zaradi izrednih uspehov so učenci naše šole na športnih področjih (šah, nogomet, odbojka in med dvema ognjema) zastopali občino Lenart v Cmureku v Avstriji.

Na šoli je bila ustanovljena tudi planinska sekcija, ki jo je več let zelo uspešno vodila Marija Šauperl. Leta 1980 je uspešno končala tečaj za mentorje planinskih skupin v Bavšici in za svoje uspešno ter zaslužno delo leta 1990 dobila pri Planinski zvezi Slovenije bronasti častni znak.

V telovadnici so imeli košarkarji treninge in tekme. Lahko rečemo, da je prav s pomočjo naše telovadnice bil pozneje organiziran Košarkarski klub Lenart. Telovadnico so uporabljali tudi člani TVD Partizan iz Jurovskega Dola. Telovadnica se je uporabljala tudi pri izvajanju sindikalnih športnih iger. Na športnem tekmovanju sindikatov je zelo uspešno sodelovala tudi naša šola. Učitelji in učiteljice so se z drugimi sindikalnimi delavci pomerili v odbojki, košarki, vleki vrvi, streljanju, kegljanju, tekih in atletiki ter dosegli veliko priznanj.

Pri samem pouku so se uvajale nove oblike, metode in vsebine dela. Učiteljice na razredni stopnji so prvič dobile delovno obleko za telesno vzgojo - trenirke. V telovadnici so telovadili vsi učenci na šoli (razredna in predmetna stopnja). Učenci so se začeli deliti po spolu. Uvajati se je začel tudi ples, ki pa pri učencih ni bil posebej priljubljen. Veliko veselje do plesa in ritmike so imela predvsem dekleta. Prvo in zelo dobro ritmično skupino je vodila Cecilija Neuvirt. Pozneje je na šoli plesalo več generacij deklet, ki so s svojimi vajami popestrile proslave ob 25. maju v kraju in Lenartu. Plesno - ritmične skupine je vodila učiteljica telesne vzgoje.

Med odmori so se uvedli rekreativni odmori - narejen je bil tedenski urnik. Pri urah pouka so učitelji izvajali minute za zdravje. Vsebine športnih dnevov so se posodabljale. Na športnih dnevih so učenci tekmovali v atletiki, krosu, kolesarjenju, igrah z žogo in hodili na pohode, ki so vsebovali prvine orientacije. Navadno so se končali s

Ritmična skupina iz leta 1987

peko kostanjev, krompirja ali koruze.

V vse šole je bil uveden športnovzgojni karton. Nabavili so se rekviziti za preverjanje telesnih in morfoloških značilnosti. Izvajamo ga še danes, in sicer meseca aprila vsako leto. V telovadnico so se namestile mehke blazine za skoke v višino in daljino, akrobatske skoke ter skoke v globino. Nabavila se je tudi nova bradlja. Skoraj vsako leto so učenci prikazali svoje znanje na telovadnih akademijah. Z izkupičkom od prispevkov so kupili žoge. Učenci so pokazali znanje in spretnosti iz športne gimnastike na telovadnih akademijah.

Od leta 1985 so bili za učence organizirani smučarski tečaji, ki so potekali na Žvajkarjevem bregu in na Pohorju pri Treh kraljih. Šola je nabavila 50 m dolgo smučarsko vlečnico in nekaj smučarske opreme za učence: smuči, palice, sani. Otroci so v teh letih hodili na plavalne tečaje v Radence. Tečaje so vodili razredni učitelji in učiteljica telesne vzgoje. Nekaj let zapovrstjo so se odpeljali v Premanturo, Izolo (šola v naravi), kjer so opravljali plavalne tečaje.

Na šolskem igrišču so se izvajala različna dela. Ponovno se je uredilo skakališče za skok v daljino, ki je bilo za telovadnico šole. Urejati se je pričel tudi prostor za igranje odbojke. Učenci so kar nekaj ur telesne vzgoje ali v prostem času krčili gozdiček za igriščem. Nato se je igrišče poravnalo. To delo je s strojem opravil Franc Črnčič.

Po letu 1991, osamosvojitvi Slovenije, so ukinili društva in organizacije na šolah. Število ur, namenjenih športnim dejavnostim, se je zmanjšalo. Učenci so imeli šolska tekmovanja le občasno in ne v vseh panogah. Število občinskih športnih tekmovanj se je prav tako skrčilo.

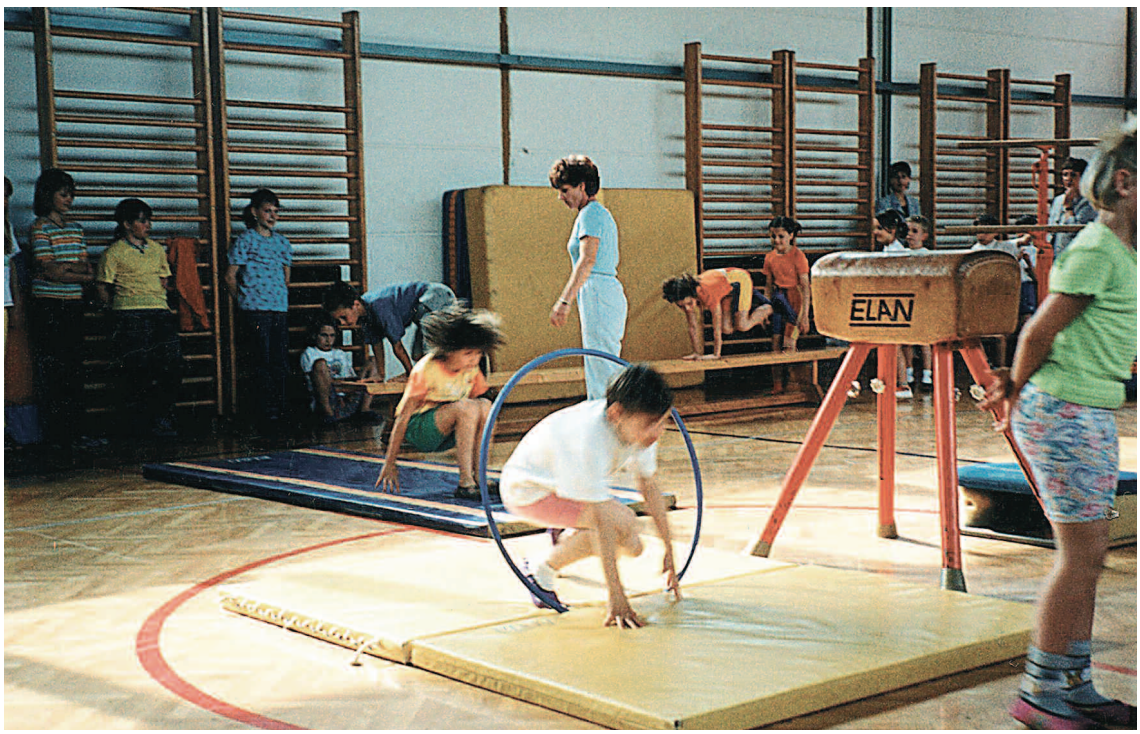

Telovadna akademija iz leta 2000

Učenci od takrat sodelujejo na tekmovanjih v malem nogometu za starejše dečke in deklice, v malem nogometu za mlajše dečke in deklice, odbojki, košarki, krosu in atletiki. Zadnja štiri leta tekmujejo v atletiki za Veliki in Mali atletski pokal Slovenije, ki ga vsako leto organizira Atletski klub Poljane v Mariboru. Učenci šole so do sedaj dosegali zelo dobre rezultate tudi na področnih tekmovanjih.

V zadnjih letih dosegajo učenci lepe uspehe v nogometu - številne uvrstitve na področno tekmovanje mlajših dečkov in deklic. Nekaj naših učencev se šola v nogometni šoli v Jarenini. Med njimi je gotovo David Satler, ki je član slovenske reprezentance do 16 let. Leta 2002 je prejel laskav naslov v občinskem merilu - Perspektivni športnik. Dve leti pred njim je dobil ta naslov Davorin Bukvič, in sicer kot kolesar. Drugi mladi nogometaši ostajajo v Jurovskem Dolu in trenirajo pri Športnem društvu Sv. Jurij, ki posveča veliko pozornost tudi najmlajšim.

V tem času se je urejevalo tudi športno igrišče. Na novo je bila postavljena ograja in urejen studenec nad igriščem, naredili so se sedeži za igralce in dve mali tribunici za gledalce. Pri izvajanju del so sodelovali: Športno društvo Sv. Jurij, Klub malega nogometa - Mak iz Jurovskega Dola, veterani športnega društva Jurik in osnovna šola. Leta 2002 je Občina Lenart na pobudo krajevne skupnosti financirala izgradnjo tekaške steze (60 m) in skakališče za skok v daljino. Na njej se redno izvajajo vsi teki na kratke proge in skoki v daljino.

Leta 1995 je športno društvo Jurik uredilo v telovadnici šole fitnes prostor. Fitnes je popestril delo v klubih in športno vzgojo v šoli.

Leta 1998/99 se je na razredni stopnji začel izvajati program Ura športne vzgoje vsak dan.

Učenci na stadionu Poljane leta 1999

Delo v programu je uvedla učiteljica športne vzgoje Cvetka Škrlec. Program, ki je pri učencih in starših naletel na velik odmev, financirajo starši in sponzorji. Uvaja pa nove vsebine, ki se pri pouku težko izvajajo. Učenci so deležni športne vzgoje vsak dan. Program uvaja plavanje, jahanje, rolanje, plesne, smučarske in karate tečaje, igro

Grega Širec je leta 2001 osvojil 1. mesto v metu žogice

badmintona. Pomembno vlogo posvečamo pohodom na višje hribe in gore: Boč, Donačka gora, Pohorje, Peca, Uršlja gora. Pri organizaciji in izpeljavi pohodov nam pomagajo vodniki iz Planinskega društva Hakl, pomoč pri izvajanju pa nam nudijo nekateri sponzorji in seveda starši.

Učenci na fitnes napravah

25 učencev športnega razreda iz leta 1998/99

Učenci na Donački gori leta 1999

Učenci na plavanju v Termah Ptuj

Učenci so uspešno končali tečaj iz karate veščin

Na šoli se izvaja projekt plavalnega opismenjevanja. V zadnjih nekaj letih sta osnovno šolo zapustila samo dva neplavalca. Tečaji plavanja se izvajajo v šoli v naravi v 3. razredu, in sicer v Zrečah, Ptuju, Čatežu. Učenci so v 5. razredu preverjeni. Če ne splavajo do 5. razreda, se organizirajo plavalni tečaji za ponavljalce.

Posodobili so se tudi športni dnevi. Nekatere - drsanje, fitnes, smučanje, plavanje, pohode financirajo starši, drugi se organizirajo v šoli - atletika, orientacijski pohodi, igre z žogo, kolesarjenje.

Več let zapored je šola sodelovala z osnovno šolo v Jakobskem Dolu. Učenci so se med seboj pomerili v malem nogometu, odbojki in igri med dvema ognjema. Tudi učitelji so se preizkusili v malem nogometu ali odbojki.

Podelitev priznanj na srečanju učencev OŠ Sv. Jurij in OŠ Jakobski Dol

Učenci so deležni redne športne vzgoje. Večje težave nam povzroča le prostor, saj je včasih v telovadnici tudi do 50 otrok. Telovadnica postaja premajhna, zato si učenci, učitelji in ljubitelji športa želimo večjo športno dvorano. Čas bo prinesel svoje.

Najuspešnejši športniki

Med najuspešnejše športnike v naši krajevni skupnosti, občini in državi spada Jože Čeh. Je eden izmed najbolj vsestranskih tekačev na kratke in dolge proge na Slovenskem.

Rodil se je 10.marca 1971. Osnovno šolo je obiskoval v Jurovskem Dolu, kjer se je začela njegova zelo zanimiva, živahna in uspešna športna pot. Že kot majhen deček je z veseljem tekel. Prvo zmago je doživel na šolskem krosu kot učenec 3. razreda. Istega leta je na

občinskem tekmovanju v teku na 600 m zmagal. Tudi vsa naslednja leta osnovnošolskega življenja je zmagoval. Že kot osnovnošolec je bil proglašen za Športnika leta občine Lenart. Vpisal se je v Atletski klub Lenart in je član še danes. Njegov prvi trener je bil Branko Lehner.

Živi v Spodnjem Gasteraju. Zaposlen pa je kot bolničar v Zavodu za duševno in živčno bolne v Hrastovcu. Delo v zavodu in doma sta mu tudi edini vir dohodkov za tekmovanja. Denarno pomoč dobi tudi od župana mag. Ivana Vogrina. Jože je vztrajen, požrtvovalen športnik in bi si zaslužil večjo podporo družbe in ljudi okrog sebe. Meni, da moraš najprej zadovoljiti samega sebe, nato pridejo rezultati kar sami. Svojega trenerja nima. Njegovi uspehi so odvisni od njegovih individualnih treningov. Teče in tekmuje v krosu, gorskem teku, polmaratonu in na atletskih stezah (3000 m, 5000 m, 10000 m). Do sedaj je nastopil osemkrat na svetovnih prvenstvih v gorskih tekih. Njegova najboljša uvrstitev je 21. mesto v Kinabalu (Sabah) v Maleziji leta 1999, 23. mesto - Arta Terme (Italija), 25. mesto - Upice (Češka) leta 1997 in leta 1995 Edinburgh (Škotska). Šestkrat je nastopil na evropskih tekmovanjih v gorskih tekih. 10. mesto v gorskem teku v Miedzygorci na Poljskem šteje za svoj največji uspeh. Na državnih prvenstvih v teku gor/dol je bil kar petkrat prvi, nazadnje v letošnji sezoni. Na državnem prvenstvu v teku gor je zmagal letos prvič, v predhodnih sezonah je bil drugi ali tretji. Na tekmovanju za pokal Slovenije je zmagal dvakrat, in sicer leta 1999 in v sezoni 2003; bil je trikrat drugi in dvakrat tretji. Nastopal in zmagoval je v polmaratonu (21 km) in teku na 10 000 m v Radencih, Velenju. Njegovi najuspešnejši sezoni sta bili v letih 1999 in 2003.

Jože Čeh je stalni član državne reprezentance - Jože tretji z leve

Jože je bil večkrat Športnik leta občine Lenart - nazadnje v letu 2002. Športnik po srcu in duši, ki si želi izboljšati svoj osebni rezultat v polmaratonu, želi tekmovati tudi v maratonu. Prepričani smo, da mu bo to tudi uspelo.

Želimo mu veliko uspeha. Sam pravi, da bo tekmoval tako dolgo, kot mu bo to dovoljevalo zdravje. Jurovčani smo ponosni na njega.

Med mlade uspešne športnike naše krajevne skupnosti in občine uvrščamo mladega kolesarja Davorina Bukviča. Srečujemo ga vsak dan, ko se s svojim tekmovalnim kolesom pelje ali vrača s treninga. Star je 17 let. Najprej je obiskoval osnovno šolo v Lenartu, nato se je z družino preselil v Jurovski Dol. V osnovni šoli je bil dober športnik. Tekmoval je v tekih na kratke proge in v krosu.

Leta 1998 se je udeležil občinskega tekmovanja v kolesarjenju pri hladilnici v Lenartu. Tekmovanje je organiziral KK Lenart. Na tekmovanju je dosegel 2. mesto in se navdušil za ta šport. Leta 1999 je začel trenirati, včlanil se je v KK TBP Lenart. Njegov trener je postal Andrej Petrovič. Leta 2000 je prvič zmagal v kategoriji dečkov B v Kranju. Med njegove največje uspehe štejemo zmage v Križah na Gorenjskem, v Varaždinu za Veliko nagrado Varaždina, Novem mestu, Šibeniku in Zagrebu. S svojimi uspehi veliko pripomore v tekmovanju slovenskih mest, redno sodeluje na državnih tekmovanjih. Leta 2000 je bil izbran za Perspektivnega športnika občine Lenart. Davorin pravi, da bo še nekaj let tekmoval. Na njegovi športni poti mu želimo veliko uspeha.

Med uspešne športnike naše krajevne skupnosti lahko štejemo tudi Davida Satlerja, ki je član državne nogometne reprezentance do 16 let. Tudi članska nogometna vrsta pri Športnem društvu Sv. Jurij, ki tekmuje v prvi mariborski ligi, in člani malega nogometa Red Bat, ki tekmujejo v drugi slovenski ligi malega nogometa, dosegajo lepe rezultate.

VIRI:

- Pavlin, Peter, Šolska kronika od leta 1868 do 1933, Sv. Jurij v Slovenskih goricah 1907. 165.
- Pavlin, Peter, Šolska kronika od leta 1868 do 1933, Sv. Jurij v Slovenskih goricah 1908. 168.
- Šolska kronika od leta 1868 do 1933.
- Šolska kronika od leta 1945 do 1973.

Informatorji: Fanedl Terezija, Klobasa Ivan, Kukovec Branko, Šauperl Marija, Verbošt Janez, Vovk Martin.

POMLAD, tempera
Marko Januš, 6. razred, maj 2003

SPOMINI UČENCEV NA ŠOLO

V šolskem letu 2002/03 smo ob jubilejnem letu pričeli z obujanjem spominov na šolo nekoč. Odločili smo se za projekt Še živi spomini na šolo. K sodelovanju smo povabili krajane, ki so obiskovali našo šolo in bili z njo tako ali drugače povezani. Iz ustnih in materialnih virov smo "brskali po spominu" in si pridobivali zanimive ter dragocene informacije o šoli nekoč. Spomine smo strnili v raziskovalno nalogo in prepričani smo, da smo prispevali k bogatemu zapisu o šolstvu pri nas. Za vse to gre posebna zahvala vsem krajanom, ki so se odločili, da nam bodo razkrili zanimivosti iz osnovnošolskih dni.

Spomini na šolo segajo daleč v šolsko leto 1917, ko je prag naše šole prestopila ena od najstarejših krajank in nam zaupala nekaj spominov iz svojih šolski dni. V anketi in razgovoru je sodelovalo okrog 40 nekdanjih učencev naše šole. Izbrali smo tudi tiste, ki imajo na Osnovno šolo Sv. Jurij še sveže spomine, saj so šolske klopi zapustili šele pred nekaj leti. Ob zaključku projekta smo se pogovarjali z zdajšnjimi učenci naše šole o tem, kaj jim jubilej naše šole pomeni.

Spomine na šolske dni so nam zaupali tudi učitelji, ki so poučevali in tudi tisti, ki že vrsto let poučujejo na naši šoli. Spomini so izredno zanimivi, bogati in dragoceni, zato gre zahvala tudi našim mladim članom družboslovnega krožka, ki so opravili neprecenljivo delo na terenu.

Prinašali so fotografije in drugi material, povezan s šolo.V zborniku objavljamo le nekaj fotografij, ostale bomo razstavili na slovesni prireditvi ob 230-letnici šolstva.

Učenci 6. razreda v šolskem letu 1956/57

Učilna zidana

Pesem Stoji učilna zidana je ostala v spominih mnogih naših nekdanjih učencev in marsikateri jo še danes zna v celoti. Njena misel in vsebina nas bosta popeljali v svet in čas, ko je bila šola drugačna, kot je danes.

V uvodu vas bomo popeljali v preteklost in vas seznanili s šolstvom pri nas do leta 1917. Vire smo črpali iz župnijske kronike in materialnih virov, ki so jih prinašali učenci s terena.

Prvi pouk je potekal v hiši Krautičevih v Jurovskem Dolu (danes Baumanova kmetija). Baumanovi naj bi bili potomci lastnikov prve šole, ki je bila zasebna in so jo obiskovali le redki otroci. Prva državna šola je bila zgrajena leta 1824 v prostorih, kjer je danes Slomškov dom. V letu 1898 so proslavili 50. obletnico cesarja Franca Jožefa I. Učenci so se aktivno vključili v program z različnimi recitacijami: Domovina moja Avstrija, Naš cesar nam je vedno ljub, Štajerc, Živi svetli cesar in Naša lepa naša domovina.

Pesti, kriska, ne pel,
ne življenja pot —
Cerni, kriski, se zmed
Življenja zmed!
O. Zupančič

„Kdenar, kotija zemlja, je zdrava!"

SPOMINSKI LIST
učenki
Bauman Rosa
za slovo in spomin na šolo.

Na pot v življenjé.

Z Bogom, hčerka, srečno hodi,
kotija vsa naj se vrši,
šola daje ti slovo.
Kar ti je naukov dala,
glej, da se po njih zavzala
z vsem življenju bod zvesto.

Kar ti vest veli, to storí,
mimo, kar je zvi, govori,
prezlepiti se ne daj;
čednost je najboljša dota,
čednost prava je lepota,
ki ji čas ne more.

Rada delaj, inoli rada,
greha boj se kakor gada:
ženska dekla nečna stvar.
Ce si dekla ali žena,
dobra bodi in poštena,
pa prezrcli se nikar!

J. S.

Pet razredna ljudska šola v
Sv. Juju v Slov. g.
dne 6. aprila 1906.

Pet. Jv. Pavlin
šolski vodja

Potrdilo o zaključku petrazredne šole iz leta 1905

V šoli so se učili tudi nemščino. Zavedni Slovenci so že takrat dokazovali protest proti potujčevanju, zato svojih otrok niso pošiljali v šolo. V njej je prevladovala verska vzgoja, saj so se morali učitelji in učenci večkrat spovedati, in sicer ob adventu, veliki noči ter ob koncu šolskega leta. Verouk je bil dve uri tedensko v vsakem razredu. Redno so opravljali molitve pred in po pouku. V šolah so izvajali tudi šolske maše, ki so se jih udeleževali tako učitelji kot učenci. Prav tako so izvajali tudi praktična dela, ki so jih delili na deška in dekliška. Pouk dekliških ročnih del je bil eno uro na dan. Dekleta so pletla, šivala, kvačkala in krpala staro perilo.

Pouka telovadbe ni bilo, saj tudi potrebne opreme ni bilo. V zimskem času so organizirali kepanje in sankanje na bližnjih bregovih. Za zdravje otrok so skrbeli tako, da so učitelji neprestano opozarjali na pravilno držo pri sedenju, pisanju, hoji in prostih vajah.

Otroci so veliko izostajali od pouka zaradi bolezni, zlasti škrlatinke, črnih koz, davice, tifusa, driske in oslovskega kašlja, zato so morali redno čistiti šolske prostore.

Učila, ki so jih uporabljali za 1. razred, so bila Slovenska začetnica, Računica 1; za 2. razred Slovenska začetnica, Drugo berilo, Druga nemška slovnica; za 3. razred Računica II, Srednji katekizem in za 4. razred Četrto berilo, Druga nemška vadnica, Računica III, Tretja

slovnica, Veliki katekizem in Sveto pismo.

Leta 1909 je bila zgrajena nova osnovna šola. O tem je veliko zapisano v župnijski kroniki. Otvoritev je potekala 14. decembra zelo slovesno. Uvodni nagovor je imel Ivan Roškar, poslanec in predsednik okrajnega šolskega sveta. Zahvalil se je vsem, ki so pomagali pri gradnji šole. V programu so sodelovali domači pevski zbor in učenci z različnimi točkami.

Po opravljeni maši so otvoritev proslavili tudi s streljanjem in zvonjenjem. Nadučitelj Peter Pavlin je odprl šolska vrata. Šolski nadzornik Schmorancer je pohvalil novo zgradbo in povedal, da zadostuje zahtevam države. Posebno zahvalo je v govoru namenil tudi cesarju Francu Jožefu I, pokrovitelju šole. Otroci in vsi gostje so bili postreženi s kruhom in klobaso. Goste so pogostili v gostilni Krajnc. Po podatkih iz župnijske kronike je stala nova šola okvirno 48.000 kron. Gradil jo je podjetnik Brauner, tesarsko delo pa sta izvršila Klamfer in Lorber. Vsi trije so bili iz Gradca. Pleskarsko delo sta opravila domačina Fanedl in Belec, kleparsko delo pa Kramberger iz Sv. Ane. Opeka se je izdelovala kar na posestvu krajevnega šolskega sveta. Hkrati so adaptirali tudi poslopje, kjer je stanoval nadučitelj.

Pouk je bil med 1. svetovno vojno zelo okrnjen. Še posebej slab je bil obisk v 3., 4. in 5. razredu, saj so morali starejši pomagati doma na polju in v hlevu. Moški so odšli na fronto. V tem času so v vasi in tudi šoli organizirali dobrodelne akcije ter zbirali denar za svojce padlih vojakov na fronti.

V času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je nastopila velika draginja in revščina. Obisk v šoli je bil še slabši, zlasti v zimskem času, ko se je temperatura spustila tudi do -30 C°.

Spomini naših krajanov skozi zrcalo osnovne šole

ELIZABETA MAJER,
učenka naše šole od leta 1917

Skupina članov zgodovinskega krožka se je odpravila v Žitence, kjer jih je pri Majerjevih toplo sprejela vedno nasmejana Elizabeta. Ob vprašanju, kakšni so spomini na šolo, se je samo nasmehnila in dejala: "Veste, veliko spominov mi je že ušlo, stara sem že več kot 90 let. Nekaj pa jih je vendarle še ostalo. Spominjam se 1. in 2. razreda, ko smo s seboj prinašali tablico in kamenček. Prišli smo z vseh koncev Jurovskega Dola. Veliko nas je bilo. Bili smo slabo oblečeni in bosi. V šolo smo imeli več kot eno uro hoda, hodili smo po blatu, pozimi smo prihajali premraženi in mokri. Spominjam se strogih učiteljev, saj so bile kazni zelo neprimerne - tepen si bil s palico, debelo za en palec. Šola je bila petrazredna. Učilnice so bile velike, v njih so bile velike lončene peči in lesena tla. Klopi so bile dolge in ozke. Spredaj so ponavadi sedela dekleta, zadaj fantje. Verska vzgoja je bila stroga, zato smo morali župnika zelo spoštovati. V času velike noči smo se morali udeleževati procesij. Že zelo zgodaj zjutraj smo se zbrali in hodili v koloni od najnižjega do najvišjega razreda. Ker sem šolo obiskovala še v

času 1. svetovne vojne, smo večkrat organizirali tudi kakšno dobrodelno akcijo za družine svojcev, padlih v 1. svetovni vojni. Zelo rada sem obiskovala ročna dela, kjer sem skupaj z ostalimi dekleti krpala stare nogavice in "štrikala" nove.

Malica je bila skromna, kakšno sadje, predvsem jabolka in suhi kruh. Od tujega jezika se spominjam srbohrvaščine, najraje pa sem imela slovenski jezik, ker sem svoj domači jezik zelo spoštovala."

Elizabeta Majer se je posebej navduševala nad petjem in še danes si vzame čas ter v družbi zapoje lepe slovenske pesmi. Od šolskih pesmi se spominja naslednjih: Od Jadrana pa do Triglava in Tam stoji učilna zidana. Gospe Elizabeti želimo še veliko zdravih let in da bi veselje ter dobro voljo prenesla tudi na mlajše generacije.

GENOVEFA JARC,
učenka naše šole od leta 1924

Genovefa Jarc je prvič prestopila šolski prag v Sv. Juriju 15. septembra 1924. Na prvi šolski dan sta jo spremljali v šolo sestri. Spominja se, da je bil sprejem v 1. razredu zelo prisrčen in lep. V razredu je bilo 52 učencev. Njena razredničarka je bila učiteljica Avgusta Žigart.

"V 1. razredu smo uporabljali le tablice, na katere smo pisali s kamenčkom. S tablice smo brisali s posebno vlažno gobico. Pred začetkom pouka smo molili."

Genovefa Jarc se spominja šolskih prostorov takole: "Šola je bila petrazredna, 1. in 2. razred je imel pouk v pritličju, 3., 4. in 5. razred pa v nadstropju. V pritličju je bilo tudi stanovanje za učitelja. Razredi so bili veliki, v kotu je stala lončena peč, tla so bila lesena, klopi pa dolge in ozke, na njih so bili tintniki in peresa. Tintniki so predstavljali vdolbino v mizo, v kateri je bila steklena posoda s črnilom. Pogosto smo polili črnilo in uničili papir ter mize. Takratni nadučitelj je bil Matija Perger. V šolskem letu 1924/25 je bilo zaključno znanje pri predmetih ocenjeno z ocenami od 5 do 1, kar je pomenilo, da je odlično znanje predstavljala ocena 1. Že v naslednjem šolskem letu se je znanje ponovno ocenjevalo z ocenami od 1 do 5, najboljša ocena je bila 5. V 2. razredu so bili dodatno ocenjeni naslednji predmeti: učni jezik, risanje in dekliška ročna dela. V 3. razredu je bila ocenjena tudi telovadba in oblika pisnih izdelkov, v 4. pa še

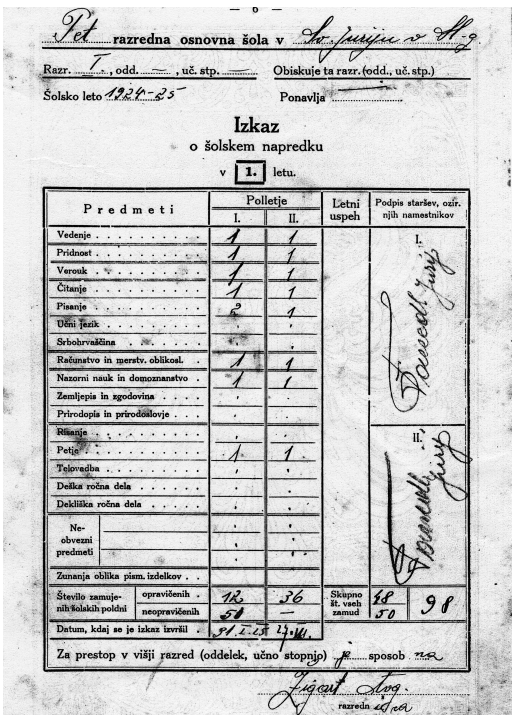
Petrazredna osnovna šola v Sv. Juriju v Sl. g.
Razr. I., odd. —, uč. stp. — Obiskuje ta razr. (odd., uč. stp.)
Šolsko leto 1924-25 Ponavlja —
Izkaz
o šolskem napredku
v 1. letu.

Predmeti	Polletje I.	Polletje II.	Letni uspeh	Podpis staršev, ozir. njih namestnikov
Vedenje	1	1		I.
Pridnost	1	1		
Verouk	1	1		
Čitanje	1	1		
Pisanje	2	1		
Učni jezik				
Srbohrvaščina				
Računstvo in merstv. oblikosl.	1	1		
Nazorni nauk in domoznanstvo	1	1		
Zemljepis in zgodovina				
Prirodopis in prirodoslovje				
Risanje				II.
Petje	1	1		
Telovadba				
Deška ročna dela				
Dekliška ročna dela				
Neobvezni predmeti				
Zunanja oblika pism. izdelkov				
Število zamujenih šolskih poldni — opravičenih	12	36	Skupno št. vseh zamud 48	98
Število zamujenih šolskih poldni — neopravičenih	34	—	50	
Datum, kdaj se je izkaz izvršil	31.I.25	4.VII.		

Za prestop v višji razred (oddelek, učno stopnjo) je sposob. na
Žigart l. r.
razredn. u.

Izkaz o šolskem napredku iz leta 1924

zemljepis, zgodovina in srbohrvaščina. Sestavni del pouka je bil tudi verouk, pri katerem smo uporabljali katekizem.

Ocenjevanje je bilo ustno in nenapovedano, vendar je bilo zelo korektno, saj si za dovršeno znanje dobil pet. Če pa odgovora nekaj časa ni bilo, se je tudi ocena znižala. Znanja si nisi mogel kupiti.

Zelo rada sem opravljala ročna dekliška dela. Dekleta smo v času pouka pletle nogavice, rokavice, šale, zelo spretne pa so že delale puloverje. Ravnatelju Pergerju, ki je imel v bližini šole vrt, smo v spomladanskem času pomagali pri prekopavanju. Šola še takrat ni imela vrta. V šoli smo se sprostili z družabnimi igrami, kot so bile lovljenje in gnilo jajce," nam je doživeto pripovedovala Genovefa Jarc.

Tudi na učitelje ima prav lepe spomine. Še zlasti na razredničarko Avgusto Žigart: "Bila nam je kot mama. Ostala je v mojem srcu tudi zato, ker me je učila na domu, ko sem bila hudo bolna. Bila je prijazna in čudovita. Spominjam se, kako smo z njo spoznavali prve črke, glasno ponavljali za njo in skupaj na tablice pisali črke po posameznem koraku.

Za šolska tehnična opravila je skrbel sluga ali hišnik Ivan Caf, ki je zmerom pripovedoval, kako je šel peš iz Rima celo brez las."

Na vprašanje, kako so uspeli ukrotiti tako množičen razred, se je prisrčno nasmehnila. Dejala je: "V tistem času smo bili do učiteljev zelo spoštljivi, prisotna sta bila izredna disciplina in red. Spominjam se zelo strogega učitelja Železingerja, ki je bil kot železo. Poredni so morali stati v kotu. Če ni zadostovalo, si moral dati roko in si jo dobil s šibo ali debelo palico. Zgodilo se je tudi, da si moral dati učiteljem glavo med noge in si jih dobil po riti. V primeru, da je učenec uničil šolski inventar, je moral škodo poravnati.

Takrat smo bili med seboj prijatelji in se nismo tožarili. Posebej sem se navezala na Škrlečevo Leniko, s katero imam še danes stike.

Interesnih dejavnosti in pevskega zbora še takrat ni bilo, prav tako šolske knjižnice. Krajevna knjižnica je bila v prostorih stare šole, in sicer v okviru prosvetnega društva Edinost. Knjižnica je bila bogata, založena s slovenskimi knjigami."

Gospa Genovefa Jarc pravi, da je veliko brala, zlasti leposlovne knjige. Rada je brala Mohorjeve knjige, saj je bila v tistem času Mohorjeva družba ena od redkih založb.

Najbolj brane so bile knjige iz zbirke Večernica in zgodovinski romani: Ciganka, Pod svobodnim soncem, Bobri in drugo. Zelo dobro se spominja posameznih avtorjev, naslovov in seveda tudi vsebin ter tega, kako doživeto je pripovedovala. Vsako nedeljo je po maši zavila v knjižnico. Brala je tudi časopis Slovenski gospodar in bila tako redno informirana o političnih, gospodarskih in drugih dogodkih v takratni stari Jugoslaviji.

V šoli ni bilo malice, s seboj so nosili le kruh in jabolko. Nekateri tudi tega niso imeli, ker je bila velika revščina.

Učne ure so trajale 45 minut. Med urami so bili petminutni odmori, med drugo in tretjo uro je bil glavni odmor, ki so ga ponavadi preživeli zunaj za šolo na prostoru, kjer je danes telovadnica. Šolskih potrebščin je bilo malo. “Spomnim se, da sem nosila cekarček, narejen iz koruznega ličja. Prodajala sem gobe na zadrugo, da sem si lahko

kupila torbo. V času meščanske šole okrog leta 1930 sem nosila aktovko iz svinjskega usnja, ki sem jo kupila pri trgovcu Pirihu v Lenartu.

Na šoli je bilo veliko prireditev, na katerih sem tudi sodelovala. Zapeli smo nekaj domoljubnih pesmi. Nekaterih se še spominjam in jih še danes pomnim: Krst pri Savici, Soči, Nazaj v planinski raj, O Vrba in V pepelnični noči."

Na vprašanje, kako bi primerjali šolo nekoč in danes, se je nasmehnila in dejala: "Veste, razlika je velika. Učitelj je bil spoštovanja vreden in je v kraju nekaj pomenil. Bil je avtoriteta in učiteljev smo se bali. Pogojev, ki jih imajo današnji otroci, nismo imeli. Pa vendarle smo se naučili živeti."

3. razred v šolskem letu 1928/29

LEON PLANER

V šolskem letu 1937 je poučevala v 1. razredu Vera Vižintin, ravnatelj je bil njen mož Rudolf Vižintin. Leon Planer se spominja prvega šolskega dne, ko ga je spremljala mama. Občutki so bili lepi. Spominja se tudi, da je iz računstva prejel nagrado za najboljšega računarja. "Obleke smo nosili ene in tudi čevlji so bili skozi eno ali dve leti isti. Kot tuji jezik smo se učili srbohrvaščino in v času okupacije tudi nemški jezik. Veliko smo bolehali za nalezljivimi boleznimi, kot so bile ošpice, španska gripa in oslovski kašelj, ki so predstavljale veliko problemov. Zaradi hudih zim je več otrok dobilo ozebline na nogah."

Učenci v šolskem letu 1929/30 z učiteljico Elo Čonč

Zadnja generacija učencev pred 2. svetovno vojno

Obiskovali smo nemško šolo

Naši sogovorniki še imajo zelo žive spomine na začetek vojne. Spomnijo se, da so prišli v kraj nemški vojaki in zasedli šolo. Dogodek, ki se jim je posebej vtisnil v spomin, je bil začetek vojne, ko so naš kraj preleteli bombniki in ko so se morali preseliti v kletna zaklonišča. Začel se je vsestranski pritisk in izseljevanje zavednih Slovencev, slovenske učitelje so razgnali.

"Nemška zasedba je takoj uvedla popolnoma nemško šolo, čeprav nihče od nas ni znal nemško. Kdor ni govoril nemško, je bil kaznovan. Učili so nas nemškega jezika, korakanja in prepevanja nemških bojnih pesmi. Uporabljali smo že tudi čitanke in računice. Sicer pa pravega reda ni bilo. Učitelji nam niso dajali znanja, ampak občutek, da se moramo počutiti Nemce. Z nami so grdo ravnali, nas pretepali, poniževali in pljuvali. Bili smo kot sužnji in hlapci. Boleče smo opazovali, kako so uničevali šolski inventar, posebej pa slovenske knjige."

Učenci med 2. svetovno vojno z nemškim učiteljem Straussom

Čas po drugi svetovni vojni

GIZELA TAJHMAN

"Po vojni se je šolsko leto pričelo že 5. junija in je trajalo do 28. julija. To je bila le priprava za redno šolsko leto, da se je popravila škoda, ki so nam jo povzročili nemški okupatorji.

Šola je bila v tistem času revna, pisali smo s peresniki in črnilom.

Potrebovali smo pet navadnih zvezkov brez črt in s črtami. Torbe so bile iz trdega kartona. Pozimi smo se po hribu navzdol vozili z njimi. In kako zanimivo je bilo. Torbe so se sčasoma uničile. Drsali smo se po ozkem potoku. Čevlje smo uničili in naš oče, ki je bil domači čevljarski mojster, je moral opravljati še več dela.

Po 2. svetovni vojni smo se učili veliko pesmi. Najbolj nam je ostala v spominu pesem z naslovom Stoji učilna zidana.

Stoji učilna zidana,
pred njo je stara jablana,
ta jablana je votel panj,
sinica nosi gnezdo vanj.

Sinica zjutraj prileti,
na šolskem oknu obsedi,
na oknu kljunček svoj odpre,
tako prepevati začne:

"Poslušajte učitelji,
kako se men´ pri vas godi,
vsi vaši dečki me črte,
povsod love, povsod pode.

Zalezli so moj ptičji rod,
iz gnezda vrgli ga za plot.
Mladiči tam pomrli so,
oči svetle zaprli so."

"Grdobe grde paglave,
masti ste vredne leskove!
Kdor v gnezdu ptičice mori,
ta v srcu svojem prida ni."

Učitelji so ocenjevali pravično in korektno, ocenjevanje je bilo ustno in pisno. V šolo smo hodili po pešpoteh ali bližnjicah, pogosto skozi gozd. Tudi strašilo nas je. Joj, kako smo včasih bežali. Vsaj domišljali smo si tako. Ponavadi smo hodili bosi, copate so si nekateri naredili iz svinjske kože. Oblačila so nam naredili kar doma, šolska uniforma pri dekletih so bili otroški predpasniki in pri fantih kratke hlače. Opažamo pa, da nam prav zaradi okupacije manjka veliko znanja, saj se nemško nismo radi učili in učiteljev tudi razumeli nismo. Med okupacijo se nismo učili zemljepisa in zgodovine. Tako smo tudi slabo poznali našo domovino. O njej je bilo tudi premalo zapisanega in še tisto so nemški okupatorji zažgali."

ALOJZ PESERL

Iz kronike družine Črnčec smo spoznali spomine znanega zborovodje pevskih zborov Alojza Peserla, ki je pričel obiskovati

osnovno šolo v septembru 1945.

Nekaj njegovih spominov smo strnili: "Prvi dan me je peljala v šolo babica Magdalena. Znanci in sosedje so jo klicali Lena, domači pa mama. Babica me je za prvi dan v šolo bolje oblekla, kolikor se je pač dalo. Preden sva zapustila hišo, je pomočila prst v blagoslovljeno vodo, me pokrižala in dejala s solznimi očmi: "Bog te blagoslovi, da se boš dobro učil in da boš priden v šoli!"

Prispela sva pred šolo pri Sv. Juriju. Bil sem lepo oblečen in bosonog. Spomnim se, da smo le redki imeli čevlje. Bilo nas je veliko, ker so vse učence ponovno vpisali v 1. razred. Tiste, ki so med okupacijo že obiskovali 1. in 2. razred pa tudi tiste, ki so slabše izdelali razred. Kako sem bil srečen in ponosen, da sem lahko začel obiskovati slovensko šolo, kjer smo lahko vsi govorili slovensko, kar je bilo v času vojne prepovedano.

S starši so nas strpali v razred, da bi ugotovili prisotnost. Nekaterim je zaradi prepolne učilnice in vonja po premazu za tla postalo slabo. Na obrabljenih deskah so bile grče, podobne hribovitim Slovenskim goricam. Še paziti sem moral, da se nisem spotaknil. Na koncu so nam povedali, da bo pouk potekal šest dni v tednu in kaj moramo prinašati v šolo. Tega je bilo zelo malo - majhna tablica v lesenem okvirju, kamenček za zapisovanje in goba, s katero smo lahko tablico zbrisali za ponovni zapis. Tablice so bile za pouk zelo neprimerne. Neštetokrat se je zbrisala domača naloga, razen tega pa smo morali paziti, da je nismo zlomili, posebej fantje. V drugem polletju 1. razreda smo dobili Prvo čitanko, ki sem jo znal na pamet, saj ni bila tako obširna, kot so čitanke danes.

Prve poteze tiskanih in pisanih črk me je učila Marica Kožuh, pozneje pa Gizela Štibler. Ta je imela nekaj znanja iz klavirja in nam je včasih na zelo star in razglašen pianino kaj zaigrala. Običajno nas je spremljala pri petju narodnih pesmi z vzgojno vsebino, npr. Stoji učilna zidana, Kmetič veselo na svetu živi itd. Komaj smo čakali na uro glasbenega pouka, kjer smo lahko slišali glasbo v živo. Ob vstopu učiteljice v razred smo morali vstati in nastala je tišina, da bi lahko slišal brenčati komarja. Stopila je za kateder, strogo pogledala po razredu, se pokrižala, sklenila roke ter pričela moliti Oče naš in Zdrava Marija.

Z njo smo seveda morali moliti tudi učenci in gledati v križ nad tablo. Bog ne daj, če kdo med molitvijo ni gledal križa ali pa se je površno pokrižal. Po končani molitvi ga je poklicala k sebi in moral je stegniti roke, odpreti pesti in že je padalo. Kdor je zaradi bolečin odmaknil roke, jih je dobil, kjer je pač priletelo. Učenec, ki je zamudil k pouku, je moral poklekniti na kateder in glasno moliti pred celim razredom. Dodatna kazen pa je bila vso uro klečati v kotu.

Verouk je bil obvezen predmet, a je bil po nekaj letih prepovedan in so ga smeli poučevati samo v cerkvi. Zanimivo je, da so nam učitelji zabičali pozdravljati z "Zdravo", župnik pa "Hvaljen Jezus". Za nas šolarje je bila to prava pokora, ker nismo vedeli, kako in koga pozdraviti.

Več naših sogovornikov je obiskovalo pouk v letih od 1945 do

1950. Povedali so nam, da se spominjajo naslednjih učiteljic: Vere Vižintin, Gizele Štibler in Marije Kožuh. Po vojni je bil nadučitelj Rudolf Vižintin.

Vsi so nam potrdili, da je bilo znanje učencev po 2. svetovni vojni zelo slabo, saj jim poučevanje v nemškem jeziku v času 2. svetovne vojne ni dalo želenega znanja. Slovenskih knjig skorajda ni bilo, saj so jih večinoma zažgali nemški okupatorji. Veliko otrok je bilo po 2. svetovni vojni nepismenih ali so slabo pisali in še slabše brali. Še danes uporabljajo v pogovornem jeziku tudi kakšno nemško besedo.
Tuji jezik je bila srbohrvaščina, težavno je bilo pisanje v cirilici.

Disciplina se je ohranjala v strogosti in s strogimi kaznimi, še vedno so uporabljali palico in klečanje v kotu, klofute, vlečenje za ušesa in podobne vzgojne ukrepe.

Nekateri so menili, da je bilo ocenjevanje nekorektno in da so imeli nekateri celo privilegije. Predvsem tisti učenci, katerih starši so v 2. svetovni vojni sodelovali na strani partizanov in bili v tej smeri aktivni tudi po 2. svetovni vojni.

Aktivno so se vključevali v šolske in krajevne prireditve. Spominjajo se praznikov, kot so bili: 2. zasedanje AVNOJ-a (29. november), obletnica smrti Franceta Prešerna (8. februar), obletnica ustanovitve OF (27. april), dan dela (1. maj) in dan zmage nad fašizmom (9. maj).

Veliko so sodelovali v delovnih akcijah pri odpravljanju posledic vojne in pri gradnji cest. Nabirali so sadje, gozdne sadeže in zbirali denar za pobrateno občino Brus.

Rdeči križ je organiziral dobrodelno akcijo zbiranja oblačil in obutve za tiste otroke, ki so to potrebovali. Humanih organizacij je bilo mnogo več kot danes.

Malica je bila po drugi šolski uri, jedli pa so kruh in jabolko ter tudi kuhano jajce. Večinoma so pili mleko v prahu, kakav in ribje olje. Tudi kuhinja je počasi zaživela, živež so dajali tudi bolj premožni kmetje (krompir, sadje in zelenjavo ter kruh).

Še vedno je veliko otrok izostajalo od pouka. Najpogostejša vzroka sta bila pomoč doma na kmetiji in bolezen. Nekateri so bili zaradi izostankov kaznovani z opominom ali ukorom.

Zaradi slabih higienskih razmer in slabe zdravstvene oskrbe je bilo še vedno veliko bolezni: škrlatinka, davica, črne koze, ošpice in oslovski kašelj. Zato je učence vsako leto pregledoval dr. Ludvik Kramberger iz Lenarta.

Posebna nadloga, ki se je pojavljala, so bile uši. Težko se jih je bilo znebiti. Starši so jih najlažje odpravili kar s petrolejem.

"V zimskem času smo bili preslabo oblečeni, pogosto smo prišli premraženi v šolo in domov. Takrat so bile zime zelo ostre," se spominjajo naši sogovorniki. "Veliko jih je žal tudi umrlo, tudi naših prijateljev, bratov, sester in sorodnikov. Pozimi je bilo tudi zabavno, še zlasti, ko smo se sankali na Pelclovem bregu in drsali po potokih in ribnikih. Tudi nezgod se spomnimo. Zgodilo se je, da je led počil in kaj hitro smo se znašli v ledeno mrzli vodi.

Generacija učencev v šolskem letu 1949/50

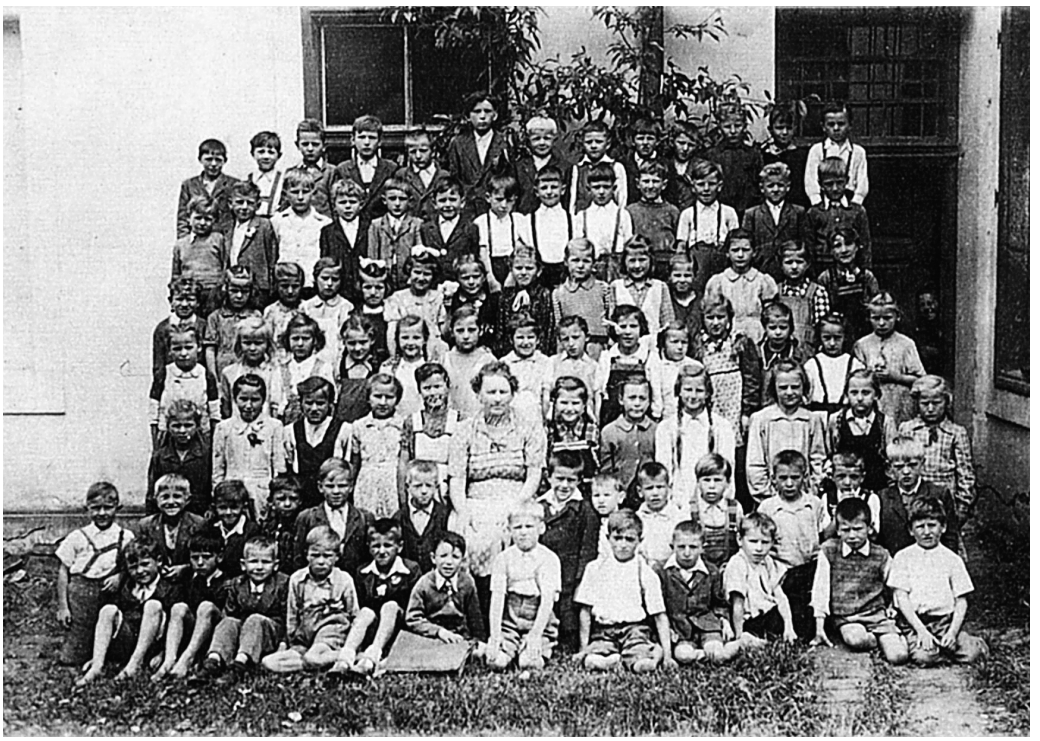

V šolskem letu 1951/52 je učiteljica Gizela Štibler poučevala v 1.razredu okrog 90 učencev

V šolskem letu 1947/48 so znanje ocenjevali s petimi ocenami. Ocenjevali so uspeh, ki je lahko bil prav dober, dober in slab. Vedenje so ocenjevali z ocenami odlično, prav dobro, dobro in neprimerno. Spomnimo se, da so učenci prejemali že prva priznanja, pohvale za pridnost in požrtvovalno delo."

Od prostorov se najbolj spominjajo velikih lončenih peči, ozkih in dolgih črnih klopi, v katerih so lahko sedeli štirje učenci. Tla so bila lesena.

"Tudi po vojni smo še hodili bosi in smo skozi leto imeli le eno obleko za v šolo in eno za k maši. Toda vežejo nas lepi spomini na šolske dni, saj je bila to edina pot, ki nas je spravila od doma. Tu smo našli prijatelje. Hodili smo po blatnih, tudi zaprašenih, gozdnih in temačnih poteh. Če nas je bilo več, nas ni bilo strah. Od šole do doma smo kradli sadje, se zabavali, se šli "partizane" in "Nemce" in včasih prišli do kakšne titovke (partizanske kape) in nemške čelade. Doma nas je čakalo veliko dela. Včasih smo pozno zaspali, zjutraj pa se odpravili zelo zgodaj v šolo. Toda ni nam bilo težko."

Leta 1951 je prvič obiskala šolo tudi Jožica Hladin. Svoje spomine je strnila takole: "Bala sem se prvega šolskega dne, a ko smo skupaj zapeli pesem Zbogom ljuba mamica, prvič grem od tebe zdaj je bil led prebit.

Zbralo se nas je veliko, pričakala nas je učiteljica Gizela Štibler. V 1. razredu smo se učili računanja na prste in na kroglice ter pisanja črk.

Zelo rada sem imela slovenski jezik, saj sem veliko brala, posebej spretna sem bila v risanju in ročnih delih. Veselila sem se ur telovadbe.

V tistem času smo bili otroci zelo boječi, saj razen šole nismo hodili nikamor. Nekaterih učiteljev smo se zelo bali, eni so dopuščali več, drugi manj. Mislim, da z našim razredom ni bilo velikih problemov. Še vedno smo prinašali malico v šolo, čas malice je bil med drugo in tretjo šolsko uro. Malicali smo ponavadi kruh in sadje. Pozneje so začeli kuhati mlečni riž.

V razredu smo bili aktivni, radi smo sodelovali in učitelji so ocenjevali znanje. Bile so tudi izjeme, mislim na privilegije. Veliko je bilo ustnega ocenjevanja znanja, slabe ocene so vpisovali v posebne redovalnice, ki pa na naše veselje ob koncu niso bile ovrednotene.

V šolo smo prihajali prezebli in mokri. V tem času se še nismo preobuvali v copate, to je prišlo kasneje. Dekleta smo nosila daljša krila in predpasnike, v nedeljo pa samo obleke."

Dogodek, ki se ji je posebej vtisnil v spomin, je bilo soočenje s fantom, ki ji je povaljal zvezke v blato. "Učiteljem nisem povedala, kako se je to zgodilo, ker sem se bala, da bo fant to ponovil. Dobila sem karakteristiko "lažnivka"," je z žalostjo povedala gospa Hladinova.

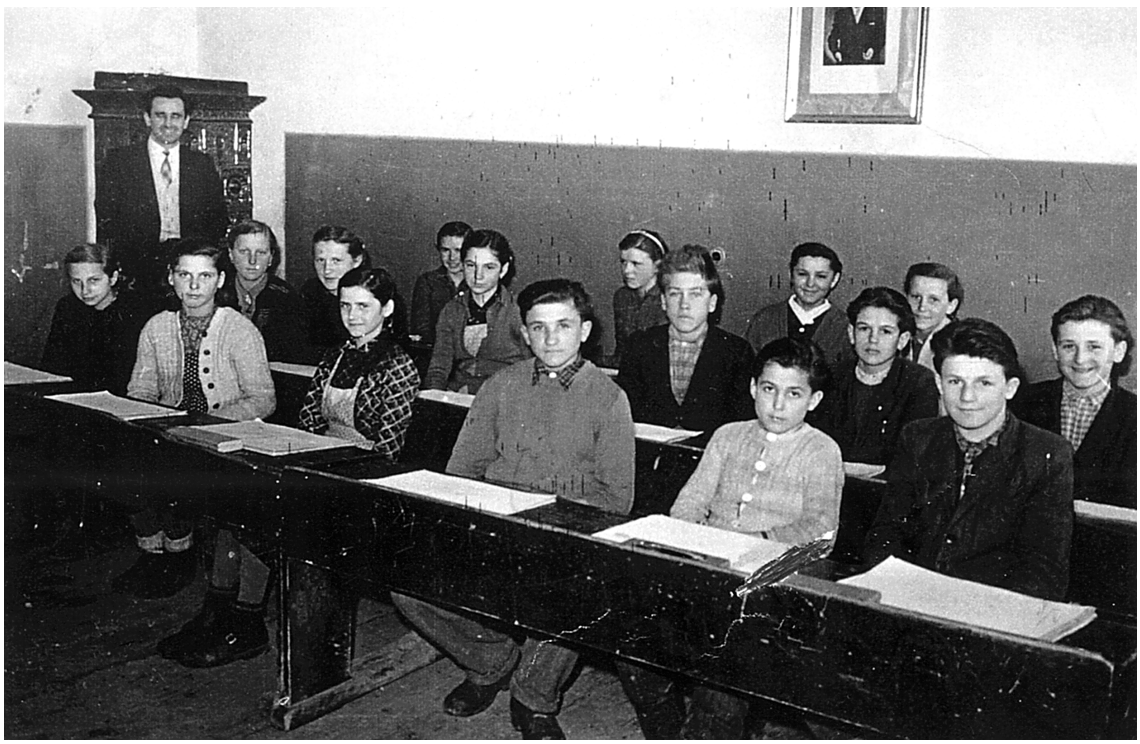

Okrog leta 1960 so bile v učilnicah še vedno ozke dolge klopi

Učitelji iz leta 1960, od leve proti desni Anica Šantl, Štefan Temlin, Stanka Hudalin, Drago Špendl, Ivan Šnuderl, Milica Šnuderl, Terezija Fanedl, Štefka Skaza in Valerija Javornik

Spomini na prvo šolo za življenje

MARIJA FANEDL,
učenka naše šole od leta 1954

Že davnega 1954. leta sem prvič zakorakala skozi široka in visoka vrata naše takratne šole. Kot bi bilo šele nekaj mesecev, tako živo se odstirajo spomini na nekdanje učitelje, sošolce, razrede, šolsko kuhinjo in nenazadnje tudi na šolski vrt, ki je bil ponos nas šolarjev in takratnih učiteljev. Tako živ je spomin na tisto prvo prisotno tremo, ko sem v 2. razredu nema obstala pred tablo, učiteljica in moj oče pa sta bila med vsemi ostalimi rdeča v šolskih klopeh. Moj prvi nastop se je popolnoma ponesrečil.

V 3. razredu smo dohiteli že kar nekaj sošolcev, ki so razred ponavljali. V šolo so prihajali v škornjih, včasih naravnost iz hleva. Ni treba posebej poudariti, s kakšno muko jih je tovarišica Anica sezula. V 4. razredu pa je bila potrebna še trša roka. Velikokrat je zapel meter ali švignila kreda po razredu. Včasih je tudi zgrešila cilj. Ob priliki sem tudi sama dobila kredo v uho, tovariš Temlin pa me je potem za odkup poslal k njim domov, kjer sva se igrala z njegovim sinom Brankom.

Vsa ta leta pa je "poveljeval" šoli upravitelj Drago Špendl. V 5. razredu smo dobili veliko novih učiteljev. Za ravnatelja je bil izbran Tone Hajdinjak, ki je skupaj s svojo ženo prinesel svežino, znanje in pestrost. Prav po zaslugi učiteljice Mirjam je zaživela kuhinja v pravem pomenu. Ob ponedeljkih je bil po pouku gospodinjski popoldan. Ves razred, vključno z dečki, je vihtel kuhalnice, se učil spretnosti kuhanja in peke. In preden smo odšli domov, smo vsi poskusili izdatno kosilo s sladico. Nikdar pa nismo pozabili povabiti "sluge" Alojza, ki je čistil in urejal naše prostore. Kolikokrat je moral ta mož dnevno nositi premog in drva po stopnicah.

Poleg nam učencem ljubega kuhanja smo se lotili tudi urejanja šolskega vrta, ki nam je bil v ponos in korist. S tem smo pocenili šolske malice, pa tudi marsičesa koristnega smo se naučili. Še sedaj se na našem domačem vrtu najdejo potonike in narcise, ki sem jih kot otrok prinesla iz šole. Nazaj grede pa sem na glavi v velikih košarah nosila slive za marmelado. In do šole je bilo pol ure hoda. Jabolka smo pridelovali v šolskem sadovnjaku. Vse smo skrbno pobrali in predelali pod vodstvom naše Mirjam. Šele v poznejših letih se človek zave, kje in kdaj vzklije seme, tako rano posejano.

Med učitelji je bil tudi poznejši ravnatelj Martin Vovk s Heleno, svojim dekletom. Tinko, kot smo ga vedno klicali, je znal čudovito zapeti pesem Lipa zelenela je. Prepevala sva jo v duetu. Učil je tudi Branko Ješovnik, sedaj zdravnik, za katerim se je ozrlo marsikatero dekle.

Spominjam se tistega tedna, ko smo sadili jablane na Breznikovi plantaži. Pogozdovali smo tudi pri Kranerju, še danes lahko pokažem drevesa, ki sem jih posadila. Leta so tekla in po končani osnovni šoli se je nekaj učencev odločilo za nadaljevanje šolanja v Mariboru, kar pa je bilo takrat še sila redko. Nismo si upali nagovoriti staršev, da bi nas

poslali naprej v šole ali uk. Med temi nesrečniki, ki smo ostali na zemlji, sem bila tudi sama. Na srečo je prav v tistem letu v našem kraju vadila dramska skupina igro Poročil se bom s svojo ženo. Neko nedeljo, ko je bilo že polno plakatov za prvo predstavo, je stopil k meni Alojz Peserl, režiser, s prošnjo, naj zamenjam eno glavnih igralk, ker so se sprle. Rečeno, storjeno! V nekaj dneh sem se naučila vlogo in bila sem "zastrupljena" za vselej. Odigrala sem vlogo na svoji prvi, a ne zadnji predstavi. Imela sem srečo, da sta v tistih letih na naši šoli službovala Janko Banič, odličen režiser, in Alfred Neuvirt. Franc Potočan pa je režiral odmevno igro Županova Micka. Mlado in polno energije me je povabila k Rdečemu križu Helena Vovk. Tudi na tem področju sem delala z vsem srcem, dolga leta kot predsednica.

Ko pa sta obiskovala šolo moja sinova, je bil pouk domala po vsem kraju. Obnavljala se je namreč šola. Ni bilo lahko ravnatelju Martinu Vovku, ki je v tistih časih zagrizel v to "kislo jabolko". Povsem drugačno vlogo si je nadela ta hiša učenosti zlasti z novo telovadnico. Meni pa je ostal v spominu še vedno pogled skozi kuhinjsko okno, ki se je vil preko igrišča v sadovnjak na kotiček z mizico in klopmi, obdan z jasminom in španskim bezgom.

MARICA DIVJAK,
učenka naše šole od leta 1961

Dvakrat prvi šolski dan

Imam to srečo, da lahko pripovedujem o naši šoli kot nekdanja učenka in sedanja učiteljica.

Moj prvi šolski dan je bil 1. september 1961, ko sem z imenom Marica Breznik začela obiskovati 1. razred Osnovne šole Jurovski Dol. Na ta dogodek smo se v družini že dalj časa pripravljali. Starši so me spodbujali in govorili vse lepo o šoli, obenem pa mi dali vedeti, da pričakujejo od mene, da se bom pridno učila in lepo obnašala. Prodali so hruške in za denar kupili torbo, leseno škatlico, ki je služila za peresnico, barvice, svinčnik, zvezke in prvo čitanko. Soseda mi je sešila novi "fürtek", ki je bil zelo imeniten, saj je imel velike vijolične rože in na naramnicah volančke. Tako sem bila pripravljena na prvi šolski dan. Oblekla sem svečano obleko in obula čevlje, ki so bili namenjeni samo za k maši, in seveda novi "fürtek".

Sprejem v šoli ni bil preveč svečan. 36 učencev je z mamami posedlo za mize v veliki učilnici. Učiteljica Milica Šnuderl je staršem nekaj dolgo, dolgo govorila. Ne vem, kaj. Spominjam se le, da so nekateri otroci jokali in da so nato potočile kakšno solzo še njihove mame. Potem smo šli domov, peš seveda. Ker je bila pot do doma dolga štiri kilometre in ker sem bila majhna in drobna, sem se zelo utrudila. Na vsem lepem sem stopila pred mamo in zaprosila: "Mama, nesi me!" Sošolci, s katerimi smo šli isto pot, in njihove mame so se začeli na glas smejati. Postalo me je sram in stekla sem naprej.

Vse naslednje dni smo hodili v šolo brez spremstva staršev, peš in

bosi po makadamski cesti. Tako se nam v šoli ni bilo treba sezuti.

Sedeli smo v dolgih klopeh, ki so imele izrezane odprtine za črnilnik in jamico za svinčnike. Lesena tla z velikimi izstopajočimi grčami so bila kar topla. Bolj mrzla so bila kamnita tla na hodniku, stopnišču in na straniščih, zato se tam nismo dolgo zadrževali. Stranišča smo uporabljali le v nujnih primerih, ker ni bilo na voljo ne papirja in ne izplakovalnikov.

Pouk je potekal v dveh izmenah; 1. razred in predmetna stopnja dopoldne, razredna stopnja pa popoldne. Pouk so imeli vsi razredi v svojih učilnicah, tudi na višji stopnji. Nekateri učitelji so se zelo trudili in prinašali v razred razne pripomočke in delali poizkuse. Telovadnice ni bilo, zato smo imeli telovadbo na igrišču ali v učilnici.

Danes se nam zdijo taki delovni pogoji nevzdržni, takrat pa smo bili s tem zadovoljni. Radi smo hodili v šolo. Poleg pouka smo imeli tudi razne dejavnosti. Sama sem vsa leta pela v pevskem zboru, recitirala na vsaki proslavi in igrala v dramski skupini. Vloga norčka Frica v igri Sneguljčica mi je bila pisana na kožo.

Na dan mladosti, 25. maja, smo imeli vsako leto v Lenartu športni dan, na katerem smo se pomerili med seboj učenci vseh sedmih osnovnih šol občine Lenart. Dosegala sem najboljše rezultate v skoku v daljino in suvanju krogle.

V višjih razredih sem se udeleževala občinskih tekmovanj iz matematike. Ob koncu vsakega šolskega leta smo se veselili izleta, ki so ga organizirali in vodili razredniki, plačali pa starši, zato se ga vsi učenci nismo mogli vselej udeležiti. Obiskovali smo razne kraje po Sloveniji.

Največja nagrada za naše učne uspehe in drugo delo pa je bila knjiga s posvetilom, ki nam jo je ob koncu vsakega šolskega leta podelil ravnatelj.

Prišel je 1. september 1996. Dobila sem službo v domačem kraju, v Osnovni šoli Sv. Jurij. Ko sem stopila pred prvošolce in njihove starše, me je tako stisnilo v grlu, da sem pomislila, da ne bom mogla spregovoriti. Ko sem pred 35 leti prišla prvič v to šolo, nisem jokala. Tedaj pa ne vem, kaj mi je bilo, da so mi solze silile v oči. Samo trenutek je trajalo, nato pa sem zajela sapo in beseda je stekla kot vsako leto poprej. Z rožami sem obdarila svoje prvošolce, skupaj smo zapeli, se igrali, domov pa so odnesli tudi balone s svojimi imeni in sončke s posvetilom. Upam, da je tudi njim ostal ta dan v tako lepem spominu kot meni, saj je bil to moj drugi prvi šolski dan na tej šoli.

SUZANA EDER,
učenka naše šole od leta 1974

Šolska leta, najlepša leta

Od takrat, ko sem vstopila v 1. razred Osnovne šole Jurovski Dol, mineva 30 let. Pisalo se je leto 1974, 1. september. Učencev je bilo veliko, zato so nas razdelili v dva razreda.

Sprejela nas je učiteljica Antonija Hudales. Pospremila nas je v velik razred, ki je imel velika okna s križi. V razredu smo imeli peč, ob kateri smo se pozimi greli in sušili mokre obleke ter obutev. Pozdravil nas je ravnatelj Martin Vovk.

Učiteljica Antonija Hudales nas je seznanila s prvimi šolskimi predmeti in to so bili: slovenski jezik, spoznavanje narave in družbe, matematika, telesna vzgoja, likovni pouk in glasbeni pouk. Na koncu prvega šolskega leta nas je popeljala na končni izlet v Postojnsko jamo. V 2. razredu sem spoznala učiteljico Cecilijo Neuvirt. Srečala sem se s prvimi plesnimi koraki. V 3. razredu nas je sprejela Jožica Andrejč, ki je prišla iz Prekmurja. V tem šolskem letu smo imeli pouk v današnjem kulturnem domu, kajti pričela se je obnova stare osnovne šole in gradnja nove telovadnice. Na zaključni izlet nas je peljala v rodno Prekmurje. Med gradnjo telovadnice in obnovo šole smo 4. razred obiskovali v Frasovi hiši. Razrednik Jože Hudales nam je pokazal za vse večne čase, kako se piše dnevnik, saj je bila to obvezna domača naloga pri slovenskem jeziku. Na koncu šolskega leta smo si ogledali lepote Primorske in Jadransko morje.

Med interesnimi dejavnostmi na šoli sem obiskovala pevski zbor, ki ga je vodila učiteljica Antonija Hudales, najraje pa ritmično skupino pri učiteljici Ceciliji Neuvirt. Veliko smo nastopali po drugih šolah in v različnih podjetjih, zlasti ob državnih praznikih.

V šolskem letu 1977/78 sem obiskovala 4. razred in prejela priznanje - pozlačeno značko Braća Ribar za odličen uspeh. V šolskem letu 1978/79 smo se vselili v obnovljene prostore osnovne šole z novo telovadnico. Na višji stopnji sem se srečala z novimi učitelji, novimi predmeti, tudi s prvo ljubeznijo.

V 5. razredu nas je sprejela razredničarka Anka Zupan in nas spremljala vse do 8. razreda osnovne šole. Poučevala nas je spoznavanje narave, likovni pouk, kasneje pa tudi biologijo, kemijo in gospodinjstvo. Dobili smo tudi dva tuja jezika, in sicer srbohrvatski in angleški jezik, ki ga je učila Tatjana Banič, nekaj časa pa tudi Zoran Predin. Pri njegovih urah angleščine je bilo najlepše, saj nam je igral na kitaro. Matematika je bila resen predmet, učila nas je Marija Jarc. Glasbeno in telesno vzgojo je učila Cvetka Klenar - Škrlec. Pri tehničnem pouku smo se spoznali z učiteljem Alfredom Neuvirtom, kasneje pa tudi z Antonom Čušem, ki nas je učil fiziko.

Pri slovenskem jeziku smo se srečali z Danico Perger, nato pa z Marijo Šauperl. Spoznavanje družbe nas je učila Darja Pristovnik. V 6. razredu pa smo pri zgodovini in zemljepisu spoznali Stanislava Senekoviča.

V tem šolskem letu sem z ritmično skupino, odraslo folklorno skupino iz Jurovskega Dola in s pevskim zborom Centrovod iz Lenarta gostovala štiri dni v takratnem pobratenem mestu Brus v Srbiji. Ostali so lepi spomini, žal pa so se prijateljske vezi pretrgale.

Junija 1982 sem končala 8. razred osnovne šole v Jurovskem Dolu in prejela pozlačeno značko Braća Ribar za odličen uspeh.

S sošolci se le redkokdaj srečujemo. Mnogi smo si ustvarili družine, vsak je šel svojo pot, nekateri tudi v tujino. Danes se zavedam, kako hitro beži čas, žal pa se ga ne da priklicati nazaj. Vse, kar je lepo, hitro mine.

Letos praznujemo 230 let, odkar se je v našem majhnem podeželskem kraju začel pouk. Veliko generacij je tukaj končalo osnovno šolo in veliko jih še bo. Kljub naši majhnosti pa smo lahko zelo ponosni, da imamo osnovno šolo in strokovni kader, ki širi obzorja našim mladim radovednežem.

MATEJ DIVJAK,
učenec naše šole od leta 1984

Ti greš v prvi razred, ne v drugi!

V Osnovno šolo Jurovski Dol sem vstopil v 2. razredu. To seveda ne pomeni, da sem bil takšen genij, da sem 1. razred kar preskočil (čeprav bi ga morda lahko). Šalo na stran. 1. razred sem namreč obiskoval na Osnovni šoli Zg. Velka, kjer sem tudi preživel svoje najzgodnejše otroštvo. Vendar pa sem ravno zaradi tega dejstva vstop v 2. razred doživljal kot ponovni vstop v 1. razred. Pri tem pustimo ob strani, da so me nekateri otroci, ki so me videli prvič (in takšni so bili skoraj vsi), opozarjali, da se moram razporediti k otrokom za 1. razred in ne k tistim, ki se vpisujejo v drugi. Vstopal sem v novi svet.

Tistega "ta pravega" prvega šolskega dne se ne spominjam več prav dobro. Vem pa, da me je dejstvo, da je na Osnovni šoli Zg. Velka, kamor sem vstopal, bila moja mama tudi učiteljica, navdajalo s ponosom, morda celo z občutkom večvrednosti. Vendar pa tega (vsaj upam) nikoli nisem pretirano kazal drugim ali celo zlorabljal. Hkrati pa sem svojo mamo tudi dovolj dobro poznal, da sem vedel, da bi se vsak poskus "zlorabe položaja" končal klavrno. Zame seveda. Mama me namreč, morda zaradi izogibanja morebitnim očitkom, da uživam posebne privilegije, v šoli ni obravnavala popolnoma nič drugače kot ostale učence. O tej tematiki bi znal več povedati moj brat, ki je imel to (ne)srečo, da ga je učila lastna mama. Velikokrat mi je že povedal, da je zaradi te "malenkosti" imel občutek, da zanj veljajo strožja pravila kot za druge. Mama pa to seveda gladko zavrača. No, kakor koli, s sošolci sem se ne glede na to, da sem "sin tovarišice Marice", zelo dobro razumel. Malo bolj problematičen sem se menda zdel svoji učiteljici, saj sem bil, ker sem znal brati že od svojega četrtega leta starosti (za kar moja mama sprva sploh ni vedela), pri spoznavanju abecede precej nemiren, saj mi je bil dolgčas. Tako sem bil kar nekajkrat obiskovalec kota, ker sem motil pouk. O ustreznosti takega ukrepa na tem mestu ne

bi govoril. Naj samo še razložim, da je dejstvu, da sem že tako zgodaj bral, botrovalo prisostvovanje pri učenju mojega brata; menda sem vedno, ko je delal domače naloge in se učil, gledal zraven, poslušal in si očitno tudi zapomnil. Mama mi je celo povedala, da so jo ob neki priložnosti vzgojiteljice iz vrtca okarale, češ zakaj me sili k branju. Resnično bi rad videl izraz, ki ga je takrat dobila mama na obrazu. O tem namreč ni vedela popolnoma nič. Vzgojiteljice so ji nato razložile, da menda prebiram knjigice, ki jih imajo na policah. Seveda tega ni verjela, dokler me ni videla oziroma slišala na lastne oči in ušesa.

Selitev v, zame nov kraj, Jurovski Dol, ki je sledila po končanem 1. razredu, je pomenila, da puščam za sabo vse prijatelje iz zgodnjega otroštva, vse sošolce, vse učitelje, vse. Ko sem tako prestopil prag osnovne šole v Jurovskem Dolu, sem vstopal v čisto drugačen svet. Drugačna, večja šola (na Zg. Velki so namreč le prvi štirje razredi), drugačni učitelji, drugačni učenci, drugačen način dela, cel kraj je bil drugačen! Poleg tega pa sem se vpisal tudi v pripravnico glasbene šole v Lenartu. Novinec na vseh mogočih področjih, torej.

Med novostmi, ki sem jih bil v novi šoli najbolj vesel, je bila ta, da te pri malici ni nihče grdo gledal, če česa nisi pojedel do zadnje drobtinice. Izjemno imeniten se mi je zdel tudi starinski zvonec, ki še danes visi na stopnišču. Le-ta je pridobival na svoji imenitnosti skozi leta, ko smo rasli, saj smo vedno lažje udarjali po kemblju; najprej s skoki, na koncu niti ne več s popolnoma iztegnjeno roko. Pomembna novost pa je bila zame tudi telovadnica, saj je osnovna šola na Zg. Velki v tistem času še ni premogla.

Pridružil sem se pevskemu zboru in folklori. Kot sem že omenil, pa sem obiskoval tudi glasbeno šolo. In ravno glasbena šola me je za nekaj stvari, ki so mlademu fantu lahko precej pri srcu, prikrajšala. Tako nisem videl nastopa čarovnika, ker sem moral ob istem času biti v glasbeni šoli. Nisem mogel obiskovati treningov karateja, ker sem imel ob istih dnevih in urah pouk v glasbeni šoli. Verjetno je bilo podobnih primerov še nekaj, a sta mi ta dva ostala najbolj v spominu.

V zelo lepem spominu mi je ostala tudi šola v naravi v 4. razredu, ko smo se odpravili v Premanturo pri Puli, kjer smo imeli plavalni tečaj. Posebna dogodivščina je bila že samo dolgotrajna vožnja z vlakom. Trajala je celih deset ur, če se prav spomnim. In to ponoči, ko seveda nismo spali. Zato so se potem dogajale smešne situacije, ko koga na plaži nismo mogli prebuditi drugače kot z vodo. Očaral pa nas je tudi prodajalec sladoleda, ki je žongliral s kepicami sladoleda in nam pripravljal priljubljene Pinocchije - sladoled z dvema "glavama" stikajočih se kornetov, ki sta predstavljala telo, na vrhu zgornjega korneta je bila še ena kepica sladoleda in vanjo je sodil še odlomljen košček spodnjega dela korneta, ki je predstavljal Ostržkov nos.

Na višji stopnji so se pričele udeležbe na tekmovanjih iz matematike, slovenščine, angleščine in Vesele šole. Konec 7. razreda smo si s sošolci priborili ključ šole. V 8. razredu sem osvojil zlato priznanje iz angleščine, a na mojo nesrečo se le-to takrat še ni prištevalo k točkam za vpis v srednjo šolo. Saj ne, da bi jih nujno potreboval, a pet točk več je vseeno nekaj.

Čeprav teče šele deseto leto, odkar sem zapustil osnovnošolske klopi, danes kot član sveta šole opažam, koliko stvari se je v teh desetih letih spremenilo. Nisem bil "zlati učenec", ker so ta naziv začeli podeljevati šele dve leti zatem, ko sem odšel. Danes se zlato priznanje iz angleščine prišteva k točkam za vpis na srednjo šolo. Šola je prebarvana, imajo nove mize in stole, nekatere učilnice so se kar nekajkrat preoblikovale, selila se je knjižnica, obnovili so sanitarije, dodali nove učilnice, spremenili zbornico, učiteljev je več in mnogih med njimi ni bilo na šoli takrat, ko sem bil jaz, raznih tekmovanj je vedno več in še bi lahko našteval. Podobno bi lahko ugotavljal tudi za II. Gimnazijo v Mariboru, kamor sem se vpisal po končani osnovni šoli in za Ekonomsko - poslovno fakulteto v Mariboru, ki sem jo pravkar končal.

Vem, da me v prihodnosti čaka še kar nekaj "prvih dni" in veliko novih izkušenj ter poznanstev. Z veseljem jih pričakujem, ker vem, da je življenje lepo.

MARTINA DIVJAK,
učenka naše šole od leta 1988

Ko pobrišeš prah s spominov

Glede na to, da se moj študij počasi bliža h koncu in moja eksistencialna kriza vse bolj glasno vpije, vedno pogosteje razmišljam o začetku mojega šolanja. Vedno sem precej kritično gledala na šolanje v tako majhnem kraju in na posledice, ki jih nosiš, ko vsi poznajo vse in vsak o vsakem praktično ve vse. Ko zrem v preteklost, se mi zdi, da smo zaradi majhnosti in prav zaradi tega večje domačnosti doživeli trenutke, ki jih mnogi drugi zamudijo.

Začetek 1. razreda je bil zame precej stresen. Po legendarnem začetku s tovarišico Cilko, Čujem in Katko sem doživela strašen polom (in sramoto, ki mi je moja sestra še zdaj ni čisto odpustila) pri recitiranju pesmice o kurirčku za dan mrtvih, ko sem se že pri prvi vrstici popolnoma zmedla in planila v jok. Glasovi sestrinih sošolcev, ki so vpili za mano še celo leto, so me preganjali še mnogo let zatem. Tudi kazen za to ni bila mila; naslednja proslava, za katero so me povabili k sodelovanju, je bila šele sredi 3. razreda.

Vseh drugih dogodkov na nižji stopnji se spominjam zelo megleno, izstopa le še urejanje in izdaja mojega prvega časopisa, ki sem ga s pomočjo učitelja Hudalesa izdala v 3. razredu. Pouka se skorajda ne spominjam, samo določenih anekdot (ko je Tadeja skupaj z makovko pojedla paličnjaka ali ko sta Mitja in Boštjan pela hvalnice Mojčici - takratni učiteljici fizike), prvih ljubezni..., projektov (Življenje v alpskem svetu, ko smo posneli celo videokaseto), ekskurzij in tudi incidentov, zaradi katerih smo v razredu stopili skupaj in se borili za svoj prav.

V razredu nas je bilo kar veliko, morda prav zaradi tega nikoli nismo bili posebej povezani. Med nami so bila vedno trenja, nikoli

nismo bili enotni razen takrat, ko nam je tekla voda v grlo in smo morali braniti svojo čast. Tudi z razredničarko Marijo Šauperl, ki je imela z nami ogromno potrpljenja, smo imeli zelo burna obdobja, ampak na koncu smo jo vsi brez večjih posledic srečno odnesli.

Najraje se spominjam vseh obšolskih dejavnosti, juter, ki smo jih prebili v kulturnem domu med pripravljanjem projekta Jurovski Dol skozi čas, zelo stare poročne obleke, ki sem jo takrat predstavljala, popoldnevov med fotokopiranjem šolskega glasila Šilček in enkratne športne izdaje Zmage še bodo, ki smo jo skupaj izdale Suzana, Nataši in jaz (časopis je bil posvečen slovenskim smučarjem), odmorov, ki sva jih z Natašo presedeli na tleh pri tajniku in oddajali program šolskega radia.

Stalnica mojih osnovnošolskih dni so bila tudi vsakoletna tekmovanja za Veselo šolo. Z njimi sem začela v 4. razredu; to je bilo tudi edino leto, ko se nisem uvrstila na državno tekmovanje. Državna tekmovanja sem si zapomnila predvsem po darilih, prvem obisku McDonaldsa v Ljubljani in delitvi prvega mesta v 7. razredu. Udeležila sem se vseh mogočih tekmovanj, se ogromno naučila, spoznala veliko ljudi (mojih sošolcev v gimnaziji, kot sem pozneje ugotovila) in se predvsem zabavala.

Ko so mi na koncu osemletke povedali, da bom kot prva vpisana v "zlato knjigo", sem bila seveda zelo ponosna. Čutila sem zadovoljstvo, saj sem vpis jemala predvsem kot zahvalo ali povračilo za moje delo na šoli. Skozi vse stvari, ki smo jih skupaj ustvarjali, sem spoznavala sebe, svojo kritično dušo in svoje talente, povezovala sem se z ljudmi, nabirala izkušnje. Za temi zidovi se je rodilo prijateljstvo, s katerega že zelo dolgo, skrbno in pogosto brišem prah.

Na koncu osemletke sem bila "zlata učenka", na koncu gimnazije sem bila "zlata maturantka", kaj me čaka ob koncu študija?

Vsi ti nazivi in uspehi niso pomembni, pomembno je, da sem počela mnogo stvari, spoznavala nova obzorja in svoje lastne omejitve. Če hočeš spoznavati drugačne stvari, če hočeš doseči obzorja, ki so drugačna od obzorij večine, če se tvoje vrednote ne skladajo z vrednotami večine, se boš vedno srečeval z negativnim odnosom ljudi okoli sebe. Tudi drugačna pot je pravilna. In današnja podoba šole je takšna tudi zaradi vseh tistih, ki so bili drugačni, tistih, ki so šoli dali svoj - poseben pečat in jo na svojstven način oblikovali.

Bodite svoji!

MATEJA NUDL,
učenka naše šole od leta 1990

Začaran krog mojih korenin

Pisalo se je leto 1990, 1. september . Prišel je zame težko pričakovani dan, prvi šolski dan. Odprla so se vrata v nov svet. Dobili smo rumeno rutico in kresničko. Šola je postala naš drugi dom. Sprva je delovala zelo hladno, saj sem imela občutek, da so nas zaprli med štiri stene. Vendar je naša učiteljica znala v nas prebuditi le najlepša občutja.

Med najlepšimi občutki je bil ta, da smo mala družinica, ki je dobila svoj prostor pod soncem - svoj razred z igralnico. Stopili smo v svet besed in številk, se odpravili na travnik, kjer smo spoznali cvetlice in poljščine. Sodelovali smo na prireditvi in bili ponosni pri recitiranju pesmi.

Tako so minevala leta na nižji stopnji in potrebno se je bilo povzpeti stopničko višje, še večjim odgovornostim naproti. Porajala so se vprašanja, če bom vse to zmogla. Bo tudi tukaj tako prijetno? Strah je bil odveč, saj smo iz dneva v dan spoznavali nove življenjske resnice.

Počasi smo se izoblikovali in prav osemletka je postala nepogrešljiv del na naši poti do cilja. Bila sem aktivna pri različnih interesnih dejavnostih, obiskovala sem novinarski, zemljepisni in zgodovinski krožek. Vendar me je najbolj veselilo delo mlade novinarke, saj smo izdajali šolsko glasilo in ostale učence na šoli obveščali o dogajanju na šoli. Ni lepšega občutka, kot je ta, da vidiš svoj izdelek in veš, da si tudi ti prispeval svoj trud in se v glasilu najde tudi delček tebe.

Tekmovanja so zame predstavljala določen izziv - dokaz, da zmorem. Nenazadnje so bila merjenje moči in predvsem znanja. Tekmovala sem pri zgodovini, zemljepisu, Veseli šoli, slovenskem jeziku, kemiji, matematiki in angleškem jeziku. Včasih mi je uspelo, spet drugič nisem izpolnila pričakovanj, pomembno je bilo sodelovati in ne zmagovati.

Ob koncu sem prejela naziv "zlata učenka", nagrada za trud. Bilo je nekaj, kar se mora doživeti. V določenih trenutkih kot zadnja vez pred naslednjo postajo. Morda pa se nekoč spet srečamo. Morda... Mogoče bi nagrado takrat doživljala drugače in z drugačnim pogledom. Hvaležna sem vsem, ki so me poučevali in me usmerjali. Dali so mi pomembna načela, ki so me vedno navdajala z vztrajnostjo, da sem lažje prestopila prag srednje šole. Del sebe sem pustila zapisan v knjigi, del je odšel novim dogodivščinam naproti.

Naš razred kot "družinica" se je iz leta v leto manjšal. Trudili smo se, da bi se povezali, včasih nam je to uspelo, drugič pa ne. Ob slovesu smo zapustili svojo zgodbo in svojo zgodovino. Zdi se kot začaran krog, ki ima vse korenine v osnovni šoli.

Za trenutek se spet ustavim pri svojih sošolkah in sošolcih. Zdi se, da so se naše poti dokončno ločile. Sprva smo dve leti praznovali obletnico, a tega ni več. Ničesar ni. Po tolikih letih so ostali samo še spomini, znani obrazi, bežen pozdrav in želja, da se mogoče nekoč srečamo, objamemo in podoživimo svojo osnovnošolsko pot. Morda nekoč, nekje, nekako ...

Ob spominih sem srečna in ponosna, da so moje korenine ostale na Osnovni šoli Sveti Jurij. Zato upam, da bodo vse naslednje generacije znale ceniti to, kar so ustvarili njihovi predhodniki in sedanji učitelji, ki jih bodo vodili po poti življenja, ki je polna vzponov in padcev. Kar koli boste počeli, počnite s srcem. Če si zastavite cilj, ga izpolnite, kajti kjer je volja, tam je tudi pot.

Šolski utrinki učencev šole

EVA ŠKRLEC,
učenka naše šole od leta 1996

Novi prijatelji, učiteljica, velika šola. Vse to in še več me je pred slabimi osmimi leti pričakalo v mojem drugem domu, na šoli namreč.

Na nižji stopnji smo znanje pridobivali skozi igro, kasneje se je pričelo opisno ocenjevanje. V naslednjih letih smo spoznali, da je učenje resna stvar, je kot nekakšna služba, ki jo moraš redno in marljivo opravljati. Včasih prav pogrešam dneve, ko smo se lovili po razredu in bili skorajda brez skrbi. Ampak iz malega raste veliko in vedno moramo naprej. Zremo v prihodnost, se odločamo o nadaljnjem šolanju. Vsako obdobje pusti za sabo lepe in manj lepe spomine, a vendar so vsi nepozabni.

TANJA KLOBASA,
učenka naše šole od leta 1996

Zelo rada se spominjam otroških dni, polnih veselja in igrivosti. Zmeraj sem imela čas za igro in zabavo, ki sta me spremljali skozi otroštvo. Rada sem se sprehajala, opazovala naravo in se čudila stvarem, ki so me obdajale. Najbolj pa me je pritegnilo pisanje in branje starejše sestre ter brata. Spremljala sem njuno učenje in se čudila črkam, ki jih takrat še nisem poznala. Števila, ki sta jih pisala, so bila zame neprepoznavna. Vse to je bilo zame novo in tudi sama sem se želela tega naučiti. Kmalu sem dobila to priložnost.

Prišel je čas, ko sem vstopila v nov svet, svet učenja in zabave. Konec je bilo igre in otroške brezskrbnosti, ki se ji otroci ne moremo upreti. Pričelo se je novo obdobje. Spominjam se večera pred prvim šolskim dnem. To je bil običajen večer, v katerem se ni zgodilo nič posebnega, pa vendar je bil zame še kako pomemben. Bila sem zelo nestrpna in vznemirjena. Želela sem, da večer čim prej mine in da se podam v nove preizkušnje in dogodivščine. Spraševala sem se, ali bo vse v redu... Me bodo sošolci sprejeli?... Kakšna bo učiteljica?... Le s težavo sem zaspala.

In končno je napočil zame usoden dan. Z mamo ob sebi in z roko v njeni topli dlani sem se približevala šoli. V glavi so se mi podile hude misli, želela sem pobegniti. A že sva se vzpenjali po stopnicah, zdelo se mi je, da jih je neznansko veliko. In že sva se znašli pred mogočnimi šolskimi vrati. Mama jih je počasi odrinila in vstopili sva v takrat zame še neznani svet. Ko sva stopali po hodniku, se mi je zdelo, da me opazujejo velike črne oči, iz katerih veje hlad. Kmalu sva prišli v naš razred, kjer so naju pričakali prijatelji iz male šole ter njihovi starši. S prijatelji smo veselo čebljali in tako hitro pozabili na prejšnje strahove. Minilo je nekaj časa, ko je prišla naša učiteljica. Nagovorila nas je prijazno, povedala nekaj o sebi in šoli. Zavedala sem se, da bo ta velika

hiša prinesla v moje življenje veliko sprememb. Po sprejemu nas je čakala pogostitev.

Naslednje jutro sem si prvič nadela šolsko torbo, mama mi je okrog vratu zavezala rumeno rutico in tako sem s sestro in bratom odšla v mogočno hišo z velikimi okni.V prvem šolskem letu sem odkrivala mnoge dotedanje neznanke in vneto poslušala učiteljico Marico Divjak.

Vse na šoli me je navdajalo z občudovanjem. Bilo je toliko novega, dnevi so hitro tekli in ne da bi se zavedala, je tako minilo moje prvo šolsko leto. Spoznala sem prve črke, se naučila brati, pisati in računati. Peli smo otroške pesmice in se zabavali. V 2. in 3. razredu sta nas spremljali razredničarki Marica Divjak in Alenka Dominik.

Na višji stopnji je bilo konec zabave. Spoznavala sem veliko več, posegala po številnih knjigah in jih pripovedovala učiteljicam. Prepevala sem pri pevskem zboru, kar je bilo moje veliko veselje. Vključena sem bila v različne interesne dejavnosti. Pri slovenskem jeziku sem zelo rada pisala domišljijske spise, saj sem se nezavedno potopila v svet domišljije.

Postala sem odgovornejša in se končno zavedla, da se učim za prihodnost. Doživela sem vzpone in padce ter vselej z optimizmom gledala v prihodnost. S sošolci sem gradila prijateljstvo.

Prepričana sem, da sem se veliko naučila in da mi nobena šola v prihodnje ne bo dala tolikšnih izkušenj in toliko lepih trenutkov kot moja prva in zame neprecenljiva hiša z velikimi okni.

NIKA JANKOVIČ,
učenka naše šole od leta 1996

Leta 1996 sem prvič stopila skozi šolska vrata. Prvega šolskega dne me je spremljal oče. Ob prihodu v šolo je bilo v meni nekaj strahu, toda tudi veselje je bilo nepopisno. Spomnim se, da sta nas pred razredi pričakali učiteljici Marica Divjak in Jožica Andrejč. Kaj hitro sta nas poklicali vsaka v svoj razred, kajti bilo nas je kar 30. Dobila sem svojo prvo učiteljico - Marico Divjak. Razred, v katerega sem vstopila, je bil velik, zanimiv, zame nekaj novega. Z učiteljico Marico Divjak smo se pogovorili o tem, kako bo potekalo delo, nato pa smo odšli domov.

V 1.b razredu nas je bilo 15. Sprva nisem poznala sošolcev, toda kaj kmalu smo vsi postali dobri prijatelji in se v šolskem letu dodobra spoznali. Skupaj smo kdaj pa kdaj kaj "ušpičili", se veselili počitnic in dedka Mraza, se seveda učili črke in številke ter kdaj kaj zapeli. V 1. razredu so nastajale tudi naše prve risbe, ki so bile včasih podobne "čičkam čačkam". Ob koncu šolskega leta pa smo ustvarili nekakšno knjižico o našem delu. Na šolsko življenje sem se kaj hitro privadila. Prvo šolsko leto je bilo zame zanimivo in polno novih odkritij.

Tudi v 2. razredu nas je poučevala Marica Divjak, kar me je zares veselilo. V 3. in 4. razredu pa Alenka Dominik. Tudi njo smo hitro sprejeli in se spoznali. V 3. razredu se je število predmetov povečalo. Ni bilo predmeta, ki ga ne bi z veseljem sprejela. V drugi redovalni polovici smo začeli dobivati ocene, na katere smo se vsi hitro privadili. Vsa ta leta smo se zabavali, se učili in spoznavali različne stvari.

Obiskovali smo različne krožke in se vključevali v razna tekmovanja ter različne dejavnosti, v katerih smo tudi dosegali uspehe. Nižja stopnja je bila zame obdobje, ki sem ga dobro sprejela.

Z enajstimi leti smo vsi stopili na višjo stopnjo, kar je bilo za vse nekaj novega. Dobili smo veliko novih učiteljev, na katere smo se hitro privadili, in tudi več predmetov. Tudi učenja je bilo veliko več, kar vsem ni bilo tako lahko sprejeti. Število ocen se je povečevalo, bilo je več tekmovanj in krožkov, z leti pa še več predmetov. Toda s sošolci smo ostali dobri prijatelji. Dosegali smo priznanja in uspehe tako na športnem področju kot pri ostalih predmetih

Z leti smo odraščali, se spreminjali in pristali v 8. razredu, v katerem se moramo odločiti za nadaljnje šolanje. To je naše zadnje leto na Osnovni šoli Sv. Jurij. Na njej smo doživeli veliko lepega in si nabrali zanimive izkušnje.

ANDREJA NUDL,
učenka naše šole od leta 1996

Natančno se spomnim prvega dne, ko smo v učilnici zraven zdajšnje jedilnice vsi strmeli v nove učiteljice. Ker nas je bilo veliko, so nas razvrstili v dva razreda. Mnogi smo bili razočarani, kajti že v mali šoli smo si poiskali prijatelje, ki so jih sedaj ločili od nas. Znanje na nižji stopnji sem si pridobila s pomočjo razredničark Marice Divjak in Alenke Dominik.

S strahom sem vstopila v 5. razred. Srečali smo se z novimi predmeti in novim načinom ocenjevanja. Veliko se je spremenilo. Naša razredničarka je postala Cvetka Škrlec, ki nas bo spremljala vse do konca osnovne šole. Leta so hitro minevala, medtem pa sem dobila veliko dobrih ocen in priznanj. Do sedaj sem vse razrede izdelala z odličnim uspehom in osvojila naslednja priznanja: zlato priznanje za raziskovalno nalogo pri zgodovinskem krožku, srebrno in bronasto Vegovo priznanje, bronasto Cankarjevo priznanje, bronasto priznanje v znanju zgodovine in geografije, knjižne nagrade pri nemški in angleški bralni znački ter mnoga druga priznanja. Veliko sem sodelovala tudi na športnem področju, predvsem v skoku v višino, daljino, malem nogometu, košarki ter odbojki.

Na osnovno šolo me vežejo prelepi spomini, ki bodo večni, kajti tukaj sem se veliko naučila in navezala nepozabna prijateljstva.

SPOMINI UČITELJEV NA ŠOLO

ANTONIJA HUDALES

Pozdravilo naju je sončno slovenjegoriško jutro

Prihajala sva iz Istre, iz vasi med skalami, bori, brinjem. Mogočna šolska stavba, zgrajena v italijanskem stilu. Vsaka najmanjša vas jo je imela.

Avtobus nama je ustavil v bližini šole. Za konferenco je bilo mnogo prezgodaj. Preden bo ura devet, se bo sonce dvignilo precej visoko nad hribček s križem. Šola je velika. Kraljuje pred vasjo, čeprav jo je načel zob časa. Priča nekega obdobja, ki je želelo, da se vsi otroci šolajo. Za mnoge takrat nemogoč, nepojmljiv pojav. Poleg šole je razdrapana hiša. Zaslutiš, da je bila nekoč zelo lepa. Čas je opravil svoje. Misliva si, da stanujejo v njej učitelji. Pozneje izveva, da je res tako. Ko so se učitelji preselili v novi blok, sta bili v njej tehnična delavnica in knjižnica. Leta 1978 so šolo obnovili in staro hiško zravnali z zemljo. Tu in tam nam je kljub obnovljeni šoli zmanjkalo prostora za kakšno dejavnost. Takrat smo na tihem rekli: "Ko bi le še imeli staro hišo."

Sprehodiva se v gozd. Za naju zelo nenavaden. Gosto drevje, tla pusta, brez podrasti. Tu in tam kakšna sramežljiva goba, ki je ne poznava. Končno se ura začne pomikati proti deveti. Stopiva do šole, vstopiva skozi velika vrata. Čeprav je poletje, naju v temačnem hodniku zmrazi. Že nama pridejo naproti s toplim nasmehom. Pozdravi naju ravnatelj Martin Vovk in predsednik delovne skupnosti Alfred Neuvirt. Oba sta nasmejana, prisrčna. Kmalu dočakamo še ostale. Sami mladi ljudje, prežeti z energijo, novinci zadržani, po malem spoznavamo drug drugega. Na konferenci izvem, da bom poučevala 1. razred. Od mene pričakujejo, da bom vsaj nekaj ur učila glasbeno vzgojo na višji stopnji. "Veste, vzeli smo Vas predvsem zato, ker ste napisali, da ste pripravljeni voditi pevski zbor," izjavi ravnatelj. Mož bo poučeval 4. razred in likovno vzgojo. Prav po njegovi meri. Po konferenci pogledamo v učiteljski blok, ki ga še gradijo. Zatrjujejo, da bo do septembra končan. Temu bi verjel samo velik optimist.

V avgustu preselimo najino istrsko imovino v Jurovski Dol. Učiteljski blok še ni končan in nekaj mesecev še ne bo. Najine stvari romajo v dvorano kulturnega doma. Spalnico nama namenijo v podstrešni sobi kulturnega doma. Enoletnega sina morava pustiti v varstvo babici in dedku v Mariboru. Sprašujeva se, koliko časa bomo ločeni.

Pouk se začne 1. septembra. Z napotki mi pomaga tovarišica Helena Vovk, ki že več let poučuje 1. razred. Otroci so zelo zadržani. Nekateri so bosi in kar bojim se, da bi kdo dobil v nogico trsko. V razredu na tleh so namreč deske, ki jih je načel zob časa. Med njimi so za prst ali dva široke reže. Tudi klopi, stoli so bolj razmajani kot ne. Vem, da so to malenkosti, ki jih bomo mimogrede spregledali. Prvi

dnevi v razredu so zame dokaj raziskovalni. Učenci govorijo svoje narečje, učiteljica pozna istrsko, kraško pa še kakšno drugo - španska vas so ji "kurbusi", "knoblih", "priklet", "runa"... Zapiše si besede in hiti v odmoru po prevod k sodelavcem.

Ob koncu decembra je stanovanje v bloku dokončano. Iz dvorane pripeljeva stvari, ki so zapakirane v škatlah. Odprem škatlo s posodo in mi ni prav nič jasno. V Istri sem vsak krožnik, vsak lonec zavila v papir in ga dala v škatlo. Papir leži na dnu, razcefran na koščke, posoda je skoraj popolnoma nezavita. No, vsaj loncev mi niso zgrizle. Druga pesem je, ko odprem škatlo z obleko. Miši so si iz oblek naredile gnezdo. Zgrizle so prav vse. Ko zagledam razdejanje, mi stopijo solze v oči. Novo leto pričakam ob pomivalnem koritu. Z možem ugotavljava, da sva na svojem. Čaka naju še veliko, veliko dela.

Maskota naše šole je bil "Lujz". Dolge, navzgor zavihane brke, odločen. Če je on v bližini, so otroci tiho kot miške. Skrbi za čistočo in kuri. Tu in tam mora poribati lesena tla v učilnicah. Pozimi skrbi, da je v razredih toplo. Velike lončene peči vzbujajo spoštovanje, a bolj slabo grejejo. Če je posebno hladno, ostane Lujz vso noč v šoli in kuri. Tudi med poukom pride z vedrom in naloži. Sicer pa imamo poleg peči zaboj z drvmi in učitelji so tudi kurjači.

Ko je Lujz odhajal v pokoj, smo mu podarili ročno uro. Bil je ganjen in zelo ponosen nanjo.

IVAN ŠNUDERL

Spomini na šolo v Jurovskem Dolu so kot spomini na mladost

Šola je v zgodovini slovenskega šolstva imela nadvse pomembno vlogo v narodovem razvoju, saj sta se z njo ohranjala in razvijala narodova kultura in jezik. To pa je pogoj za obstanek slehernega naroda.

Najprej iskrene čestitke ob tako visoki obletnici vsem krajanom Jurovskega Dola, kolektivu Osnovne šole Sveti Jurij, našim nekdanjim učencem in vsem, ki so učiteljevali na tej šoli.

Ponos vas lahko navdaja ob tako visoki obletnici, saj se mnogo večji kraji v Sloveniji ne morejo pohvaliti s tako zgodnjim začetkom organiziranega zasebnega in javnega šolstva.

Gospod ravnatelj Stanislav Senekovič me je zaprosil, da bi napisal nekaj spominov na leta, ki sem jih skupaj s svojo ženo preživel v Jurovskem Dolu. Da! To so prijazni spomini na najino mladost, spomini na učitelje, na učence, na dobre ljudi, hkrati pa tudi na težko pot, ki smo jo morali učitelji prehoditi.

Skoraj pol stoletja je že od tega, ko sem se 1957. leta z vozom na konjsko vprego, na Dolenjskem mu rečemo zapravljivček, pripeljal v Jurovski Dol. Prevozno sredstvo, ki bi bilo danes v turističnih krajih nadvse imenitno, se je ustavilo pred šolo.

Velika stavba. Okna šole so se tu in tam odprla, da bi ugotovili, kaj nenavadnega se dogaja pred šolo. Med njimi je bila tudi Milica Adamlje, moja sedanja žena. Poročila sva se na matičnem uradu v Jurovskem Dolu

prav na dan svetega Jurija.

Milica Adamlje, sedaj Milica Šnuderl, je s poučevanjem v Jurovskem Dolu pričela 1.septembra 1955 in je ob odhodu naštela kar 10 let poučevanja, jaz pa skupaj 8 let in 5 mesecev.

Upraviteljske posle na šoli sem opravljal od 1.septembra 1962 do 31.avgusta 1965, ko sva se z ženo odselila na novo službeno mesto v otroško zdravilišče na Debeli rtič pri Kopru, kjer naju je čakalo lepo in prostorno stanovanje v vrstni hiši.

Pred mano je opravljal upraviteljsko delo od 1.septembra 1959 do 31.avgusta 1962 Anton Hajdinjak, ki se je skupaj z ženo Mirjano priselil iz Osnovne šole Cerkvenjak, kjer je bil prav tako upravitelj šole. Iz Jurovskega Dola sta se odselila v Dob na Dolenjskem, kjer ju je čakalo prav tako veliko in prostorno stanovanje.

Ob mojem odhodu je upraviteljske posle prevzel Martin Vovk iz Lenarta, ki je že pred tem poučeval na šoli.

Osnovna šola Jurovski Dol je imela vseskozi veliko učencev, saj je bil šolski okoliš zelo obsežen in je obsegal področje od Žitenc preko obeh Gasterajev, Malne in Varde do Partinja. Učencev je bilo vselej za dve paralelki, a kaj, ko so bili zgornji kriteriji o številu učencev v oddelku zelo visoki - do 35 učencev. Tako ni bila redkost, da je bilo v oddelku 36 ali celo več učencev. Učitelji, ki še danes poučujejo, skoraj ne bodo mogli verjeti. Pa je bilo vendarle tako.

Takrat se še ni toliko poudarjala pomembnost individualizacije in diferenciacije. Pa še to: skoraj v vsakem oddelku je bil kdo, ki bi danes sodil v šolo s prilagojenim programom. Tudi če so bile zakonske možnosti, oddelkov nismo delili, ker je bilo veliko pomanjkanje kvalificiranih učiteljev za razredno stopnjo, na predmetni stopnji pa so v dobršni meri poučevali učitelji razrednega pouka. Tako smo v glavnem imeli v dopoldanskem času pouk na predmetni stopnji, v drugi, popoldanski izmeni pa smo izvajali razredni pouk. Skoraj vsi učitelji razrednega pouka so poučevali tudi na predmetni stopnji, saj je bilo prav na tej stopnji najhujše pomanjkanje učiteljev.

Najvišjo pedagoško izobrazbo so imeli učitelji, ki so končali učiteljišče, številčni pa so bili tudi učitelji, ki so končali krajše pedagoško izobraževanje. Največ težav je bilo zaradi velikega pomanjkanja učil in drugih didaktičnih sredstev. Razen globusa, zemljevidov in nekaj slik za razredno stopnjo ni bilo skoraj ničesar. Število knjig je bilo skromno. Največje težave pa smo imeli pri pouku fizike in tehničnega pouka. Razpisov delovnih mest še v začetku nismo poznali. Učitelje so šolske oblasti nastavljale z dekreti.

Skratka, vse je bilo na ramenih učiteljstva in na njihovi iznajdljivosti, vključno z učnimi načrti. Za sestavo le-teh ni bilo nobenih podrobnih navodil, še manj pa skupnega usklajevanja. Izobraževalne zahteve pa so bile postavljene zelo visoko.

V letih od 1962 do 1965 je osnovna šola v Lenartu, ki jo je vodil gospod Milan Močnik, organizirala za učitelje razredne in predmetne stopnje številne hospitacije, pri tem pa je večjo podporo nudil tudi takratni Zavod za šolstvo iz Maribora.

Za učitelje, ki sem jim bil sotovariš in upravitelj, lahko z veliko zanesljivostjo povem, da so bili izjemno ustvarjalni in delavni, z veliko mero pedagoškega čuta in odgovornosti. Iz srca jim čestitam za uspešno delo, ki so ga opravljali v času, ki šolstvu ni bil posebno naklonjen. Nikoli ni bilo primerov, da bi se učitelji upirali prekomernemu delu. Zavedali so se, da je delo pač potrebno opraviti. Ponosen sem, da sem jim bil upravitelj.

Vsi učitelji smo opravljali celodnevni pouk, in sicer dopoldan in popoldan. Plačilo za nadurno delo je bilo simbolično, plače pa so bile prav tako siromašne.

Tako naj povem, da sem bil kot učitelj pripravnik razporejen v 15. plačilni razred s temeljno mesečno plačo 16.700 din. Težko si je danes predstavljati, koliko je to. To je bilo toliko, da sem si s celoletnim varčevanjem lahko kupil staro kolo. Seveda pa ne smemo zamolčati, da smo prejemali tudi mesečni dodatek za težko delovno mesto, ki je znašal 2.000 din mesečno. V začetku pa smo prejemali tudi po dva metra drv za vsako zimo. 1963. leta pa so šolske oblasti ugotovile, da je ta dodatek v naturi ponižujoč za učitelje, zato so ga ukinili, za nadomestilo pa ni bilo ničesar.

In kakšen je bil učiteljev standard? Učiteljskih stanovanj ni bilo. Učitelji, samski ali z družino, so bivali v silno skromnih razmerah v zadružnem domu, gostilni Plateis, gasilskem domu, razpadajoči hiši, ki je bila ob šoli, mnogi pa so se na delo vozili od doma. Nobeno stanovanje ni imelo vode, ne kurjave, stranišča pa so bila največkrat skupna. V teh stanovanjih je bilo najteže preživeti zimo. Moje prvo stanovanje je bila soba v zadružnem domu v velikosti 4 krat 3 metre, ki jo je pred tem uporabljala organizacija Rdečega križa. Sobo sem moral deliti s sotovarišem Alojzem Širejem. Stanovanje je bilo brez vode in brez možnosti za kurjavo. Na stranišče sva hodila v šolo.

Ko sem se poročil, so nama z ženo dodelili dvosobno stanovanje v gasilskem domu. Vodo sva prinašala od Werglesa ali iz studenca izpred zadružnega doma. Pozimi 1964. leta sva imela na stenah spalnice 1 cm debelo plast ivja, čeprav sva v enem prostoru kurila z navadnim štedilnikom na trdo kurivo.

Veliko težav je bilo s prometnimi povezavami. Prvi dve leti mojega bivanja Jurovski Dol ni imel nobenih povezav s svetom. Če si hotel v Maribor, si moral peš do Lenarta, od tam naprej pa z avtobusom. Kraj je dobil avtobusni prevoz do Maribora preko Jakobskega Dola komaj 1959. leta. Najprej dvakrat dnevno, kasneje trikrat. Prvi avtobusni šofer je bil gospod Šauperl, ki je z družino stanoval v gasilskem domu, kasneje pa je prevoze opravljal gospod Simonič iz Maribora.

Večje težave so bile tudi s prehrano. Mladi in samski učitelji smo ponavadi kosili v posebnem prostoru gostilne Plateis, zjutraj in zvečer pa smo se že nekako znašli. Še sreča, da je imel v stavbi Ivana Špindlerja, mojega nekdanjega učenca, gospod Caf iz Lenarta trgovino, kjer smo si lahko kupili kaj za pod zob, čeprav je bila izbira takrat več kot skromna.

V gostilno Plateis smo večkrat zahajali predvsem zato, ker so imeli v posebni sobi, ki so ji rekli salon, radijski sprejemnik, ki smo ga

poslušali. 1957. leta nihče od učiteljev ni imel svojega radijskega sprejemnika.

Prvi, ki si je v Jurovskem Dolu 1964. leta nabavil televizijski sprejemnik, je bil gospod župnik Rojht. Toda težave so nastale, ker gospod ni imel nikogar, ki bi mu znal montirati televizijsko anteno. To sva lastnoročno opravila Martin Vovk in jaz. Zaradi tega sva jih s "Tinkotom" večkrat slišala. Časi so bili pač drugačni.

Pa še to se spodobi povedati o gospodu Rojhtu, da je imel do učiteljev lep odnos. Za vsakogar je našel lepo besedo. V svoji pisarni je imel na vidnem mestu obešeno diplomo izučenega kovača. Ni se je sramoval. Pridobil si jo je z delom in šolanjem na gradu v Brestanici, kamor je bil kot zavedni Slovenec in duhovnik izgnan v času 2. svetovne vojne. Učitelji smo bili v dobršni meri organizatorji kulturno-prosvetnega delovanja. Razen številnih proslav v šoli, ki smo jih organizirali tudi za krajane, so bili učitelji pobudniki pri predstavah raznih iger. Zelo aktivna sta bila Štefan Temlin in Klotika Fekonja z Malne ter drugi, katerih imen se ne spomnim več. Spomnim se, da smo organizirali v kulturnem domu tudi telovadno akademijo. Pri tem je bila zelo aktivna učiteljica Valerija Javornik, poročena Pipan.

V začetku je bil namreč zadružni dom skladišče umetnih gnojil tukajšnje kmetijske zadruge, 1959. leta pa so dvorano izpraznili. Od takrat so jo imenovali kulturni dom.

Športno življenje je bilo zelo živo. Z udarniškim delom smo brez strojev zravnali površino od šole do cerkvenega gozda in jo usposobili za nogomet in igranje odbojke. Zlasti v odbojki smo bili vsa leta nepremagljivi. Imeli smo celo tri ekipe. Lenarčanom ni nikoli uspelo, da bi nas premagali. Najodličnejši igralci odbojke so bili: Jože Žunko, Hanek Črnčec, Marjan in Stanko Fras ter Jože Breznik - vsi domačini, Valerija Javornik, učiteljica, Drago Špendl, upravitelj, in seveda še jaz, ki sem jih vodil.

Naši nekdanji učenci so verjetno pozabili že na marsikaterega učitelja, saj čas pač naredi svoje. Verjetno pa ni nikogar, ki se ne bi spomnil našega hišnika. "Sluga" smo mu rekli. To je bil Alojz Lorber, ali kakor smo ga klicali Lojz. Doma je bil v majhni hiši, nedaleč stran od šole, na robu cerkvenega gozda. Bil je visok možak z velikimi brki, malce upognjen in tršate postave. Na skrbi je imel celo šolo, vsa opravila, od mazanja tal s protiprašnim oljem do pometanja, čiščenja šip, kurjenja peči in drugo. Sam je pripravljal drva in jih s košem raznašal po šoli. Nikoli ni bil v bolniški. Nikoli se ni zgodilo, da ne bi opravil dela, čeprav še ni imel opisa delovnega mesta. Drva in trske je pripravljal tudi ob nedeljah. Bil je redkobeseden. Otroci so se ga kar malce bali. Ko so prihajali v šolo, je stal na stopnicah in nadziral, da si ne bi kdo pomanjkljivo očistil čevljev. Tu in tam se je odžejal pri Plateisu - a gorje mu, če ga je kdo preveč zbadal. Ob takih prilikah se je mož zravnal in prav na hitro "počistil" gostilno do zadnjega gosta. Kar ni šlo skozi vrata, je šlo skozi okno. A vendar, do učiteljev je bil vselej ljubezniv in razumevajoč. Nikogar se ni bal, a vendar se je nečesa zelo bal - elektrike. Kadar je bilo potrebno zamenjati žarnico v učilnici, je to delo, na prošnjo Lojza, lastnoročno opravil kar upravitelj.

Roditeljske sestanke smo vselej sklicevali ob nedeljah po prvi sveti maši. Nikoli nismo imeli problemov z obiskom staršev. Nastale probleme smo sproti reševali. Ko se danes učitelji srečujemo z našimi nekdanjimi učenci, ugotavljamo, da so po končani osnovni šoli morali še trdo delati in se izobraževati, da so si priborili svoj košček kruha. Nekaj klenega in trdoživega je bilo vselej čutiti v teh naših šolarjih. Če je k temu vseživljenjskemu učenju in trdoživosti prispevala s svojim trdim delom tudi ta šola, potem smo zadovoljni, saj smo svoj smoter dosegli.

V času svojega službovanja sem bil na več šolah skupaj 31 let ravnatelj šole. Med svojimi učenci se z ženo povsod dobro počutiva, vendar se najraje vračava med svoje v Jurovski Dol. Tudi to nekaj pove.

Naj ob koncu še kaj povem o Jurovčanih. Čeprav so včasih na zunaj kazali, da so robati in nezaupljivi, so v resnici srčno prijazni, pošteni in delavni ljudje, ki so nam v zelo težkih časih želeli pomagati in so nam vselej stali ob strani. Prepričan sem, da so takšni tudi danes.

Naj bo to resnična zgodba o dobrih ljudeh. Moji zapisi za obletnico šole so nastali v celoti po spominu in pri le-teh mi je pomagala tudi moja žena Milica. Ker je od dni, ko sem prišel v Jurovski Dol, minilo že skoraj pol stoletja, dopuščam možnost, da sem kaj zamenjal ali na koga pozabil, čeprav sem želel svoje spomine zapisati kar najbolj objektivno. Naj mi Jurovčani oprostijo!

STANISLAV SENEKOVIČ

Jeseni 1979 sem prišel na Osnovno šolo Jurovski Dol poučevat zgodovino, zemljepis in družbenomoralno vzgojo. Šola je bila v preteklem letu v celoti obnovljena, tudi oprema v razredih je bila nova in je dajala odlične možnosti za sodoben pouk. Učitelji smo imeli na razpolago veliko pripomočkov in tehničnih sredstev. Kraja nisem poznal, spoznaval sem ga od učencev in z obiski staršev na domu. Kolektiv je bil mlad, dobro smo se razumeli, tudi ravnatelj Martin Vovk je veliko prispeval k dobremu vzdušju v šoli.

Učenci so hodili v šolo in domov peš. Tudi popoldanska izmena, pa čeprav pozimi v temi. Šele po letu 1982 so se lahko nekateri učenci iz Zg. Partinja vozili v šolo z avtobusom. Najtežje je bilo učencem iz Žitenc, ki so imeli do šole tudi sedem kilometrov in so hodili uro in pol v šolo in toliko tudi domov. Pogosto so prišli mokri in blatni, saj so bile ceste zelo slabe. Komaj so se ogreli in posušili, že so morali spet domov. Še ob tako visokem snegu so prišli ti učenci v šolo, medtem ko so bližnji pogosto manjkali.

Z obnovo šole je bila zgrajena sodobna kuhinja, v kateri sta dve kuharici pripravljali malice in kosila. Še vrsto let so kuharice, hišnik ter učenci pri gospodinjstvu obdelovali šolski vrt za potrebe šolske kuhinje.

Učenci so pred 25 leti naslavljali učitelje z nazivom "tovariš", pozdravljali pa s pozdravom “Zdravo”. Zgodilo se je, da je učenec pomotoma pozdravil učitelja s "Hvaljen Jezus", kakor je takrat cerkev učila pozdravljati. Sledil je seveda poduk, kako se pozdravlja. Disciplina

v šoli je bila strožja, kot je danes, učenci so morali pozorno poslušati razlago učitelja. Učenec se je lahko oglasil le z dovoljenjem učitelja. Po letu 1980 so se v šolah uvajale reforma za reformo. Najprej so eksperimentirali z novo matematiko - po nekaj letih so projekt opustili. Nato je bila v modi celodnevna šola. Projekt je bil povzet po zahodu, kjer je že bil v veljavi evropski delovni čas in starši ves dan v službi. Takrat še pri nas ni bilo takšnih potreb in tudi ta projekt je zamrl. Sledilo je usmerjeno izobraževanje in še kaj. Ob tem so se dogajale tudi koristne spremembe, kot so bile: posodabljanje učnih načrtov, uvajanje novih oblik dela, predvsem eksperimentalnega in raziskovalnega dela učencev, pouk v naravi, raziskovalni tabori, likovni tabori... Učitelji smo se že takrat trudili, da bi bil pouk čim bolj nazoren. Nastajati je pričel šolski muzej, ki ima danes bogato zbirko eksponatov iz preteklosti naših krajev. Učenci so kar tekmovali, kdo bo prinesel v šolo starejši predmet. Žal je veliko kulturne dediščine propadlo ali bilo prodane v tujino zaradi nepoznavanja vrednosti teh predmetov. Pogosto so te starine ob čiščenju podstrešij metali kar na odpad.

Pouk je bil v Jugoslaviji ideološko naravnan v duhu socializma. Posebej so se poudarjali bratstvo in enotnost narodov, sodelovanje med pobratenimi občinami in šolami, pomoč nerazvitim, razvijanje samoupravljanja in podobno. V tem duhu so bile uveljavljene tudi prireditve tistega časa. Največji praznik je bil 29. november - dan republike. Šola je v sodelovanju s KUD-om in političnimi organizacijami SZDL in ZK ter društvi pripravila osrednjo krajevno proslavo. Nastopali so učenci, zbora, otroška in odrasla folklora, recitatorji ter govornik. Na tej prireditvi so podeljevali tudi priznanja za družbenopolitično delo in aktivno delo v društvih ter družbenopolitičnih organizacijah. 22. decembra ob dnevu jugoslovanske ljudske armade so šolo obiskali vojaki in pripravili razstavo orožja v telovadnici. S posebnim veseljem so učenci čakali dedka Mraza zadnji dan pouka v letu, kajti ta dan so bili skromno obdarjeni, potem so imeli razredne plese. Kulturni praznik smo prav tako najpogosteje obeleževali s šolsko ali krajevno proslavo. Ob 8. marcu je šola pripravila proslavo za mame, učenci pa so jih obdarili s spomladanskimi šopki. Naslednji praznik je bil dan Osvobodilne fronte - 27. april. V šoli smo ga obeležili s proslavo v kulturnem domu v sodelovanju s KUD-om in drugimi organizacijami ter društvi.

Velik dogodek je bila vsako leto v mesecu aprilu Kurirčkova pošta. Učenci so v šoli pisali pisma, najboljši so bili nagrajeni. Kurirčkovo torbo s pošto so prenašali iz kraja v kraj po določenih poteh. Torbo so smeli nositi le najboljši pionirji v preteklem letu. V mesecu maju so učenci višjih razredov sodelovali tudi pri Titovi štafeti oziroma pri štafeti mladosti. Te dejavnosti je vodila mladinska organizacija v kraju in na šoli. Učenci 7. razreda so bili vsako leto svečano sprejeti v mladinsko organizacijo prav ob 25. maju - dnevu mladosti. Po sprejemu so imeli zabavo s plesom.

Vzgoja in učni programi so bili naravnani v duhu pridobivanja socialističnih vrednot. Poseben poudarek v takratni družbi je bil pri vzgojnih predmetih na izobraževanju in spoznavanju samoupravljanja, ki

je bilo v delegatskem sistemu že tako zakomplicirano, da ga je redkokdo razumel. V teoriji so imeli občani pravico odločanja, vendar so na poznejših usklajevanjih interesov izvajalcev in združenega dela ter političnih organizacij obveljala stališča SZDL in Zveze komunistov. Kot rešilno bilko v vedno večji gospodarski in politični krizi so propagirali bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov še v času, ko je bilo jasno, da je nacionalizem zaradi katastrofalnega gospodarskega stanja rušil državo. Novo upanje smo videli v demokratizaciji in samostojnosti.

Politika je močno spodbujala mladinske tabore in delovne akcije. Učenci naše šole so se leta 1980 udeležili mladinske delovne akcije v Ljubljani, kjer so okrog nje urejali "Pot spominov in tovarištva". Teh tednov se še danes sodelujoči z veseljem spominjajo.

V šoli je vrsto let delovala tudi šolska zadruga. V najemu smo imeli njivo, ob tem pa smo urejali še okolico šole in vrt. Z učenci smo sodelovali tudi pri urejanju brežin na novih cestah v Zg. Partinju in Gasteraju, pomagali ostarelim kmetom pri spravilu pridelkov in podobno.

V osemdesetih letih je bilo težko zbrati denar za ekskurzije, zato smo organizirali zbiranje sekundarnih surovin starega železa, akumulatorjev in papirja. Pri kmetih smo opravljali za plačilo razna dela, vse to v popoldanskem času po pouku. Nihče od učiteljev ni zahteval plačila za to delo. Spomnim se, da so vse tri generacije, ki sem jim bil razrednik, zbrale toliko denarja, da smo si za končni izlet lahko privoščili destdnevno letovanje na morju v Splitu. To je bilo res lepo plačilo za ves trud, ki so ga vložili učenci v delo, in lep zaključek osnovne šole.

Povezave s starši so bile v osemdesetih letih zelo tesne. Starši so obiskovali roditeljske sestanke in govorilne ure, ob tem pa smo učitelji imeli dolžnost obiskati starše na domu. Z obiski smo spoznali domače okolje učencev in njihovo družino. Ob obisku so se domači posebej pripravili, pogrnili mizo in si nadeli nedeljska oblačila. Pri vsaki hiši so bogato pogostili učitelja. Čeprav nismo smeli vzeti daril, so pogosto vztrajali in nas obdarili s kolinami ali jajci, včasih tudi s steklenico domačega vina. Domače razmere so v teh letih bile v marsikateri družini skromne, vendar so bili starši prizadevni in razumevajoči. Zelo so spoštovali učitelje. Ti obiski so nam omogočali bolje razumeti otroke in njihove težave.

Poklicno usmerjanje smo takrat opravljali razredniki sami. Ker so v teh letih uredili avtobusne povezave z Mariborom, smo v šoli aktivno spodbujali učence za vpis v poklicne in srednje šole. Žal pa je v vsakem razredu še ostal kdo, ki ni nadaljeval šolanja. Posebej hudo nam je bilo, če je bil to odličnjak, ki je kljub nagovarjanju staršev s strani učiteljev in kljub svoji želji ostal doma. Vedno sem si v takem primeru očital, da nisem storil dovolj kot učitelj. V veliko veselje mi je danes srečevati nekdanje učence, ki so s trudom dosegli visoko izobrazbo, končali univerzo, nekateri celo magisterij, ali pa so uspešni v svojem poklicu. Z radostjo v srcu jih opazujem v njihovi sreči in zadovoljstvu. Sebi so ustvarili lepo in duhovno bogato življenje, slovenskemu narodu pa vlivajo s svojim delom upanje. Kaj je še lahko za učitelja večje zadovoljstvo?

TEREZIJA FANEDL

S sogovornico Terezijo Fanedl sta se pogovarjali učenki 8. razreda Natalija Kolarič in Jacinta Kraner. Na vprašanje, kaj pomeni biti učiteljica, je odgovorila, da je bila to odločitev iz veselja. "Študirala sem v Portorožu. V Jurovski Dol sem prišla leta 1956, tako kot tudi ostali učitelji, s posebnim dekretom Ministrstva za šolstvo takratne Socialistične federativne republike Jugoslavije. Občinski tajnik je vozil učitelje po šolah in mene zapeljal ravno v Jurovski Dol," je povedala gospa Fanedl.

V času, ko sem prišla na Osnovno šolo Jurovski Dol, so imeli konferenco. Žal pa sem jo zaradi naporne vožnje prespala. Ravnatelj je bil Drago Špendl, moji prvi sodelavci pa: Anica Šantl, Valerija Pipan, Milica Adamlje, Štefka Skaza, Stanka Hudalin, Štefan Temlin, Ivan Šnuderl in Alojz Šrajh. Spominjam se takratne šole, ki je bila zelo slaba, opremljena z lesenimi oguljenimi tlemi, enojnimi okni, lončenimi pečmi, "gašperlji", zbornice ni bilo. Uporabljali smo še staro šolo, prostor današnjega Slomškovega doma. Ni bilo telovadnice, zato smo telovadili kar v razredu. Table so bile viseče in so jih brisali s krpami. Spominjam se premočenih in prezeblih otrok, pogostokrat so si mokra oblačila slekli in jih sušili okrog peči. Vse do leta 1978 ni bilo kuhinje. Za malico smo pili čaj. Prostor, ki smo ga uporabljali za kuhinjo, je bil v prvem nadstropju. Kruh nam je s konji in dvokolesnicami vozil iz Lenarta Uto Wergles, ki je bil gostilničar. V razredu smo izvajali sprostitvene vaje kot razgibalne vaje, medtem ko so bili šah, družabne igre, sankanje ure telovadbe. Posebnega poudarka za prvi šolski dan ni bilo. Otroci so sami prihajali v šolo."

Gospa Terezija Fanedl je prepričana, da so bili učenci v tistem času bolj ubogljivi in vzgojnih ukrepov ni bilo. Za nedisciplino so učence tudi kaznovali. Na vprašanje, kakšno je bilo sodelovanje s krajem, je dejala: "Sodelovala sem na šolskih prireditvah in v društvih, posebej aktivna sem bila v Rdečem križu. Učenci so zelo radi sodelovali pri pouku s pogovorom in s pomočjo ročnih lutk. Najraje sem poučevala 1. razred. Učitelji smo takrat veliko sodelovali s krajem na vaških in občinskih prireditvah, v gledaliških predstavah in podobno. Vlogo ravnateljice na Osnovni šoli Jurovski Dol sem opravljala osem let, in sicer od leta 1983 do upokojitve leta 1991."

V času, ko je bila ravnateljica, se spominja republiškega raziskovalnega tabora z biološko in kemijsko vsebino. Projekt je vodila učiteljica Anka Zupan, ki dela sedaj na Zavodu za šolstvo.

Na vprašanje, kakšni spomini jo vežejo na poučevanje na naši šoli, je povedala: "V glavnem so bili prijetni spomini." Svoje spomine je strnila v lepo misel: "Kdor si izbere poslanstvo učitelja, je vseeno, v kateri generaciji živi. Učenci se učijo v glavnem zase in za življenje."

HELENA IN MARTIN VOVK

V petek popoldne nas je pot vodila v Lenart, kjer smo bili dogovorjeni z nekdanjima učiteljema naše šole. Po lepem in domačem sprejemu je učenka Eva Škrlec opravila intervju.

Na vprašanje, zakaj je gospod Martin Vovk postal učitelj, je odgovoril: "Da bi postal učitelj, sem razmišljal že leta 1930, saj takrat velike izbire ni bilo. Šel sem tja, kjer so bila dekleta. Učiteljišče sem opravljal v Beogradu, želel sem postati učitelj telovadbe. Sprva sem poučeval v Voličini. Z dekretom sem leta 1958 prišel v Jurovski Dol. Žal so vsi moji prijatelji odšli v Prekmurje. V Jurovskem Dolu sem naletel na zelo majhen kolektiv."

Gospod Martin Vovk se izredno dobro spominja učencev s fotografij, zlasti prve generacije iz leta 1958. Prisotni smo ga z navdušenjem poslušali. V letih njegovega službovanja na naši šoli so bili trije ravnatelji, in sicer Drago Špendl, Ivan Hajdinjak in Ivan Šnuderl.

Gospa Helena Vovk je povedala: "Na šolo v Jurovski Dol sem prišla leta 1962. Čeprav sem še študirala, je bilo takrat veliko pomanjkanje učiteljev in dodelili so me v Jurovski Dol. Spominjam se, da sem prišla v moški kolektiv. Poučevala sem razredni pouk. V četrtek smo imeli prosto, v soboto pa smo imeli pouk. Takrat so bile skromne razmere. Poučevala sem tudi 1. razred. Prvi šolski dan ni bil tako svečan. Učence so spremljali starši. Prvi dan smo se samo spoznavali. Ker ni bilo možnosti, da bi jim polepšali dan s sladkarijami, smo ga polepšali z lepo prijazno besedo in toplim nasmehom. Sprejem med pionirje je bil zelo svečan. Rumena rutica in modra kapa sta postali simbol vseh pionirjev. Vsak med njimi je dobil v dar tudi rdeči nagelj.

Moram poudariti, da so bili učenci zelo vedoželjni, radi so imeli šolo in se veselili vsakega trenutka. Tudi red je bil, saj so vstajali ob prihodu učitelja v razred. S starši smo dobro sodelovali in jih pogostokrat obiskovali na domu. Takrat ni bilo socialne in pedagoške službe. Vse zadeve smo reševali učitelji razredniki, bili smo tudi svetovalci in mnogokrat reševali probleme posameznih družin.

Ni bilo učil, bili smo popolnoma prepuščeni sebi, lastnim idejam in ustvarjanju. Toda učenci so nam bili zelo hvaležni. V 1. razredu smo spoznavali črke s pomočjo zgodbice. Črke smo si izdelali in jih povezali z glavnimi junaki v zgodbi.

Vsak odmor smo se šli igrat med dvema ognjema. Pozimi smo delali snežake, se kepali in tudi smučali. Tudi šolski prostori so bili zelo skromni. Tla so bila namazana z oljem, da se ni prašilo.

Noben učitelj ni manjkal, ni bilo nobene bolniške. Bile so tudi slabe higienske razmere. Na stranišču ni bilo vode in ne toaletnega papirja, okna so imela samo eno steklo in nihče se ni pritoževal. Takšni časi so bili.

Tudi hišnikom ni bilo lahko. V zimskem času so kurili šolske prostore že zelo zgodaj, ob 4. uri zjutraj, da so do 8. ure lahko zagreli vse prostore. Malica je bila skromna, na nivoju taborništva. Voda, ki smo jo uporabljali iz studenca za šolo, je velikokrat zmanjkala. Organizirali smo številne akcije, s katerimi smo zbirali živila za šolsko kuhinjo. Včasih smo nabrali veliko krompirja, zelja in fižola in takrat so

bile malice tudi cenejše. Malico smo prinašali kar v razred, učenci so že takrat uporabljali prtičke. Kuhinja je bila improvizirana, torej je v pravem pomenu ni bilo. Spominjam se, da je bila tam, kjer sta danes učilnica matematike in kabinet za kemijo in biologijo. Z uporabo plina se je kuhinja selila v pritličje.

Kot vse ostale učiteljice sem se tudi sama pridružila različnim društvom v kraju, zlasti sem bila aktivna pri Rdečem križu. Nekaj časa sem bila celo predsednica in tudi tajnica. Pri tej organizaciji so veliko sodelovali tudi učenci, posebej pa so obveščali ljudi o delu te humane organizacije. Šolska vrata so bila vedno odprta in dvakrat letno smo organizirali tudi krvodajalsko akcijo, zlasti ob sobotah in nedeljah. Že takrat smo težko pridobivali nove krvodajalce. Še posebej so mi ostale v spominu humanitarne akcije, ko smo delili oblačila in obutev ter s tem pomagali marsikateri jurovski družini.

Tudi družbenopolitično smo morali biti zelo aktivni, saj smo sodelovali na številnih sestankih in prireditvah.

Želja po novih prostorih je bila vse večja. Res, razmere so bile zelo slabe, občina ni imela denarja. Krajevne skupnosti so se med seboj povezale in si pomagale z zbiranjem denarja in tako smo tudi pri nas leta 1978 dočakali novo šolo. Veste, tudi za učitelja takrat ni bilo lahko. Sprva smo živeli po garderobah in v prostorih sedanjega gasilskega doma. Toda imeli smo se radi, si pomagali in se prijateljsko družili. Na kolektiv naju vežejo še posebno lepi spomini. Vladala je strpnost med ljudmi, med učitelji, učenci in starši."

Gospod Martin Vovk je povedal: "Ravnatelj v Jurovskem Dolu sem postal v letu 1965 in to vlogo opravljal vse do leta 1983. Na ta leta imam mešane občutke. Raje ostajam v spominih na učence, ki so mi zelo prirasli k srcu. Še veliko jih poznam, veliko se z njimi srečujem, tudi na obletnicah osnovne šole. Lepo je obujati spomine na osnovnošolska leta."

Gospa Helena Vovk je naš pogovor zaključila z naslednjo mislijo: "Vsak čas ima svoje izzive, izkoristite jih in delajte z ljubeznijo."

CECILIJA NEUVIRT

Biti učitelj je poslanstvo

S poučevanjem na šoli sem pričela pred 34 leti. Še danes se spominjam, ko sem se ob 6. uri zjutraj prvič pripeljala po makadamski cesti, z avtobusom, v Jurovski Dol. Najprej sem zagledala cerkveni stolp, nato pa na desni strani šolsko stavbo. Stara sem bila 20 let, absolventka Pedagoške akademije v Mariboru. Pričakali so me prvošolčki. V poučevanje najmlajših me je popeljala gospa Helena Vovk. Skupaj sva se pripravljali na pouk in zato sem ji še danes iz vsega srca hvaležna.

Na vprašanje, kako se spominja šolskih prostorov, nam je povedala: "Šola je bila že na zunaj prijazna kljub množici dotrajanih oken, vrat, fasade. Učilnice zelo prostorne, lesena (obrabljena) tla, stare lončene

peči, klopi in stoli. Ogromno stopnišče (delovalo je hladno), neprimerne sanitarije, skromna kuhinja, ravnateljeva in tajnikova pisarna ter delavnica za tehnično vzgojo v majhni hiši ob šoli. Učila smo izdelovali v glavnem sami. Pa vendar mi je bilo lepo. Grele so nas lončene peči. Da nam je bilo toplo, so poskrbeli pridni hišniki, ki so pozimi že od 2. ure zjutraj nalagali drva v peči. Spominjam se starega, a šaljivega "Lujza", gospoda Šabedra, gospoda Karla Črnčeca. Težko je bilo takrat njihovo delo. Učenci so prihajali pozimi v šolo mokri in premraženi. Ob peči smo sušili oblačila. Ko sem imela že svoja otroka, sem velikokrat preoblekla mokre učence.

Malica je bila v šoli dobro organizirana. Kuhinja je bila v prvem nadstropju, kjer je sedaj kabinet za biologijo in kemijo. Prostor je bil svetel in čist, a skromno opremljen. Vsi učenci niso malicali, nekateri so si nosili malico od doma. Dežurni učenci so nosili malico po razredih. Zgodilo se je, da učenec ni imel s seboj malice, delili smo jo s tistimi, ki so malicali v šoli. Pogostokrat sem malico prinašala od doma.

Ure telovadbe so potekale pozimi v razredih, spomladi in jeseni pa na igrišču. Spominjam se prahu, ki se je dvigal v razredu, ko smo se malce preveč razgibali. Ne toliko zaradi nečistoče, ampak zaradi dotrajanih tal. Še nogo bi si lahko zvil ob luknjah, ki so marsikje zevale s tal. Pa vendar smo folkloristi v takih učilnicah tudi plesali. Za rekreacijo med odmori smo odprli okna in se malo razgibali.

Takrat ni bil takšen poudarek na prvi šolski dan, kot je danes. Tudi starši niso prve dni toliko prihajali z učenci v šolo. Za prvošolce nismo pripravljali daril, kulturnega programa, rumenih rutic, kresničk. Sprejeli smo jih le s toplo besedo in nasmehom.

V šoli je bilo mnogo več spoštovanja. Učitelj je takrat na vasi nekaj pomenil. Tudi starši so drugače gledali na nas. Nekateri učenci so se nas bali (mnogo bolj na predmetni stopnji). Obstajala je tudi telesna kazen pa ukori, opomini. Disciplina je bila doslednejša, kot je danes. Učenci niso ugovarjali učiteljem, bolj so bili ubogljivi.

Učnih pripomočkov ni bilo, zato sem jih naredila kar doma. Spominjam se lutke Mojca Pokrajculja. Z njo sem popeljala mnogo prvošolcev v svet lutk, šole in knjig. Izgubila se je, skratka izginila. Še danes jo pogrešam.

Zbirala sem slikovni material, izdelovala razne didaktične igre, lutke, šivala razna oblačila za dramatizacije zgodb in pravljic. Sešila sem klovnske hlače za vse prvošolčke (pust - generacija 1979/80) pa naredila mišja ušesca za pustni torek. Z možem sva izdelala tudi lesene vlakce in avtomobile za prometno vzgojo. In še marsikaj.

V začetku mojega službovanja so bile šolske potrebščine zelo skromne, tako smo uporabljali le: čitanko, zvezek, računalo, barvice, svinčnik, radirko, nalivno pero, vodene barvice, pivnik, leseno ravnilo.

Prevladovala je frontalna oblika pouka, kasneje že tudi skupinska, vendar je niso tako dobro sprejeli. Najraje so imeli metodo demonstracije.

Najraje sem poučevala 1. razred, za predmet bi se težko odločila, morda bi uvrstila na prvo mesto glasbeno vzgojo.

Z učenci sem sodelovala na številnih šolskih in vaških prireditvah.

Še posebej je bilo prijetno sodelovanje s starši. Spominjam se delavnic za starše - krasili smo učilnico, pekli potico, šivali copatke ... Za starše smo pripravljali prireditve ob pomembnejših praznikih in dogodkih, ob dnevu odprtih vrat in naravoslovnih dejavnostih.

Veliko generacij je šlo skozi moje poučevanje. Spomnim se jih, tistih, ki so v življenju nekaj dosegli. Spomnim pa se tudi tistih, ki jih žal ni več in so prav tako ostali v mojem srcu. Sicer pa, kaj je uspeh, morda je za nekoga tudi to, da je kljub večnim nezadostnim ocenam danes dober delavec in družinski oče. Tudi teh je v mojem srcu kar precej.

Primerjava med šolo nekoč in danes je verjetno občutna. Niso vse računalniki, ni vse tehnika, mnogo več je prijazna beseda in razumevanje med ljudmi, tudi med učenci in učiteljem. Tudi tabla in kreda nas je nekaj naučila (več spoštovanja). Sicer pa je danes napredek takšen, da ga kot starejša učiteljica težko dohajam. Mladim generacijam pa želim: "Naj vam bo šola drugi dom!"

JOŽICA ANDREJČ

Na naši šoli ste že več desetletij. Kdaj ste pričeli in kakšni spomini vas vežejo na začetek vašega službovanja?

Poučevati sem pričela 1. septembra 1976. leta (27 let). Moji spomini na šolo so naslednji: stara šola brez telovadnice, ozki in temni hodniki, stranišča na "štrbunk"; učenci: prijazni in spoštljivi; učiteljski kolektiv zelo prijeten in gospod ravnatelj Martin Vovk je bil nadvse prijazen. Že prej sem omenila, da je bila šola stara, siva, na fasadi je odpadal omet; vhodna vrata so bila na sredini današnje šole - knjižnica, telovadnice ni bilo, učilnice so bile velike s starim pohištvom, peči v razredih so bile visoke, obložene z rjavimi ploščicami, kurjava (drva, premog).

Kako ste se greli v zimskem času, če vemo, da so učenci prihajali v velikem snegu kar več kilometrov peš?

Hišnik je prihajal zelo zgodaj v šolo - ob 5. uri zjutraj. Kuril je z drvmi in premogom. V učilnicah so bile visoke peči, ki so prijetno grele. Učenci so prišli v šolo več kilometrov daleč, mnogokrat premraženi in mokri. V šolski kuhinji je vedno prijetno dišalo, največkrat po beli kavi in namazih. Včasih smo dobili tudi hrenovke in to je bil za učence skoraj praznik. V stari šoli smo malicali po razredih.

Tudi za sprostitev je bilo poskrbljeno, kako so potekale ure telovadbe in kako je potekala rekreacija med odmori?

Ko še ni bilo telovadnice, je potekala telovadba zunaj za šolo (travnata površina) na velikem nogometnem igrišču (pri Baumanu) in v razredih. V uvodu smo se vedno razgibavali, nato smo igrali igre z žogo in veliko več je bilo družabnih iger: leti, leti..., skrivanje krede, izštevanke in tudi otroški plesi. Kar nekaj let smo imeli rekreacijske odmore tudi na prostem in igrali različne igre.

Prvi šolski dan je bil tudi takrat za 1. razred nekaj posebnega. Kako ste jih sprejeli in kako so se učenci in starši odzvali ob prihodu v šolo?
Prva leta v Jurovskem Dolu sem poučevala mnogo let v 2. in 3. razredu. Od leta 1990 pa sem učila v 1. in 2. razredu, zadnji dve leti tudi v tretjem. Sedaj poučujem 1. razred devetletke. Prvi dan v 1. razredu je bil resnično vedno nekaj posebnega. To so izredno lepi spomini. Najbolj se spomnim velikih otroških zvedavih oči, polnih pričakovanj. Običajno smo učencem pripravili krajšo lutkovno predstavo, skupaj zaigrali kakšno igrico in jih seveda skupaj s starši pogostili.

Kakšen je bil odnos učitelj in učenec? Kakšna je bila disciplina in ali so obstajali vzgojni ukrepi?
Iz mojih let službovanja imam na učence samo lepe spomine. Morda je bilo nekdaj več spoštovanja do učiteljev (privzgojeno od doma) in so bili učenci bolj disciplinirani. V mojih letih službovanja sta bila vzgojna ukrepa opomin in ukor. Nobenemu učencu nisem izrekla vzgojnega ukrepa.

Pripomočke za pouk ste naredili kar doma. Ali vam je katero od učil, ki ste ga sami naredili za pouk, posebej ostalo v spominu?
Prej smo izdelovali mnogo učil za učence. Najbolj mi je ostal v spominu stolični kvadrat, poštevanka, deljenje (kartoni, lističi) in različne sestavljenke ter kvizi (na razrezanih plakatih).

V vaše šolsko delo je bilo vloženega veliko domačega ustvarjalnega dela. Kaj ste še vse zanimivega in ustvarjalnega počeli za šolo?
Vsa leta sem pisala nove učne priprave in večkrat tudi učne načrte, ker sem kakšen razred napredovala in naslednje leto spet nazadovala. Leta 1992 sem šla prva v projekt opisnega ocenjevanja in podaljšanega opismenjevanja. Takrat sem sama izdelovala ogromno učnih listov (ker ni bilo ustreznih učbenikov), iskala sem po različni literaturi in revijah.

Z učenci ste sodelovali tudi na številnih šolskih in vaških prireditvah. Se spomnite tistih velikih, nepozabnih in za šolo pomembnih prireditev, ki so bile za kraj velikega pomena?
V najlepšem spominu so mi ostale proslave ob dnevu republike - 29. novembru, ko so bili prvošolčki sprejeti med pionirje, dnevu žena - 8. marcu in 1. maju.

Tudi današnje generacije vas občudujejo, saj z vašim življenjem združujete ljubezen in spoštovanje do otrok.
Poudariti moram, da tiho spremljam vse moje učence tudi v višjih razredih in tudi pozneje, ko odrastejo in sem zelo vesela vsakega njihovega uspeha v življenju. Mnogim mojim nekdanjim učencem poučujem že tudi njihove otroke. Tudi s starši sem se vedno lepo razumela in jih spoštujem. O uspehih ali težavah učencev smo se vedno iskreno pogovorili. Srečanja s starši (govorilne ure, roditeljski sestanki, dnevi odprtih vrat) so bila vedno prijetna. V Jurovskem Dolu sem učila mnogo otrok, ki so v svojem življenju dosegli lepe poklice. Kar nekaj

jih je doseglo visoko izobrazbo in so danes že zaposleni. Od teh je kar precej profesorjev. Vsako soboto preberem komentar moje nekdanje učenke, ki sem jo učila prvo leto službovanja v Zg. Kungoti, in to je urednica sobotne priloge Večera novinarka Dragica Korade. Njo imam v posebno lepem spominu.

CVETKA ŠKRLEC

Že od malih nog sem se rada ukvarjala s športom. Učiteljice telesne vzgoje in šport v osnovni šoli so mi zelo prirasli k srcu. Pri urah je bilo vedno bolj sproščeno vzdušje in vezale so nas prijateljske vezi. Ker si nisem predstavljala drugega dela, sem se pač odločila za ta poklic.

Svojo mladost sem preživela v Ljutomeru, kjer sem obiskovala vrtec, nato osnovno šolo in še Gimnazijo Frana Miklošiča. Študij sem leta 1975 nadaljevala na Pedagoški akademiji v Mariboru, in sicer predmetni pouk telesne vzgoje. Diplomirala sem leta 1978, ko sem bila že zaposlena.

Osnovna šola Sv. Jurij je bila moje prvo delovno mesto. Zaposlila sem se februarja 1982, ko sem bila še absolventka. Prihod v Jurovski Dol je bil zame nekaj nevsakdanjega. V tem času se je renovirala osnovna šola in zidala nova telovadnica. Poučevali smo po vasi. Zbornica je bila tako majhna, da smo se v njej komaj gibali (slačilnica v kulturnem domu). Učitelji smo bili potujoči, saj smo imeli razrede po vsej vasi: v stari pošti, pri Plateisu, v prizidku ob osnovni šoli, gasilskem domu, pri Frasu. Strah, ki sem ga začutila v začetku učiteljevanja, me je kmalu zapustil.

Pri urah športne vzgoje smo v zimskem času telovadili kar v razredu. Igrali smo različne igre zadevanja. Žogice so bile star papir, ki smo ga metali v koše za smeti. Veliko smo igrali igro dan - noč, šahirali, se sankali in smučali ter plesali. Na pomlad smo zapustili prašne razrede in telovadili na spodnjem nogometnem igrišču. Kar veliko časa je minilo, da so se učenci navadili, da je razen nogometa šport še kaj drugega. Razvijati smo začeli teke in mete. Na šoli ni bilo nobenih rekvizitov.

Ob mojem prihodu v Jurovski Dol je bilo samo veliko in travnato nogometno igrišče. Dobro se spomnim "lovske" tribune na drevesu ob igrišču. Drugih športnih objektov in rekvizitov ni bilo.

Otvoritev nove šole je bila zelo svečana. V spominu mi je ostala ritmična točka, ki so jo izvajale učenke pod vodstvom mentorice Cecilije Neuvirt, pionirjev z rdečimi kapami na glavi, gostov iz pobratenih občin (Brus, Knin) ter župana. Najbolj srečen trenutek pa je bil moj pogled v novo telovadnico. Uresničile so se mi sanje.

Trudila sem se po svojih močeh. V začetku vseh ciljev pri urah nismo uresničili. Učenci niso bili navajeni športne vzgoje v pravem pomenu besede in tudi osnov niso imeli. Graditi smo morali od začetka. Učenci so pridobivali znanja vseh športnih panog od atletike, gimnastike, iger z žogo do streljanja z zračno puško, prve pomoči itd. Učenci so bili delavni in zagnani. Imeli so veliko energije in želje po znanju in doseganju rezultatov. Delala sem načrtno in upoštevala učne

načrte, v kolikor smo imeli materialne pogoje. Potrebno je bilo vložiti veliko truda in dobre volje.

Učenci so zelo radi prihajali k pouku. Ko smo leta 1980 ustanovili Šolsko športno društvo Borec, se je interes za šport še povečal. Na šoli so se šolska tekmovanja vrstila eno za drugim. V šoli in občini Lenart smo pripravljali telovadne akademije, sodelovali na vseh športnih občinskih tekmovanjih, zastopali občino Lenart v Cmureku, in sicer v šahu, odbojki in malem nogometu. Tekmovali smo v republiškem tekmovanju Najboljše organizirano in samoupravno društvo. Tri leta smo dosegli na tem tekmovanju 1. mesto v občini in srebrno republiško priznanje. V kraju smo prirejali občinska tekmovanja v malem nogometu, namiznem tenisu, odbojki, šahu in seveda košarki, ki je postala po otvoritvi telovadnice najbolj priljubljena panoga. Prav v Jurovskem Dolu so bili postavljeni temelji Občinskega košarkaškega kluba, prvi predsednik je bil Peter Škrlec. Velike zasluge za uspehe v košarki gre pripisati tudi Jožetu Hudalesu, ki je bil ves predan temu športu. Tedensko je bilo športu namenjeno šest ali celo več ur interesnih dejavnosti. Delo pri pouku in interesnih dejavnostih je potekalo načrtovano. Cilji so bili vedno jasno postavljeni. Moje sodelovanje z učenci je bilo korektno, odvijalo se je v pristnih prijateljskih odnosih. Učenci so znali ceniti trud in čas, ki sem ga porabila. Po drugi strani pa so bili zadovoljni in srečni, če so zmagovali. Velikokrat smo odšli na tekmovanja kar peš in se vračali v poznih urah, vsi utrujeni, vendar zadovoljni.

Pokali in priznanja, ki jih hranimo v šoli, so dovolj zgovorni in nam povedo veliko o športnih uspehih naših učencev.

V okviru družboslovnega krožka smo se odločili, da spomine na osnovnošolska leta strne tudi dolgoletna učiteljica športne vzgoje Cvetka Škrlec. Pogovor z njo so opravile učenke 8.razreda - Nika Jankovič, Tanja Klobasa in Andreja Nudl.

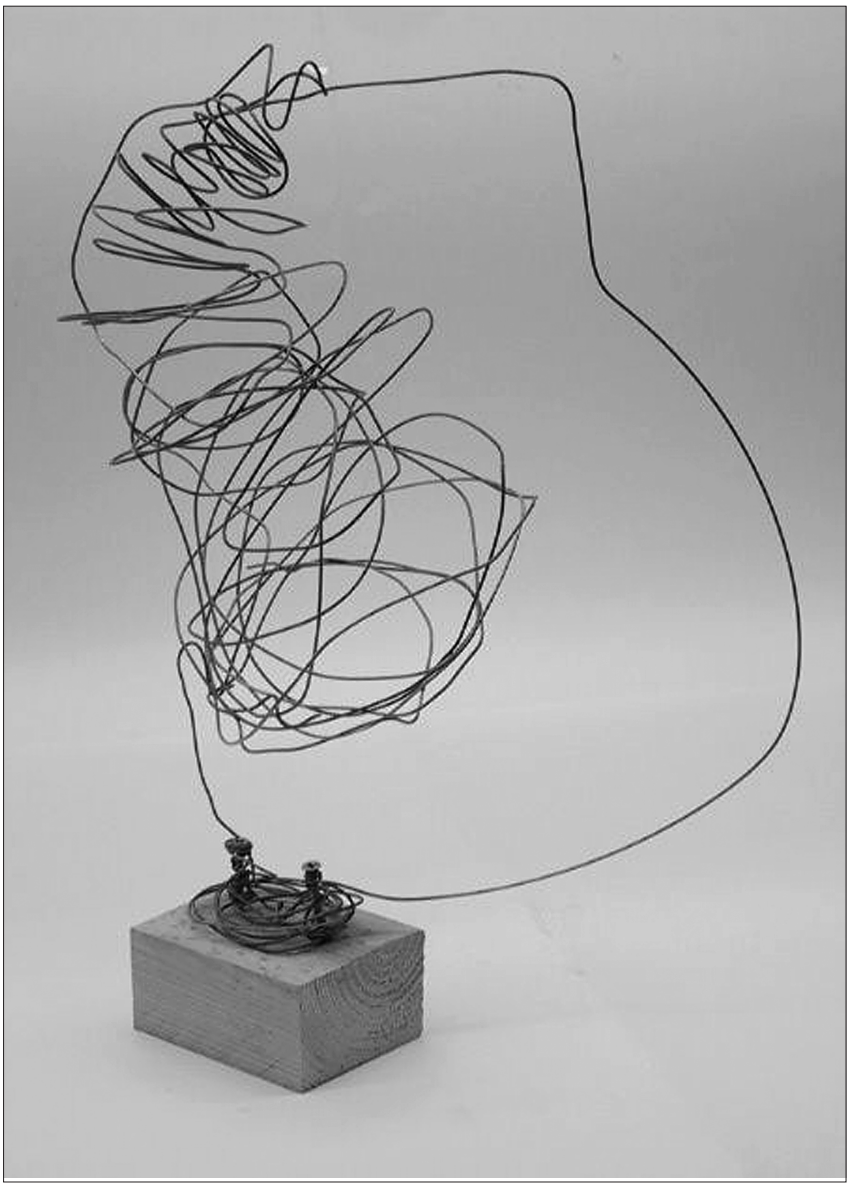

ŽARNICA, žica
Eva in Mateja Škrlec, 8. a, februar 2004

PRI AVTOMEHANIKU, tempera
Timotej Ivančič, 5. b, november 2003

RAKETA, tempera
Jasna Belna, 5. b, november 2003

JVIZ OŠ JUROVSKI DOL

Uredniški odbor:

Stanislav Senekovič, Milena Kokol, Vlasta Kavran,
Cecilija Neuvirt, Jasna Malnar, Jaka Banič in Simona Centner

lektorirali

Vlasta Kavran, Simona Centner

izdala

Osnovna šola Sv. Jurij

fotografije zbrali

Jožica Hladin, Foto Tone in avtorji člankov

računalniško in grafično oblikovanje

Jasna Malnar in ARTPRO

tisk in vezava

ARTPRO Ljubljana

Jurovski Dol 2004, naklada 600 izvodov